# COMMENTARIUS IOHANNIS HARPPRECHTI, U.I.D. ET PROFESSORIS...

Johann Harprecht, Giovanni Battista Coccini

# COMMENTARIUS IOHANNIS HARPPRECHTI, U. I. D. ET PROFESSORIS IN ALma Tubingensi Academia Ordinarij:

## *DE PROCVRATORIBVS, ET SATISDATIONIBVS:*

DILUCIDAM ET ACCURATAM TITULI X. ET XI. Libri IV. Institutionum Imperialium explanationem comprehendens:

*OMNIBVS TVM IVRIS STVdiosis, tùm Causarum Patronis, apprimè vtilis, peneq; necessarius.*

Adjuncto Indice gemino: vno Auctorum, altero rerum copioso.

TUBINGÆ,
*Typis & impensis Erhardi Cellij.*
Anno 1604.

*ILLVSTRI ET GEneroso Domino,*

# D. EBERHARDO, BARONI IN LIMPURG, SACRI ROMANI

Imperii Pincernæ hereditario, semperq; libero, Magno Curiæ prouincialis VVürtembergicæ Magistro, Dn. suo clementi:

*NOBILIBVS ITEM, MAGNIFICIS, admodum reuerendis, & amplissimis Viris:*

DOMINO IOHANNI IACOBO REINHARDO, U. I. D. celebratissimo, & Aulæ Würtembergicæ Cancellario dignissimo:

*D. JOHANNI MAGIRO, Ecclesiæ Stutgard. Præposito vigilantissimo:*

*ET*

DN. IOHANNI GEORGIO Hüngerlino, Consistorii Ecclesiastici Directori prudentissimo:

***Commissarijs, & Visitatoribus inclytæ Academiæ Tubingensis laudatissimis: Dominis, & Patronis suis demissè ac reuerenter obseruandis.***

 CVM

C*VM SVPERIORE hyeme, Illustris & Generose Domine Baro, Viri verâ nobilitate, reuerendâ dignitate, singulari pietate, admirandâ prudentiâ, omniq́ eximiâ virtute præcellentissimi, Domini colendissimi: Cum, inquam, superiore hyeme, proposito docendi ordine ita exigente, enarrationem Tituli X. & XI. Libri IIII. Institutionū Juris Ciuilis D. Justiniani, Imperatoris nunquam satis laudati, Auspice Christo, suscepissem: primo statim intuitu animaduerti, eos*

*Paragraphorum quidem numero & formâ esse breuissimos & angustissimos: rerum verò pondere, copiâ, vtilitateq́ grauissimos atque latissimos. Nam titulum priorem, qui inscriptus est,* De ijs, per quos agere possumus, *quod attinet: in eo vtilissimam pariter, & vsu frequentissimã, scituque maximè necessariam Procuratorum contineri materiam, nemini obscurum esse potest. Et sanè quanti eorum, qui per Procuratores litigare cupiunt, intersit; ritè eos, ac legitimè constitui, vel ex eo efflorescit: quòd, si de legitima ipsorum in*

*Iudicio comparentium potestate minùs appareat, contra ipsos exceptio judicium retrò nullum reddens, ad infirmandum processum quandocunque, etiam (secundùm commune Doctorum nostrorum effatum) vsq; ad mille annos opponi queat. Ad titulum autem posteriorem,* De Satisdationibus, *inscriptum, quod pertinet: eius summa & vtilitas & necessitas inde liquidò constat, quòd publicè atque priuatim expediat, judicia certis muniri cautionibus siue satisdationibus, quibus calumnia & improbitas litigantium repri-*

*primi, nec non executio, judicio peracto, parata esse poßit. Quare forsan non immeritò quis mirabitur: quid causæ sit, quòd cùm prædictos titulos materiam dignitate amplam, in foro necessariam, vsu frequentem, vtilitate fructuosam, oblectatione suauem, & fertilitate quæstionũ difficilium præstantem exhibere, ipsa res, & quotidiana rerum experientia doceat: Interpretes illos parcè admodum & jeiunè, ne dicam oscitanter, tractârint: cùm tamen de alijs nonnullis titulis & materijs, non vsque adeò vtilibus*

*vel necessarijs, imò & obsoletis, prolixos valdè et operosos Commentarios ediderint. Cuius rei consideratione adductus, operæ precium me facturum putaui: si non tantùm vtriusq; huius tituli textum exactè, pro tyronibus Iuris, & Auditoribus meis charißimis, interpretarer: sed etiam plerasq; mihi occurrentes, dubias, varijsq; & contrarijs Doctorum opinionibus inuolutas quæstiones accuratiùs paulò, in gratiam Iuris Candidatorum, & nouorum Aduocatorum vel Procuratorum, in Curijs paßim versantium, ediſ-*

*sere-*

ſererem atq; explanarem: ſicq́; qualicunque hac mea opellâ in publicũ emiſſâ, de bonis & candidis Lectoribus (Nigros enim & maleuolos, quorum corruptum hoc noſtrum ſeculum eſt feraciſſimum, nihil omnino moror) bene mereri conarer.

Cæterùm, Illuſtris & inclyte Baro, Viri nobiliſſimi, magnifici, ſummè reuerendi, & ampliſſimi, Domini gratioſi & deuotè colendi, vt veſtro potiſſimùm inclyto Nomini Commẽtariolum hunc ſubmiſſè & officioſè inſcriberem ac dicarem, plures me impulerunt cauſæ.

*Primùm summæ clementiæ, ac singularis fauoris, beneficiorūq́ plurimorum, à vobis, tùm aliàs, tùm verò maximè ante annum, cùm grauissimum simul, & laboriosissimum Recturæ sustinerem officium, in me meosq́ profectorum iucundissima recordatio.*

*Deinde reliquorum meorum qualiumcunque opusculorum, quæ publicam hactenus lucem aspicere sum passus, clemens et beneuola acceptatio atque approbatio.*

*Præterea Vester tàm in literarum studia, earundemq́ cul-*

*tores*

*tores omnes, quàm totum amplißimum Senatum Academicum (cuius & me membrum, quantumuis exiguum, agnosco) fauor & amor eximius, multis rerum argumentis hactenus abundè & luculenter declaratus: quem quotiescunque in memoriã reuoco (reuoco autem quotidiè) toties literatos omnes arctißimo vobis vinculo deuinctos esse arbitror.*

*Deniq; me quoq; mouit eruditio vestra, pietas, sapientia, & virtus: quæ tanta est, vt sat dignè prædicari, aut extolli non poßit. Quæ cùm verè ita se habeant:*

*beant: & ipſa honeſtatis ratio, & debitæ gratitudinis referendæ ſtudium popoſcit: ut humilem meam in vos obſeruantiam publico aliquo indicio conteſtarer.*

*Accipite igitur qualeſcunque haſce Commentationes meas benigno & æquo animo: easqúe contra rabioſos et venenatos Zoilorum morſus veſtra auctoritate defendite: &, quemadmodum feciſtis hactenus, ita deinceps quoque veſtra clementia, beneuolentia & amore me meosq́ complecti pergite.*

*Æternùm valete præclariſ-*

*ſima*

*ſima florentiſsimi huius Ducatus ornamenta.*

*Scripſi Tubingæ, Calend. Jun. Anno reparatæ per Chriſtum Salutis, 1 6 0 4.*

G. & D D. V V.

Obſeruantiſsimus & ſtudioſiſs.

Iohannes Harpprechtus, D.

*IN PRÆSTANTISSIMVM de Procuratoribus & Satisdationibus, Commentarium:*

CLARISSIMI ET CONSULTISSIMI VIRI, DN. Iohannis Harpprechti, V. I. D. & Professoris Tubingæ celeberrimi.

*Ode Tricolos tetrastrophos,*

CASPARI HEÜCHELII, IC. Consil. Palat. Neoburgici.

*O Splendor Themidos lucidior Deæ,*
*Vatum digne cani perpetuis modis:*
*Tu pubem studiosam,*
*Et doctos trahis in tui*

*Ardorem: ob monumenta ingenij tui*
*Præclara, atq; animi dona micantia:*
*Quîs absentibus, & quîs*
*Es præsentibus utilis.*

*Famam mortis atrox horula nesciet*
*Busto includere: tu nomen amabile*
*Viuaxq; insinuabis*
*Seclis posterioribus.*

*Durabis siquidem perpetim: & in tuis,*
*Putrescente tuo corpore, tu Libris*
*Viues: unde perennes*
*Laudes prosilient tua.*

*Hoc*

## ALIUD,
## *IN EVNDEM.*

*HARPPRECHTE, Ausonij lux es clarissima Iuris,*
*Siue Professoris munia specto tui:*
*Seu consultandi nulla non luce laborem:*
*Siue stylum, & libros, munera dia, tuos.*
*Iura doces etenim, das & responsa rogatus:*
*Et scribis summâ dexteritate libros.*
*Hactenus id multi testantur in orbe volantes,*
*Et dant ingenij splendida signa tui.*
*Hic quoque dignus erit tibi, Lector candide, testis,*
*Quem mea dat studijs Chalcographia tuis.*
*Qui Procurator sollers audire peroptas,*
*Vtere, spem fallet non liber iste tuam.*
*Sed, scio sic dices: HARPPRECHTO tempora vitæ*
*Longa, & quæ hanc possunt cunque beare, precor.*
*Vt Themidis pergat sic illustrare Tribunal,*
*Atque Tubingensem condecorare Scholam;*
*Æternumq; sibi studio conquirere Iuris*
*Nomen, & æternæ gaudia deinde Domus.*

Erhardus Cellius, Professor Poët. & Histor. Tubingæ.

## ALIVD.

*HOc dum procuras, Harpprechte, Vir inclyte libro,*
*Vt Procurator curet agenda benè:*
*Atque simul curis multis, multoq; labore*
*Pugnantes leges conciliare studes:*
*En bene procuras, vt laus tua crescat vbiq;:*
*Scilicet his curis tantus habetur honos.*

Michael Beringer, V. I. D. Linguæ S. Professor Ordinarius, Tubingæ.

ALI-

ALIVD.

*Ἀνάγραμμα, aspirationibus elisis.*

Ioannes Harpprechtus, Iurisconsultus.
Peritus, colens, procurans nisu iusta.

*ARtifices commendat opus: præconia laudis*
*Non quærunt, artem qui didicêre suã:*
*Sic tua commendant te sat; Præceptor amande,*
*Scripta, nec externis laudibus ista vacant.*
*Insuper artifici si iam sit nobile nomen:*
*Ex hoc laus operis clarior esse solet:*
*Sic operis præsentis erit sat magna vel inde*
*Laus: quoniam Harpprechti nomine præla subit.*
*Namq; Harpprechte, tuum iam creuit ad æthera nomen*
*Laudibus, & meritis id cluit antè suis.*
*Iusticiam sine fraude* colens, *Iurisq;* peritus,
Nisu procurans *omnia* iusta *pio:*
*Hæc cui conueniunt, meritò sanè ille Sacerdos*
*Iuris dicendus, iure & habendus erit.*
*Has tibi virtutes dederit cùm Rector Olympi,*
*Hasq; notet nomen, Fautor honore, tuum:*
*Quis renuet, quæso, Mystam te Iuris haberi,*
*Et dici, cuncto iure iubente, pium?*

Iodocus Colb. V. I. D. & Aduocatus
supremi Consistorii VVirttemberg.

COM-

COMMENTARIUS
# IOHANNIS HARPPRECHTI, U. J. D. ET PROFESSORIS IN ACAD. Tubing. Ordinarii; in Tit. X. & XI. libri IV. Institutionum Imperialium.

## *DE IIS, PER QVOS agere possumus, Tit. X.*

## PRINCIPIUM.

*NUnc admonendi sumus, agere posse quemlibet hominem, aut suo nomine, aut alieno. Alieno: veluti procuratorio, tutorio, curatorio: cùm olim in usu fuisset, alterius nomine agere non posse: nisi pro populo, pro libertate, pro tutela. Præterea lege Hostiliâ permissum erat furti agere eorum nomine, qui apud hostes essent, aut Reipublicæ causa abessent, quiue in eorum cuius tutela essent. Sed*

*quia hoc non minimam incommoditatem habebat, quòd alieno nomine, neq; agere, neq; excipere actionem licebat: cœperunt homines per procuratores litigare. Nam & morbus, & ætas, & necessaria peregrinatio, itemq; aliæ multæ causæ sæpè hominibus impedimento sunt, quò minùs rem suam ipsi exequi possint.*

## *Summaria.*

1. Ratio ordinis, seu continuatio huius tituli ad præcedentes.
2. Per quos agere liceat.
3. Differentia inter ius vetus, & mores nostros obseruanda.
4. Antiquitus nemo alterius nomine in iudicio agere poterat: nisi tribus casibus, pro populo, pro libertate, & pro tutela.
5. Cur Populus Romanus causas suas per procuratorem agere potuerit.
6. Assertor quis.
7. Quare pupillus per tutorem siue procuratorem agere queat.
8. Cur olim ex l. 12. tab. per procuratorem agere non licuerit.
9. Legis Hostiliæ auctor, sententia, & ratio.
10. Cur hodie causam suam per procuratorem agere vel defendere cuiuis permittatur.
11. In causis ciuilibus & pecuniariis omnibus regulariter procurator admittitur. & n. 31.
12. Quatenus in causis popularibus admittatur.
13. Quatenus procurator admittendus, si interdicto de liberis exhibendis agatur.
14. Absolutio à iuramento ad effectum agendi, per procuratorem obtineri potest.

15. An

15. An ad decretum impetrandum super rebus minorum alienandis, procurator seu actor rectè à tutore vel curatore constituatur.
16. Edictum de procuratoribus prohibitorium.
17. Quod non est prohibitum: id censetur esse concessum.
18. Restitutio in integrum causæ cognitionem exigit.
19. Mens & intellectus l. minorum 6. C. de præd. & al. reb. minor. &c.
20. Decretum iudicis desiderat causæ cognitionem.
21. In petenda restitutione in integrum speciale mandatum requiritur.
22. Eius rei ratio.
23. Nunquid ad petendam restitutionem in integrum sufficiat speciale mandatum, licèt in eo causa, ob quam postulanda est restitutio, specificè non exprimatur.
24. Liberi nominatim heredes instituendi, vel exheredandi.
25. Explicatur l. si quis mihi. 25. §. sed vtrùm. ff. de acquir. vel omitt. heredit.
26. Mandatum ad contrahendum matrimonium speciale exigitur.
27. Item ad iurandum de calumnia: & cur.
28. Procurator in iudicio, aut omnium litium, aut vnius, non item partis alicuius, potest constitui: & quare.
29. Sensus l. si quis. 31. §. 1. ff. de procurat.
30. Sententia c. si duo. 6. de procurat. in 6.
31. Procurator interdum etiam in causis ciuilibus non admittitur.
32. In causis criminalibus an & quatenus procuratori sit locus.
33. Cur accusator per se crimen persequi debeat, triplex ratio.
34. Delicta non debent manere impunita: & n. 37.
35. Non oportet iudicium reddi elusorium: & n. 37.
36. Epistola non erubescit.
37. Cur pro reo criminoso procurator interuenire nequeat, ratio triplex.
38. Conscientiæ bonæ & malæ varia inditia.
39. Quando in causa capitali procurator admittendus:

40. In causa criminali, non capitali, rectè procurator ex parte rei admittitur: eiusq; ratio.
41. Quatenus viris illustribus criminale iniuriarum iudicium persequi per procuratorem sit permissum.
42. Si procurator in causa criminali & capitali interuenerit, an processus cum eo factus valeat.

1. QUandoquidem prioribus titulis de actionum definitionib9, diuisionibus, & naturis sufficienter explicatum est: justâ nunc serie annectitur, per quos actiones in judi-
2. cio proponantur, & exerceantur. Exercentur autem illæ, vel per nosmetipsos, vel per alios; veluti per procuratores, tutores & curatores; *vt ex hoc principio apparet*. Ubi obseruandum est discrimen juris veteris, à nostris
3. moribus. Nam jure veteri regulariter nemo agebat per procuratorem. Nostris moribus nemo, nisi per procuratorem, agit. Sed jure hoc nostro quis vel per se, vel per procuratorem agere potest. Verùm vt hæc res tota meliùs intelligatur, breuiter tria de-
4. bent tempora notari. Primum est XII. Tabularum, de quo proculdubio lo-

loquitur Imperaror hîc, *in verſ. cùm olim, &c.* Etenim ex XII. Tabulis non licebat per procuratorem agere; niſi pro populo, pro libertate, & pro tutela: ſed cogebatur quiſque in jus venire, vel curru vehebatur ægrotans. Pro populo qui agebat, actor ſiue ſyndic9 dicebatur. *l. 1. §. 1. l. 2. l. item eorum 6. §. 1. & ſeqq. ff. Quod cuiuſq; vniuerſit. nomine, &c.* Ratio, cur populus Roma- 5.
nus cauſas ſuas per procuratorem agere potuerit, hæc probabilis videtur: qui difficile eſt, totum populum conuenire. *arg. l. 2. §. deindè quia difficile 9. ff. de orig. iur.* Qui pro libertate age- 6.
bat, aſſertor appellabatur. Aſſertor quippe erat vindex alienæ libertatis: qui pro aſſerenda libertate neceſſariò interuenire debebat: quoniam inter ſeruum & Dominum non conſtabat judicium: *qua de re hîc Theophilus, Balduinus, Borcholt. & Mynſingerus num. 7.*
Pro tutela qui agebat, tutor vocaba- 7.
tur. Ratio, cur pupillus, ſi cauſam ali-

 quam

quam habeat, per tutorem siue procuratorem agere queat, facilis est: tum quia tutela est valdè fauorabilis. *arg. §. impuberes. Ʃ. de Attiliano Tutor. & arg. principij. Ʃ. de excusationib. tutor. ver. nam & tutelã, &c. & §. 2. Ʃ. de suspectis tutorib.* Tum quia pupillus per ætatem, legitimam standi in judicio personam non habet. *tot. tit. C. qui legit. person. standi in*
8. *iudic. habeant.* Ratio porrò, cur ex lege XII. Tab. non licuerit agere per procuratorem, hæc est: quia nemo alieno nomine lege agere, id est, ex præscripto legis, impetratis solenniter actionibus apud Magistratum experiri potest. *l. nemo alieno. 123. ibiq; Gothofr. ff. de R. I.* Sed istam legem XII. tab. vtpote inhumanam, à populo Rom. paulatim repudiatam & obliteratam fuisse, narrat A. Gellius, *lib. 20. Noct. Attic. c. 1.*

9. Secundum tempus, est Legis Hostiliȩ (cuius auctor putatur Consul Hostilius, anno vrbis 580. *teste hîc Wesenbecio)* qua permissum erat furti agere, non

non tantùm eorum nomine, qui apud hostes existerent, aut Reipubl. causa abessent; sed & nomine pupillorum, qui in tutela absentiũ essent. Vt enim ipsi absentes erant indefensi: ita & pupilli ipsorũ. Atq; hoc est, quod Justinianus hîc ait: *quiue in eorum cuius tutela essent.* Cęterùm cur Hostilia lex de solo furto cauerit, rationem hanc Hotom. hoc loco assignat: quia non tam facilè homines ad cæteras injurias absentib. inferendas impelluntur, quàm ad furtum: cuius & facultas summa est absente Domino, & quasi proposita impunitas. Deinde faciliùs reliquas injurias persequi reuersi possunt, quàm res furtiuas: quæ plerunq;, nisi manifestò deprehensæ sint, & repentè vindicentur, dilabuntur.

Tertium tempus, est noui juris, quo 10.
cuique permittitur causam suam per procuratorem agere, vel defendere: *de quo hîc in vers. sed quia hoc, &c.* vbi ratio siue causa hui⁹ juris, i.e. originis procuratorũ ab Imperatore èlegans affer-

tori mandatum sit; & pater valetudine, vel aliâ iustâ causa impediatur. *l. Pomponius. 40. in princ. D. de procuratorib. Wesenbec. in paratit. D. eod. tit. n. 5. in fine.*

14. Planè, relaxationem & absolutionem à iuramento ad effectum agendi, per procuratorem postulari ac obtineri posse, certum est, *per notata Felini in cap. cùm desideres. 15. num. 3. de sententia excommunicat. & in cap. 1. n. 30. de iureiurand. & Gaillij lib. 1. pract. obs. 23. n. 4.*

15. Quæri hîc non inconuenienter potest: Num tutor, vel curator valeat per procuratorem siue actorem petere, vt super alienatione rei immobilis, ad minorem pertinentis, decretum interponatur, adeoq; iusta & necessaria alienationis causa probetur? Etsi verò negatiuam sententiam omnes Doctores conspirantibus votis amplectuntur: *Accurs. & Bald. in l. minorum. 6. C. de præd. & alijs reb. minor. sine decr. non aliënand. Bartol. Roman. Socin. Dec. & Iason*

*son in l. mandata. 2. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. Angel. in l. post mortem. 25. §. 1. D. de adopt. Corn. cons. 98. num. 1. vol. 1. Grammatic. cons. 137. num. 16. Roland. à valle cons. 33. num. 21. lib. 1. Alphons. Aluarez in speculo Sum. Rom. Pont. Imperat. ac Regum. c. 80. vers. nunc videamus. pluresquè alij relati & approbati à Simoncello in tract. de decret. & c. lib. 1. t. 1. inspect. 2. n. 80.* ego tamen affirmatiuã (quòd videlicet ad decretum impetrandum super rebus minorum alienandis, procuratòr seu actor validè constituatur) euidenti ratione defendi posse reor. Est enim generalis & indubitata juris regula: omnib. causis & negotijs procuratorem rectè adhiberi, nisi quid disertè sit exceptum. Est siquidẽ 16.
edictũ de procuratorib. prohibitoriũ. *l. mutus. 43. §. 1. ff. de procuratorib.* Quodcunq; igitur non inuenitur prohibitũ, 17.
id censetur esse permissum & concessum. *l. cùm prætor. 12. ff. de iud.* Nullâ autem lege demõstrari aut doceri potest:

pro-

tur: Quia, inquit, & morbus, & ætas, & necessaria peregrinatio, itemque aliæ multæ causæ (vt exilium, captiuitas, dignitas, sexus, imperitia, &c. *l. neque fœmina. 54. ff. de procuratoribus. l. 2. ff de reg. iur.*) sæpè hominibus impedimento sunt, quò minùs rem suam ipsi exequi possint. Et Ulpianus, Usus, ait, procuratoris perquàm necessarius est: vt, qui rebus suis ipsi superesse vel nolunt, vel non possunt, per alios possint vel agere, vel conueniri. *l 1. §. 2. ff. de procuratorib.* Idem planè dispositum est jure Wirtembergico, *part. 1. tit.* Von Anwälden vnd Anwaldschafften. *in princ pag. 64.*

II. Sed an omnibus causis procurator adhiberi possit, paucis videbimus. Et sanè in causis ciuilibus & pecuniarijs omnibus, tam ad agendum, quàm ad defendendum, procuratorem regulariter admitti, non ambigitur. *l. in pecuniarijs. 26. C. eod. tit. l. 1 ff. an per alium causæ appellat. red. poss. l. 2. C. ad l. Fab de pla-*

*plagiar.* Nec intereſt, pecuniaria actio priuata ſit, an popularis, dum in ea de priuato actoris damno agatur. Proindè Paulꝰ reſpondit; eum, qui de via publica agit, & priuato damno ex prohibitione afficitur, quaſi priuatæ actionis dare poſſe procuratorem: multoq́; magis daturum ad ſepulchri violati actionem eum, ad quem ea res pertineat. *l. licèt. 42. in princ. D. de procuratorib.* Quòd ſi de priuato actoris damno nō agatur: tunc qui agit, procuratorem dare non poteſt: qui conuenitur, ſemper poteſt; ſiquidem condemnatus de ſuo dependere cogatur. *d. l licèt. 42. l. mutus. 43. §. in popularibus. l. non cogendum. 45. §. 1. D. eod. l. qui populari. 5. D. de popularib. act. Donell. lib. 18. Comment. de iure ciu. cap. 10. fol. 182.* 12.

Si interdicto de liberis exhibendis ducendiſúe agatur: pater, cùm actio iſthæc perſonalis ſit, per procuratorem agere nequit, niſi cauſa cognitâ, atq; his conditionibus duabus: ſi & nominatim procura- 13.

tur: Quia, inquit, & morbus, & ætas, & necessaria peregrinatio, itemque aliæ multæ causæ (vt exilium, captiuitas, dignitas, sexus, imperitia, &c. *l. neque fœmina. 54. ff. de procuratoribus. l. 2. ff de reg. iur.*) sæpè hominibus impedimento sunt, quò minùs rem suam ipsi exequi possint. Et Ulpianus, Usus, ait, procuratoris perquàm necessarius est: vt, qui rebus suis ipsi superesse vel nolunt, vel non possunt, per alios possint vel agere, vel conueniri. *l. 1. §. 2. ff. de procuratorib.* Idem planè dispositum est jure Wirtembergico, *part. 1. tit.* Von Anwälden vnd Anwaldschafften. *in princ pag. 64.*

II. Sed an omnibus causis procurator adhiberi possit, paucis videbimus. Et sanè in causis ciuilibus & pecuniarijs omnibus, tam ad agendum, quàm ad defendendum, procuratorem regulariter admitti, non ambigitur. *l. in pecuniarijs. 26. C. eod. tit. l. 1 ff. an per alium causæ appellat. redd. poss. l. 2. C. ad l. Fab de* pla-

*plagiar.* Nec intereſt, pecuniaria actio 12.
priuata ſit, an popularis, dum in ea de
priuato actoris damno agatur. Proindè Paul9 reſpondit; eum, qui de via publica agit, & priuato damno ex prohibitione afficitur, quaſi priuatæ actionis dare poſſe procuratorem: multoq́; magis daturum ad ſepulchri violati actionem eum, ad quem ea res pertineat. *l. licèt. 42. in princ. D. de procuratorib.* Quòd ſi de priuato actoris damno nõ agatur: tunc qui agit, procuratorem dare non poteſt: qui conuenitur, ſemper poteſt; ſiquidem condemnatus de ſuo dependere cogatur. *d. l. licèt. 42. l. mutus. 43. §. in popularibus. l. non cogendum. 45. §. 1. D. eod. l. qui populari. 5. D. de popularib. act. Donell. lib. 18. Comment. de iure ciu. cap. 10. fol. 182.* Si interdicto 13.
de liberis exhibendis ducendiſúe agatur: pater, cùm actio iſthæc perſonalis ſit, per procuratorem agere nequit, niſi cauſa cognitâ, atq; his conditionibus duabus: ſi & nominatim procura-

tur: Quia, inquit, & morbus, & ætas, & necessaria peregrinatio, itemque aliæ multæ causæ (vt exilium, captiuitas, dignitas, sexus, imperitia, &c. *l. neque fœmina. 54. ff. de procuratoribus. l. 2. ff de reg. iur.*) sæpè hominibus impedimento sunt, quò minùs rem suam ipsi exequi possint. Et Ulpianus, Usus, ait, procuratoris perquàm necessarius est: vt, qui rebus suis ipsi superesse vel nolunt, vel non possunt, per alios possint vel agere, vel conueniri. *l 1. §. 2. ff. de procuratorib.* Idem planè dispositum est jure Wirtembergico, *part. 1. tit.* Von Anwälden vnd Anwaldschafften. *in princ pag. 64.*

II. Sed an omnibus causis procurator adhiberi possit, paucis videbimus. Et sanè in causis ciuilibus & pecuniarijs omnibus, tam ad agendum, quàm ad defendendum, procuratorem regulariter admitti, non ambigitur. *l. in pecuniarijs. 26. C. eod. tit. l. 1 ff. an per alium causæ appellat. redd. poss. l. 2. C. ad l. Fab de pla-*

*plagiar.* Nec interest, pecuniaria actio 12.
priuata sit, an popularis, dum in ea de priuato actoris damno agatur. Proindè Paul9 respondit; eum, qui de via publica agit, & priuato damno ex prohibitione afficitur, quasi priuatæ actionis dare posse procuratorem: multoq; magis daturum ad sepulchri violati actionem eum, ad quem ea res pertineat. *l. licèt. 42. in princ. D. de procuratorib.* Quòd si de priuato actoris damno nõ agatur: tunc qui agit, procuratorem dare non potest: qui conuenitur, semper potest; siquidem condemnatus de suo dependere cogatur. *d. l. licèt. 42. l. mutus. 43. §. in popularibus. l. non cogendum. 45. §. 1. D. eod. l. qui populari. 5. D. de popularib. act. Donell. lib. 18. Comment. de iure ciu. cap. 10. fol. 182.* Si interdicto 13.
de liberis exhibendis ducendisúe agatur: pater, cùm actio isthæc personalis sit, per procuratorem agere nequit, nisi causa cognitâ, atq; his conditionibus duabus: si & nominatim procura-

tur: Quia, inquit, & morbus, & ætas, & necessaria peregrinatio, itemque aliæ multæ causæ (vt exilium, captiuitas, dignitas, sexus, imperitia, &c. *l. neque fœmina. 54. ff. de procuratoribus. l. 2. ff de reg. iur.*) sæpè hominibus impedimento sunt, quò minùs rem suam ipsi exequi possint. Et Ulpianus, Usus, ait, procuratoris perquàm necessarius est: vt, qui rebus suis ipsi superesse vel nolunt, vel non possunt, per alios possint vel agere, vel conueniri. *l 1. §. 2. ff. de procuratorib.* Idem planè dispositum est jure Wirtembergico, *part. 1. tit.* Von Anwälden vnd Anwaldschafften. *in princ pag. 64.*

II. Sed an omnibus causis procurator adhiberi possit, paucis videbimus. Et sanè in causis ciuilibus & pecuniarijs omnibus, tam ad agendum, quàm ad defendendum, procuratorem regulariter admitti, non ambigitur. *l. in pecuniarijs. 26. C. eod. tit. l. 1 ff. an per alium causæ appellat. red. poss. l. 2. C. ad l. Fab de pla-*

*plagiar*. Nec interest, pecuniaria actio 12.
priuata sit, an popularis, dum in ea de
priuato actoris damno agatur. Proin-
dè Paulus respondit; eum, qui de via pu-
blica agit, & priuato damno ex prohi-
bitione afficitur, quasi priuatæ actio-
nis dare posse procuratorem: multoq́;
magis daturum ad sepulchri violati a-
ctionem eum, ad quem ea res pertine-
at. *l. licèt. 42. in princ. D. de procuratorib.*
Quòd si de priuato actoris damno nõ
agatur: tunc qui agit, procuratorem
dare non potest: qui conuenitur, sem-
per potest; siquidem condemnatus de
suo dependere cogatur. *d. l licèt. 42. l.
mutus. 43. §. in popularibus. l. non cogen-
dum. 45. §. 1. D. eod. l. qui populari. 5. D. de
popularib. act. Donell. lib. 18. Comment. de
iure ciu. cap. 10. fol. 182.* Si interdicto 13.
de liberis exhibendis ducendisúe aga-
tur: pater, cùm actio isthæc personalis
sit, per procuratorem agere nequit, ni-
si causa cognitâ, atq; his conditioni-
bus duabus: si & nominatim procura-

tori mandatum sit; & pater valetudine, vel aliâ iustâ causa impediatur. *l. Pomponius. 40. in princ. D. de procuratorib. Wesenbec. in paratit. D. eod. tit. n. 5. in fine.*
14. Planè, relaxationem & absolutionem à juramento ad effectum agendi, per procuratorem postulari ac obtineri posse, certum est, *per notata Felini in cap. cùm desideres. 15. num. 3. de sententia excommunicat. & in cap. 1. n. 30. de iureiurand. & Gaillij lib. 1. pract. obs. 23. n. 4.*

15. Quæri hîc non inconuenienter potest: Num tutor, vel curator valeat per procuratorem siue actorem petere, vt super alienatione rei immobilis, ad minorem pertinentis, decretum interponatur, adeoq; iusta & necessaria alienationis causa probetur? Etsi verò negatiuam sententiam omnes Doctores conspirantibus votis amplectuntur: *Accurs. & Bald. in l. minorum. 6. C. de præd. & alijs reb. minor. sine decr. non alienand. Bartol. Roman. Socin. Dec. & Iason*

*son in l. mandata. 2. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. Angel. in l. post mortem. 25. §. 1. D. de adopt. Corn. cons. 98. num. 1. vol. 1. Grammatic. cons. 137. num. 16. Roland. à valle cons. 33. num. 21. lib. 1. Alphons. Aluarez in speculo Sum. Rom. Pont. Imperat. ac Regum. c. 80. vers. nunc videamus. pluresquè alij relati & approbati à Simoncello in tract. de decret. & c. lib. 1. t. 1. inspect. 2. n. 80.* ego tamen affirmatiuã (quòd videlicet ad decretum impetrandum super rebus minorum alienandis, procuratòr seu actor validè constituatur) euidenti ratione defendi posse reor. Est enim generalis & indubitata juris regula: omnib. causis & negotijs procuratorem rectè adhiberi, nisi quid disertè sit exceptum. Est siquidẽ 16.
edictũ de procuratorib. prohibitoriũ. *l. mutus. 43. §. 1. ff. de procuratorib.* Quodcunq; igitur non inuenitur prohibitũ, 17.
id censetur esse permissum & concessum. *l. cùm prætor. 12. ff. de iud.* Nullâ autem lege demõstrari aut doceri potest:

pro-

procuratorem prohiberi decreti interpositionem petere super rebus minorum alienandis. Imò eum admittendum esse, haud obscurè arguit *l. illud. 25. §. 1. ff. de minorib & l. vnic. C. etiam per procuratorem caus. in integ. restit. &c.*

18. ex quibus patet, restitutionem in integrum (quæ non minùs, quàm decreti interpositio, causæ cognitionem desiderat, *l. omnes. 3. ff. de in integr. restitutionibus*) per procuratorem postulari petiùe posse.

19. Nec aduersatur *d. l. minorum. 6. C. de præd. & alijs reb. min. &c.* ex qua omnes Scribentes colligunt; decreti interpositionem in rebus minorum alienandis, neque per procuratorem peti, neque causas alienationis per hunc allegari posse: sed hoc ipsi tutori incumbere. Nam in specie istius legis non propterea inualida est alienatio, quòd libellus, in quo causa alienationis fuit allegata, per procuratorem oblatus, & non per tutorem ipsum, judicis decre-

cretum petitum fuerit: sed quòd causa in eodem libello per procuratorem allegata, non fuerit probata. Etenim vt res immobilis minorum possit alienari; non sufficit, iustam alienationis causam libello inserere: sed eandem quoque probare necesse est. *arg. l. magis puto. 5. § si æs alienum. 14. ff. de reb. eor. qui sub tutela, &c.* Itaque sensus genuinus illius legis esse videtur: non sufficere, quòd procurator ad decretum super alienandis rebus minorum impetrandum constitutus, libello oblato causas alienationis futuræ alleget: sed requiri etiam, vt causas allegatas legitimis probationibus veras esse doceat: alioquin venditionem fieri non posse.

Nullius præterea momenti est ratio, 20. qua plerique mouentur: ideo scilicet procuratorem ad postulandum judicis decretum super rebus minorum alienandis non admitti: quia illud causæ cognitionem exigat. *d. l. magis. 5. § non passim. & seqq. ff. d. tit.* Restitutio

nam-

namque in integrum etiam (*vt paulò antè dictum*) à prætore non, nisi causâ cognitâ, conceditur. *præfatâ l. omnes. 3. ff. de in integr. restitut.* & tamen procuratorem ad eam petendam admitti, non dubitatur. *præalleg. l. vn. C. etiam per procuratorem caus. in integr. &c. & d. l. illud. 25. §. 1. ff. de minorib.*

21. Enimuerò illud hîc non ignorandum est: procuratorem, qui nomine alterius restitutionem in integrum petit, non generali mandato ad agendum concesso, sed speciali ad restitutionem in integrum postulandam, instructum esse debere, *per textum apertũ in d. l. illud. 25. §. 1. ff. eod. c. coram. 7. circa fin. de in integr. restitut. Ioan. Petr. de Ferrar. in forma respons. libelli in act. hypothec. ad princip. n. 2. Cl. Dn. Collega Halbritterus in Disp. de Procuratorib. & Defen-*

22. *sorib. de an. 1595. th. 19. ad lit. m.* Cuius rei hæc redditur ratio: quia petens se restitui in integrum, contra contractum, vel quemuis alium actum à se gestum, ve-

venit contra factum proprium. Non autem verisimile est; concedentem mandatum generale ad agendum, ea quoq; comprehendere, & procuratori mandare voluisse, per quæ contra proprium ipsius factum agitur. Ideoq; speciale mandatum in petenda restitutione in integrum à procuratore exhibēdum est. *Videatur Bald. ad d.l.1.C. etiam per procuratorem: &c. & Ioan. Mauritius in tract. de in integr. restit. c.23. per totum.*

Sed grauis & anceps quæstio est: vtrùm sufficiat, ad petendum in integrum restitutionem, mandatum speciale, licèt in eo causa, ob quam postulanda est restitutio, nominatim & specificè non inseratur vel exprimatur? Et quicquid alij dicant, illorum sententia & verior & receptior est, qui existimāt: restitutionem in integrum peti posse à procuratore, mandatum habente, in quibusuis causis restitutionem in integrum petendi; etsi nulla causa, in qua restitutio peti debet, in illo disertè & nominatim expressa fuerit. 23.

Quam

24. Quam assertionem tuetur *l. Titius. 25. D. de liber. & posthumis heredib. instit.* vbi Paulus respondit exheredationem hoc modo conceptam (*cæteri omnes liberi mei exheredes sunto*) valere: quamuis alibi scriptum sit, filium nominatim esse instituendum vel exheredandum, *init. tit. ʃ. de exheredat. liber. l. 3. & passim. D. d. t. de liber. & posth.* Pari itaq; ratione tametsi ad postulandum in integrum restitutionem, requiritur, vt procuratori id ipsum nominatim mãdatum sit. *d. l. illud 25. § 1. D. de minorib.* satis tamen factum videtur dispositioni legis, tale mandatum exigentis: si procuratori injunctum est, vt in illis causis, in quib. necessitas Domini postulabit, in integrum restitutionem imploret.

Eandem sententiam confirmat *sæpe allegata l. illud. §. 1. ibi, cui idipsum nominatim mandatũ sit. D. eod. t.* vbi tantùm exigitur ad implorandam restitutionem speciale mandatum: neque insuper

per causę, in qua restitutio postulanda est, specialis expressio desideratur. Nã relatiuum, *idipsum*, ibidem positũ, necessariam habet relationem ad proximè præcedentia, in quib. restitutionis duntaxat mentio facta est, nullâ causâ, in qua petenda sit restitutio, expressâ.

Non obstat *l. si quis mihi. 25. §. sed vtrùm. ff. de acq. vel omitt. heredit.* vbi habetur, ex iussu paterno de adeunda qualicunq; hereditate, filiumfam. non posse hereditatem adire; sed speciali mandato op9 esse, quo specialiter siue nominatim exprimatur, quæ adeunda sit hereditas. Jllic enim specifica hereditatis per filiumfam. adeundæ expressio requiritur, propter graue præjudicium & damnum, quod filiusfam. incurrere potest, adeundo hereditatem, ęre alieno implicatam. Sępè namq; vsu venire solet, vt hereditas non sit soluẽdo, adeoq; magis damnosa, quàm lucrosa existat. Ne igitur filiusfam. hereditati damnosę, magno cum suo dispẽ- 25.

dio, incautè se ingerat: lex huic periculo mederi, certumq; patris consilium, & mãdatum speciale, cum expressione hereditatis adeundæ conjunctum, necessarium esse voluit. At isthoc periculum in mandato, ad postulandum in integrum restitutionem concesso, etiã ipso negotio in specie non expresso, vel perrarò, vel potiùs nunquã continget.

26. Non item refragatur *l. generali. 34. ff. de ritu nupt. c. fin. & ibidem gl. de procuratorib. in 6.* vbi mandatum ad contrahendum matrimoniũ requiritur speciale, cum expressione personæ, cum qua matrimonium iniri debet. Meritò siquidem ibi expressio personæ, cum qua procurator nomine Domini sui matrimonium debeat cõtrahere, exigitur: quia propter diuersitatem ingeniorum, morum, aliarumq; qualitatũ plurimum interest domini mandantis, cum quánam matrimonium ipsi9 nomine per procuratorem contrahatur; maximumq; mandanti præjudiciũ ex eius-

eiuscemodi cõtractu creari potest: cùm ex aduerso in integrum restitutio, quæ petitur, domino dãnosa esse nequeat: sed cum magno eius cõmodo & emolumento semper conjuncta censeatur.

Nihil quoq; obest, quòd pleriq; tradunt; mandatum speciale, quod à jure 27.
exigitur ad jurandũ de calumnia, *c. vlt. de iur. cal. in 6.* ita esse concipiendum: vt nominatim causa, vel negotiũ ipsum, super quo de calumnia jurandum, eidem mandato inseratur, *Ioan. And. & alij in modò d. c. vlt. Bart. & Alex. in l. qui bona. 13. §. si alieno. ff. de dam. infect. Gail. lib. 1. obs. 83. n. 3. vbi tamen addit, hoc tam strictè in Camera non obseruari.* Respondetur enim; procuratorem juramentũ calumnię in animam principalis referre debere: & ideo mandatum ita speciale ad hoc necessarium esse: vt mentio expressim fiat causæ, in judicio absque calumnia tractandæ: alioqui forsan procurator de calumnia juraret in ea causa, quæ Domini principalis judicio iniqua videtur. *Atque ita post*

*Bartolum in l. filiusfamilias. 7. n. 10. D. de donationib. Innocent. & Abbat. in c. suscitata. 6. & in d. c. coram. 7. de in integr. restitut. & Cassadorum. decis. 1. ad fin. de procurator. à se allegatos, sentit Didacus Couarruv. lib. 1. variar. resolut. cap. 6. n. 2. Quibus etiam astipulatur Mynsingerus respons. 53. decad. 6. n. 3. Eadem de re inspiciatur Mauritius in præfato tractatu de in integr. restit. c. 24. & Hieronymus de Cæuallos in speculo aur. opin. comm. contra comm. quæst. 135.*

28. Illud sanè exploratum & certum est; in judicio aut omnium litium, aut vnius rectè procuratorem dari: tametsi partis alicuius procurator constitui non possit. Verbi gratia: Conuenitur quispiam ad decem millia ex mutuo. Hæc quantitas quia vnâ actione petitur: ad eam duo defensores, vt vnus ad quina, alter itidem ad quina millia interueniat, accedere nequeunt. *l. non tamen. 38. D. de procuratorib.* Ratio huius rei est perspicua: quia alioqui, si vna lis

lis à duobus defensoribus susciperetur, cogeretur actor vnam causam in plures diuidere, sicq; in plures aduersarios cum ingenti suo incommodo & detrimento distraheretur. *contra l. 2. ff. de exercit. act. l. vlt. D. rem pupilli vel adolesc. sal. for. & l. iam tamen. 5. §. penult. vers. nam & plures. D. iudicat. solui.*

Nec quicquam obstat *l. si quis, cùm. 31. §. 1. D. de procuratorib.* vbi vnius litis plures dantur procuratores. Quandoquidem apertè lex ista loquitur de lite plurium personarum, quarum quęlibet procuratorem constituere potest: cùm tot intelligantur lites: quot sunt personæ. Hîc autem agitur de lite, ad vnam personam pertinente. 29.

Multò minùs repugnat *c. si duo. 6. de procuratorib. in 6.* vbi vnius litis duo procuratores sunt dati. Nam in specie huius c. neuter ad partem litis: sed ad totam litem peragendam vterque deputatus fuit; quod iure Canonico fieri posse palam est: cùm eo casu vna 30.

causa in plures non diuidatur. *Sed videatur Donell. lib. 18. comment. de iure ciu. c. 15, pag. 230. & seq. vbi istam iuris Canonici dispositionem reprehendit.*

31. Etsi verò procurator generaliter in causis priuatis & ciuilib. cùm ad agendum, tum ad defendendũ dari potest: judex tamen interdum ex iusta causa (putà, si aut de jurejurando litigatoris apud judicem prestando agitur, aut de facto obscuriore, cuius veritas facilè erui non possit, nisi ex rei ipsius vultu & sermone, &c.) jubet; vt litigantes actores, vel rei ipsi personaliter in judicio comparẽãt. *præalleg. l. in pecuniarijs. 26. C. de procurat. & ad eundem t. Duar. c. 6. vers. alia quæstio &c.* Fürst. Württemb. Landrecht. *p. 1. t.* von Anwälden. *pag. 64. Donell: modò d. lib. 18. comm. c. 10. pag. 182. Vult. hîc n. 9. Heigius n. 12. Bocerus, Collega meus amandus, claß. 5. disp. 5. th. 37.*

32. Ad causas criminales quod attinet: inter capitalem & non capitalem causam distinguendum est. Etenim si causa sit

sa sit capitalis, vel ex qua sequi solet pœna vsq; ad relegationem: procurator neq; ad accusandum, neq; ad defendendum interuenire potest. *l. penul. §. 1. ff. de pub. iud. l. 1. ff. an per al. causæ appellat. reddi poss. l. tunc conuenit. 15. C. de accusationib. l. 3. circa princ. ibi, cui tamen non per procuratorem &c. C. vbi senatores vel Clariss. &c. Bocer. class. 1. disp. 7. th. 37. & d. class. 5. disp. 5. th. 38.*

Ratio, cur accusator per se, & non per 33.
procuratorē, persequi crimen debeat, triplex præcipuè reddi solet. Primùm, quia in criminali causa non suum agit accusator negocium, sed publ. vtilitatem exequitur, vt coerceantur delicta: quæ non manere impunita publicè in- 34.
terest. *l. ita vulneratus. 51. §. 2. v. cùm neq; impunita. ff. ad L. Aq. l. si operis. 14. C. de pœn.* Cùm autē priuatim nihil interest accusatoris: sed agit, vt aliquis de populo, procuratorē dare nō potest. *l. non cogendum. 45. §. 1. ff. de proc.* Deinde omnis, q judicio pub. quempiam accusat, ita se

in crimen inscribere debet, vt sciat, calumniantem ad idem supplicium vocari. *l. vlt. C. de accusationib.* Facilè verò pœnam hanc contemnet accusator, si ei absenti crimen persequi per procuratorem licebit. Nihil enim faciliùs erit absenti, quàm se judicio & pœnæ subducere cum injuria Reipub. si suam calumniam detegi animaduerterit, & pœnam legitimam aut metuet, aut iam secutam esse cognouerit.
35. Atque ita elusorium fuerit judicium: quod ne fiat, cùm in priuatis actionibus, tùm in publicis judicijs maximè cauendum est. *l. si prætor iusserit. 75. ff. de iudicijs.* Præterea per procuratorem multa facilè & audacter accusator mẽtietur, quæ præsens sine rubore & pu-
36. dore dicere non auderet. Nam quemadmodum litera siue Epistola non erubescit, iuxta vulgatum sermoneque tritum prouerbium: sic nec absentia, ac per Domini absentiam procurator, qui quid Dominus mentiatur, ignorat,

rat, erubescet. *Donell. d. lib. 18. Comment. c. 10. pag. 182. in fine.*

Ratio autem, cur pro reo criminoso procurator interuenire nequeat, pariter triplex potissimùm à Doctoribus assignatur. Tum quia non oportet judicium elusorium reddi. *d. l. si prætor. 75. ff. de iudic.* quod vtique fieret, si reo abesse, & procuratorem dare liceret: siquidem procuratore condemnato, contra eum, tanquam innocentem executio fieri non posset; sicque crimina impunita relinquerẽtur: quod exemplo perniciosum foret. *l. bona fides 31. in fine principij. ff. depositi. d. l. ita vulneratus. 51. §. 2. ff. ad l. Aquil. l. si quis fortè. 6. §. 1. in fine. ff. de pœn. d. l. si operis. 14. C. eod. tit.* Tum quia si per procuratorem defendere se, reo permitteretur: nunquam ipse, cõscientiâ admissi sceleris territus, in judicio compareret: sed quasuis latebras & effugia quæreret, vt pœnam delicto condignam euitaret. *Alberic. & alij in l. seruum. 33. §.* 37.

*publicè. ff. de procuratorib. Bartol. & Dd. communiter in d. l. penult. §. ad crimen. ff.*
38. *de publ. iudic.* Tum etiam, quia præsentia accusati plurimum momenti habet, ad hoc, vt judex ex vultu & sermone conscientiam eius obseruare possit. In vultu sanè sæpè existunt pallor, consternatio, & mutatio crebra; quæ patratum facinus interdum vehementiùs, quàm vllæ probationes arguunt. Hinc illud Ouidij, *lib. 2. Metamorph. fab. 5.*

*Heu quàm difficile est crimen nõ prodere vultu.*

Contrà, constans sibi per omnia sine affectatione vultus, bonę conscientiæ indicium censetur. Quò pertinet illud Horatij, *lib. 1. Epist. 1.*

*——————Hic murus aheneus esto,*
*Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.*

In sermone verò hæc insunt; titubatio, trepidatio, varietas, & repugnantia responsionum, aut his contraria constantia sermonis. Quæ omnia, procuratore constituto, in reo absente cõside-

siderari & obseruari nequeunt. *Qua de re est textus singularis in l. de minore. 10. § penult. ff. de quæstionib. Bart. in l. si quis reus. 5. num. 12. in fin. ff. de publ. iudic. Gaill. libr. 1. de pace publ. cap. 10. num. 3. & seqq.*

Cæterùm quod dicitur, in causa capitali procuratorem penitus interuenire non posse: id ante litem contestatam procedere, sciendum est. *arg. l. absentem. 6. C. de accusat. & l. absentem. 5. in princ. vers. aduersus. ff. de pœnis.* Lite namq; contestatâ, quia absens propter contumaciam condemnari potest, si per triduum per singulos dies citatus non respondeat, nec sui præsentiam faciat: idcirco justæ excusationes, vel innocentiæ, vel absentiæ per procuratorem, aliumúe amicũ possunt allegari, in eum finem, ne statim reus damnetur; sed vt sententia judicis differatur, donec reuertatur reus. *l. inter accusatorem. 10. dict. l. penult. in fin. ff. de publ. iudic. dict. l. seruum. 33. §. publicè. D.* 39.

de

*de procuratorib. & l. reos. 3. C. de accusationib. Cuiac. lib. 20. obseru. c. 20. & in lib. 2. definit. Papin. pag. 648. col. 2. & in lib. 15. Responsor. Papin. pag. 573. col. 2. in fin. & pag. seq. Vult. lib. 1. disceptat. scholast. c. 11. Duaren. ad tit. de procuratorib. c. 6. circa fin. Iohan. Robert. lib. 2. sentent. c. 3. hosq́; referens Bocerus d. Clas. 5. Disput. 5. th. 39. Bronchorst. cent. 1. ἐναντιοφανῶν. assert. 34. edit. 1. Treutler. Disp. 26. th. 3. sub lit. g. vol.*

2. Præter Interpretes modò citatos, videri etiam illâ de re poterunt *Iulius Clarus lib. 5. sentent. § fin. quæst. 32. Gomezius tom. 3. var. resolut. c. 1. n. 12. & seqq. Menochius de arbitr. iudic. lib. 1. quæst. 79. & 80. Mich. Grassus lib. 2. commun. opin. q. 1. 2 & 3. Chassen. in consuet. Burg. rubr. 4. tit. 5. n. 21. cum seqq. Hieronymus de Caeuallos in speculo aureo opinionum comm. contra communes, quæst. 237. & 289. Hackelman. illustrium quæstion. Disp. 4. th. 14. Theod. Petreus in thesaur. controuersar. conclus. criminal. conclus. 26. Fachineus lib. 1. controuers. iur. c. 24. 25. 26. qui omnes*

ma-

*materiam istam variè & diuersimodè explanant.*

Porrò si causa criminalis quidem fuerit, sed non capitalis, verùm pecuniaria, ex qua reus infamiâ notetur: pro eo procuratorem admitti, vix dubium est, *per text. rotundum in d. l. 1. ff. an per al. caus. appell. redd. poss.* Et ratio huius non obscura videtur: quia vbi pœna duntaxat pecuniaria est, cessat causa, propter quam per procuratorem agi non potest: quæ potissimùm est illa; ne sententia judicis reddatur elusoria: siquidem pœna corporalis absentiâ & subductione ipsius rei facilè queat vitari. At si pœna pecuniaria est, non eò minùs etiam absens, & qui fugerit, pœnam sententiâ irrogatam sustinebit: cùm pœnam reus pecuniariam non corpore suo, sed in bonis, ex quibus pecunia sumi potest, vbicunque Dominus sit, luere teneatur. *Georg. Obrecht. Disput. 10. de procurat. cap. 4. proposit. 93. & 95.* Veruntamen accusatorem 40.

rem

rem quod attinet: eum per procuratorem persequi crimen non posse, multis rationib. euincit Donellus *d. lib. 18. comment. de iure ciu. c. 10. pag. 183. vers. in criminib. cæteris, &c. huncq́; secutus Bocerus d. class. 5. disp. 5. th. 40.*
41. Cæterùm viris illustribus, & ijs, qui super eos sunt, criminale injuriarum judicium persequi, & aduersus id defendere se per procuratorem, concessum est: eâ tamen lege, vt si probatum sit, eum injuriam fecisse, qui procuratorē dedit, in eum sententia, non in procuratorem, feratur. *l. vlt. C. de iniur. §. in summa. 10. vers. sin autem criminaliter. I. eod. t. & Nouell. 71. c. 1.*

42. Quid verò statuendum, si procurator, alterâ parte non opponēte, in causa criminali & capitali interuenerit, nunquid processus cum eo factus valebit? Et non valere, rectissimè concluditur, *sæpè allegatâ l. penult. §. 1. ibi, frustra procurator interuenit. ff. de publ. iudic. iunctâ l. non dubium. 5. C. de legib. Sed ea*

de

*de re varias & diuersas Doctorum opiniones videre est apud Gomez. d. tom. 3. var. resolut. c. 1. n. 16. Vantium de nullit. sent. ex defectu inhabil. seu mandati, &c. n. vlt. Clarum d. lib. 5. sentent. §. fin. q. 32. n. 24. & Gail. d. lib. 1. de pace pub. c. 10. ad finem: qui omnes & alios complures citant.*

## §. Procurator. 1.

*PRocurator neq; certis verbis, neque præsente semper aduersario, imò plerunque eo ignorante, constituitur. Cuicunq; enim permiseris rem tuam agere, aut defendere, is tuus procurator intelligitur.*

## *Summaria.*

1. Forma siue modus constituendi procuratoris: & n. 193. & seqq.
2. Cur, absente & ignorante aduersario, procurator dari possit, triplex ratio.
3. Contractus iuris gentium etiam inter absentes fieri possunt.
4. Actum impedire qui nequit: eius scientia non desideratur.
5. Quorum præsentia necessaria sit.
6. Procuratoris definitio, & species.
7. Quomodo differant procurator, defensor, cognitor, & Syndicus.
8. Syndicus quomodo constituatur.

9. Aduo-

9. Aduocatus & patronus causarum, siue causidicus quis dicatur.
10. Procuratorum materia, vtpote quotidiana, pleniùs tractanda.
11. Qui procuratores ad litem dare possint, vel non.
12. Vtrùm minor, curatorem non habens, procuratorem ad litem constituere valeat.
13. Minor legitimam in iudicio standi personam non habet.
14. Quod quis non habet, alteri concedere non potest.
15. Intellectus l. si curatorem. 3. C. de in integr. restitut. & n. 30.
16. In iudicio quasi contrahitur.
17. Vbi maius periculum: ibi cautiùs agendum.
18. Si minor absque curatoris sui consensu procuratorem dederit ad litem, quæ per sententiam decisa sit, an & quatenus hæc sententia subsistat.
19. Minoribus ætas in damnis subuenire, non rebus prosperè gestis obesse solet.
20. Pupilli sine tutoris auctoritate conditionem suam quidem meliorem facere possunt: non verò deteriorem.
21. Quod fauore alicuius introductum est: in eius odium retorqueri non debet.
22. Quando à lege in aliquo actu solennitas requiritur ob fauorem alicuius personæ; ille actus citra solennitatem istam sustinetur, si vtilis tali personæ reperiatur.
23. Ad alienandum res minoris immobiles, iudicis decretum est necessarium.
24. Alienatio rerum immobilium minoris absque decreto facta, quantumuis vtilis, ipso iure nulla est.
25. Omnis actus, qui fit contra legis prohibitionem, ipso iure nullus.
26. Minor & furiosus licèt æquiparentur: in quibusdam tamen differunt.
27. Præsens corpore, in multis casibus pro absente habetur.
28. Sententia pro absente lata, vtrùm sit valida.
29. Num minor, si consentiente curatore procuratorem constituerit, absque illius interuentu, pro hoc procura-

curatore in iudicio fideiubere, vel cautionem iudicatum solui præstare possit.

30. Minori 25 annis curatorem habenti, sine eius auctoritate contrahere non licet.

31. An minor ad contrahendum constituere procuratorem valeat, distinctione explicatur.

32. Ecquid procurator cum iudicis decreto ad rem minoris immobilem alienandam constitutus, in ipso quoque alienationis actu nouum decretum adhibere teneatur.

33. Quando tutor res minoris sibi ipsi emere possit.

34. Mutus & surdus an procuratorem dare queant.

35. Consensus nutu & literis significari potest.

36. Num seruo & capto ab hostibus procuratorem ad litem deputare liceat.

37. Seruitus antiqua apud Christianos cessat.

38. Excommunicatus an & quatenus in iudicio versari possit.

39. Verbum *debet* necessitatem importat.

40. Cur excommunicatus sui defendendi gratia in iudicio comparere nequeat.

41. Per procuratorem litigare nemo cogitur.

42. Excommunicatio duplex: maior & minor.

43. Defensio iuris est naturalis: & n. 45.

44. Agere prohibitus, nihilominus potest se defendere conuentus.

45. Vtrùm bannitus siue proscriptus, ab alio conuentus, seipsum in iudicio defendere possit.

46. Ciuilia non possunt tollere naturalia.

47. Actio respectu formæ, iuris ciuilis est.

48. An & quatenus bannitus comparetur excommunicato.

49. Quibus in casibus filiusfam. procuratorem ad lites dare queat: quando item filiafamilias.

50. Cur filiusfam. regulariter procuratorem constituere non possit.

51. Num tutor & curator minoris nomine procuratorem ad litem ordinare valeant.

52. Prælatus Ecclesiæ, vel Episcopus, tam ante, quàm post litem contestatam potest constituere procuratorem.

53. Prælatus rerum Ecclesiasticarum non est Dominus, sed tantùm administrator, & quasi Dominus.
54. Pater bonorum aduentitiorum filiifamil. legitimus administrator.
55. Vtrùm pater in bonis filiifam. aduentitiis, procuratorem absq; eius consensu rectè constituat.
56. Tutor & prælatus quatenus æquiparentur, & quatenus differant.
57. Declaratur l. ait prætor 7. §. quid sit ff. de iure deliberandi.
58. An & quatenus procurator ad litem constitutus, alium substituere possit.
59. Procurator in rem suã, impropriè procurator dicitur; adeoque in statuto, loquente de procuratore, non comprehenditur.
60. Statuta strictè & propriè, non autem impropriè, accipienda.
61. Si procurator alium procuratorẽ ante litem contestatam substituat, nec exceptio contra hunc substitutum opponatur: an substitutio isthæc iure subsistat.
62. Falsus procurator quis dicatur.
63. Exceptio dilatoria iudicium retrò ipso iure nullum reddens, in quacunq; parte iudicii potest opponi.
64. Exceptio militiæ ante litem contestatam procuratori non obiecta, postea non admittitur: & quare.
65. Miles pro se potest stare in iudicio.
66. Ratihabitionis cautio ante litem contestatam non petita, post litis contestationem à procuratore exigi nequit.
67. An qui studiorum causâ peregrè abest, si ad patrium citetur iudicium, procuratorem mittere necessariò teneatur.
68. Reipublicæ causa absentes procuratorem constituere non coguntur.
69. Studiorum causa absentes, Reipublicæ causa abesse censentur.
70. Explicatur l. nec non & si quis 28 in princ. ff ex quib. caus. maiores, &c.
71. Num aduersa valetudine laborans, in iudicium citatus, necessariò procuratorem mittere teneatur.
72. Sensus l. quæsitum 60. ff. de re iud.

73. Eno-

73. Enodatur l. 2. §. si quis in iudicio. ff. si quis cautionib. &c.
74. Maior fauor Reipublicæ causa absentis, quàm ægrotantis.
75. Illustres personæ in iudicio non admittuntur, & procuratores ordinare compelluntur: einsque duplex ratio.
76. Illustres qui appellentur.
77. Comites an personis illustribus annumerandi.
78. Ecquid Doctores, qui viginti annos publicè docuerũt, personis illustribus accenseantur, sicque causas suas per procuratorem agere adstringantur.
79. Vicarii qua dignitate gaudeant.
80. Vocabulum *Illustre* interdum sumitur pro nobili.
81. In ambigua significatione ea accipienda, quæ vitio caret.
82. Doctores excellentes dicuntur nobiles.
83. Qui procuratores esse, dariq; ad litem non possint.
84. Miles cur procurator esse nequeat.
85. An & nostri temporis milites à procuratoris officio repellantur.
86. Solennitates priscæ assumendi milites in desuetudinem transierunt.
87. Milites nostrates veterum militum priuilegiis gaudent.
88. Quibus casibus miles procurator esse possit.
89. Iudicia non debent reddi elusoria: & n 131.
90. Si quis ante litem contestatam scienter cum milite procuratore litiget, nec contra eum excipiat: an eundem iudex ex officio reiicere valeat.
91. Quando iudex, etiam non imploratus, officium suum interponat.
92. Officio iudicis quæ inhæreant.
93. Clerici quando procuratores esse queant.
94. Sacerdotes & Clerici à diuinis non auocandi.
95 Fœminæ procuratoris officium exercere non possunt: & eius ratio.
96. Fœminæ ab omnibus officiis ciuilibus & publicis remotæ.

97. Quibus casibus fœminæ ad procurationem admittantur.
98. Abbatissa pro monasterio procurare non prohibetur.
99. Propter inopiam personarum interdum quis ad munus publicum admittitur, qui alioquin idoneus non censetur.
100. Causa libertatis grauissima.
101. Cur mater in secunda instantia, non itidem in prima, pro filio agere possit
102. Mater filio tutorem petere omnino tenetur.
103. An mulier propter defensionem alterius susceptam efficaciter, si condemnata fuerit, conueniri possit, etiamsi Senatusconsulti Velleiani beneficio non renunciauerit.
164. Mulier defensionem alterius suscipiens, alienam obligationem subire dicitur.
105. Tutelæ officium licèt virile sit: tamen ad illud mulier quandoq; admittitur; & n.114.
106. Mater pro filio condemnato appellans, intercedere non videtur.
107. Sententiæ confirmatio vltra personas, in ea comprehensas, neminem includit.
108. Auctoritate principis vel legis nemo decipiendus.
109. Recensentur alii casus, quibus fœminæ (secundùm Dd. traditionem) procuratores esse possint.
110. Apices iuris qui dicantur.
111. Procuratoris officium est ciuile, & virile.
112. Germanus intellectus l. si fideiussor. 29. §. quædam. ff mandati.
113. Tutoris officium est, pro pupillo agere, eumq; defendere.
114. Mater liberorum suorum tutrix esse potest.
115. Speculatoris opinio reprehenditur.
116. Omnis exceptio debet esse de genere regulæ.
117. An mulier in iudicio voluntariæ iurisdictionis, procuratoris possit exercere officium.
118. Refutatur Baldus.
119. Ad procuratoris officium suscipiendum nemo inuitus compellitur.
120. Seruus ad litem procurator dari nequit.

121. Ser-

121. Seruus iuris ciuilis communionem non habet.
122. Mutus & surdus in iudicio procuratores esse nequeunt.
123. Minor 25. annis an procurator ad litem dari possit.
124. Mens §. iustæ. 5. s tit. quib. ex caus. manumitt. non liceat. & l. si collactaneus. 13. ff. de manumiss. vind.
125. Serui & pueri, & fœminæ, ad negotia procuratores dari possunt.
126. Quodlibet verbum in potentiori significatu accipiendum.
127. Maior 17. annis potest esse aduocatus.
128. Aduocati officium grauius, quàm procuratoris.
129. Sententia l. minor. 51. ff. de procuratorib.
130. Cur minor nequeat esse defensor.
131. Quatenus minore restituto, fideiussor eius restituatur, remissiuè.
132. Legitima seu perfecta ætas variè accipitur.
133. Maiores 25. annis ad omnia ferè, etiam ad Rempub. administrandam admittuntur.
134. Maior 14. annis potest facere testamentum.
135. Minor an & quatenus legitimam personam standi in iudicio habeat.
136. De iure Canonico & consuetudine minor 25. annis procurator ad litem esse nequit.
137. In Camera Imperiali nemo potest esse procurator, nisi sit Doctor, vel Licentiatus Iuris, & legitimè natus.
138. Filiusfamilias ab alio procurator licitè constituitur.
139. Filiusfam. in publicis & ciuilibus causis pro patrefam. habetur.
140. Coniunctæ personæ sine mandato in iudicio admitti solent: & n. 223.
141. Potentiores à procuratoris officio arcendi: huiusq; ratio.
142. Inter potentiores numerantur fiscus & Respublica.
143. Item qui publico aliquo officio funguntur.
144. Item qui merum & mixtum Imperium habent.
145. Item qui opibus & diuitiis affluunt.
146. Pœna tum eorum, qui à potentioribus patrocinium seu procurationem accersunt, tum ipsorum po-

tentiorum, qui officium procuratoris suscipiunt.

147. Num pœnâ istâ afficiatur, qui filii, vel consanguinei potentiorum procuratione est vsus.

148. Ratione prohibitionis cessante, etiam prohibitio ipsa cessat.

149. Sensus l. 1. C. ne liceat potentiorib. &c.

150. Quando potentioris procuratoris auxilio vti sit permissum.

151. Nobiles Germani plerunq; magno comitatu potentiorum stipati in iudicio comparent.

152. In criminalib. causis aduocatus potentior interuenire potest.

153. Sanguinem suum quocunque modo redimere licet.

154. Ad vltimum supplicium damnatus, per Cardinalem potest à morte liberari.

155 Magistratus procuratoris vel defensoris munus subire, aut in ius vocari nequit.

156. Vtrùm nobilis, non potens, nobilitatis iura amittat, si procuratoris iudicialis officio fungatur.

157. Sine lege nihil affirmandum.

158. Nemini officium suum debet esse damnosum.

159. Propter vile & abiectum officium dignitas alicui aufertur.

160. Cuius procuratoris officium pro vili & contemptibili habendum.

161. Quare procuratoris iudicialis officium non censeatur vile, quadruplici ratione discussum.

162. Officium reputatur vile, vel honorabile, secundùm consuetudinem loci, & communem hominum æstimationem.

163. Quam ob causam Decurio procurator iudicialis esse nequeat.

164. Decuriones à tabellionis officio abstinere iubentur.

165. Explicatio §. final. infr de exceptionib.

166. Cur iure Iustinianeo infamis procurator esse possit, gemina ratio.

167. Infamis officium arbitri suscipere potest.

168. Ex personæ qualitate non æstimanda est res subiecta, circa quam persona versatur; idq; exemplis declaratur.

166. Iure

169. Iure Pontificio, & nostris morib infamis ad procuratoris munus non admittitur.
170. Procuratores esse vetantur, Reipublicæ causa absfuturi, & perpetuo morbo laborantes.
171. Senes decrepiti & capulares ad procurationis officium non admittendi.
172. Definitio morbi secundùm Medicos & IC.
173. Extrema senectus morbo, & senex decrepitus valetudinario æquiparatur.
174. Senes & valetudinarii, à munere personali, & onere tutelæ excusantur.
175. Iidem in testes producti, domi sunt examinandi.
176. Donatio à sene facta, mortis causâ facta intelligitur.
177. Dispositum in Episcopo ægrotante, etiam in Episcopo senio confecto statutum putatur.
178. Reus alicuius criminis capitalis, in iudicio procurare non potest: eiusq; ratio duplex.
179 Diuersum statuitur in accusato de crimine non capitali.
180. Capitali crimine damnatus, aduocatus esse nequit.
181. Argumentum à contrario sensu fortissimum & frequentissimum.
182. Damnati capitalis criminis ab accusando repellendi.
183. Redemptores alienatum litium procuratoris prouinciam suscipere non possunt.
184. Cur de quota litis pacisci procuratoribus & aduocatis non liceat.
185, Omne pactum bonis moribus contrarium, à iure improbatur.
186. Pactio de quota litis cur contra bonos mores esse dicatur.
187. Pactum de quota litis cum procuratore vel aduocato initum, inutile est: etiamsi non quotam litis partē, sed certam rem procuratori in casum victoriæ dati conuentum fuerit.
188. Occasio delinquendi & calumniandi amputanda.
189. Lex rebus potius, quàm verbis imposita.
190. Sensus l. 1. §. si cui tantum. 12. vers. si verò post. ff. de var. & extraord. cognit.

191. Salarium à procuratore extra ordinem, non mandati actione, petendum.
192. Procurator, de quotalitis cum cliente paciscens, expensas sumptusq; litis nulla actione repetit.
193. Procurator quomodo constituatur.
194. Quomodo consensu expresso.
195. Quomodo consensu tacito.
196. Procurator tacitè constitutus videtur, quando Dominus ad aliquem dat literas, quibus ei procurationis officium defert, isque literas recipit, non contradicens.
197. Literas ad se datas sine contradictione aut protestatione recipiens, contractum & debitum in iis scriptũ fateri præsumitur.
198. Elegans creditoris cautela, qua debitorem, vt debitum confiteatur, conuincere potest.
199. Ignoranter literas mandati accipiens, secumque aliquandiu retinens, mandatum tacitè suscipere non creditur.
200. Ignorantis vel errantis nullus consensus.
201. Cui per nuncium relatum est, se esse procuratorem à quodam absente constitutum, si taceat, mandatum approbasse reputatur.
202. Dominus instrumenta causæ principalis alicui tradens, eum procuratorem tacitè constituere intelligitur.
203. Qui probat, causæ principalis instrumenta sibi à Domino esse tradita, mandatum satis probasse iudicatur.
204. Sententia l. vlt. C. de pact. conuent.
205. Procurator constituitur vel specialiter, vel generaliter: item vel simpliciter, vel cum libera potestate.
206. Quibus verbis libera agendi potestas procuratori intelligatur concessa.
207. Dominus in rebus suis liberam potestatem habet.
208. Ecquid procurator, cui plena administratio concessa est, cum libera constitutus videatur.
209. Verbum *Plenum* relatum ad verbum *arbitrium*, liberam voluntatem importat.
210. Libera administratio specialiter concedenda.
211. Nihil interest, vtrùm expressim, an verbis æquipollentibus quid fiat.

212. An

secum instrumentum procuratorium, præsumatur talis, qualis in eodem instrumento nominatus est.

232. Qui admitti vult, vt talis, ante omnia docere debet, se talem esse.

233. In procuratorio præcipui actus exprimendi.

234. Si litis contestatio in procuratorio sit omissa, an nihilominus illud valeat.

235. Clausula generalis, vnnd alles anders vermög Rechtlicher Ordnung zuhandlen / includit omnia, quæ sunt paria expressis.

236. Quid statuendum, si clausula isthæc in procuratorio omittatur.

237. Mandato dato, omnia alia quoque mandata intelliguntur, sine quibus illud rectè expediri non potest.

238. Mandatum ad iudicium petitorium datum, trahitur ad præparatorium & possessorium.

239. Mandatum concessum ad agendum, videtur etiam ad defendendum datum; & n 285.

240. Clausula generalis, *Et reliqua omnia agendi, quæ ipse Dominus præsens agere facere posset*, quid operetur.

241. In quibus casibus speciale mandatum sit necessarium.

242. An arrestatio speciale requirat mandatum.

243. In causis arduis, & grauis præiudicii, procurator sine speciali mandato non admittitur.

244. Arrestatio speciem quandam seruitutis continet.

245. Procurator sine speciali mandato non potest ea facere, per quæ Dominus pœnam incurrere posset.

246. Iniuriarum tenetur, qui iniustè alium arresto constringit.

247. Concesso vno, omnia censentur concessa, per quæ peruenitur ad illud.

248. Huic regulæ quando non relinquatur locus.

249. Clausula, *ratum haberi, quicquid procurator gesserit*, in instrumento procuratorio exprimi debet.

250. Annus & dies instrumento procuratorio inserendus, idque sigillo aliquo consignandum.

251. Stylus & vsus cuiusque curiæ diligenter obseruandus.

252. Prima formula mandati procuratorii, pro actore.

253. Secunda formula procuratorii, pro reo.

254. Ter-

282. In-

282. Intellectus l. si actor. 10. C. de appellationib.
283. Differentiæ inter actorem & procuratorem.
284. Quo casu non cogatur procurator appellare.
285. Procurator ad agendum datus, dominum quoq; in reconuentione defendere tenetur.
286. Actio mandati directa competit Domino: contraria procuratori.
287. Quibus ex causis Dominus directam mãdati actionem aduersus procuratorem intendere possit.
288. Quâ ex causâ procurator contrariam mandati aactionem aduersus Dominum queat intentare.
289. Procuratori nusquam officium suum debet esse damnosum.
290. Quando retentione procurator sibi consulere valeat.
291. Si negligentia sua procurator, qui soluendo non est, quid omitt: Dominus in integrum restituitur.
292. Exponitur l. cùm mandatu, 23 ff. de minorib.
293. Factum siue culpa procuratoris, domino nocet.
294. Vbi læsio & præiudicium: ibi necessaria restitutio in integrum.
295. Nunquid apocha de recepto, facta à procuratore habente mandatum ad exigendam pecuniam, domino præiudicet.
296. Apocha siue confessio tutoris, pupillo præiudicium facit.
297. Tutor & procurator donare nequeunt.
298. Apocha à fisci procuratore facta, fisco creat præiudicium.
299. Confessio procuratoris, & cuiusuis administratoris necessaria, Domino nocet.
300. Mens & sententia l. 1. §. si mutuam. 17. ff. si quid in fraudem patroni, &c.

1. HOc loco de forma constituendi procuratoris tractat Justinian9, & ostendit: quòd procurator nõ cer-

certis siue solennibus verbis, sed quibuscunque, & vel coràm, vel per nuncium, vel per epistolam, & absente etiam atque ignorante aduersario, constituatur. *l.1.§.1.ff.de procuratorib.* Ra- 2.
tio, cur absente & ignorante etiam aduersario, constitui procurator possit, euidens est. Tum quia procurator constituitur mandato, id est, contractu juris gentium. *l.ex hoc iure.5.ff.de iust.& iur.l.iurisgentium.7.§.1.ff.de pact.*
At jurisgentium contractus etiam in- 3.
ter absentes fieri constat. *l.1.§.1.ff.mandati.l.1.in fi.ff.de contrah.empt.cum simi-*
*lib.* Tum quia actum impedire qui ne- 4.
quit: eius voluntas aut scientia non esse necessaria iudicatur, *Wesenb.hîc n.1.* Tum denique quia aduersarij non interest, nullumque eius præjudicium versatur in eo, adsit, an absit. Est au- 5.
tem regula juris: eos demum præsentes esse debere, quorum de præjudicio siue damno agitur. *l.nam ita.39.ff.de adoptionib.l.etiamsi.29.§.fin.ff.de minorib.*

rib. l. de vnoquoq; .47. in princ. ff. de re iud. Sed videatur Donellus lib. 18. Comment. de iur. ciu. cap. 9. pag. 179. circa finem. vers. In his natura. &c. & pag seq. vbi prolixo stylo edocet: aduersario etiam inuito, procuratorem dare permissum esse. Et de modo constituendi procuratorem, nos infrà suo loco dicturi sumus copiosiùs. *n. 193. & seqq.*

6. Cæterùm procurator dicitur administrator, cui quis rem suam vel agendam, vel defendendam permiserit, definitore Justiniano hîc, *in vers. cuicunq; enim &c.* Etenim Ulpiani definitio (qua procurator definitur, qui aliena negocia mãdatu Domini administrat. *d. l. 1. in princ. ff. de procuratorib.*) potiùs ad negocia, quàm ad judicia pertinet. Nam procurator vel est litium, vel negociorum siue bonorum. *l. seruum. 33. in princ. ff. de procuratorib. Paul. lib. 1. sentent. tit. 3.* Et rursus vel omnium aut negociorum, aut litium, vel vnius. *d. l. 1. §. 1. ff. eod. Hub. Giphanius in Commen-*

*mentar. de diuisionib. iur. thes.115. Georg. Obrecht. disp.10. de procur. propos.3. & 4. & 77.* Hic procurator vulgò specialis; ille vniuersalis siue generalis dici solet; aut procurator cum Libera administrandi potestate. *l. procurator. 58. ff. d. t. c. qui generaliter. 5. eod. tit. in, 6.* qui maiorem ac liberiorem tractandæ rei potestatem habet, quàm procurator generalis. *l. mandato. 60. l. procurator. 63. ff. eod. c. qui ad agendum. 4. ad fin. eod. lib. 6. Sed de eo infrà pleniùs & opportuniùs dicetur, n. 205. & seqq.*

Diligenter autem distinguendi sunt Procurator, Defensor, Cognitor & Syndicus. Procurator namq; propriè est actoris, & quidem absentis: vt Defensor Rei, qui plerunq; absq; expresso mandato ad defendendũ reum venit. *Donell. d. lib. 18. Comm. c. 12. pag. 189. Ioan. Emeric. à Rósbach. in suo process. iudic. tit. 13. Speculator in tit. de defensore. num. 1. Mynsing. h. n. 4. Wesenbec. in paratit. l. Digestor. de procuratorib. n. 12.* Cognitor 7.

olim

olim dicebatur præsentis, vt explicat Asconius Pædianus *in Diuinat. Cic. & Verrina 1. Vnde & tit. 2. lib. 1. sententiar. recept. Paul. de Cognitorib. & in C. Theodos. de cognitorib. & procuratorib. tit. 12. lib. 2.* Sed in nostro jure verbum *Cognitoris* nusquam, quod ego sciam, reperitur. Siquidem siue præsentis, siue absentis, semper procurator dicitur. Syndicus non est singulorum, vt procurator: sed corporis vniuersi, vt Ciuitatis, Collegij, Academiæ, &c. *de quo est tit. Pand. quod cuiusq; vniuersit. nomine, &c.*

8. Talisq; Syndicus constituitur vel generali & publico decreto, vbi ad singulas causas speciali mandato opus non habet: vel nominatim ad certam caussam, per maiorem vniuersitatis partem, expressis constituentium nominibus, aut sigillo Collegij apposito. *l. item eorum. 6. §. actor. ibiq; gloss. ff. quod cuiusq; vniuersit. latè Vantius in tract. de nullitat. t. de nullit. sent. ex defectu mand. num. 151. Mynsing. cent. 1. obs. 76. & cent. 3. obs. 18.*

*obs. 18. hosq; referens Heigius hîc num. 22. Videri etiam poterit Emeric. à Rosbach. d. proceß. iud. tit. 12. per tot. & tit. 19. num. 31. & seqq. nec non Conrad. Lag. part. 5. Methodi. cap. 8. & 19.* Prædicti tamen omnes verbo procuratoris generaliter & communiter sumpto continentur: cùm & Syndici & Defensores dicantur procuratores. *l. sed & hæ. 35. §. defendere. ff. de procuratoribus. l. 1. §. tutores. 13. ff. quando appelland. sit.* Ab his magnoperè discrepat Aduocatus & Patronus causarum, siue causidicus; quâ de re ita Asconius loco suprà notato: *Qui defendit*, inquit, *alterum in iudicio, aut patronus dicitur, si orator est: aut aduocatus, si aut ius suggerit, aut præsentiam suam commodat amico: aut procurator, si absentis negocium suscipit: aut cognitor, si præsentis causam nouit, & sic tuetur vt suam.* Verùm jure nostro Aduocatus, & Patronus & Causidicus siue orator idem valent: siquidem hodie Aduocatus duas ferè 9.

D per-

personas; Jurisconsulti, & Causidici seu Patroni, sustinere censeatur. Porrò de Aduocatorum vsu, persona, officio, præmijs ac pœnis eleganter & prolixè, more suo, disserit Donellus *lib. 18. Comment. de iur. ciu. c. 3. & D. Collega Boc. class. 5. disp. 6.*

10. Cùm autem hac nostra ætate procuratorum materia valdè sit vtilis, necessaria, frequens & quotidiana: eam pleniùs paulò attingere atque discutere placet, monente Paulo, *in l. legaui. 25. ff. de liberat. legata.* Et quia suprà in principio huius tituli explicatum est: quibus in causis procurator interuenire valeat: jam dispiciendum erit, quinam ad litem procuratorem dare &
11. constituere possint. Ac sanè constituere possunt omnes, qui jure nominatim non prohibentur, *arg. l. mutus. 43. §. 1. ff. de procuratoribus. l. cùm prætor. 12. ff. de iudic. & l. qui accusare. 8. ff. de accusationibus.* Prohibentur autem dare procuratorem non solùm ij, qui in-

intellectu carent; vt infans, furiosus, mente captus, ac prodigus, cui bonis interdictum est *l.1.§.furiosum.12.cum §. seq.ff.de obligat.& act.l.in negocijs.5.& l. furiosi.40.ff.de reg.iur.* sed & illi interdum, qui intellectum, iudiciumque habent; puta pupillus & minor viginti quinque annis, absque tutoris & curatoris auctoritate & consensu. *l. neq; tutores.11.C.de procuratorib.l.si curatorem. 3. C.de in integ.restit.Mynsing.cent.2.obs. 38.& Wurmbser. lib.practicar. obseruat. t.5.de procurat.obs.1.*

At quid, si minor curatorem non habeat; ecquid procuratorẽ ad litem constituere poterit? Et non posse inter omnes constat: idq; non sine euidenti ratione. Nam enucleati clarique juris est: omnem minorem, & sic etiam illum, qui curatore destitutus est, legitimam in judicio standi personam non habere. *arg.totius t.C.qui legit pers.stand. in iud.hab.§. item inuiti.f. de curat. & l.si præses.6.vers.quicquid eo tempore,&c.C.* 12. 13.

*quomodo & quando iudex sent. proferre deb.* Cùm ergo minor, quantumuis curatore careat, agendo vel defendendo propriam causam in iudicio stare nequeat: efficitur inde, nec procuratorem ab eodem ad litem constitui
14. posse. Nemo etenim alteri potest concedere potestatem, quam ipse non habet. *l. obseruare. 4. §. fin ff. de offic. proconsulis. l. traditio. 20. ff. de acquir. rer. dom. l. nemo plus. 54. ff. de R. I. c. nemo potest. 79. cod. t. in 6.*

Huic sententiæ non obstat. *d. l. si cu-*
15. *ratorem. 3. C. de in integr. restitut.* ex cuius fine cùm appareat, minoris curatorem non habentis contractum valere; quamuis, si læsus fuerit, in integrum restitui queat: dicẽdũ videtur, eundem minorem in judicio stare, & consequenter procuratorem ad litem cõstituere posse; propterea quòd in judi-
16. cio quasi contrahatur. *l. licèt. 3. §. idem scribit. 11. ff. de peculio.* Hæc *inquam* lex non obstat. Quoniam accipienda est

de

de contractu & quasi contractu extra judiciali, quem minor curatore destitutus facere siue inire potest. De eo autem quasi contractu, qui in judicio per litis contestationem fieri solet, diuersum esse constitutum, ex suprà dictis elucescit. Hunc siquidem minor, quantumuis curatore carens, subire nequit: cùm iste quasi contractus majus periculum & præjudicium in se habeat: proindeq; ad eum celebrandum homo perfectæ ætatis firmiq; consilij requiratur, juxta istud vulgatum: Ubi 17.
maius est periculum, ibi cautiùs est agendum. *l.1.§ sed & si quis. vers. nam vel magis. ff. de Carbon. edicto. c. vbi periculũ 3. de elect. in 6.* Cùm igitur ex modò allatis manifestum sit, minorem per se litibus suis procuratorem præficere non posse: relinquitur, eum cum consensu curatoris sui, quem habet, illud facere debere. *d.l. neque. 11. vers. pupillus. C. de procuratorib. l. penult. C. si aduersus rem iudicatam, &c.* Si verò curatore ca-

reat, ipsi decreto & auctoritate Magistratus opus esse. *arg. l. decreto 24 ff. de administrat. & peric. tutor. & c. vlt. de iudiciis. in 6. Vant. de nullit. sent. ex inhabil. seu defectu mand. n. 141.*

18. Sed dubietatis plena est quæstio: si minor 25. annis sine curatoris sui consensu, procuratorem ad litem dederit, quæ postea per sententiam decisa sit, an isthæc sententia subsistat, nec ne? Et eam, si contra minorem lata sit, nullius momenti esse: si verò pro eo sit lata, ipso jure subsistere, Imp. Gordianus rescripsit. *l. non eo minùs.*
19. *14. C. de procuratoribus.* additâ hâc eleganti ratione: quia minoribus ætas in damnis subuenire, non rebus prosperè gestis obesse consueuit. Cum quo concordat text. *in princ. §. de aucto-*
20. *ritat. tutor.* vbi Justinianus ait: meliorem quidem conditionem licere pupillis siue minoribus facere, etiam sine tutoris auctoritate: deteriorem autem non aliter, quàm cum tutoris

au-

auctoritate. Accedit *l. nulla. 25. ff. de ll.* 21.
*& l. quod fauore. 6. C. eod. & c. quod ob gratiam. 61. de reg. iur. in 6.* in quib. locis dicitur, quòd fauore alicuius introductum est, non esse porrigendum vel retorquendum in ipsius odium & incommodum. Atqui fauore minoris est receptum; quòd ad litem exercendam, procuratorem cum consensu curatoris sui constituere debeat. Quare si, hoc prætermisso, sententia pro minore pronuntiata fuerit, ea meritò valebit. Eòdem quoq; non parùm 22.
facit generalis regula: Quòd, quandocunq; à lege vel statuto in aliquo actu requiritur quædam solennitas ob fauorem alicuius personæ, ille actus absque isthac solennitate valeat, si reperiatur vtilis tali personæ. *arg. l. cum hi. 8. §. eam transactionem. ff. de transact. l. si filius. 11. ff. de ritu nupt. l. 2. ff. de acceptilat. l. neque tutoris. 7. C. de contrah. & commit. stipulat. Iason & Sichardus ad dict. l. non eò minùs. 14. C. de pro-*

*curatorib. Boc. class. 5. Disp. 5. th. 7. Vant. d. t. de nullit. sent. ex inhab. seu defectu man. n. 21. & 36.*

23. Cæterùm hæc nostra assertio impugnari & dubia reddi potest hoc modo: Ad alienãdum res minoris immobiles, vel mobiles preciosas, & quæ seruando seruari possunt, judicis decretum requiritur. *l. non solùm. 4. l. minorum. 6. l. si minor. 15. l. si prædium. 16. & t. tit. C. de prædijs & alijs reb. minor. sine decret. nõ alienand. l. lex, quæ tutores. 22. C.*
24. *de administrat. tutor. vel curat.* Jam verò si absque judicis decreto facta est alienatio, quantumuis vtilis hæc sit minori: ipso tamen jure nulla est. *l. fin. ibi, donandi causa. & ibi, nisi ex magna vtilitate, &c. ff. de curatorib. furioso, & alijs extra minor. dand. l. Aristo. 5. §. 1. ibi, adito prætore. & l. ait prætor. 7. §. vlt. ibi, prætor aditus. ff. de iure deliberandi. l. magis puto. 5. §. si æs alienum. 14. & l. si fundus. 13. ff. de reb. eor. qui sub tutela, &c. & d. l. lex, quæ tutores. 22. circa fin. C. de administ. tutor.*

*tor. latè Fachineus lib. 3. controuers. iur. c. 3. & Simoncellus in tract. de Decret. lib. 3. t. 8. Inspect. 17. n. 125.* Quocirca & sententia pro minore lata nullum robur aut vigorem obtinere videtur, si procurator minùs legitimè ab eo constitutus in judicio interuenerit. Verùm respondendum est: alienationem prædij, quæ citra judicis decretũ facta est, esse contra prohibitionem legis, quæ expressim vetat, bona minorum immobilia absque iudicis decreto distrahi vel alienari. *d. l. lex, quæ tutores. 22. C. d. t. d. l. non solùm. 4. C. de præd. & alijs reb. minor. & c. cum similibus paulò antè allegatis.* Unde fieri solet, vt alienatio ista, quamuis prosit minori, ipso jure tamẽ nulla sit. Omnis quippe actus, qui fit 25.
contra legis prohibitionem, ipso jure nullus reputatur, *vulgatâ l. non dubiũ. 5. C. de legib.* Sententia autem lata pro minore, qui absq; curatoris sui auctoritate, sicque minùs legitimè procuratorem dederat, contra legis prohibitio-

tionem lata non intelligitur: ac ea propter valida est, jureq; sustinetur.

26. Nihil etiam ad rhombum facit, quod obijcitur, sententiam pro furioso, qui minori comparatur, sine curatore latam non valere. *l. furioso. 9. ff. de re iudicata.* Nam licèt minor comparetur furioso. *l. Fulcinius. 7. §. planè. 11. & § seq. ff. quib. ex caus. in possess. eat.* magnam tamen inter eos esse differentiam, notum est. Minor siquidem judicio valet, & è re sua rectè contrahit sine curatore: quo interueniente, indistinctè contrahit. Furiosus contrà judicio caret, nullumque negocium ipse contrahit. *l. in negocijs. 5. & l. furiosi. 4. D. de reg. iuris.* Proinde in judicio stare non potest, vt secundùm
27. se sententia feratur. Præsens enim corpore, in plerisque casibus pro absente habetur. *l. 2. §. furiosus. ff. de iure codicill. l. vbi non voce. 124. ff. de reg. iuris. vide Pac. cent. 2. ἐναντιοφανῶν. quæst. 30.* Pro
28. absente autem sententia non rectè di-

dicitur. *l. certum. 6. §. si quis absente. ff. de confessis.* Quamuis hodie id sit correctum, & sententia pro absente, qui ritè vocatus est ad judicium, pronuntiari possit, si liqueat ex actis, eum bonam fouere causam. *l. properandum. 13. §. sin autem ex gestis. C. de iudic. eleganter Duaren. & Gothofred. ad dict. l. furioso. 9. ff. de re iud. & idem Duaren. ad t. ff. de procuratorib. c. 6.*

Est & hæc anceps & frequens quæ- 29.
stio: vtrùm minor 25. annis, si interueniente & consentiente curatore procuratorem constituerit, absq; illius interuentu siue consensu pro hoc procuratore in judicio fidejubere, vel cautionem judicatum solui præstare efficaciter possit? Et posse, verius est, atque receptius. *arg. d. l. magis puto. 5. §. sed si pater. 6. & §. seq. ff. de rebus eor. qui sub tutela, &c.* vbi habetur & notatur; minorem ea omnia, quæ veniunt in consequentiam præcedentis contractus legitimè celebrati, sine judicis

dicis decreto, adeoque sine curatoris auctoritate perficere posse. Atqui certo certius est, fidejussionem siue cautionem istam, quæ in judicio pro procuratore interponitur, venire in consequentiã præcedentis mandati, quod consentiente curatore, & sic ritè atq; legitimè procuratori datum est. Consequenter ergo in fidejussione isthac nouo curatoris consensu vel auctoritate opus non erit. Eandem conclusionem amplectitur etiam, & probat D. Bocerus *d. class. 5. Disput. 5. thes. 8. arg. l. 3. §. 1. ver. hæ enim obligationes. ff. d. t. de reb. eor. qui sub tutela, &c.*

30. Nec refragatur *præallegata l. si curatorem. 3. C. de in integr. restitut.* in cuius principio expressum est; minorem 25. annis curatorem habentem, citra ipsius auctoritatem contrahere, atque adeò pro procuratore fidejubere non posse. Nam lex illa loquitur de minore, qui ab initio, auctoritate curatoris remotâ, contraxit. Nos verò hîc de eo agi-

agimus, qui principalem mandati cõtractum legitimè, id est, curatoris auctoritate adhibitâ perfecit; & illa, quæ ad executionem istius mandati tendunt, sine curatoris auctoritate expedire satagit: quod eum facere posse statuimus.

Et hæc quidem, quæ hactenus dicta sunt, in procuratore, à minore 25. annis ad litem exercendam constituto, procedunt. At quid dicendum, si idem 31.
minor ad contrahendum procuratorem constituerit; ecquid hæc constitutio valebit? Ea res breuiter sic resoluenda est: Minor quinq; & viginti annis, curatorem habens, cùm absque eius consensu contrahere non possit, *vt modò ex d. l. si curatorem. 3. C. de in integr. restitut. indicatum est:* eundem nec procuratorem ad contrahendum deputare posse, plusquàm manifestum est, per regulam superiùs attactam: Quòd nemo alteri administrandi facultatem concedere valeat, quam ipse non

non habet *d.l.nemo plus.54.ff.de reg.iur. cum iuribus concordantibus, s. num. 14. notatis.* Cæterùm ad minorem, curatore carentem, quod attinet: hunc, saluo tamen restitutionis in integrum remedio, per se contrahere, adeoque etiam procuratorem ad contractus celebrandos ordinare posse, constat *ex sæpe citata.l.3.C. de in integr.restitut. minor.* Idque dubitationem non habet vllam, si super re mobili, quæ seruando seruari minimè possit, contractus vel alienatio interponatur *d. l.lex, quæ tutores. 22. prope fin. & l. vlt.§. vlt. C. de administrat. tutor. & l.fin.C.quando decreto opus non est.* Rem verò immobilem & mobilem, quæ seruando seruari queat, absque decreto judicis minor alienare nequit, siue habeat curatorem, siue non habeat: & consequenter nec procuratorem ad rem eiuscemodi alienandam, citra judicis decretum constituere poterit. *præcitatâ l.nō solùm. 4. l. minorum.6.l.si prædium.16.C. de*

*de præd. & alijs reb. minor. sine decr. non alienand. & legibus similibus suprà notatis. pulchrè Fernand. Vasquius de success. creat. li. 1. t. de testa. pot.. §. 10. n. 73. Roland. à valle cons. 54. lib. 2. Frid. Schenck à Tautenberg in viridario conclusion. iurid. conclus. 104. n. 1 & 2. Benuen. Stracchain tract. de mercat. part. 3. n. 25. Simoncell. in præfato tractatu de decret. lib. 3. tit. 8. inspect. 2. n. 21. & seq. vbi pro hac opinione, quam communem & veriorem pronuntiat, plures Doctorum auctoritates adducit. Quibus adÿciatur Fachineus d. lib. 3. controuers. iur. c. 1. & seq.*

Sed in dubium vocatur: vtrùm procurator cum judicis decreto ad rem certam minoris immobilem alienandam solenniter constitutus, si postea ad rei istius alienationem progrediatur, in ipso quoq; alienationis actu decretũ adhibere teneatur: an verò sine nouo decreto alienationẽ facere possit? Et quanquam Hippol. de Marsil. *in Rubr. C. de probat. num. 368. post Ioannem* 32.

*de*

*de sancto Seuerino, in repetit. Auth. Sacramenta puberum. C. si aduers. vendit.* nouum ad hanc alienationem decretum exigat: in contrariam tamen, vtpote veriorem, sententiam mens nostra inclinat, *per textum in l. si pupillorum. 7. §. 1. ff. de reb. eor. qui sub tutel.* ex quo elicitur, quòd decretum super obligatione rei immobilis, ad minorem pertinentis, interpositum non requiratur necessariò in venditione, quę in consequentiam illius obligationis venit. Jam verò in nostro casu alienatio procuratoris venit in consequentiam mandati pręcedentis, quod ei datũ est cum decreto judicis. Ideoq; nihil impedire debet, quò minùs procurator ille ita legitimè constitutus mãdatum istud exequi, adeoque rem immobilem alienare, nullo etiam nouo judicis decreto interueniente, possit. Confert huc quoque valdè *l. tutor rerum. 56. ff. de administrat. & peric. tutor.*
33. Ubi tutor res minoris, de quibus alie-
nan-

nandis semel decretum interpositum erat, sibi ipsi emere potest, quando alienatio à judice decreta effectum capere nequit : & in hac emptione nouum judicis decretum non desideratur: propterea quòd semel de rebus illis alienandis decretum interuenerit.

Nec quicquam mouet, quòd res minoris immobiles sine judicis decreto alienari nequeant, *vt antè sufficienter est probatum.* Procurator enim in quæstione proposita sine judicis permissu seu decreto alienationem facere non intelligitur : cùm decretum super mandato interpositum, etiam ad alienationem in mandato concessam porrigatur. *Sed videatur Simoncellus in d. tract. de Decret. lib. 2. tit. 5. Inspect. 4. n. 43. 49. & seqq. vbi ea de re tractat explicatiùs.* Adhuc de minore 25. annis.

Quæritur jam de muto & surdo; 34
an hi procuratorem dare possint? Et

eos procuratorem dare non prohiberi, Paulus respondit *in d. l. mutus. 43. in princ. ff. de procuratoribus.* Ratio huius dilucida est: quia cùm procurator solo consensu constituatur. *l. 1. ff. mandati. l. 2. ibi, quia in eo animus deest. & l. filiusfamilias. 8. § inuitus. & §. fin. ff. de procuratoribus.* palàm est, mutum aut
35. surdum constituere procuratorem posse: cùm consensus nutu vel scripturâ queat significari. *l. obligamur. 52. §. vlt. ff. de obligationib. & actionib. l. pater. 93. §. 1. ff. de acquir. vel omitt. hered. l. seruo. 65. §. si pupillo. vers. nam si auditus. ff. ad Senatusconsult. Trebellian. Duarenus ad tit. ff. de procuratoribus. c. 6. vers. alia quæstio est, &c.* Sed quid de eo, qui naturâ mutus & surdus simul est, hoc est, qui omnino nec loqui, nec audire potest? Talis certè, etsi intellectu non careat; quia tamen in eo operatio intellectus deficit, procuratorem dare nequit. *Georg. Obrecht. Disp. 10. de procuratorib. c. 2. propos. 14.*

Quæ-

Quæri item solet de seruo; an is procuratorem ad litem constituere possit? Et Ulpianus ait; non posse: nisi fortè de statu suo litiget : quia hoc casu nondum pro seruo habetur. *l. seruum. 33. in princ. & §. 11. ff. de procuratoribus. l. 1. in princ. ibiq; Cuiac. in paratit. C. de assertione. tollend.* Idem dicendum est de capto ab hostibus: quia quamdiu in hostium est potestate, sui juris non est, nec rerum suarum dominus. *l. ab hostibus. 15. ff. ex quib. caus. maiores, &c. Wesenbec. in paratit. ff. de procuratorib. num. 4.* Illud hîc obiter aspergendum: 36.

quòd apud Christianos seruitus antiqua cesset, & ei noua quædam species successerit, tam in Gallia, quàm Germania in quibusdam colonis. Sed hi serui procuratores dare possunt: cùm res proprias habeant, de quibus experiri possint. *Zas. in intell. singul. c. de operis. Baro lib. 2. de benefic. cap. 10. Philip. Bugnyon. in ll. abrog. fol. 27. 40. 105. & 106. Obrecht. Disp. 10. propos. 24. & seqq.* 37.

38. An idem sentiendum sit de excommunicato, dubitatum est? Sed de eo sic habendum: Excommunicatus neque per se, neque per procuratorem in judicio agere potest. *c. vlt. de procuratorib. c. exceptionem. 12. de exceptionib. c. 1. ibi, repellat agentes. tit. eod. in 6. & c. decernimus. 8. de sentent. excommunicat. in 6.* tametsi ab alio in judicio conueniri queat: ne commodum & lucrum de sua malitia reportare videatur. *c. intelleximus. 7. de iudicijs.* Ex quo c. contra quorundam opinionem, colligere promptum est: quòd excommunicatus, si actione quadam conueniatur, ipsemet in judicio comparere, seque defendere neutiquam valeat: sed procuratorem constituere, & per hunc re-
39. spondere omninò teneatur. Verbum namq; *debet* in textu illius c. positum necessitatem importat; & sic ostendit, excommunicatum cogendum esse, vt procuratorem constituat. *arg. l. 1. in princ. ff. de edend. l. 1. §. 1. ff. quod quisque*

*iur.*

*iur. in alt. statuerit. l. debitor. 108. ff. de V. S. gl. in Clement. attendentes. super verb. debeant. de statu monachor. Ludolphus Schr. in tract. feud. part. 10. sect. 15. n. 15 vbi plures allegat.* Ratio autem, cur excommunicatus sui defendendi gratiâ, in iudicio ipse comparere nequeat, hæc reddi potest: quia propter contagionem, animiq; vitium, quo laborat, ab Ecclesia, communiq; hominum societate prorsus excluditur & separatur. *can. ad mensam. 24. §. aliquando enim. caus. 11. q. 3.* Satanæ & Angelis eius traditur, & tanquam membrum putridum à corpore abscissum abijcitur: ita vt nemo cum illo conuersari, & colloqui, vel confabulari debeat. *can. sicut. 16. c. qui communicauerit. 19. can. omnis Christianus. 32. & can. nihil. 33. d. caus. 11. q. 3. Menoch. de arbitrar. iudicum quæst. lib. 2. cent. 5. cas. 416. n. 2. & Tiraqu. de retraict. lignagier. §. 1. gl. 9. n. 276.* 40.

Huic sententiæ non obstat *c. querelam. 2. de procuratorib.* vbi instar regulæ 41.

proponitur, quòd per procuratorem litigare nemo compelli poſſit. Etenim textus iſte (vt ex facti ſpecie in eodem propoſitâ euidenter apparet) de perſonis, quæ per ſe in iudicio ſtare non vetantur, loquitur: rectiſſimeque ſtatuit, eiuſmodi perſonis liberam facultatem relinquendam eſſe, per ſe, vel per procuratorem litigandi. Nos verò hîc agimus de excommunicato, deq; tali perſona, quæ nullam planè in judicio facultatem habet, nec nõ quæ ab omni hominum conſortio commercioq; penitus excluſa eſt. Hęc ſanè, & ſimiles perſonę, cùm per ſe in judicio litigare prohibeantur; ſi nolunt jus ſuum indefenſum relinquere, procuratorem conſtituere coguntur.

Neque refragatur *c. ſi celebrat. 10. ibi, vel ea, quæ ratione iuriſdictionis, & c. de*
42. *clerico excommunicato.* ex quo textu haud difficulter euincitur, quòd excommunicato verſari in judicio liceat. Nam ad huius c. intellectum ſciendum

eſt:

est: excommunicationem esse duplicem: maiorem & minorem. Illa quempiam à cœtu & communione fidelium prorsus separat, *vt s. explicatum:* hęc verò tantùm à perceptione sacramentorum aliquem remouet ac suspendit. *c. si quem. 59. vbi notabilis gl. de sentent. excomm.* Cęterùm text. *in allegato c. si celebrat.* expressè loquitur de ligato minori excommunicatione, quæ à judicio non repellit. Nostra autem inquisitio instituta est de ligato siue excõmunicato maiori excommunicatione; qui in judicium ab alio vocat⁹ semetipsum defendere nequit: sed per procuratorem id facere tenetur, *per suprà dicta.*

Similiter nihil aduersatur: quòd excommunicato agendi solummodo, & 43. non defendendi facultas (quæ juris est naturalis. *Vulgata l. vt vim. 3. ff. de iust. & iur. l. 1. §. cum arietes. ff. si quadr. paup. fecis. dic. c. ius naturale. dist. 1. Clement. pastoral. §. cæterùm defectus. de sent. & re iudicata*) denegãda sit. *d. c. vlt. de procu-*

proponitur, quòd per procuratorem litigare nemo compelli possit. Etenim textus iste (vt ex facti specie in eodem propositâ euidenter apparet) de personis, quæ per se in judicio stare non vetantur, loquitur: rectissimeque statuit, eiusmodi personis liberam facultatem relinquendam esse, per se, vel per procuratorem litigandi. Nos verò hîc agimus de excommunicato, deq; tali persona, quæ nullam planè in judicio facultatem habet, nec nõ quæ ab omni hominum consortio commercioq; penitus exclusa est. Hęc sanè, & similes personę, cùm per se in judicio litigare prohibeantur; si nolunt jus suum indefensum relinquere, procuratorem constituere coguntur.

Neque refragatur *c. si celebrat. 10. ibi, vel ea, quæ ratione iurisdictionis, & c. de*
42. *clerico excommunicato.* ex quo textu haud difficultér euincitur, quòd excommunicato versari in judicio liceat. Nam ad huius c. intellectum sciendum est:

est: excommunicationem esse duplicem: maiorem & minorem. Illa quempiam à cœtu & communione fidelium prorsus separat, *vt s. explicatum:* hęc verò tantùm à perceptione sacramentorum aliquem remouet ac suspendit. *c. si quem. 59. vbi notabilis gl. de sentent. excomm.* Cęterùm text. *in allegato c. si celebrat.* expressè loquitur de ligato minori excommunicatione, quæ à judicio non repellit. Nostra autem inquisitio instituta est de ligato siue excõmunicato maiori excommunicatione; qui in judicium ab alio vocat⁹ semetipsum defendere nequit: sed per procuratorem id facere tenetur, *per suprà dicta.*

Similiter nihil aduersatur: quòd excommunicato agendi solummodo, & non defendendi facultas (quæ juris est naturalis. *Vulgata l. vt vim. 3. ff. de iust. & iur. l. 1. §. cum arietes. ff. si quadr. paup. fecis. dic. c. ius naturale. dist. 1. Clement. pastoral. §. cæterùm defectus. de sent. & re iudicata*) denegāda sit. *d. c. vlt. de procu-* 43.

*ratorib. c. dilecti. 8. & d. c. exceptionem. 12. de exceptionib. d. c. decernimus. 8. de sent. excommunicat. in 6.* & aliâs agere
44. prohibitus, nihilominus se defendere possit conuentus. *l. libertus. 12. ff. de in ius vocando. l. serui. 15. ff. de appellationib. & l. si non defendantur. 19. ff. de pœnis.* Hoc, *inquam*, nihil aduersatur. Siquidem in proposito casu defendendi facultas non adimitur excommunicato, imò ipsi relinquitur: sed hoc tantùm necessitatis ei imponitur, vt defensionem illam non per se, sed per procuratorem expedire cogatur. *d. c. intellexi-mus. 7. ibiq; Felinus, Imola, Decius, & Canonistæ communiter. de iudicijs.*

45. Superiori vicina similisque quæstio est: vtrùm proscriptus siue bannitus banno Jmperiali, si ab alio conueniatur, sejpsum defendere in judicio possit, an verò procuratorem mittere necesse habeat? Et probabilius est, bannitum propriam causam in judicio per se defendere posse, sicque non necesse ha-

habere, vt procuratorem constituat. Defensio enim, etiam judicialis, juris naturalis est. *d. clement. pastoralis. §. cæterùm defectus. de sentent. & re iud. cum iuribus concordantibus suprà allatis. Vant. de nullit. sent. ex defect. citat. n. 3. & seqq.* Proindeque ipso banno, quod juris est ciuilis, non perimitur: quia jura ciui- 46.
lia, non possunt tollere siue corrumpere naturalia. *§. vlt. in fin. I. de legit. agnator. tutel.* Quanquam interim indu- 47.
bitatum sit; bannitum neq; actionem vlli mouere, neq; procuratorem ad agendum constituere posse: propterea quod omnia ea, quæ juris ciuilis sunt, bannitus amittat. *l. sunt quidam. 17. §. 1. ff. de pœnis.* Actionem autem, maximè respectu formæ, esse juris ciuilis constat. *l. 2. §. deinde ex his legib. ff. de orig. iur. & expositum est I. in princ. tit. de actionib. n. 10. Sed hanc quæstionem latißimè persequitur Andreas Gail. lib. 2. de pac. publ. c. 12. per tot. & Boc. class. 5. Disput. 5. th. 11.*

Porrò illi sententiæ, qua dictum

quaquam vindicat. Ex his igitur planum euadit, nullum juris, sed facti tantùm impedimentū vt plurimùm bannito, sejpsum in judicio defendere volenti, opponi: eò quòd absque vitæ periculo in judicio non possit versari. Quod tamen impedimentum facilè remouebit: si saluum à judice conductum impetrauerit.

49. Quæstio quoq; tractatur de filiofamilias, an ipse ad lites siue ad judicia procuratorem dare possit? Et dicendum, non posse: nisi castrensis pecul ij (in quo filiusfamilias pro patrefamilias habetur. *l. 2. ff. ad Senatusconsult. Macedon.*) nomine lis sit: vel injuriam sit passus; pater verò, eiusq; procurator absit, aut nolit experiri: vel viaticum suum mutuum dederit, cùm studiorū causâ alicubi ageret, *l. filiusfamilias. 8. in princ. ff. de procuratorib. l. si longius. 18. §. 1. ff. de iudic. l. cùm filiusfamilias. 17. ff. de reb. credit. l. in factum. 13. ff. de obligat. & act.* Jdem & de filiafamilias judicandū

est:

est: quòd scilicet in actione injuriarum & actione etiam de dote, si pater absens sit, aut malæ suspectæq́; vitæ, procuratorem constituere possit. *d.l. filiusfamilias. 8. in princ. vers. sed & filiafamilias. ff. de procuratorib. l. si cùm dotem. 22. §. nec non illud. ff. soluto matrimonio, &c.*

Ratio autem, quare filiusfamilias regulariter procuratorem dare non valeat, hæc est: quia suo nomine agere non potest: cùm nihil habeat, de quo agat. Quicquid enim acquirit, patri acquirit; adeò, vt ne momento quidē actio quæsita apud illum maneat. *per princ. tit. J. per quas pers. nob. oblig. acqu. l. placet. 79. ff. de acquir. vel omitt. heredit. vide Iohannem Borcholten ad Comment. de pact. c. 3. n. 22. & seqq.* 50.

Similiter de tutore & curatore, an procuratorem ad litem exercendam pupilli vel adolescentis nomine constituere queant, quæsitum est? Sed huius quæstionis decisio est petenda *ex l. neque tutores. 11. C. de procuratorib.* 51.

vbi

est, bannitum posse in judicio suam causam per se defendere, non reclamat; quòd bannitus æquiparetur ex-
48. communicato. *c. 1. in princ. ibi, Dominum excommunicatum, vel à rege bannitum, ibiqúe gl. tit. 28. hîc finitur lex &c. lib. 2. feudor. Iason in l. Gallus. 29. §. & quid, si tantùm. num. 3. ff. de liber. & posthum. hered. instit. & in l. 1. §. sublata est. num. 10. ff. ad Senatusconsult. Trebellian. Corasius in l. qui liberos. 19. num. 220. ff. de ritu nuptiar. & Petrus Placa in Epit. delictor. cap. 44. num. 12.* Excommunicatus autem sui defendendi causa in judicio comparere nequeat, *vt superiùs ostensum.* Nam æquiparatio isthæc non in omnibus, sed in aliquibus duntaxat procedit, *iuxta Bald. in l. 1. num. 17. C. de hered. instit.* vbi multas inter bannitum & excommunicatū differentias commemorat. Et post eum Menochius *dict. lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 5. cas. 438. num. 34.* scribit; præcipuam banniti

niti & excommunicati æquiparationem hanc videri: quòd sicuti excommunicatus ab Ecclesia; ita bannitus à ciuitate sit ejectus atque exclusus. Præterea etsi bannitus cuncta jura ciuilia amittit. *dict. l. sunt quidam. 17. in fine. ff. de pœnis.* & extra protectionem, clientelam & fidem Jmperij positus est; nec non pro hoste, transfuga & rebelli habetur, quem nemo vrbe, domo, hospitio, mensáue recipere potest; *vt elucet ex Ordinatione Cameræ part. 2. tit. 9. & notatis Cæsaris Contardi ad l. diffamari. C. de ingen. manumiss. cap. 4. num. 88. & seqq. atq; Gaillij dict. lib. 2. de pace publ. cap. 1. num. 23. 24. & seq.* nullibi tamen cautum vel expressum reperitur; quòd ille Satanæ tradatur, atque nemo cum illo colloqui, aut sermones suos communicare valeat. Ideoq; ratio, ob quam excommunicatus in judicio juris sui defendendi gratiâ comparere nequit, in bannito locū sibi ne-

qua-

est, bannitum posse in judicio suam causam per se defendere, non reclamat; quòd bannitus æquiparetur ex-
48. communicato. *c. 1. in princ. ibi, Dominum excommunicatum, vel à rege bannitum, ibiq́ue gl. tit. 28. hîc finitur lex &c. lib. 2. feudor. Iason in l. Gallus. 29. §. & quid, si tantùm. num. 3. ff. de liber. & posthum. hered. instit. & in l. 1. §. sublata est. num. 10. ff. ad Senatusconsult. Trebellian. Corasius in l. qui liberos. 19. num. 220. ff. de ritu nuptiar. & Petrus Placa in Epit. delictor. cap. 44. num. 12.* Excommunicatus autem sui defendendi causa in judicio comparere nequeat, *vt superiùs ostensum.* Nam æquiparatio isthæc non in omnibus, sed in aliquibus duntaxat procedit, *iuxta Bald. in l. 1. num. 17. C. de hered. instit.* vbi multas inter bannitum & excommunicatū differentias commemorat. Et post eum Menochius *dict. lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 5. cas. 438. num. 34.* scribit; præcipuam banniti

niti & excommunicati æquiparationem hanc videri: quòd sicuti excommunicatus ab Ecclesia; ita bannitus à ciuitate sit ejectus atque exclusus. Præterea etsi bannitus cuncta jura ciuilia amittit. *dict. l. sunt quidam. 17. in fine. ff. de pœnis.* & extra protectionem, clientelam & fidem Imperij positus est; nec non pro hoste, transfuga & rebelli habetur, quem nemo vrbe, domo, hospitio, mensâue recipere potest; *vt elucet ex Ordinatione Cameræ part. 2. tit. 9. & notatis Cæsaris Contardi ad l. diffamari. C. de ingen. manumiss. cap. 4. num. 88. & seqq. atq; Gaillij dict. lib. 2. de pace publ. cap. 1. num. 23. 24. & seq.* nullibi tamen cautum vel expressum reperitur; quòd ille Satanæ tradatur, atque nemo cum illo colloqui, aut sermones suos communicare valeat. Ideoq; ratio, ob quam excommunicatus in judicio juris sui defendendi gratiâ comparere nequit, in bannito locũ sibi nequa-

est, bannitum posse in judicio suam causam per se defendere, non reclamat; quòd bannitus æquiparetur ex-
48. communicato. *c. 1. in princ. ibi, Dominum excommunicatum, vel à rege bannitum, ibiqúe gl. tit. 28. hîc finitur lex &c. lib. 2. feudor. Iason in l. Gallus. 29. §. & quid, si tantùm. num. 3. ff. de liber. & posthum. hered. instit. & in l. 1. §. sublata est. num. 10. ff. ad Senatusconsult. Trebellian. Corasius in l. qui liberos. 19. num. 220. ff. de ritu nuptiar. & Petrus Placa in Epit. delictor. cap. 44. num. 12.* Excommunicatus autem sui defendendi causa in judicio comparere nequeat, *vt superiùs ostensum.* Nam æquiparatio isthæc non in omnibus, sed in aliquibus duntaxat procedit, *iuxta Bald. in l. 1. num. 17. C. de hered. instit.* vbi multas inter bannitum & excommunicatū differentias commemorat. Et post eum Menochius *dict. lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 5. cas. 438. num. 34.* scribit; præcipuam banniti

niti & excommunicati æquiparationem hanc videri: quòd sicuti excommunicatus ab Ecclesia; ita bannitus à ciuitate sit ejectus atque exclusus. Præterea etsi bannitus cuncta jura ciuilia amittit. *dict. l. sunt quidam. 17. in fine. ff. de pœnis.* & extra protectionem, clientelam & fidem Jmperij positus est; nec non pro hoste, transfuga & rebelli habetur, quem nemo vrbe, domo, hospitio, mensâue recipere potest; *vt elucet ex Ordinatione Cameræ part. 2. tit. 9. & notatis Cæsaris Contardi ad l. diffamari. C. de ingen. manumiss. cap. 4. num. 88. & seqq. atq; Gaillij dict. lib. 2. de pace publ. cap. 1. num. 23. 24. & seq.* nullibi tamen cautum vel expressum reperitur; quòd ille Satanæ tradatur, atque nemo cum illo colloqui, aut sermones suos communicare valeat. Ideoq; ratio, ob quam excommunicatus in judicio juris sui defendendi gratiâ comparere nequit, in bannito locũ sibi nequa-

est, bannitum posse in judicio suam causam per se defendere, non reclamat; quòd bannitus æquiparetur ex-
48. communicato. *c. 1. in princ. ibi, Dominum excommunicatum, vel à rege bannitum, ibiqúe gl. tit. 28. hîc finitur lex &c. lib. 2. feudor. Iason in l. Gallus. 29. §. & quid, si tantùm. num. 3. ff. de liber. & posthum. hered. instit. & in l. 1. §. sublata est. num. 10. ff. ad Senatusconsult. Trebellian. Corasius in l. qui liberos. 19. num. 220. ff. de ritu nuptiar. & Petrus Placa in Epit. delictor. cap. 44. num. 12.* Excommunicatus autem sui defendendi causa in judicio comparere nequeat, *vt superiùs ostensum.* Nam æquiparatio isthæc non in omnibus, sed in aliquibus duntaxat procedit, *iuxta Bald. in l. 1. num. 17. C. de hered. instit.* vbi multas inter bannitum & excommunicatū differentias commemorat. Et post eum Menochius *dict. lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 5. cas. 438. num. 34.* scribit; præcipuam banniti

niti & excommunicati æquiparationem hanc videri: quòd sicuti excommunicatus ab Ecclesia; ita bannitus à ciuitate sit ejectus atque exclusus. Præterea etsi bannitus cuncta jura ciuilia amittit. *dict. l. sunt quidam. 17. in fine. ff. de pœnis.* & extra protectionem, clientelam & fidem Imperij positus est; nec non pro hoste, transfuga & rebelli habetur, quem nemo vrbe, domo, hospitio, mensáue recipere potest; *vt elucet ex Ordinatione Cameræ part. 2. tit. 9. & notatis Cæsaris Contardi ad l. diffamari. C. de ingen. manumiss. cap. 4. num. 88. & seqq. atq; Gaillij dict. lib. 2. de pace publ. cap. 1. num. 23. 24. & seq.* nullibi tamen cautum vel expressum reperitur; quòd ille Satanæ tradatur, atque nemo cum illo colloqui, aut sermones suos communicare valeat. Ideoq; ratio, ob quam excommunicatus in judicio juris sui defendendi gratiâ comparere nequit, in bannito locũ sibi nequa-

quaquam vindicat. Ex his igitur planum euadit, nullum juris, sed facti tantùm impedimentũ vt plurimùm bannito, seipsum in judicio defendere volenti, opponi: eò quòd absque vitæ periculo in judicio non possit versari. Quod tamen impedimentum facilè remouebit: si saluum à judice conductum impetrauerit.

49. Quæstio quoq; tractatur de filiofamilias, an ipse ad lites siue ad judicia procuratorem dare possit? Et dicendum, non posse: nisi castrensis peculij (in quo filiusfamilias pro patrefamilias habetur. *l. 2. ff. ad Senatusconsult. Macedon.*) nomine lis sit: vel injuriam sit passus; pater verò, eiusq; procurator absit, aut nolit experiri: vel viaticum suum mutuum dederit, cùm studiorũ causâ alicubi ageret, *l. filiusfamilias. 8. in princ. ff. de procuratorib. l. si longius. 18. §. 1. ff. de iudic. l. cùm filiusfamilias. 17. ff. de reb. credit. l. in factum. 13. ff. de obligat. & act.* Jdem & de filiafamilias judicandũ est:

est: quòd scilicet in actione injuriarum & actione etiam de dote, si pater absens sit, aut malæ suspectæq; vitæ, procuratorem constituere possit. *d.l.filiusfamilias.8. in princ. vers. sed & filiafamilias. ff. de procuratorib. l. si cùm dotem. 22. §. nec non illud. ff. soluto matrimonio, &c.*

Ratio autem, quare filiusfamilias regulariter procuratorem dare non valeat, hæc est: quia suo nomine agere non potest: cùm nihil habeat, de quo agat. Quicquid enim acquirit, patri acquirit; adeò, vt ne momento quidē actio quæsita apud illum maneat. *per princ. tit. s. per quas pers. nob. oblig. acqu. l. placet. 79. ff. de acquir. vel omitt. heredit. vide Iohannem Borcholten ad Comment. de pact. c. 3. n. 22. & seqq.* 50.

Similiter de tutore & curatore, an procuratorem ad litem exercendam pupilli vel adolescentis nomine constituere queant, quæsitum est? Sed huius quæstionis decisio est petenda ex *l. neque tutores. 11. C. de procuratorib.* 51.

vbi

vbi habetur; tutorem & curatorem (cùm domini non sint litis nondum coeptæ: solius autem domini sit, procuratorem constituere, *l. 1. in princ. ibi, mandatu domini. ff. de procuratorib.*) ante litem contestatam procuratorem constituere non posse: quamuis judice auctore, actorem (ne actiones pupilli & adolescentis pereant, aut ij indefensi maneant) dare neuter prohibeatur. *§. vlt. I. de curatorib. Mynsing. cent. 2. obseruat. 38. Wurmbs. lib. pract. obs. tit. 5. obs. 1. Wesenbec. in paratit. ff. de procurat. n. 4. & Duaren. ad eundem t. c. 6. Bocer. clas. 1. disp. 7. th. 27. & clas. 5. disp. 5. th. 13. Obrecht. disp. 10. de procurat. cap. 2. proposit. 27. & quinq. seqq.*

52. Idem dicendum esse de Prælato Ecclesiæ vel Episcopo, & similibus, censuit Azo in summa *Cod. tit. de procurat. n. 3. & ibid. in Rubr. Sichard. n. 6. & Tancretus in tract. ordinis iudic. tit. de constitut. procurat. vers. idem intelligo, &c.* Verùm contrarium, vtpote veritati

ma-

magis consentaneum, communiter receptum est: Prælatum videlicet tam ante, quàm post litem contestatã posse constituere procuratorem, *per text. in c. petitio. 9. de procurat. c. cùm causam. 6. de iuramento calum. & Auth. sed hodie. C. de Episc. & cleric. Speculat. in tit. de procurat. §. ratione quoq;. n. 8. Lapus allegat. 49. licèt materia per tot. Alexan. cons. 186. col. 3. n. 9. lib. 2. Vant. de nullit. sent. ex defect. mand. n. 126. vbi plures enumerat.*

Nec resistit quicquam, quòd Prælatus non sit rerum Ecclesiasticarum Dominus. *cap. 1. de in integr. restitut. cap. 1. de reb. Eccles. alienand. & can. sine exceptione. 51. caus. 12. q. 2.* Quoniam, cùm legitimus illarum rerum sit administrator. *cap. cùm ex eo. 34. de elect. in 6.* quasi Dominus est, vel pro Domino habetur. *arg. l. 1. C. de bonis mater.* vbi pater, qui & ipse bonorum aduentitiorum filijfam. legitimus administrator est, dicitur omnia agere posse, tanquam solidũ perfectumq; dominium habe-

haberet. Sicuti ergo pater propter legitimam administrationem, quam in bonis filij aduentitijs obtinet, pro Domino eorundem bonorum habetur: sic & prælatus bonorum Ecclesiasticorum, quorum legitimus est administrator, quasi Dominus reputatur: ac proinde ad instar Domini procurato-
55. rem constituere poterit. Porrò hîc obiter *ex d.l.1.C.de bon.mater.iuncta l.fin. §.vbi autem. 3. C. de bon. quæ liber.* inferendum: quòd pater in bonis aduentitijs filijfamilias, lite nondum contestata, procuratorem absque filijfamilias consensu constituere possit: quamuis procurator, iustè contradicente filio, actionem incipere nequeat. *Verùm hac de re varijs Dd. opinionibus relatis, accuratè tractant Pinelus ad d.l.1.C.de bon.mater.part.2.n.65.cum seqq. & Valent.Forster.lib.7.de successionib.ab intest. c.21.n.21.& seqq.*

56. Nec etiam vrget, quòd Prælatus tutori æquiparatur. *Abbas ad c.edoceri.21. col.*

*col. 1. de rescriptis. Bursatus consil. 29. n. 6. Roland. à valle cons. 49. n. 9. vol. 2.* Licèt enim in quibusdam tutori prælatus comparetur: nihilominus tamen in multis ab eo differt: Prælatusq́; maiorem potestatem habet in bonis Ecclesiæ, quàm tutor in bonis pupilli, *vt patet ex ijs, quæ tradidit Romanus cons. 389. n. 3. Crauetta cons. 339. num. 4. Wesenbec. consil. 37. n. vlt.* Itaq; quod dicitur, prælatum & tutorem æquiparari, ita accipiendum est: quòd, quemadmodum tutor pupillo præjudicare non potest: sic etiam prælatus non possit detrimẽtum adferre Ecclesiæ: *vt latiùs hoc post multos à se citatos declarat Menoch. cons. 39. n. 35. & seq. lib. 1.*

Ampliùs non obstat *l. ait prætor. 7. §. quid sit. ff. de iure deliberandi.* vbi Ulpianus ait, absurdum esse; ei, cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere. Jam verò prælato rerum Ecclesiasticarum alienatio regulariter interdicitur. *d. c. 1. de in integr. restitut. cum* 57.

*similib.* Proinde dicendum videtur: cũ nec agendi jus habere, & consequenter nec procuratorem ante litem contestatam constituere posse. Non, *inquam*, lex ista obstat. Nam quod in ea dicitur, alienatione prohibitâ, actionis quoq; exercitium prohibitum censeri; sic exaudiri debet, vt procedat, si deminutio siue alienatio ideo prohibetur, quòd nullum omnino jus dominij, vel administrationis, vel quodcunque aliud competat ei, qui alienare desiderat. Tunc etenim prohibitâ ob hanc rationem alienatione, etiam actionis exercitium intelligitur prohibitum, *vt in specie allegatæ l. ait prætor. 7.* Ubi is, qui ante hereditatis aditionem deliberat, nullum prorsus in rebus hereditarijs dominij vel administrationis jus habet: & proinde cùm ex ea ratione alienare prohibeatur; meritò etiam ipsi agendi facultas interdicitur. At longè aliter res se habet in proposita quæstione de prælato.

lato, qui licèt rerum Ecclesiasticarum Dominus non sit: legitimus tamen earundem administrator est: nec non vsumfructum in rebus ijsdem ad dies vitæ habet constitutum. *Alexander dict. consil. 186. num. 9. Wesenbecius dict. consil. 37. num. vlt. & alij per eum allegati.* Atque ita alienatio non propterea prælato interdicitur, quòd nullum ei jus in rebus Ecclesiasticis competat: sed ne ex alienatione illâ præjudicium aliquod, damnumúe Ecclesiæ adferatur.

Non prætereunda hoc loco est & 58.
illa vulgaris quæstio: Num procurator ad litem constitutus, possit ante litis contestationem sui loco alium procuratorem constituere? Et, cùm procurator ante litē contestatam non efficiatur Dominus litis, vtpote nondum cœptę, alium ad eandem litē substituendi jus nullum habet. *l. si procuratorem. 8. §. si quis mandauerit. 3. ff. mandati. l. quod quis. 8. l. neq. 11. ibi. ad exemplum*

*procuratorum. l. procuratorib. 22. & l. nulla. 23. C. de procuratorib.* Quod tamen fallit siue cessat in procuratore, cui à domino potestas alium substituendi in mandato specialiter data est. Hic enim etiam ante litem contestatam substituere alium potest. *c. 1. §. 1. de procuratorib. in 6.* Deinde illud quoque non procedit in procuratore, in rem suam constituto: qui pariter ante litis contestationem, alium procuratorem facere potest: propterea quòd is, effectu considerato, non alienam, sed propriam causam administrare existimetur. *d. c. 1. §. 1. d. t. l. qui stipendia. 9. C. eod.*
59. *l. illam. 33. C. de donationib.* Quocirca iste impropriè tantùm procurator dicitur; quippe cui non competat definitio procuratoris *tradita in l. 1. ff. de procuratorib.* Unde huiusmodi procurator in rem suam non comprehenditur in statuto, loquente de procuratore, *vt notat Baldus & Alexander in d.*
60. *l. qui stipendia. 9. C. eod.* Siquidem statuta

tuta strictè in casu vero & proprio, non autem impropriè in casu ficto accipienda sunt. *l. 1. §. licèt autem. 20. vers. in re igitur. ff. de exercit. act. l. 3. §. hæc verba. 6. & ibi Bart. ff. de negot. gest. l. vlt. C. de his, qui ven. ætat. impet. Maranta in repetit. l. si actor. 29. n. 18 ff. de procuratorib.* Et de præsente quæstione videndus est Duarenus *ad modò d. tit. cap. 6 in princ. Vant. de nullit senten. ex defect. mand. num. 131. Wurmbs. lib. 1. obseruat. pract. tit. 5. obs. 1. Hartman. ab Eppingen t. 7. obs. 3. Gail. lib. 1. obs. 74. n. 11. Damhoud. in praxi ciu. c. 89. Thomas Triuisanus lib. 1. Decis. 55. n. 6. Georg. Obrecht. disp. 10. de procurat. cap. 6. propos. 243. & aliquot seqq. & Sichardus ad d. l. quod quis. 8. C. de procuratoribus: vbi plures fallentias siue exceptiones adducit.*

Ad quid juris est, si procurator, cui substituendi potestas non est nominatim concessa, alium procuratorem ante litem contestatam substituerit, nec exceptio contra hunc substitutũ 61.

ante litis contestationem opposita fuerit: nunquid substitutio isthæc valebit, ita vt substitutus ille ampliùs repelli non possit? Et quamuis Dn. Sichardus *in d. l. quod quis. 8. n. 10. C. de procuratoribus*, sentire videatur; hunc substitutum, lite cum eo contestatâ, repelli ampliùs non posse, *arg. l. ita demum. 13 C. dict. tit. & l. Pomponius. 40. §. ratihabitionis. D. eod.* contrariam tamen sententiam qui amplectuntur, veritati (meo judicio) propiùs accedunt. *per l. licèt. 24. C. de procuratorib.* vbi dicitur, in principio quidem litis inquirendum esse, an persona procuratoris mandatum habeat, necne: si tamen falsus procurator appareat, nullum
62. subsistere posse judicium. Falsum procuratorem illic Imperatores indigitãt, qui absque mandato agit: quo agente, nulla omnino controuersia, nullum judicium esse potest. Atqui paria putantur, nullum habere penitus mandatum, vel habere quidem, sed ab eo,

qui

qui mandandi seu constituendi potestatem non habet. Hinc falsus procurator appellatur non tantùm ille, qui mandato prorsus caret: sed etiam qui mandatum accepit ab eo, qui mandare non potest; aut qui mandatum quidem habet, sed à Domino reuocatum. *Glos. Bart. Bald. & Salicet. in l. falsus. 19. C. de furtis. Iason & alij in dict. l. licèt. 24. C. de procuratoribus.* W*esenbec. in paratit. ff. eod. tit. num. 3.* Ex quibus efficitur; nullum subsistere posse cum eo judicium, qui ante litem contestatam à procuratore est substitutus: & consequenter hunc substitutũ, etiam post litem contestatam, per exceptionem repelli posse. Ratio consequentiæ 63. petenda est ex receptissima traditione Doctorũ: Quòd exceptio dilatoria judicium retrò, ipso jure nullũ reddens semper in quacunq; parte judicij, sicq; post litem contestatã, imò etiam post sententiam in causa appellationis opponi possit. *cap. vlt. vbi glos. in verb.*

*reddens. de appellationib. in 6. Felin. in cap. exceptionem. 12. n. 28. de except. Bald. in l. 2. ff. si quis in ius vocat. Alexand. in l. 1. §. sublata. ff. ad SC. Trebell. Vant. in tract. de nullit. sent. tit. vlt. quib. mod. sententiæ nullæ defendi poss. n. 58. Ioan. Bapt. Asin. in praxi iudic. in princ. §. 13. cap. 1. limit. 8. & Ioan. Zanger in tract. de exceptionib. par. 2. c. 20. n. 7.*

64. Neq; obstat *præallegata l. ita demum 13. C. de procuratorib.* vbi exceptio militiæ, ante litem contestatam procuratori non objecta, post litis contestationem non auditur. Etenim ista militiæ exceptio, post litem contestatam demum opposita, ideo non admittitur: quia miles non ipso jure, sed per modum exceptionis à procuratoris
65. officio repellitur. Est enim militis persona non prorsus inhabilis ad agendum: cùm pro se in judicio miles stare possit. *l. filiusfamilias. 8. §. veterani. ff. de procuratorib. prædicta l. qui stipendia. 9. C. eod.* Quòd si igitur aduersus militem

in

in principio litis non excipiatur: judi-
cium in eius persona, tanquam procu-
ratoris, per litem contestatam funda-
tur: & propterea nulla ampliùs contra
eius personam exceptio admittitur:
*qua de re infrà suo loco latiùs.* At in pro-
posita facti specie persona substituti,
ob defectum potestatis constituentis,
ipso jure inhabilis fuit: nec in ea per li-
tis contestationem confirmari judici-
um potuit. Proinde, vt post litem con-
testatam exceptio hæc, tanquam retrò
nullum reddens judicium, admitta-
tur, conueniens & æquum est.

Item minimè aduersatur *supra cita-* 66.
*ta l. Pomponius. 40. §. ratihabitionis. ff. de
procuratorib.* vbi ratihabitionis cautio,
ante litem contestatam non petita, li-
te jam contestatâ exigi à procuratore
ampliùs non potest. Nam in hac lege
non de mandati, sed cautionis defectu
agitur. Cautionis defectus procurato-
ri, sine ea agere volenti, ante litē con-
testatam opponi debet: siquidem post

litem contestatam exigi cautio amplius non poterit. Mandati autem defectus tam post, quàm ante litem contestatam, ad procuratorem repellendum, licitè opponitur. Diuersitatis ratio ex suprascriptis perspicua est. *Et ea de re videatur Cl. Dn. Collega & Compater Ioan. Halbritter in tract. de procur. & defensorib. tit. qui possint procuratores constituere, circa finem.*

Elegans & jucunda ventilatur quæ-
67. stio: Num qui studiorum causa peregrè abest; si ad patrium citetur judicium, cùm ipsemet studijs suis distentus & impeditus comparere nequeat, procuratorem mittere (nisi contumax declarari velit) necessariò teneatur? Et sententia Doctorum existimantium, studiorum causa absentem, si in patriã citatus fuerit, non necesse habere, vt vel per se compareat, vel procuratorem constituat, benignior & probabi-
68. lior mihi videtur. Eaq; hoc nititur fundamento: Indubitatum est, Reip. causa

sa absentibus succurri, vt citati neque per se comparere, neq; procuratorem constituere & mittere cogantur. *l. 2. ff. eum, qui appellauerit, in prouinc. defendi. l. sed & si per prætorem. 26. §. vlt. ibi, siue habuit procuratorem, siue non. ff. ex quibus caus. maiores. 25. an. in integ. rest.* Iam
69. verò studiorum causa absentes, Reip. causa abesse nemo opinor facilè (nisi à literarum studijs fortè & Studiosis alienior sit) negabit: vtpote cùm ex studijs doctrinarum, quorum causa illi absunt, ad Remp. perueniant ac redundent commoda & plurima & maxima. *arg. §. fin. s. in proœmio harum Institut. c. cùm ex eo. 34. ibi, quæ ad sui regimen viris literatis permaximè noscitur indigere. de elect. in 6.* Igitur rectè statuitur, studiorum causa absentibus idem competere beneficium, quod Reip. causa absentibus indulgetur. *Sed ea de re videantur Alberic. Bald. & Bart. alijq; ad d. l. sed & si per prætorem. 26. §. 1. ff. ex quib. caus. maiores, &c.*

Huic

70. Huic sententiæ non obsistit *l. nec non & si quis. 28. in princ. ff. iam dict. tit.* Ubi dum Ulpianus ait, absenti studiorum gratiâ subueniendum esse, si procurator ipsius, quem constituit, defunctus sit: tacitè significare videtur, ei non esse succurrendum, si procuratorem nullum constituerit. Hæc namq; lex, si exactiùs consideretur, assertionem nostram egregiè confirmat: tantum abest, vt eandem destruat. In ea siquidem Jurisconsultus rationem, ob quam studiorum causa absenti succurri debet, in hoc (*vt ipsissima textus verba ostendunt*) ponit: *ne decipiatur per iustissimam absentiæ causam.* Quæ sanè ratio locum sibi vindicat, siue procuratorem absens constituat, siue non constituat. Quare hallucinantur, qui autumant, in specie huius legis studiorum causa absenti, idcirco subueniri debere: quòd procuratorem, qui mortuus sit, constituerit. Tametsi enim illa quoque causa prætorem aliqua ex

par-

parte mouere potest: altera tamen *(ne videlicet decipiatur per iustißimam absentiæ causam)* principalis & potissima censetur, ob quam studiorum causa absens debeat adjuuari. Hac itaque consideratione adhibitâ, legem illam nostræ conclusioni magis *(vt modò dictum)* suffragari, quàm aduersari arbitror.

Similis ferè, nec minùs controuersa quæstio agitatur: vtrùm aduersa valetudine laborans, in judicium citatus, cùm comparere ipse non possit, necessariò procuratorem mittere siue constituere teneatur; & si id non fecerit, mulctari, aduersæque parti in expensas condemnari debeat? Et crebriùs quidem in hoc itum fuit, quòd ille procuratorem mittere omnino non sit obnoxius. *per glos. in l. 2. §. si quis iudicio. in verb. adiuuatur. ff. si quis cautionib. in iudicio sistendi caus. fact. &c. & gl. in l. quæsitum. 60. in verb. iudicata. ibiq; Bart. ff. de re iud. Iason in §. rursus. num. 3. ſ. de* 71.

*actio-*

*actionib. Vallascus in l. imperium 3. num. 188. ff. de iurisdict. Mauricius in tract. de restitut. in integr. cap. 339. num. 1. Mynsing. cent. 4. obseruat 58. Wurmbs. lib. practic. obs. tit. 5. de procuratorib. obseru. 17. Sfortia Oddus in tract. de restitut. in integr. part. 1. quæst. 30. artic. 4. num. 14.* Sed dogma contrarium, quòd videlicet is, qui ob corporis debilitatem ipsemet adesse judicio nequit, ab onere mittendi procurorem in causis, non usq; adeò magni ponderis, non excusetur, videtur verisimilius. *per d. l. 2. ff. eum, qui appellauerit, &c.* vbi Marcianus notat: illis tantùm, qui Reipub. causa absunt, & propterea in judicium venire non possunt, hoc priuilegium ac beneficium tribui, vt per procuratorem se defendere necesse non habeant. Secus ergo est, quando quis non Reipublicæ, sed aliâ causâ, quantumuis necessariâ abest. Multùm quoque huc confert *c. querelam. 2. de procur.* vbi dicitur, infirmitate detentum non co-

gi in

gi in grauibus & arduis causis procuratorem constituere. A contrario igitur sensu, in causis non arduis procuratorem sui defendendi causa constituere, & ad judicium mittere tenetur.

Non obstat *d. l. quæsitum. 60 ff. de re. jud.* vbi Julianus respondit, non valere judicis sententiam aduersus absentem pronuntiatam, qui propter febrē vehementiorem, qua fuit correptus, à judicio discessit: & sic in ista l. febricitanti & abeunti à judicio non imputatur, nec officit, quòd procuratorem non constituerit, & post se reliquerit. 72.
Dici enim haud incommodè potest, in specie illius l. litigatorem, qui discessit à judicio, procuratorē dare, vel etiam de eo cogitare non potuisse. Discessit siquidem ob paroxysmū febrilem, quo grauiter, judice adhuc pro tribunali sedente, ex improuiso laborare cœpit. Quomodo ergo tam subitò, tamq; breui temporis interuallo, ante discessum judicis, procuratorem, cui causam suam

am committeret, inuenire & constituere potuit? Quamobrem ibidem optima ratione traditur, sententiam nullam esse aduersus eiusmodi absentem pronunciatam, qui grauiori febri correptus, procuratore non constituto, à judicio discessit.

73. Sic quoque non reluctatur *d. l.2. §. si quis in iudicio. ff. si quis cautionib. in iudic. sist. caus. fact. &c.* vbi ille, qui solenni stipulatione promisit, in judicio se adfuturum, excusatur, si aduersa valetudine impeditus venire nequit; tametsi procuratorem nullum constituerit. Etenim in huius legis casu stipulatio de se sistendo in judicio fuit interposita; quæ stipulatio hoc in se continet, quòd promissor sejpsum sistere teneatur, nec procuratorem dimittere queat; *vt ex ipso textu liquet, ibi, cùm enim in tali promißione præsentia opus sit, &c.* Quapropter si promissor ob impedimentũ infirmitatis venire non potuit: non est, quod ei imputetur,

cur

cur procuratorem non dederit. Quandoquidem propter vim stipulationis, & subsecutæ promissionis de sua persona in iudicio sistenda, per procuratorem comparere nequiuit.

Præterea non resistit *s. adducta l. sed & si per prætorem. 26. §. fin. ff. ex quib. caus. maiores, &c.* ibi cùm absenti Reipub. causa succurratur, siue procuratorem habuerit, siue non: idem in ægrotante dicendum videtur: cùm & is ex necessaria ac probabili causa abesse censeatur. Nam licèt infirmus siue ægrotans 74. non minore, imò maiore necessitate, quàm absens Reipublicæ causâ, constringatur: longè tamen maiorem fauorem illius, qui Reipublicæ causa abest, quàm ægrotantis esse, in aperto est: siquidem ille Reipublicæ inseruiat & prosit: hic verò non item. Proinde argumentum ab absente Reipublicæ causa ad ægrotum deductum, propter euidentem diuersitatis rationem, non procedit. *arg. l. Papinianus. 20. ff. de mi-*

*norib. l. vlt. ff. de calumniatorib. l inter stipulantem. 83. § sacram. ibi, & hæc dissimilia sunt. ff. de V. O.*

75. Porrò non est hoc loci omittendum: quòd, quamuis maximè personæ illustres per se litigare velint: tamē in judicio non admittantur: sed tam ad agendum, quàm defendendum procuratores ordinare sub certa pœna compellantur. *l. quicunq; 25. & Auth. subsequenti. C. de procur.* Eius rei ratio duplex assignari solet. Prima est, ne aduersarius, cum quo personæ illustres litigāt, propter earum pręsentiam metu quodam & terrore afficiatur: sicq; causarum merita liberè proponere prohibeatur. *arg. t. C ne lic. potentiorib. &c. Duar. ad t. ff. de procur. c. 6. in fine.* Altera hæc est; quòd dignitati & excellentiæ eiusmodi personarum conuenire minimè videatur, vt in judicio stent causas agendo vel proprias, vel alienas. *Nouell. 71. cap. 1.*
76. *ibique Cuiac. & Gothofredus.* Dubium autem non est vllum: illustres olim di-

dictos fuisse Præfectos vrbi, Consules, Præfectos prætorio, Quæstores sacri palatij, & similes, *de quibus videantur, Speculator in tit. de iurisdict. om. iudic. n. 2. & seqq. Vult. lib. 1. Iurisprud. Rom. cap. 6. num. 3. & seqq. Menoch. lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 1. casu. 68. alijque ab eo diligenter relati.* Sed & hodie inter omnes constat; Reges, Principes, Cardinales, Duces, & Marchiones personis illustribus accensendos esse.

De Comitibus, an illustres sint, à quibusdam ambigitur? Verùm & illos, cùm officium dignitatemque perpetuam nostro tempore obtineant, illustri dignitate gaudere, atque adeò dispositioni *dictæ l. quicunque. 25. C. de procuratorib. & Auth. sequentis* subjacere intrepidè concludendum est. 77.

At quid de Doctoribus, qui per viginti annos publicè docuerunt, statuendum? ecquid & ij, ad instar Comitum & personarum illustrium, procuratorem causis suis præponere præ- 78.

mites, sicq; personas illustres esse connumerandos: & consequenter per se in judicio litigare non posse. *Bartol. in Rubr proœm. Digest. n. 5. & in l. vnic. C. de professorib. qui in vrbe Constantinopolitana, &c. Iason, Sapia, Curtius, Decius, Purpuratus, Iacob. Niger, & alij in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* Sed contrarium demonstrari potest *ex d. l. vn. C. de professoribus, qui in vrbe, &c.* in cuius fine cauetur, Doctores, qui vicennium publicè docuerunt, illis, qui vicariatus dignitate fulgent, con-

79\. numerandos esse. Vicarios autem spectabiles tantùm esse, siue dignitate spectabilitatis (quâ illustratus dignitatem seu gradum fuisse superiorem, arguit *l. præcipimus. 32. C. de appell*... duntaxat gaudere, doc... *l. omnes. 4. C. de ann*... *teius d. lib. 1. Iuris*...

*chius d.lib.2.de arbitr. iud. cent.1. cas.68.* vbi à numero 43. vsque ad finem, multis argumentis ostendit: Doctores, etsi per vicennium in Academijs professi fuerint, nec illustres, nec Comites effici. Ex quo nunc manifestum euadit; huiusmodi Doctores nulla necessitate adstringi, vt causas suas per procuratorem agant, vel defendant: sed ijs, vt & alijs, liberum esse; per se, vel per procuratorem lites suas tractare.

Nec hanc sententiam minuit aut euertit *d. Rubrica siue inscriptio proœmij Digestor.* vbi Imper. Iustinianus Theophilum, Dorotheum, Theodorum, Isidorum, & cæteros compilatores vocat Antecessores, (id est, Iuris professores, *vt patet ex l.2.§. quæ omnia.9. C. de vet.iur. enucl.*) illustres. Nam breuiter 80. (non consideratis aliorum traditioni- ... fr... ...ri poterit: Vocabulum, ... stinianus ibidem vsus ... eminentissimam di- ... s, Principes, aliæq;

*militem. 7. in fin. & d. l. qui stipendia. 9. C. de procuratorib. l. milites. 31. C. de locato & cond. eleganter Donellus lib. 18. Commentar. de iure ciu. c. 1. p. 184.*

85. Hinc vt elegans, ita non infrequens Doctorum altercatio est: An, quod de militibus à procuratoris officio repellendis iam est indicatũ, in nostri temporis militibus procedat? Id negant Hostiensis *in c. cùm desideres. 15. in princ. de sentent. excommunicat.* & Speculator *in tit. de procuratore. §. 1. ratione igitur sui, &c. n. 21. alijq; per hunc citati.* Sed affirmantium ego sententiam ceu veriorem sequendam censeo. Etenim ratio prohibitionis in nostratibus militibus æquè, ac in priscis illis, locum habet: siquidem & nostri temporis milites ab alienarum litium procuratione vacuos esse conueniat, quò militaribus negotijs intentiùs incumbere, Remque publicam alacriùs propugnare atque defendere queant.

86. Nec obstat, quòd ordo & solenni-

ta-

tates antiquæ assumendi milites magna ex parte in desuetudinem abierint, *de quibus in l. stigmata. 3. C. de Fabricensib. Accurs. in l. penult. super verb. periculo. ff. ex quib. caus. maiores, &c. Speculator loco s. designato.* Quoniam solennitates istæ antiquitùs obseruatæ non in causa fuerunt, vt militibus officium procuratoris interdiceretur: sed alia ratione, nimirum ob vtilitatẽ publicam, procurare prohibebantur. Quæ ratio, cùm etiamnum in militibus nostris duret & vigeat, *vt modò dictum;* prohibitio quoque ipsa locum habere debet. Unde & Interpretes plerique in casibus similibus respon- 87.
derunt: milites nostri temporis omninò veterum militum priuilegijs gaudere: tametsi non ijsdem planè ritibus & ceremonijs siue solennitatibus deligantur, atque creentur. *Cynus & Salicet. in l. 1. C. de iur. & facti ignorant. Alexand. & alij in l. centurio. 15. col. 4. ff. de vulg. & pupill. subst. Bald. in l. 1. §. fi. C. qui*

cisè teneantur? Et quidem frequentioribus Scribentium calculis recepta opinio est: eiusmodi Doctores inter Comites, sicq; personas illustres esse connumerandos: & consequenter per se in iudicio litigare non posse. *Bartol. in Rubr. proœm. Digest. n. 5. & in l. vnic. C. de professorib. qui in vrbe Constantinopolitana, &c. Iason, Sapia, Curtius, Decius, Purpuratus, Iacob. Niger, & alij in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* Sed contrarium demonstrari potest *ex d. l. vn. C. de professoribus, qui in vrbe, &c.* in cuius fine cauetur, Doctores, qui vicennium publicè docuerunt, illis, qui vicariatus dignitate fulgent, con-
79. numerandos esse. Vicarios autem spectabiles tantùm esse, siue dignitate spectabilitatis (quâ illustratus dignitatem seu gradum fuisse superiorem, arguit *l. præcipimus 32. C. de appellationib.*) duntaxat gaudere, docuit Cuiacius *in l. omnes 4. C. de annonis & tribut. & Vulteius d. lib. 1. Iurisp. Rom. c. 6. n. 9. & Meno-*

*chius*

*chius d. lib. 2. de arbitr. iud. cent. 1. cas. 68.* vbi à numero 43. vsque ad finem, multis argumentis ostendit: Doctores, etsi per vicennium in Academijs professi fuerint, nec illustres, nec Comites effici. Ex quo nunc manifestum euadit; huiusmodi Doctores nulla necessitate adstringi, vt causas suas per procuratorem agant, vel defendant: sed ijs, vt & alijs, liberum esse; per se, vel per procuratorem lites suas tractare.

Nec hanc sententiam minuit aut euertit *d. Rubrica siue inscriptio proœmij Digestor.* vbi Imper. Justinianus Theophilum, Dorotheum, Theodorum, Isidorum, & cæteros compilatores vocat Antecessores, (id est, Juris professores, *vt patet ex l. 2. §. quæ omnia. 9. C. de vet. iur. enucl.*) illustres. Nam breuiter 80.
(non consideratis aliorum traditionibus) responderi poterit: Vocabulum, *Illustre*, quo Justinianus ibidem vsus est, non semper eminentissimam dignitatem, qua Reges, Principes, aliæq;

 illu-

cisè tenentur? Et quidem frequentioribus Scribentium calculis recepta opinio est: eiusmodi Doctores inter Comites, sicq; personas illustres esse connumerandos: & consequenter per se in iudicio litigare non posse. *Bartol. in Rubr proœm. Digest. n. 5. & in l. vnic. C. de professorib. qui in vrbe Constantinopolitana, &c. Iason, Sapia, Curtius, Decius, Purpuratus, Iacob. Niger, & alij in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* Sed contrarium demonstrari potest *ex d. l. vn. C. de professoribus, qui in vrbe, &c.* in cuius fine cauetur, Doctores, qui vicennium publicè docuerunt, illis, qui vicariatus dignitate fulgent, con-
79. numerandos esse. Vicarios autem spectabiles tantùm esse, siue dignitate spectabilitatis (quâ illustratus dignitatem seu gradum fuisse superiorem, arguit *l. præcipimus 32. C. de appellationib.*) duntaxat gaudere, docuit Cuiacius *in l. omnes 4. C. de annonis & tribut. & Vulteius d. lib. 1. Iurisp. Rom. c. 6. n. 9. & Menochius*

*chius d. lib. 2. de arbitr. iud. cent. 1. cas. 68.* vbi à numero 43. vsque ad finem, multis argumentis ostendit: Doctores, etsi per vicennium in Academijs professi fuerint, nec illustres, nec Comites effici. Ex quo nunc manifestum euadit; huiusmodi Doctores nulla necessitate adstringi, vt causas suas per procuratorem agant, vel defendant: sed ijs, vt & alijs, liberum esse; per se, vel per procuratorem lites suas tractare.

Nec hanc sententiam minuit aut euertit *d. Rubrica siue inscriptio proœmij Digestor.* vbi Imper. Justinianus Theophilum, Dorotheum, Theodorum, Isidorum, & cæteros compilatores vocat Antecessores, (id est, Juris professores, *vt patet ex l. 2. §. quæ omnia. 9. C. de vet. iur. enucl.*) illustres. Nam breuiter 80.
(non consideratis aliorum traditionibus) responderi poterit: Vocabulum, *Illustre*, quo Justinianus ibidem vsus est, non semper eminentissimam dignitatem, qua Reges, Principes, aliæq;

cisè tenentur? Et quidem frequentioribus Scribentium calculis recepta opinio est: eiusmodi Doctores inter Comites, sicq; personas illustres esse connumerandos : & consequenter per se in judicio litigare non posse. *Bartol. in Rubr proœm. Digest. n. 5. & in l. vnic. C. de professorib. qui in vrbe Constantinopolitana, &c. Iason, Sapia, Curtius, Decius, Purpuratus, Iacob. Niger, & alij in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* Sed contrarium demonstrari potest *ex d. l. vn. C. de professoribus, qui in vrbe, &c.* in cuius fine cauetur, Doctores, qui vicennium publicè docuerunt, illis, qui vicariatus dignitate fulgent, con-
79. numerandos esse. Vicarios autem, spectabiles tantùm esse, siue dignitate spectabilitatis (quâ illustratus dignitatem seu gradum fuisse superiorem, arguit *l. præcipimus. 32. C. de appellationib.*) duntaxat gaudere, docuit Cuiacius *in l. omnes. 4. C. de annonis & tribut. & Vulteius d. lib. 1. Iurisp. Rom. c. 6. n. 9. & Menochius*

*chius d. lib. 2. de arbitr. iud. cent. 1. cas. 68.* vbi à numero 43. vsque ad finem, multis argumentis ostendit: Doctores, etsi per vicennium in Academijs professi fuerint, nec illustres, nec Comites effici. Ex quo nunc manifestum euadit; huiusmodi Doctores nulla necessitate adstringi, vt causas suas per procuratorem agant, vel defendant: sed ijs, vt & alijs, liberum esse; per se, vel per procuratorem lites suas tractare.

Nec hanc sententiam minuit aut euertit *d. Rubrica siue inscriptio proœmij Digestor.* vbi Imper. Justinianus Theophilum, Dorotheum, Theodorum, Isidorum, & cæteros compilatores vocat Antecessores, (id est, Juris professores, *vt patet ex l. 2. §. quæ omnia. 9. C. de vet. iur. enucl.*) illustres. Nam breuiter 80. (non consideratis aliorum traditionibus) responderi poterit: Vocabulum, *Illustre*, quo Justinianus ibidem vsus est, non semper eminentissimam dignitatem, qua Reges, Principes, aliæq;

cisè tenentur? Et quidem frequentioribus Scribentium calculis recepta opinio est: eiusmodi Doctores inter Comites, sicq; personas illustres esse connumerandos: & consequenter per se in judicio litigare non posse. *Bartol. in Rubr proœm. Digest. n. 5. & in l. vnic. C. de professorib. qui in vrbe Constantinopolitana, &c. Iason, Sapia, Curtius, Decius, Purpuratus, Iacob. Niger, & alij in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* Sed contrarium demonstrari potest *ex d. l. vn. C. de professoribus, qui in vrbe, &c.* in cuius fine cauetur, Doctores, qui vicennium publicè docuerunt, illis, qui vicariatus dignitate fulgent, con-
79. numerandos esse. Vicarios autem spectabiles tantùm esse, siue dignitate spectabilitatis (quâ illustratus dignitatem seu gradum fuisse superiorem, arguit *l. præcipimus 32. C. de appellationib.*) duntaxat gaudere, docuit Cuiacius *in l. omnes 4. C. de annonis & tribut. & Vulteius d. lib. 1. Iurisp. Rom. c. 6. n. 9. & Menochius*

*chius d.lib.2.de arbitr. iud. cent. 1. cas.68.* vbi à numero 43. vsque ad finem, multis argumentis ostendit: Doctores, etsi per vicennium in Academijs professi fuerint, nec illustres, nec Comites effici. Ex quo nunc manifestum euadit; huiusmodi Doctores nulla necessitate adstringi, vt causas suas per procuratorem agant, vel defendant: sed ijs, vt & alijs, liberum esse; per se, vel per procuratorem lites suas tractare.

Nec hanc sententiam minuit aut euertit *d. Rubrica siue inscriptio proœmij Digestor.* vbi Imper. Justinianus Theophilum, Dorotheum, Theodorum, Isidorum, & cæteros compilatores vocat Antecessores, (id est, Juris professores, *vt patet ex l.2.§. quæ omnia.9. C. de vet.iur. enucl.*) illustres. Nam breuiter 80.
(non consideratis aliorum traditionibus) responderi poterit: Vocabulum, *Illustre*, quo Justinianus ibidem vsus est, non semper eminentissimam dignitatem, qua Reges, Principes, aliæq;

cisè tenentur? Et quidem frequentioribus Scribentium calculis recepta opinio est: eiusmodi Doctores inter Comites, sicq; personas illustres esse connumerandos : & consequenter per se in iudicio litigare non posse. *Bartol. in Rubr. proœm. Digest. n. 5. & in l. vnic. C. de professorib. qui in vrbe Constantinopolitana, &c. Iason, Sapia, Curtius, Decius, Purpuratus, Iacob. Niger, & alij in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* Sed contrarium demonstrari potest *ex d. l. vn. C. de professoribus, qui in vrbe, &c.* in cuius fine cauetur, Doctores, qui vicennium publicè docuerunt, illis, qui vicariatus dignitate fulgent, con-
79. numerandos esse. Vicarios autem spectabiles tantùm esse, siue dignitate spectabilitatis (quâ illustratus dignitatem seu gradum fuisse superiorem, arguit *l. præcipimus. 32. C. de appellationib.*) duntaxat gaudere, docuit Cuiacius *in l. omnes. 4. C. de annonis & tribut. & Vulteius d. lib. 1. Iurisp. Rom. c. 6. n. 9. & Meno-*

*chius*

*ebius d. lib. 2. de arbitr. iud. cent. 1. cas. 68.* vbi à numero 43. vsque ad finem, multis argumentis ostendit: Doctores, etsi per vicennium in Academijs professi fuerint, nec illustres, nec Comites effici. Ex quo nunc manifestum euadit; huiusmodi Doctores nulla necessitate adstringi, vt causas suas per procuratorem agant, vel defendant: sed ijs, vt & alijs, liberum esse; per se, vel per procuratorem lites suas tractare.

Nec hanc sententiam minuit aut euertit *d. Rubrica siue inscriptio procemij Digestor.* vbi Imper. Justinianus Theophilum, Dorotheum, Theodorum, Isidorum, & cæteros compilatores vocat Antecessores, (id est, Juris professores, *vt patet ex l. 2. §. quæ omnia. 9. C. de vet. iur. enucl.*) illustres. Nam breuiter 80.
(non consideratis aliorum traditionibus) responderi poterit: Vocabulum, *Illustre*, quo Justinianus ibidem vsus est, non semper eminentissimam dignitatem, qua Reges, Principes, aliæq;

cisè tenentur? Et quidem frequentioribus Scribentium calculis recepta opinio est: eiusmodi Doctores inter Comites, sicq; personas illustres esse connumerandos: & consequenter per se in iudicio litigare non posse. *Bartol. in Rubr proœm. Digest. n. 5. & in l. vnic. C. de professorib. qui in vrbe Constantinopolitana, &c. Iason, Sapia, Curtius, Decius, Purpuratus, Iacob. Niger, & alij in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* Sed contrarium demonstrari potest *ex d. l. vn. C. de professoribus, qui in vrbe, &c.* in cuius fine cauetur, Doctores, qui vicennium publicè docuerunt, illis, qui vicariatus dignitate fulgent, con-
79. numerandos esse. Vicarios autem, spectabiles tantùm esse, sine dignitate spectabilitatis (quâ illustratus dignitatem seu gradum fuisse superiorem, arguit *l. præcipimus. 32. C. de appellationib.*) duntaxat gaudere, docuit Cuiacius *in l. omnes. 4. C. de annonis & tribut. & Vulteius d. lib. 1. Iurisp. Rom. c. 6. n. 9. & Meno-*

*chius*

*chius d.lib.2.de arbitr. iud. cent.1. caſ.68.* vbi à numero 43. vſque ad finem, multis argumentis oſtendit: Doctores, etſi per vicennium in Academijs profeſſi fuerint, nec illuſtres, nec Comites effici. Ex quo nunc manifeſtum euadit; huiuſmodi Doctores nulla neceſſitate adſtringi, vt cauſas ſuas per procuratorem agant, vel defendant: ſed ijs, vt & alijs, liberum eſſe; per ſe, vel per procuratorem lites ſuas tractare.

Nec hanc ſententiam minuit aut euertit *d. Rubrica ſiue inſcriptio proœmij Digeſtor.* vbi Imper. Juſtinianus Theophilum, Dorotheum, Theodorum, Iſidorum, & cæteros compilatores vocat Anteceſſores, (id eſt, Juris profeſſores, *vt patet ex l.2.§. quæ omnia.9. C. de vet.iur. enucl.*) illuſtres. Nam breuiter 80.
( non conſideratis aliorum traditionibus) reſponderi poterit: Vocabulum, *Illuſtre*, quo Juſtinianus ibidem vſus eſt, non ſemper eminentiſſimam dignitatem, qua Reges, Principes, aliæq;

cisè tenentur? Et quidem frequentioribus Scribentium calculis recepta opinio est: eiusmodi Doctores inter Comites, sicq; personas illustres esse connumerandos: & consequenter per se in iudicio litigare non posse. *Bartol. in Rubr proœm. Digest. n. 5. & in l. vnic. C. de professorib. qui in vrbe Constantinopolitana, &c. Iason, Sapia, Curtius, Decius, Purpuratus, Iacob. Niger, & alij in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* Sed contrarium demonstrari potest *ex d. l. vn. C. de professoribus, qui in vrbe, &c.* in cuius fine cauetur, Doctores, qui vicennium publicè docuerunt, illis, qui vicariatus dignitate fulgent, con-
79. numerandos esse. Vicarios autem spectabiles tantùm esse, siue dignitate spectabilitatis (quâ illustratus dignitatem seu gradum fuisse superiorem, arguit *l. præcipimus 32. C. de appellationib.*) duntaxat gaudere, docuit Cuiacius *in l. omnes. 4. C. de annonis & tribut. & Vulteius d. lib. 1. Iurisp. Rom. c. 6. n. 9. & Menochius*

*chius d. lib. 2. de arbitr. iud. cent. 1. cas. 68.* vbi à numero 43. vsque ad finem, multis argumentis ostendit: Doctores, etsi per vicennium in Academijs professi fuerint, nec illustres, nec Comites effici. Ex quo nunc manifestum euadit; huiusmodi Doctores nulla necessitate adstringi, vt causas suas per procuratorem agant, vel defendant: sed ijs, vt & alijs, liberum esse; per se, vel per procuratorem lites suas tractare.

Nec hanc sententiam minuit aut euertit *d. Rubrica siue inscriptio proœmij Digestor.* vbi Imper. Justinianus Theophilum, Dorotheum, Theodorum, Isidorum, & cæteros compilatores vocat Antecessores, (id est, Juris professores, *vt patet ex l. 2. §. quæ omnia. 9. C. de vet. iur. enucl.*) illustres. Nam breuiter 80. (non consideratis aliorum traditionibus) responderi poterit: Vocabulum, *Illustre*, quo Justinianus ibidem vsus est, non semper eminentissimam dignitatem, qua Reges, Principes, aliæq;

 illu-

illustres personæ antecellunt, designare: sed nonnunquam pro *nobili* accipi: vt videre licet ex oratione Ciceronis pro Murena, vbi familiam veterem & *illustrem* dixit pro *nobili*. Sic Justinus *lib. 15. Erat*, inquit, *Lysimachus illustri quidẽ Macedoniæ loco seu familiâ natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior, quæ tanta in illo fuit, vt animi magnitudine, philosophiâ ipsâ, viriumq́ue gloriâ omnes, per quos Oriens domitus est, vicerit.* Sed consulatur Tiraquell. *in tract. de nobil. c. 2. n. 17. & seq. vbi idipsum multis auctoritatibus declarat.*
81. Cùm ergo verbum, *illustre*, ambiguam significationem habeat: ea hoc loco accipienda est, quæ vitio caret, alijsq́; legibus non repugnat. *l. in ambigua. 19. C. de ll.* Quod quidẽ fiet, si verbum, *illustribus*, *in d. Rubr. proœmij Pandectar.* positum,
82. pro *nobilibus* accipiatur. Doctores etenim emeritos & excellentes, dici nobiles, constat *ex l. 2. §. vlt. in fin. & l. diximus. 4. in fin. ff. de excusationib. tutor.* vbi

Ul-

Ulpianus Iurisconsultus nobilis & nobilissimus appellatur.

Hactenus vidimus de his, qui procuratores ad litem dare possint, vel non possint: iam videamus de ijs, qui dari seu constitui ad litem procuratores possint, aut non possint. Constitui autem possunt omnes, qui specialiter dari non vetantur, *per suprà allegatã l. mutus. 43. §. 1. ff. de procuratoribus. l. 1. §. 1. ff. de testib. l. nec non. 28. §. 2. ff. ex quib. caus. maiores, &c. & d. l. qui accusare. 8. ff. de accusationib.* 83.

Vetantur verò siue prohibentur dari imprimis milites. *l. filiusfamilias. 8. §. veterani. l. neque 54. ff. de procuratorib. l. militem. 7. l. qui stipendia. 9. l. ita demum. 13. C. eod. l. si militem. 5. C. de condict. ob caus.* Cuius rei hæc redditur ratio: quia milites propter vtilitatem publicam & disciplinam militarem, à signis & armis, adeoque munere suo, per negocia & lites priuatorum, aduocari non debent. *dict. l.* 84.

*militem. 7. in fin. & d. l. qui stipendia. 9. C. de procuratorib. l. milites. 31. C. de locato & cond. eleganter Donellus lib. 18. Commentar. de iure ciu. c. 1. p. 184.*

85. Hinc vt elegans, ita non infrequens Doctorum altercatio est: An, quod de militibus à procuratoris officio repellendis iam est indicatū, in nostri temporis militibus procedat? Id negant Hostiensis *in c. cùm desideres. 15. in princ. de sentent. excommunicat.* & Speculator *in tit. de procuratore. §. 1. ratione igitur sui, &c. n. 21. alijq́ per hunc citati.* Sed affirmantium ego sententiam ceu veriorem sequendam censeo. Etenim ratio prohibitionis in nostratibus militibus æquè, ac in priscis illis, locum habet: siquidem & nostri temporis milites ab alienarum litium procuratione vacuos esse conueniat, quò militaribus negotijs intentiùs incumbere, Remque publicam alacriùs propugnare atque defendere queant.

86. Nec obstat, quòd ordo & solenni-

tates antiquæ assumendi milites magna ex parte in desuetudinem abierint, *de quibus in l. stigmata. 3. C. de Fabricensib. Accurs. in l. penult. super verb. periculo. ff. ex quib. caus. maiores, &c. Speculator loco s. designato.* Quoniam solennitates istæ antiquitùs obseruatæ non in causa fuerunt, vt militibus officium procuratoris interdiceretur: sed alia ratione, nimirum ob vtilitatẽ publicam, procurare prohibebantur. Quæ ratio, cùm etiamnum in militibus nostris duret & vigeat, *vt modò dictum*; prohibitio quoque ipsa locum habere debet. Unde & Interpretes plerique in casibus similibus responderunt: milites nostri temporis omninò veterum militum priuilegijs gaudere: 87.
tametsi non ijsdem planè ritibus & ceremonijs siue solennitatibus deligantur, atque creentur. *Cynus & Salicet. in l. 1. C. de iur. & facti ignorant. Alexand. & alij in l. centurio. 15. col. 4. ff. de vulg. & pupill. subst. Bald. in l. 1. §. fi. C. qui*

G 5 *bon.*

*bon. ced poss. Roman. cons. 506. circa princ. vers. nec curo, &c. Zasius in tract. substit. c. 5. vers. hæc, quæ diximus, &c. Sichard. in Rubr. C. de testam. mil. num. 9. Wesenbec. cons. 17. n. 32 part. 1. Mynsing. respons. 46. n. 9. & seqq. Decad. 5. Gail. li. 2. obs. 118. Vaud. lib. 1. var. quæst. c. 55. Schneidevv. § de militari testament. n. 8. hosq; referens Bocer. in tractatu methodico, de iure pugnæ, c. 28. pag. 129. & seq.*

38. Quanquam autem certum sit: milites procuratoris munus exercere non posse: hoc tamen cum quibusdam exceptionibus est accipiendum. Una est; nisi in rem suam constituti sint, alienâ sibi mandatâ actione. Nam tunc suo nomine magis, quàm alieno agere videntur. At suam causam agendo vel defendendo persequi in judicio non prohibentur. *d. l. qui stipendia. 9. C. de procuratoribus*. Altera exceptio est; nisi milites causam numeri siue cohortis suæ suscipere velint. Hoc enim casu admittuntur. *d. l. filiusfam. 8. §. veterani. ff. eod.*

*eod.* Tertia est: nisi milites procuratorio nomine causam, aduersario patiente, nec excipiente, eò vsq; sint persecuti, vt litem contestati fuerint. Tunc etenim ratione militiæ ampliùs repelli nequeunt. *d. l. filiusfamilias. 8. §. veterani. & s. allegatâ l. ita demum. 13. C. dict. tit.* Idque propterea receptum 89.
est: ne judicia fiant elusoria, *contra l. si prætor. 75. ff. de iudic.* tum etiam, quòd per litis contestationem milites litis Domini facti sint. *l. procuratorib. 22. & l. seq. C. de procuratorib.*

Cuius occasione quæritur: si aduer- 90.
sarius ante litem contestatam scienter cum milite procuratore litiget, nec eum excipiendo remoueat, an judex ex officio eum reijcere possit? Et posse magis est. *d. l. filiusfamilias. 8. §. veterani. ff. eod.* vbi dicitur, militem alienæ litis procurationẽ defensionemúe suscipere vsque adeò prohiberi, vt nec, si aduersarius ante litem contestatam velit eum admitti, procurator dari queat. Nec

91. Nec contradicit *l. dies. 4. §. hoc autem iudicium. 8. ff. de dam. infecto.* vbi regula traditur; judicem officium suum non interponere aut impertiri, nisi à parte postulatum fuerit. Hæc namque regula ex communi Doctorum sententia non procedit, quando publica vtilitas postulat, vt judex sponte officium suum interponat. Tunc siquidem, par-
92. te etiam non petente, interponere poterit. Sed & potest judex non petentibus vltrò procuratores & aduocatos dare; libellum ineptum reijcere; exigere mandatum, & juramentum calumniæ; dilationem concedere; de his, quæ post litis contestationem emergunt, pronunciare. Hæc enim & similia eius officio, quod latissimum est, inhærent. *l. 1. ff. de iurisdict. Latè post alios Ripensis & Gothofredus ad d. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. Alexand. in l. licèt. 24. n. 6. C. de procuratorib. Barbat. cons. 18. vol. 2. Alexand. Stiaticus in obseruationib. pract. c. 3. n. 5.*

Quod

Quod porrò suprà de militibus dictum est: etiam ad sacerdotes & clericos pertinet. Nam & hi in foro laico procuratores esse non possunt: nisi fortè pro suo ordine & Ecclesia. *c. 1. & 2. Ne clerici vel monachi secularib. negoc. se immisceant. l. placet. 17. C. de episcop. & cleric. Nouell. 123. c. 6. Speculator tit. de procuratore §. 1. n. 33.* Eiusque ratio est: ne sacerdotes vel clerici à diuinis ad profana auocentur. *Duaren. ad tit. ff. de procuratorib. c. 4. circa principium.* 93. 94.

Deinde fœminæ procuratoris aut defensoris officio fungi prohibentur. *l. neq; fœmina. 54 ff. de procur. l. 2. ff. de reg. iur.* Fürst. Würtemb. Landrecht. *part. 1. tit.* Wer nicht Anwald sein möge. *pag. 66.* Et ratio est: quia alienarum rerum procurationem publicè suscipere, ciuile & virile officium habetur. *l. alienam. 18. C. de procuratorib.* Fœminæ autem, tum propter imperitiam, tum propter verecundiam sexus, ab omnibus officijs ciuilibus & publicis remo- 95. 96.

tæ

tæ sunt. *d. l. 2. ff. de reg. iur. l. 1. §. secundò loco. ff. de postulando. c. dilecti. 4. §. quamuis. de arbitris.*

97. Sunt tamen quidam casus, quibus fœminæ in judicijs procurare non vetantur. Primus est: si ijs mandatæ sint actiones in rem suam: *l. quia. 4. in fine. C. de procuratoribus.* Hoc quippe casu suum potiùs (*vt & suprà de militibus dictum*) quàm alienum negocium, siue causam persequi censentur. *d. l. qui sti-*
98. *pendia. 9. C. eod.* Hinc & Abbatissam pro monasterio procuratricem, cùm in rem ac vtilitatem ipsius procuratio isthæc cedere videatur, constitui posse jure Canonico determinatum est. *c. cùm dilecta. 4. §. quia verò. & ibi gl. super verb. procuratricem. de confirmat. vtili. Dec. ad l. 2. n. 15. ff. de R. I.*

Secundus casus est: quando pro parentibus agunt. Quod tunc facere possunt, si parentes morbus aut ætas impediat: nec quenquam, qui agat, habeant. *l. fœminas. 41. ff. de procur.* Ratio, cur

cur hoc casu fœminis procurationem suscipere permittatur, est pietas parentib. debita, & inopia procuratoris extranei. Siquidem & aliâs propter penu- 99.
riam personarum, interdum ad munus publicũ quis admittitur, qui alioquin idoneus non putatur. *l. vt gradatim. 11. §. quotiens. ff. de munerib. & honorib.*

Tertius est: cùm agitur pro libertate filij, vel patris, vel mariti, vel fratris, vel alterius de consanguinitate. *l. 3. § 2. ff. de liberali caus. Speculat. in t. de procuratore. § 1 n. 1.* Quo tamen casu mulieres procuratoris partibus fungi itidem non aliter possunt, quàm si copia alterius procuratoris haberi nequeat. *d. l. 3. §. 2 ff. de liberal. caus.* Ratio huius ca- 100.
sus non est obscura: quia causa libertatis est grauissima, & ad honorem atque existimationem totius familiæ vel cognationis spectat: ac ea propter qui hanc causam pro cognato agit, suam quodammodo causam agere intelligitur.

Quar-

Quartus est: quando mater in judicio appellationis causam filij, in prima instantia condemnati, persequitur. *l. 1. ad finem. ff. de appellationib. recipiend.*
101. Ratio diuersitaris, cur mater in secundo judicio, non item in primo, pro filio agere possit, hæc est: quia post primum judicium, in quo filius est condemnatus, sententia transit in rem judicatam, nisi per appellationem rescindatur: & in causa appellationis semel tantùm potest appellari: cùm in causa principali bis appellari possit. *t. tit. C. ne liceat in vna eademq; causa tertiò prouocare, &c.* Cùm ergo in judicio appellationis maius versetur periculum: meritò receptum est, vt in eo mater ad filium defendendum admittatur, & non in causa principali. Ratio verò, cur in causa principali mater filium defendere nequeat, est partim verecundia sexus, partim quòd mater fi-
102. lio aliter consulere valet, nimirum petendo tutorem: & hunc filio petere omni-

omnino tenetur, nisi à successione eius velit excludi. *l. sciant. 10. C. de legit. heredib. l. matres. 3. l. omnem 6. C. ad SC. Tertull. fusiùs Sichard. in d. l. alienam. 18. C. de procuratorib.*

103. Sed grauis est inter Doctores concertatio: Utrùm mulier, quæ in casibus modò recitatis ad defendendum admittitur, Senatusconsulti Vellejani beneficio renuntiare debeat: an verò propter defensionem susceptam efficaciter, si tanquam defensor condemnata fuerit, conueniri queat, nulla etiam renuntiatione interueniente? Et (non obstante traditione glossę *in d. l. 1. super verb. curare ff. de appellat. recipiend.* Cyni *in d. l. alienam. 18. C. de procuratorib.* & Castrensis *in d. l. fœminas. 41. ff. eod.* existimantium, mulierem Senatusconsulto Vellejano in suprascriptis casibus, planissimè non juuari, vtcunque ei non renuntiauerit) verissima Bartoli, Iasonis, Cornei, Sichardi, aliorumq; in legib. nunc allegatis senten-

tia est: fœminam, quæ ad defendendũ admittitur, SCti Vellejani remedio esse tutam, adeoq; condemnatam efficaciter conueniri non posse, nisi eidem disertè renunciauerit. Nam generali-
104. ter mulier defensionem alterius suscipiens, proculdubio intercedere, alienamq; obligationem subire dicitur: ac proinde ei SCti Vellejani exceptione succurritur: quippe cùm ex hac re condemnationem patiatur. *l. 2 §. vlt. ff. ad Senatusconsult. Velleian.* Quapropter etsi permissu legis personarum quarundam defensionem recipere possit, nec ob sexus fragilitatem seu verecundiam excludatur: nihilominus tamen SCtum Vellejanum propter intercessionem, quæ defensioni inest, locum habet: ideoque illi à muliere, vt condemnata efficaciter queat conueniri, renunciari debet: vt probari potest perspicuè *arg. l. 2. & auth. seq. matri & auiæ. C. quando mul. tutelæ offic. fung. pot.* Quemadmodum enim *in specie istius*
*Auth.*

*Auth.* mulier ad tutelæ officium, quod & ipsum virile est, sexus impedimento non obstante, admittitur: ita & in nostra quæstione mulier nihil remorante sexus verecundiâ certis quibusdã casibus ad defendendum admittitur. Atqui legis auctoritate ad tutelam liberorum suscipiendam mulier admissa, Senatusconsulti Vellejani auxilio renunciare tenetur. *d. Auth. matri & auiæ. C. d. tit.* Ergo & in proposita specie renunciationem esse necessariam, constanter est concludendum. 105.

Huic sententiæ non contrariatur 106. *dict. l. 1. in fin. ff. de appellat. recipiend.* vbi mater pro filio cõdemnato appellans, cumq; in secunda instantia defendens, intercedere non videtur: ac per consequens Senatusconsulto Vellejano propter eiusmodi defensionẽ susceptam, non est locus: cùm in intercessionibus duntaxat mulierib. per istud Senatusconsultum subueniatur. *l. 1. l. quamuis. §. & passim. ff. ad SC. Velleianum.* Mater

etenim in causa appellationis filij condemnati defensionem suscipiens, ideo non intercedere censetur: quia etiamsi in defensione illa succumbat: non tamen condemnatur; sed saltem prima sententia, qua filius condemnatus
107. fuerat, confirmatur. Quæ sanè primæ sententiæ confirmatio vltra personas in eadem comprehensas, neminem includit. *Bald. in l. nominationes. 27. ad fin. C. de appellationib. Hippolyt. Riminald. cons. 93. n. 15. Alexan. cons. 122. n. 20. vol. 4. Castrensis cons. 162. n. 3. & cons. 187. vol. 2. Crauetta cons. 257. n. 4. & alij ab his allegati.* Quare cùm mater ratione defensionis in altera instantia susceptæ, nullam patiatur condemnationem: manifestum fit, eam suscipiendo hanc defensionem non intercedere; sicque SCto Vellejano locum non relinqui. At secus est, si alterius defensio à muliere in prima instantia fuerit suscepta. Ex ea namque re mulier conuicta condemnationem subit; & inde alienam obli-

obligationem suscepisse reputatur. *d.l. 2.§.fin.cum l.seq.ff.ad SC.Velleian.* Qua de causa si SC. Vellejano non renunciauerit: ope eius contra actionem judicati se tueri poterit.

Nihil quoq; mouet, quòd nemo au- 108.
ctoritate Principis vel etiam l. decipi debeat, *l.1.in fi.C.de his, qui veniam ætat. impetrauerunt.* Actor autem, qui fœminam auctoritate legis, tribuentis ei facultatem defendendi, admisit, legis auctoritate decipiatur: si illa post sententiam condemnatoriam acceptam SCti Vellejani beneficio adiuuetur. Negatur eum, hoc casu actorem legis auctoritate decipi: quia magis sua facilitate & imprudentia seu stultitia decipitur: eò quòd cum muliere litigare voluerit, nondum ademptis ei beneficijs juris, id est, quæ nondum SC. Vellejano renunciauerit. *Sichard.ad d.l.alienam.18.C.de procuratoribus.n.6.prope finem.*

Cæterùm præter quatuor casus su- 109.

prà positos, quibus fœminæ ad litem sive judicium procuratores dari possunt, Interpretes & alios recensent. Omnino siquidem opinantur; in illis judicijs, in quib. secundùm solam equitatem, apicibus juris remotis, proceditur; vt in judicio dotis, alimentorũ, vsurarum, in causis pauperum, viduarum, pupillorum & similium, item in foro mercatorum, mulierem procuratoris officio fungi posse, *Dec. in d. l. 2. num. 16. ff. de reg. iur. Anton. de Alexandro, Iason & Sichard. in dict. l. alienam. 18. C. de procuratorib.* Apices au-
110. tem juris esse putant, qui subtilitatem quandam respiciunt magis, quàm facti veritatem: vel, qui non tangunt principalis negocij veritatem, nec merita causæ; sed extrinsecus adducuntur, vt est exceptio excussionis, & reliquæ multæ. *Bartolus in l. si fideiussor 29. §. quædam. ff. mandati. Salicet. in l. placuit. 8. C. de iudic. Iason & Sichard. locis modò citatis. Latè ea de re Benuenutus*

*Strac-*

*Straccha in tract. de mercatura. tit. quomodo proced. sit in caus. mercator. n. 5. & seq.*

Sed opinio illa periculosa & erronea videtur. Quòd enim fœmina in istiusmodi quoq; judicijs procuratoris partes suscipere nequeat, euincitur *ex præalleg. l. neque. 54. ff. de procuratorib. dict. l. 2. ff. de reg. iur. & dict. l. quia. 4. C. de procurat.* vbi generaliter, nullâ judiciorum distinctione factâ, sancitum est: fœminas alienam procurationem vel defensionem suscipere non posse. Præterea ratio, ob quam fœminæ procurare prohibentur, æquè in judicijs illis æquitatis, ac in alijs locum obtinet. Semper etenim & vbiq; verum est: procuratoris officium esse ciuile & virile, quod fœminæ propter imperitiam & pudicitiã sexui congruentem subire non valeant. *d. l. 2 ff. de reg. iur. d. l. 1. §. secundo loco. ff. de postulan. d. l. alienam. 18. C. de procurat. d. c. dilecti. 4. §. quamuis. de arbitris.* Cùm III.

igitur in istis judicijs, in quibus, rigore juris seposito, solâ veritate & æquitate inspectâ, proceditur, eadem militet prohibitionis ratio: vtiq; contra Doctores suprà relatos non vsq; adeò insulsè dici & defendi poterit; in illis quoq; judicijs procurationem suscipere fœminis non licere.

112. Neq; huic sententiæ refragatur *d.l.si fideiussor.29.§.quædam.ff.mand.* ibi cùm dicatur, fidejussorem, qui exceptionē procuratoriam sciens non opposuit, fraude carere; quia agatur de bona fide, cui non congruat de apicibus juris disputare, sed de hoc tantùm, debitor fuerit, nec ne: inde colligi posse suspicantur, exceptionem procuratoriam in judicijs illis, quibus, solâ æquitate inspectâ, causa deciditur, opponi non posse: & consequenter fœminas in eiusmodi judicijs à procuratoris officio non debere remoueri. Nam verus & germanus illius legis intellectus hic est: Exceptionem procuratoriam absque

que fraude à fidejussore omitti posse, bonamq; fidem, quam fidejussor debitori, pro quo intercessit, præstare debet, non postulare à fidejussore, vt is procuratoriam exceptionem procuratori, nomine creditoris agenti, opponat: sed sufficere ad excludendam fraudem, vbi agitur ex bono & æquo, hoc tantùm disputare, an debitor fuerit, nec'ne. Ideoq; lex illa nequaquam statuit, exceptionem procuratoriam à fidejussore opponi nō posse: sed vult potiùs, fidejussorem ad eam objiciendam non adstringi, saluaq; bonâ fide, ad quam ratione mandati suscepti tenetur, eam omittere posse.

Insuper & eo casu mulierem ad procuratoris officium admitti, scribit Speculator *in tit. de procuratore.§.1.n.1.* quando filiorum suorum tutelam gerit. Idem statuit Frider. Schenck à Tautenberg. *progymnasmat. fori li.1. t.17.n.9.* Fœminam enim pro liberis, tutelæ suę subjectis, judicio experiri posse, appa-

ret *ex c. ex parte 67. de appellationib. & c. ex tenore. 14. qui filij sint legitimi.* Quod
113. ea quoque ratione confirmatur: quia tutoris officium est, pro pupillo agere, eumque in judicio defendere. *l. tutor pro pupillo. 28. in princ. ff. de administrat. & peric. tut. l. qui fundum. 7. §. si tutor. ff. pro emptore. l. tutor. 33. ff. de furt. dict. l. alienam. 18. in fin. C. de procuratoribus.* Mater autem liberorum
114. suorum tutelâ fungi potest. *l. 2. & auth. seq. C. quand. mul. tutel. offic. fung. pot.* Ergo pro iisdem etiam in judicio agere poterit.

115. Verùm licèt hoc verissimum esse, negari non possit: non tamen rectè tanquam exceptio à superiori regula, quâ fœminæ procurationem alienam suscipere vetantur, ponitur: quoniam hoc casu mater non vt procuratrix, sed vt tutrix liberorum nomine in judicio agit, quemadmodum sentit gloss. *in dict. cap. ex tenore. 14. super verb. restitui. qui fil. sint. legitim.*

Tu-

Tutoris verò & procuratoris officium diuersum esse nemo non intelligit. Quare etsi exceptio isthæc veritati est conformis: tamen absurda, sicque reprehensione digna idcirco judicatur, quòd non sit de genere siue terminis regulæ. Omnes quippe 116.
exceptiones tametsi contra regulę dispositionem esse dicuntur: de genere tamen & terminis regulæ esse perhibentur. Vnde si regula loquitur de homine, vel (vt in præsenti themate) de procuratore: etiam exceptio de homine vel procuratore fieri debet. *Decius post Bartolum & Dynum à se citatos in l. 1. n. 20. ibiq. Molineus in suis notis. ff. de reg. iur.*

Hoc ampliùs mulierem in judicio 117.
voluntariæ jurisdictionis, puta in actu manumissionis, emancipationis, adoptionis, & similibus, procuratoris officium exercere posse, docuit Baldus *per illum text. in l. 1. §. illud quo-*

*quoq; C. communia de manumißionibus.* Ubi disertè cautum est, licere parentibus tam masculis, quàm fœminis, filijs filiabusúe suis, in sacris constitutis, siue emancipatis, cuiuscunque gradus, mandatum imponere: vt post mortem suam, seruos coram judice manumittant siue in libertatem perducant. Ex quibus verbis haud obscurè perspicitur: filiam quoq; ex mandatu parentũ seruos in judicio manumittere; & per consequens in actu voluntariæ jurisdictionis officium procuratoris obire posse. *Baldum sequutus est Decius in s. allegata l. 2. n. 15. ff. de R. I.*

118. Cæterùm argumentatio hæc seu collectio nullius momenti aut ponderis esse videtur. Nam filia manumittendo seruos ex voluntate patris, qui ante obitum suum eidem hoc injunxerat, non fungitur officio procuratoris: quoniam non tam patris, quàm proprium negocium gerit: cùm ex pręcepto patris ad manumittendum obli-

lige-

ligetur. *arg. l. 1. ff. de procuratoribus.* vbi procurator definitur, qui aliena, non qui propria negocia administrat. Id 119.
quod dilucidiùs patebit, si quis considerauerit, procuratoris officium voluntarium esse, ad quod suscipiendum compelli inuitus possit nemo. *l. filius familias. 8. §. inuitus. ff. de procurat. l. inuitus. 17. C. eod. & l. inuitus. 156. ff de R. I.* Atqui *in specie dictæ l. 1. §. illud. C. commun. de manumiss.* filia compellitur, vt iuxta voluntatem & præceptum patris, apud judicem seruos manumittat: proindeque procuratricis partibus non fungitur. Quamobrem concludendum est; fœminam ne in judicio quidem voluntariæ jurisdictionis, procuratoris munus sustinere posse: siquidem & hoc casu vigeat ratio à juris conditoribus considerata *in d. l. 1. §. secundo loco. ff. de postul. d. l. 2. ff. de R. I. d. l. alienam. 18. C. de procurat. & similibus.* videlicet procuratoris officium, tanquam ciuile & virile, muliebri sexui non conuenire. *Atque*

*que ita expreßè etiam sentit D. Coll. Halbrit. in tract. de proc. & defens. t. qui procuratoris officio fungi poßint. post principium.*

120. Preterea seruus procurator ad litem dari non potest. *l. seruum. 33. in princip. iuncto* §. *1. ff. de procurator. l. seruus. 6. C. de iudicijs.* Ratio parata est: tum quia personam standi in iudicio legitimam non habet. *arg. totius tit. C. qui legit. person. stand. in iud. hab.* W*esenbec. in paratit. ff. de procurat. num. 4. vers. item & Decuriones, &c.* Tum quia procuratorem esse, ciuile officium censetur. *d. l. 2 ff. de reg. iur.*

121. Serui autem juris ciuilis communionem non habent. *l. qui testamento. 20.* §. *seruus. 7. ff. qui testamen. fac. poss.* & (vt alijs verbis regulâ juris traditur) quod ad jus ciuile attinet, id est, ad ea, quæ certis legibus jure constitutis transigenda sunt, serui pro nullis habentur. *l. quod attinet. 32. ff. de reg. iur. Donel. lib. 18. Comment. de iur. ciu. c. 11. in principio.*

Pro-

Procuratores item constitui nequeunt mutus & surdus, alijque horum similes. *l. mutus. 43. in princ. ff. de procuratoribus.* ex qua patescit, mutum & surdum, in quibus est rationis perspicacia, extra judicium procuratores dari posse ad administrandum: in judicio verò propter decorem non admitti, *argumento eius, quod dicitur in l. 1. §. secundo loco. vers. casum. ff. de postuland.* quòd Magistratus vocem & decretum audire, aut eius insignia videre & reuereri non possint. *F. Duarenus ad tit. ff. de procuratorib. cap. 4. vers. quæritur, &c. Christophorus Brechter. de process. iudic. cap. 1. tit. procurator quis. vers. item mutus, &c.* 122.

De minore viginti quinque annis, an jure Justinianeo procurator ad lites siue judicia dari possit, mirum in modum intricata, & ab Interpretibus in vtramque partem non improbabiliter agitata quæstio est? Et quidem vulgò persuasum receptumque est, 123.

mi-

minorem 25. annis procuratorem ad lites dari non posse. *Glos. Bartol. Iac. Butrig. & Costal. in l. minor. 51. ff. de procuratorib. ibiq́ in paratit. Wesenbec. n. 4 vers. dari autem, &c. & Zasius n. 11. Goffred. in summa eod. tit. num. 14. ibidemq́ Duaren. cap. 4. vers. deinde minor. &c. Sichard. ad Rubr. n. 7. & ad l. exigendi. 12. num. 19. ibiq́ latè Iason num. 19. & 20. C. eod. Vant. in tract. de nullitat. tit. de nullit. ex defect. mand. num. 133. Conrad. Lag. in Method. iur. ciu. p. 5. cap. 8. num. 10. Wurmbs. 1. obs. pract. 8. obs. 9. num. 3. P. Gregor. Tholos. 49. Syntag. iur. 4. num. 11. Frider. Schenck à Tautenberg. in progymnas. fori. lib. 1. t. 17. num. 3. Vulteius lib. 2. Iurispr. Rom. cap. 30. num. 16. Chilian. König in process. iudic. p. 1. Rubric. de procurat. pag. (mihi) 129. & 164. in princ. Christoph. Brechter de process. iudic. d. c. 1. tit. procurator quis. vers. item minor, &c. Schneidevvin. num. 4. Mynsinger num. 5. aliiq́ Dd. communiter in §. iustae autem. 5. s. quib ex caus. manumitt. non lic. Leopold. Hackelman. quaest. illust. disp. 4. th. 14.*

Ve-

Verùm contrariam sententiam, cui & ego lubens applausum do, nouiter defendunt *Iacobus Cuiac. lib. 22. obseru. c. 16. & ad tit. ff. de diuers. temp. præscript. c. 29. & lib. 11. Pauli, ad edictum. pag. 171. Donell. lib. 18. Comment. de iure ciu. cap. 3. pag. 130. Hotoman. & Heigius ad d. §. iustæ. n. 8. I. quib. ex caus. manumitt. non lic. Masuer. in sua practic. tit. 4. num. 19. Iul. Pac. cent. 2. antinomiar. iur. q. 16. Bronchorst. cent. 1. ἐναντιοφανῶν. assert. 35. edit. 1. D. Collega Halbritter. in tract. de procuratorib. tit. qui procuratoris offic. fungi poss. & Dn. Collega Bocerus class. 1. disp. 7. th. 30. & clas. 5. disp. 5. th. 23. Rutg. Rulant. in tract. de commissar. & commissionib. lib. 4. c. 14. n. 13. Ernest. Cothman. disp. iur. ciu. 3. coron. 1. Treutler. disput. 8. thes. 1. sub lit. e. & disp. 9. th. 5. vol. 1. Dominicus Arumæus disput. 1. Exercitation. Iustinianear. exercitat. 29.*

Pro hac autem sententia primùm adducitur *d. §. iustæ. 5. I. quib. ex caus. manumitt. non liceat.* vbi dicitur, Domino minori viginti annis permitti manu- 124.

I mit-

mittere seruum suum (causâ manumissionis consilio probatâ) procuratoris habendi gratiâ; dummodo seruus is decimum septimum ætatis annũ compleuerit, & decimum octauum attigerit, *iuxta l. si collactaneus. 13. ff. de manumiss. vind.* Vterq; text. *tam in d. §. iustæ. quàm in d. l. 13.* generaliter & indistinctè de procuratore, atq; adeò de procuratore etiam ad lites loquitur. *l. de pretio. 8. ff. de publ. in rem act.* Imò quòd vterque textus sit omnino accipiendus de procuratore ad lites, non de procuratore ad negocia, ex eo probare procliue est: quòd de seruo manumittendo vterq; loquatur in hoc, vt procurator fiat. At non necesse est, seruum manumitti, vt procurator fiat ad administrandum: sed vt procurator fiat ad agendum tantùm vel defendendum: si-
125. quidem & seruus, & puer, & fœmina ad negocia procurator dari possit. *l. sed et si. 7. § 1. & l. seq. ff. de institor. act. l. 1. § parmi. 16. ff. de exercit. act. l. ait prætor. 3. § 1. ff.*
de

*de negoc. gest.* Adde, quòd simplici procuratoris appellatione venit procura- 126.
tor ad lites: cùm quodlibet verbum potentiorem significationem semper recipiat. *l. 1 § vlt. ff. si ager vectigal. &c. l. si duo 13. § 1 ff. de iureiurand.* Wesenbecius *consil. 2. num. 76. Tiraquell. de retract. conuent. §. 2. gloss. 1. num. 8.* At *dict. §. iustæ. & dict. l. 13. ff. de manumiss. vindict.* simpliciter procuratoris mentionem faciunt. Deinde eandem 127.
sententiam corroborat *l. 1. §. initium. 3. ff. de postuland.* vbi cùm maior 17. annis possit esse aduocatus: multò magis poterit esse in iudicio procurator: quia aduocati officium longè est grauius, quàm procuratoris. Idque 128.
vel ex eo intelligere cuiuis est expeditum: quòd licèt infames personæ ad procuratoris officium admittantur. *arg. §. vlt. infr. de exceptionib.* pro alijs tamen in iure postulare nequeant. *dict. l. 1. §. secundo loco. ff. de postulando.*

129. Huic decisioni non aduersatur *l. minor. 21 ff. de procuratorib.* vbi expressum est, minorem 25. annis non esse idoneum defensorem. Hæc namque lex non de procuratore, sed de defensore loquitur. Defensor propriè dicitur, qui sua sponte sine mandato reum in judicio defendit: Procurator autem propriè dicitur, qui domini absentis mandato agit, vel eum defendit; *vt docuimus s. in prin. h. §. n. 6. & 7.* Minor itaq; 25. annis procurator esse potest, sed non de-

130. fensor. Ratio, cur defensor esse nequeat, exponitur *in d. l. minor. 51. ff. de procurat.* quia & ipsi, & fideiussoribus eius per in integrum restitutionem succurritur. *l. deniq. 3. § sed vtrùm. vers. sed an hoc auxilium. l. in causæ. 13. vbi Cuiacius. ff. de minoribus.* Sed an & quatenus minore restituto, fideiussor eius restituatur, pulchrè explicat Duarenus *ad tit. C. de fideiussoribus min,* & nouissimè Arumæus *dispu. 13. exercitat. Iustinianear. exercit. 13.* Iam cùm minori, qui absen-

131.

tis

tis defensionem suscepit,& iudicatum solui à se, cauit fideiussoribus, per restitutionem in integrum succurratur, & simul etiam fideiussoribus eius auxilium feratur: contingit, vt sententia neq; aduersus ipsum, neq; fideiussores, executioni mandari possit; atq; adeò iudicium inane ac elusorium reddatur: quod fieri neutiquam debet. *l. si prætor iusserit. 75. ff. de iudicijs.* At secus est, si præcedente Domini mandato, minor 25. annis causam eius egerit, isque pro eo iudicatum solui satisdederit: quandoquidem hoc casu minor procurator esse potest: cùm neq; ipse, neq; Dominus, qui pro eo iudicatum solui satisdedit, in integrum restituatur, sicq; iudicium elusorium non reddatur. Dominus etenim, si læsus sit propter minorem ætatem sui procuratoris, sibi debet imputare, cur non alium magis idoneum, hoc est, maiorem 25. annis elegerit. *l. cùm mandatu. 23. ff. de minorib.*

*que ita expreßè etiam sentit D. Coll. Halbrit. in tract. de proc. & defens. t. qui procuratoris officio fungi poßint. post principium.*

120. Preterea seruus procurator ad litem dari non potest. *l. seruum. 33. in princip. iuncto §. 1. ff. de procurator. l. seruus. 6. C. de iudicijs.* Ratio parata est: tum quia personam standi in iudicio legitimam non habet. *arg. totius tit. C. qui legit. person. stand. in iud. hab. Wesenbec. in paratit. ff. de procurat. num. 4. vers. item & Decuriones, &c.* Tum quia procuratorem esse, ciuile officium censetur.

121. *d. l. 2 ff. de reg. iur.* Serui autem juris ciuilis communionem non habent. *l. qui testamento. 20. §. seruus. 7. ff. qui testamen. fac. poss.* & ( vt alijs verbis regulâ juris traditur ) quod ad jus ciuile attinet, id est, ad ea, quæ certis legibus jure constitutis transigenda sunt, serui pro nullis habentur. *l. quod attinet. 32. ff. de reg. iur. Donel. lib. 18. Comment. de iur. ciu. c. 11. in principio.*

Pro-

Procuratores item constitui nequeunt mutus & surdus, alijque horum similes. *l. mutus. 43. in princ. ff. de procuratoribus.* ex qua patescit, mutum & surdum, in quibus est rationis perspicacia, extra judicium procuratores dari posse ad administrandum: in judicio verò propter decorem non admitti, *argumento eius, quod dicitur in l. 1. §. secundo loco. vers. casum. ff. de postuland.* quòd Magistratus vocem & decretum audire, aut eius insignia videre & reuereri non possint. *F. Duarenus ad tit. ff. de procuratorib. cap. 4. vers. quæritur, &c. Christophorus Brechter. de process. iudic. cap. 1. tit. procurator quis. vers. item mutus, &c.* 122.

De minore viginti quinque annis, an jure Justinianeo procurator ad lites siue judicia dari posit, mirum in modum intricata, & ab Interpretibus in vtramque partem non improbabiliter agitata quæstio est? Et quidem vulgò persuasum receptumque est, 123.

mi-

minorem 25. annis procuratorem ad lites dari non posse. *Glos. Bartol. Iac. Butrig & Costal. in l. minor. 51. ff. de procuratorib. ibiq; in paratit. Wesenbec. n. 4 vers. dari autem, &c. & Zasius n. 11. Goffred. in summa eod. tit. num. 14. ibidemq; Duaren. cap. 4. vers. deinde minor. &c. Sichard. ad Rubr. n. 7. & ad l. exigendi. 12. num. 19. ibiq; latè Iason num. 19. & 20. C. eod. Vant. in tract. de nullitat. tit. de nullit. ex defect. mand. num. 133. Conrad. Lag. in Method. iur. ciu. p. 5. cap. 8. num. 10. Wurmbs. 1. obs. pract. 8. obs. 9. num. 3. P. Gregor. Tholos. 49. Syntag. iur. 4. num. 11. Frider. Schenck à Tautenberg. in progymnas. fori. lib. 1. t. 17. num. 3. Vulteius lib. 2. Iurispr. Rom. cap. 30. num. 16. Chilian. König in process. iudic. p. 1. Rubric. de procurat. pag. (mihi) 129. & 164. in princ. Christoph. Brechter de process. iudic. d. c. 1. tit. procurator quis. vers. item minor, &c. Schneidewin. num. 4. Mynsinger num. 5. aliiq; Dd. communiter in §. iustæ autem. 5. s. quib ex caus. manumitt. non lic. Leopold. Hackelman. quæst. illust. disp. 4. th. 14.*

Ve-

Verùm contrariam sententiam, cui & ego lubens applausum do, nouiter defendunt *Iacobus Cuiac. lib. 22. obseru. c. 16. & ad tit. ff. de diuers. temp. præscript. c. 29. & lib. 11. Pauli, ad edictum. pag. 171. Donell. lib. 18. Comment. de iure ciu. cap. 3. pag. 130. Hotoman. & Heigius ad d. §. iustæ. n. 8. I. quib. ex caus. manumitt. non lic. Masuer. in sua practic. tit. 4. num. 19. Iul. Pac. cent. 2. antinomiar. iur. q. 16. Bronchorst. cent. 1. ἐναντιοφανῶν. assert. 35. edit. 1. D. Collega Halbritter. in tract. de procuratorib. tit. qui procuratoris offic. fungi poss. & Dn. Collega Bocerus class. 1. disp. 7. th. 30. & clas. 5. disp. 5. th. 23. Rutg. Rulant. in tract. de commissar. & commissionib. lib. 4. c. 14. n. 13. Ernest. Cothman. disp. iur. ciu. 3. coron. 1. Treutler. disput. 8. thes. 1. sub lit. e. & disp. 9. th. 5. vol. 1. Dominicus Arumæus disput. 1. Exercitation. Iustinianear. exercitat. 29.* Pro hac autem sententia primùm adducitur *d. §. iustæ. 5. I. quib. ex caus. manumitt. non liceat.* vbi dicitur, Domino minori viginti annis permitti manu- 124.

I mit-

mittere seruum suum (causâ manumissionis consilio probatâ) procuratoris habendi gratiâ; dummodo seruus is decimum septimum ætatis annũ compleuerit, & decimum octauum attigerit, *iuxta l. si collactaneus. 13. ff. de manumiss. vind.* Vterq; text. *tam in d. §. iustæ. quàm in d. l. 13.* generaliter & indistinctè de procuratore, atq; adeò de procuratore etiam ad lites loquitur. *l. de pretio. 8. ff. de publ. in rem act.* Imò quòd vterque textus sit omnino accipiendus de procuratore ad lites, non de procuratore ad negocia, ex eo probare procliue est: quòd de seruo manumittendo vterq; loquatur in hoc, vt procurator fiat. At non necesse est, seruum manumitti, vt procurator fiat ad administrandum: sed vt procurator fiat ad agendum tantùm vel defendendum: siquidem & seruus, & puer, & fœmina ad
125. negocia procurator dari possit. *l. sed etsi. 7. § 1. & l. seq. ff. de institor. act. l. 1. §. parui. 16. ff. de exercit. act. l. ait prætor. 3. § 1. ff.*

de

*de negoc. gest.* Adde, quòd simplici procuratoris appellatione venit procurator ad lites: cùm quodlibet verbum potentiorem significationem semper recipiat. *l 1 §. vlt. ff. si ager vectigal. & c. l. si duo 13. § 1 ff. de iureiurand. Wesenbecius consil. 2. num. 76. Tiraquell. de retract. conuent. §. 2. gloss. 1. num. 8.* At *dict. §. iustæ. & dict. l. 13. ff. de manumiss. vindict.* simpliciter procuratoris mentionem faciunt. Deinde eandem sententiam corroborat *l. 1. §. initium. 3. ff. de postuland.* vbi cùm maior 17. annis possit esse aduocatus: multò magis poterit esse in iudicio procurator: quia aduocati officium longè est grauius, quàm procuratoris. Idque vel ex eo intelligere cuiuis est expeditum: quòd licèt infames personæ ad procuratoris officium admittantur. *arg. §. vlt. infr. de exceptionib.* pro alijs tamen in jure postulare nequeant. *dict. l. 1. §. secundo loco. ff. de postulando.*

126. 127. 128.

129. Huic decisioni non aduersatur *l. minor. 21 ff. de procuratorib.* vbi expressum est, minorem 25. annis non esse idoneum defensorem. Hæc namque lex non de procuratore, sed de defensore loquitur. Defensor propriè dicitur, qui sua sponte sine mandato reum in judicio defendit: Procurator autem propriè dicitur, qui domini absentis mandato agit, vel eum defendit; *vt docuimus s. in prin. h. § n. 6. & 7.* Minor itaq; 25. annis procurator esse potest, sed non de-
130. fensor. Ratio, cur defensor esse nequeat, exponitur *in d. l. minor. 51. ff. de procurat.* quia & ipsi, & fideiussoribus eius per in integrum restitutionem succurritur. *l. denique. 3. § sed vtrùm. vers. sed an hoc auxilium. l. in causæ. 13. vbi Cuiacius. ff. de minoribus.* Sed an & quatenus minore restituto, fideiussor eius restituatur, pulchrè explicat Duarenus *ad tit. C. de fideiussoribus min.* & nouissimè Arumæus *dispu. 13. exercitat. Iustinianear.*
131. *exercit. 13.* Iam cùm minori, qui absen-

tis

tis defensionem suscepit, & iudicatum solui à se, cauit fideiussoribus, per restitutionem in integrum succurratur, & simul etiam fideiussoribus eius auxilium feratur: contingit, vt sententia neq; aduersus ipsum, neq; fideiussores, executioni mandari possit; atq; adeò iudicium inane ac elusorium reddatur: quod fieri neutiquam debet. *l. si prætor iusserit. 75. ff. de iudicijs.* At secus est, si præcedente Domini mandato, minor 25. annis causam eius egerit, isque pro eo iudicatum solui satisdederit: quandoquidem hoc casu minor procurator esse potest: cùm neq; ipse, neq; Dominus, qui pro eo iudicatum solui satisdedit, in integrum restituatur, sicq; iudicium elusorium non reddatur. Dominus etenim, si læsus sit propter minorem ætatem sui procuratoris, sibi debet imputare, cur non alium magis idoneum, hoc est, maiorem 25. annis elegerit. *l. cùm mandatu. 23. ff. de minorib.*

Pariter non refragatur *l. exigendi. 12. C. de procuratorib.* vbi Imperator Alexander rescripsit; eum, qui necdum legitimam ætatem compleuit, procuratorem in iudicio existere non posse.
132. Legitima autem seu perfecta ætas viginti quinq; annorum curriculis compleri dicitur *l. fin. C. de his, qui ven. ætat. impetrauer.* Non, *inquam*, hoc refragatur. Nam legitima seu perfecta ætas pro subiectâ materia variè accipitur. In quouis siquidem tractatu ætas legitima est, quam lex in eo tractatu definit & requirit: adeò, vt nonnunquam legitima & perfecta ætas dicatur etiam post decimum quartum annum completum. *§. penult. I. de Atiliano tutor. l. si Rufinus. 4. C. de testamento milit.* Quare multò faciliùs legitima & perfecta ætas dici potest post annum decimum septimum completum: quamuis absolutè & simpliciter loquendo, legitima vel perfecta ętas post annum vicesimum quintum dicatur: cum

cùm eius ætatis homines, ad omnia 133.
ferè, etiam ad Rempublicam administrandam, à legibus admittantur. *l. ad Rempubl. 8. ff. de munerib. & honoribus.* Exempli gratiâ: Maior 14. annis potest 134.
testamentum facere, sed non potest procurator esse: maior 17. annis potest facere testamentum, & esse procurator; sed non potest res suas absq; curatoris auctoritate liberè administrare: maior verò 25. annis ista omnia facere potest. Quam ob causam decimo quarto anno completo, ætas legitima seu perfecta est, quantum ad testamenta conficienda: post decimum septimũ annum, quantum ad testamenta, & ad officium procuratoris: post vicesimũ quintum annum est omnino & simpliciter legitima & perfecta ætas, non respectu huius, vel illius actionis: quò haud dubiè respexit Imp. Iustinianus *in dict. l. vlt. C. de his, qui ven. ætat. impet.* hoc modo ætatem legitimam & perfectam definiens. Sed definitio isthæc nihil

hil impedit, quo minùs decimo septimo anno completo ætas legitima & perfecta dicatur, non quidem omnino, sed tamen quo ad hoc, vt aliquis procuratoris officium licitè suscipere possit. *Et ita rectè Pacius d. cent. 2. q. 16. hoc explicat.*

135. Denique nec illud nostram frangit conclusionem, quòd minor 25. annis legitimam in iudicio standi personam non habeat. *l. 1. & 2. C. qui legit. personam standi in iud. &c.* Quia hæ leges apertè de eo minore loquuntur, qui vult pro se in iudicio stare, causam propriam agendo vel defendendo: id quod facere nequit. Cæterùm pro alio eum stare & interuenire in judicio posse, dummodo decimum septimum annum superauerit, ex his, quæ superiùs allata sunt, non difficulter intelligitur. Ratio huius differentiæ euidens est: quia quòd pro se in propria causa minor in iudicio stare nequeat, fit propter metum damni & læsionis, quam

pro-

propriam causam agendo vel defendendo, ob fragile & infirmum ætatis consilium, facilè incurrere potest. At verò si procuratorio nomine minor in iudicio interueniat: nullum is damnũ, aut læsionem patitur. Si qua enim inde redundet læsio: hæc non eius, sed Domini, qui ipsum procuratorem cõstituit, periculo est. Siquidem huic soli imputatur, quòd talem dederit procuratorem, quem consilio infirmum, minusque idoneum esse sciuit. *d.l. cùm mandatu. 23. ff. de minoribus.*

Etsi porrò ista iure Cæsareo se ita habeant: iure tamen Pontificio, quod vsu hac in parte obseruatur, minor 25. annis ad litem procurator non admittitur. *c. qui generaliter. 5. §. vlt. ff. de procuratorib. in 6.* Fürst. Württemb. Landrecht. *part. 1. tit.* Wer nicht Anwald sein möge. *pag. 66.* Vt & in Camera Imperiali nemo in numerum procuratorũ recipitur: nisi sit Doctor, vel Licentiatus Iuris, & quidem ex thoro legiti- 136. 137.

mo natus. *Ordinat. Cameræ Imp. part. 1. t. 18. And Geil. lib. 1. obs. 43. n. 7. Bocer. d. cl. 5. disput. 5. th. 24. Vulteius in hoc § nostro, in fine.*

Planè filiusfamilias, modò legitimæ sit ætatis, quamuis procuratorem regulariter ad lites dare non possit, *vt s.*
138. *explicatum:* dari tamen ac constitui ab alio poterit procurator, & ad agendũ, & ad defendendum. *l. filiusfamilias. 8. in fine principij. ff. de procuratoribus. dict. cap. qui generaliter. 5. §. 1. eod. in 6.* Et ratio est: tum quia filiusfamilias, etsi patriæ potestati est subiectus, liber tamen homo est, & ciuis Romanus: nec vlla prohibitio de filiofamilias procuratore non constituendo, in iure nostro reperitur. Tum quia officium procuratoris judicialis publicum est
139. & ciuile. *l. 2. ff. de reg. iur.* At filiusfamilias in publicis & ciuilibus causis pro patrefamilias habetur. *l. filiusfamilias. 9. ff. de his, qui sui, vel alieni iuris sunt. l. ille, à quo. 13. §. vlt. iuncta l.*

*seq.*

*seq. ff. ad Senatusconsult. Trebellianum.* Imò etiam sine mandato aliquando filiusfamil. admittitur, tametsi mandatum non alleget; tantum abest, vt illud probare teneatur: veluti cùm pro patre vult agere, aut cum defendere. Non enim tanquam procurator causam patris suscipit, sed tanquã 140. coniuncta persona, quæ omnimodo sine mandato admitti solet: quales sunt liberi, parentes, fratres, affines & liberti, item maritus pro vxore. *l. sed & hæ personæ. 35. ff. de procurat. l. exigendi. 12. & l. maritus. 21. C. eod. Duar. eod. t. c. 4. vers. alia quæstio, &c. Idq́ inf. monstrabitur vberiùs, n. 223.*

Prohibentur præterea in judicijs 141. procuratoris officio fungi potentiores. *l. 1. & t. tit. C. ne liceat potentiorib. patrocin. litigantib. præstare, &c.* Cuius prohibitionis ratio hæc est: quia potentiorum suffragijs, patrocinijs, procurationib. & importunis intercessionib. aduersarius tenuior vel opprimi-

tur;

tur; vel terror ei, & metus iniicitur, quo impeditus causam suam liberè agere & persequi nequit. Ne igitur hoc accideret: sed iudiciariæ lites *(vt ait d. l. 1.)* potiùs suo marte (id est, æqua & legitima certatione, quæ iudiciorum propria est) decurrerent, quàm aliorum potentiâ niterentur: Diuorum Impp. constitutionibus saluberrimè graui additâ pœnâ (*de qua paulò inferiùs agetur*) cautum est; ne liceret litigantibus potentiores procuratores causis suis præficere, neúe potentioribus liceret patrocinium litigantibus præstare. *d. l.*
142. *1. & 2. C. ne liceat potentiorib. &c.* Inter potentiores rectè Fiscus & Respublica numerantur; ideoque etiam non possunt cuiquam priuato, cõtra priuatum procurationem præstare: ne hoc quidem prætextu, quòd is, cuius nomine causam suscipiunt, illorum debitor esse dicatur. *l. abhorret. 3. & toto tit. C. ne Fiscus vel Respublica procurationem, &c. vbi Cuiac. in paratitl. Donell. lib. 18. Com-*

men-

*mentar. de iur.ciu. c.11. pag.187.* Potentiores autem hîc sine dubio dicuntur, qui publico officio, quo metum alicui & terrorem incutere queunt, funguntur: veluti Rectores ciuitatis, Magistratus, Iudices, Consiliarij Principis, atq; adeò omnes, qui ratione publicæ potestatis, in qua positi sunt, minacem feruorem ostendere, & terrere quempiam possunt. *l. si per impreßionem. 11. C. de his, quæ vi metusúe caus. gest. sunt. l. 1. C. si Rector prouinciæ, vel ad eum pertinentes, &c. gl. in d. l. 1. sup. verb. potentiorum. C. ne lic. potentiorib. &c.* Hinc non ineptè quidam tradiderunt: potentiores dici illos, qui merum & mixtum imperium habent: *Bald. consil. 151. quædam mulier vidua. lib. 1. Crauetta consil. 205. n. 43. hosq; cum alijs referens Menochius lib. 3. præsumpt. 129. n. 37.* Sed & illud non malè à quibusdam affirmatur: in hac materia pro potentioribus haberi non tantùm eos, qui in publico officio, & in dignitate magna constituti sunt:

143.

144.

145.

ti sunt: sed etiam, quia opibus ac diuitijs excellenter affluunt: cùm Imperatores *in dict. l. 1. C. ne lic. potentiorib. &c.* ad quamuis excellentiam, quâ pars aduersa prægrauari potest, probabiliter respexerint; & diuitiæ non minùs aduersæ parti, quàm publicum officium siue dignitas, terrori esse possint. *Paulus de Castro & Wesenbec. ad d. t. C. ne lic. potentiorib. &c. Obrecht. disp. 10. de procurat. c. 3. propos. 51.*

146. Porrò litis damno plectuntur, causaq; cadunt, qui vel potentioribus litis redemptorib. actiones suas cedunt, vel ab ijsdem formidolosum patrocinium siue procurationem accersunt: ipsi verò potētiores, qui officium procuratoris suscipiunt, taléue quid committunt, arbitrariè causâ cognita puniuntur. *d. l. 1. vbi Bald. & l. 2. C. eod. ibiq; Wesenbec. circa finem.*

147. Hinc dubia resultat quæstio: vtrùm pœnâ *iam allegatæ l. 1.* afficiatur non solùm, qui potentiorum, verùm etiam

iam qui filij, fratris, vel consanguinei aut familiaris potentiorum procuratione vsus est? Sed veriùs dicemus; non prohibitum esse, filium, fratrem, aliumúe consanguineum siue familiarem alicuius potentioris procuratorem constituere: quoniam ratione 148.
prohibitionis cessante, vtique etiam prohibitio ipsa cessat. *Vulgatâ l. adigere. 6. §. quamuis. D. de iure patronat. l. actione. 65. §. item si alicuius. 10. D. pro socio. l. 1. in princip. C. de Latin. libertat. toll. cap. cùm cessante. 60. de appellation. & c. cùm infirmitas. 13. de pœnitent. & remiss.* Atqui proposito in casu cessat ratio (quæ in terrore principaliter fundatur) *dictæ l. 1. C. ne lic. potentioribus, &c.* Id quod doceri potest argumento *dict. l. 1. vers. quibus tamen administrator, &c. C. si Rector prouinciæ, &c.* ex qua elucet, in contractu per filium, nepotem, propinquum, aliosq; domesticos Præsidis vel Rectoris prouinciæ celebrato, nō præsumi

ſumi ab ipſo Præſide, vel Rectore metum terrorem ue injectum eſſe illis, qui cum filio, nepote, propinquo, vel alijs domeſticis eiuſdem contraxerunt; niſi hoc ſufficienter probetur. Idem ergo in iudicijs dicendum eſt: quòd videlicet in cauſa, quam filius Præſidis, vel cuiuſcunque alterius potentioris, procuratorio nomine agit, ab ipſo præſide vel potentiore litigantibus terror incuti non præſumatur. Itaque pœnam non merebitur, qui procurationem cauſæ, filio vel canſanguineo alicuius potentioris commiſerit.

149. Nec obloquitur *ſæpè citata l. 1. C. ne liceat potentiorib. &c.* vbi dicitur, lites non debere potentiorum domorum, id eſt, familiarum opibus niti. Nam breuiter reſpondendum; illius legis hunc eſſe ſenſum: quòd potentibus familijs non debeat patrocinium ſeu procuratio demandari. At in noſtro caſu non potenti familię, ſed filio duntaxat, vel alij conſanguineo potentis pro-

procuratio demandatur. *Et ita sentire videntur Paulus de Cast. Fulgos. Anton. de Alex. Iason & alij, ad d. l. 1. C. eod. tametsi Bart. Ang. Salic. & alij nonnulli dissentiant.*

Cæterùm quòd diximus, potentiores constitui procuratores non posse: 150.
id locum sibi non vēdicat, si quis cum æquè potente aduersario litiget. Hoc equidem casu licitum & permissum est, potentioris quoq; procuratoris auxilio contra potentem aduersarium vti: cùm non terroris inijciendi causâ, sed magis metus excludendi & repellendi gratiâ procurator iste constitutus cēseatur. *arg. l. cùm pater. 77. §. Titio. 31. in fin. ff. de legat. 2. l. non solùm. 67. §. 1. ibi, quia par affectionis causa, suspicionem fraudis amouet. ff. de ritu nuptiar. Iason & Sichardus ad d. l. 1. C. ne liceat potentioribus, &c.* vbi hic *n. 6. & 7.* addit, hoc plurimùm notandum esse pro Germa- 151.
niæ nostræ nobilibus, qui plerunque magno comitatu potentiorum instru-

cti tribunal accedunt, dicentes, se hoc facere non inijciendi, sed vitandi terroris causâ: quia rem habeant cum potentioribus.

152. Deinde illud non procedit in causis criminalibus: in quibus non quidem procurator, *vt s. in principio huius tituli num. 32. & seqq. abundè explicatum*; sed aduocatus potentior constitui &
153. interuenire potest. Nam sanguinem suum quoquo modo redimere cuilibet licet. *l. 1. in fine ff. de bonis eor. qui ante sent. mort. sibi consciuerunt.* Atq; hinc Doctores quidam autumant; condemnatum ad vltimum supplicium, si ad patibulum, vel mortem ducatur,
154. posse obuiam occurrentis Cardinalis auxilium patrociniumq; implorare, vt per eum à mortis pœnâ liberetur. *Baldus & Castrensis in l. addictos. 29. C. de appellationib. Cæpolla in tract. cautelarum, caut. 2. in princ. Sichard. præalleg loco, n. 8. & 9.*

155. Sanè neque magistratus, veluti consul,

sul, præfectus, prætor, & neq; qui Magistratum initurus est, procurator aut defensor alicuius esse potest. *l. pars literarum. 28. ff. de iudic. l. neq;. 54. ff. de procuratorib.* Ratio est: quia eiusmodi personæ in ius vocari non possunt, nec iudicium pati coguntur. *l. 2. ff. de in ius vocando.* Ac certè huiusmodi homines minimè omnium procuratores fieri conuenit: cùm ideo procuratores accedant, vt cum his iure iudicioque agatur. Sed & Magistratuum eæ occupationes sunt, ea dignitas: vt iudicijs priuatis tanquam procuratores aut omnino, aut honestè interesse non possint. *Donell. lib. 18. Commentar. de iur ciu. c. 11. pag. 188.*

Illustris hoc loco, & bella tractanda venit quæstio: ecquid nobilis, qui nec in officio publico constitutus, nec alia ratione potens est, nobilitatis iura & priuilegia amittat, si procuratoris iudicialis officio fungatur? Et licèt affirmatiua sententia communi 156.

ni Doctorum Scholæ arrideat, *Guid. Papa decis. 89. incip. sed quia in hac ciuitate, &c. Bartol. Chassen. consil. 64. incip. viso processu. col. penult. vers. sed tantùm est, &c. Tiraquell. in tract. de nobilit. cap. 30. num. 1. & 3.* mihi tamen negatiua, vtpote verior, magis placet: quam tenēt & defendunt *Didacus Couarruv. tom. 2. practicar. quæst. cap. 19. num. 7. Collega meus Halbritterus in tract. de procuratorib. circa princ. Collega item Bocerus clas. 5. disp. 5 th. 29. & Treutler. vol. 1. disp. 9 th. 6. sub lit. g.*

Eaque primò inde probatur, quòd nullibì in iure scriptum vel definitum sit, nobilitatis priuilegia ex eo perdi siue amitti, quòd nobilis procuratio-
157. nem alienæ litis susceperit. Proin nec illud temerè affirmandum. *arg. l. ab ea parte. 5. ff. de probationib. l. dissentientis. 5. ibi, nulla iuris præcipit constitutio. C. de repudijs. l. illam meritò. 19. vers. superstitibus quidem. C. de collationibus. Nouell. 18. cap. 5. in princip. cap. illa. 2. vers. cùm nusquam*

*quam inueniatur cautum in iure, &c. Ne sede vacante al. innouetur.*

Comprobat secundò hanc sententiam *s. allegata. l. 1. C. ne liceat potentior. patrocin. litigantib. præst.* ibi cùm dicatur & notetur; potentiores, si procuratoris ad litem prouinciam suscipiant, extra ordinem puniri, nec addatur, eos etiam dignitate sua mulctari: verisimile non est, quòd iure istam ob causam nobilitate sua exuantur.

Tertiò plurimùm pro hac opinione facit *l. 1. §. vlt. ff. mandati.* ex qua patet, quòd procurator ei, cuius causam agit, saltem amicitiæ officium præstet: siquidem illud gratis, nulla mercede interueniente, faciat. Iam verò ini- 158.
quum est, damnosum cuiquam esse officium suum. *l. sed si quis. 7. ff. testamenta quemad. aperiant. l. si seruus. 61. §. quod verò. 5 ff. de furt. l. absentia. 140. ff. de reg. iur.*

Neque sententiæ huic refragatur, 159.
quòd ob vile abiectumque officium

 aut

aut ministerium dignitas alicui aufe-ratur. *l. ne quis. 6. C. de dignitatibus. l. nobiliores. 3. & ibi Baldus, C. de commercijs & mercatorib.*
160. Procuratoris autem officium à plerisq; pro vili & humili, contemptibilique functione habeatur. *per text. apertissimum in l. si quis procurationem. 34. ibique gloss. Angel. Bartol. & reliqui Dd. C. de decurionibus. & l. Curialis. 30. C. de locato & conducto. Gail. lib. 1. obseruat. 43. num. 5. Bronchorst. centur. 1. Miscellan. iur. controuers. assert. 23. Dyn. in cap. infamibus. 87. in fine. de reg. iur. in 6. Wesenbecius in paratit. ff. de procurat. num. 4. vers. infames autem, &c. Tiraquell. dict. tractat. de nobilitat. cap. 30. num. 1. vbi complures citat.*
161. Nam *cum Domino Halbrittero loco suprà designato* distinguendum est inter procuratorem ad judicia, & procuratorem ad negocia extraiudicialia constitutum. Huius quidem officium vile, imò vilissimum esse, clarissimè constat *ex d. l. si quis procurationem. 34. C. de decurioni-*

*nibus. & dict. l. Curialis. 30. C. de locato & conducto:* illius verò, de quo quæstio nostra agit, non item. Ratio, cur 161. procuratoris iudicialis officium, non vile sit censendum, vel ipse procurator iudicialis non sit pro vili, sed potiùs pro honoratâ persona habendus, hæc reddi poterit: tum quia locus iudicij & tribunal iudicis, vbi causæ iudiciales tractantur, haud exiguam præ se fert dignitatem: tum quia personæ ipsæ, cum quibus procurator iudicialis negocium habet, in dignitate & honore collocatæ sunt: vt iudex, assessores, aduocati, & similes. *l. aduocati. 14. C. de aduocat. diuersor. iudicior. & l. laudabile. 4. C. de aduocat. diuersor. iudicum. l. 1. & l. non minùs 11. cum l. seq. C. de assessorib. & domest. & cancellar. iudic.* Tum etiam, quia licèt passim in iure nostro viles artes & viles personæ recēseantur, *vt in d. l nobil 3. C. de commer. d. l. ne quis. 6. C. de dignitat. l. si cohortalis. 12. C. de cohortalib. princip. & c. l. humilem. 7.*

*C. de incestis & inutilib. nupt. l. 1. C. de naturalib liber. l. quæ adulterium. 29. C. ad l. Iul. de adult. l. vnica. C. negociatores ne militent. lib. 12.* in nullo tamen loco asseritur, procuratorem iudicialem, qui lites exercet, vile officium gerere, eiusue personam vilem & abiectam esse.

162. Tum denique, quia officium reputatur vile, vel honorabile, secundùm cõsuetudinem loci, & communem hominum æstimationem. *arg. l. vlt. §. 2. ibi, quæstura in aliqua ciuitate inter honores non habeatur. ff. de munerib. & honoribus. Bartolus in l. 1. num. 62. & 83. C. de dignitatibus. Ioan. Plat. in l. maximarum. 12. in 4. not. C. de excusationibus muner. Tiraquell. d. tract. de nobilitat. cap. 10. n. 1. in fine. & n. 7. Cephalus consil. 237. n. 18.* At verò communi hominum opinione munus procuratoris iudicialis non pro vili siue infami, sed pro honorabili reputatur. *Franciscus de Caldas in Commentar. ad l. si curatorem. C. de in integrum restitut. minor. in verb. Læsis.*

*num.*

*num. 101. vers. illud verò indignum erat, &c.*

Verùm posito, minimè tamen concesso, allegatum textum *in l. Curialis. 30. C. de locato.* etiam de procuratore iudiciali accipiendum esse: minùs tamen iusta consequentia inde extruitur, officium procuratoris iudicialis vile & abiectū esse censendum. Quòd 1
enim Decurio in iudicio procurator 163.
esse nequit: non vilitas eius officij, quę per se nulla est, sed summa dignitas Decurionatus in causa est. Ea namque Decurionum est dignitas, honor & existimatio: vt Procuratoris etiam iudicialis officiū non quidem vile & ignominiosum; sed longè inferiore loco constitutum suscipere nequeant. Sic & à tabellionis officio Decuriones absti- 164.
nere inbentur. *l. vniuersos. 15. C. de decurionib.* non quòd vile tabellionis officium per se putandum sit: sed quòd tanquam inferius, maximæ Decurionis dignitati non benè conueniat, *vt*

*elegantertradit Couarr. d. tom. 2. practic. quæst c 19 n. 5. vers. & sanè, &c.*

165. Similiter sententiæ nostræ non obsistit §. *final. instr. de exceptionib.* vbi cùm infamis procurator esse possit; dicendum videtur, procurationis vile admodum & infame officium esse, adeoque nobilem illo citra iacturam priuilegiorum nobilitatis fungi non posse. Etenim ex §. isto apparet: exceptionem infamiæ procuratori iudiciali ante Justiniani constitutionem opponi potuisse; atque adeò infamem iure veteri procuratorē in iudicio admissum non fuisse. Quod vel ipsum magno argumento est, procurationis officium nō vile aut infame esse. Aliâs enim etiam ante constitutionem Iustiniani infames ad illud aspirare potuissent. Ratio

166. autem, cur iure Iustinianéo infames ad id officium admittantur, *in ipso §. finali* expressa est: tum quòd exceptio infamiæ, in iudicijs contra procuratorem opponenda, in desuetudinē abierit:

rit: tum etiam ne dum de infamia procuratoris disceptatur, iudicium frustrà proteletur & differatur, *contra l. properandum. 13. C. de iudicijs.* Sed & hoc responderi potest: quòd ex eo, quod traditur, infamem posse esse procuratorē, non benè concludatur: procuratoris officiū vile esse & ignominiosum. Hæc namq; consequentia apertè euertitur *per l. Pedius. 7. ff. de receptis arbitr.* vbi di- 167.
citur, infamem arbitri officium suscipere posse; & tamen inter omnes constat, arbitri officium non modò non vile vel infame, sed honoratum esse. *Franc. de Cald. ad d. l. si curatorem. C. de in integr. restit. minor. in verb. Læsis. n. 101. in fine.* Et sanè generaliter ex personæ 168.
qualitate non debet æstimari subiecta res, circa quam persona versatur. Hinc quamuis infamis quoq; persona matrimonium contrahere possit: tamen ex eo non sequitur, ipsum matrimoniū rem esse ignominiosam. Licet item infamiâ notatus splendidas queat pos-

possidere diuitias: inde tamen haud conficitur, diuitias rem esse infamem. Etsi denique ciuis etiam infamis in ciuitate toleratur: non tamen inde consequens est, ciuitatem ipsam, id est, cœtum & congregationem hominum, vrbis, oppidi, aut pagi alicui9, esse rem infamem vel ignominiosam, *ut pulchrè docuit D. Bocer. d. class. disput. 5. th. 29. sub lit. b.*

169. Quanquam autem Jure Ciuili infamis procurator ad litem esse potest. *d. §. fin. infr. de exceptionibus.* iure tamen Canonico, quod hodie augustissimū Cameræ Jmperialis tribunal, cæteraq; bene ordinata ac constituta iudicia sequuntur & obseruant, infamis ad procuratoris munus non admittitur. *can. infamis. & can. seq. 3. q. 7. can. quia episcopus. & ibi gl. 5. q. 3. Gail. lib. 1. obs. 43. n. 8. Bronchorst. d. cent. 1. Miscellan. iuris controuers. assert. 23. ad fin. Treutl. d. disp. 9. th. 6. in fine. vol. 1. Obrecht. disp. 10. de procurat. c. 3. proposit. 47.*

Ad

Adhæc procuratores esse prohibentur, qui Reipubl. causa absfuturi sunt, quiúe perpetuo morbo, vt podagra, phtisi, aut simili tenentur. *l. neque fœmina. 24. ff. de procuratoribus.* Ratio est perspicua: quia procurator ideo constituitur, vt iudicio certet, ibiq; & secum experiundi potestatem faciat. Id verò præstare non potest is, qui necessariâ aliqua de causa abesse cogitur. *l. filiusfamilias. 8. in fine. ff. eod. Donell. lib. 18. Commentar. de iure ciuil. cap. 11. pag. 187. n. 40.* 170.

Cæterùm quod iam de perpetuo morbo laborantibus, à procurationis munere arcendis, dictum est: in senib. quoque decrepitis, extremaque ætate confectis, atq; adeò viribus ingenij & corporis exhaustis locum habere, non immeritò quis putauerit. Etsi enim senectus verè non sit morbus: cùm is à Medicis quidem, videlicet Galeno, *lib. 2. Therapeuticæ Meth. c. 3. & de Symptomatib. differ. c. 1.* Auicenna *lib. 1. Fen.* 171.

172.

*2. can.*

*2.can.1.doct.1.c.1.* & Leonharto Fuchsio *lib.3. Instit. c.3.* definiatur affectus præter naturam, à quo primùm vitiatur actio: à JC. verò describatur habitus cuiusq; corporis contra naturam, qui vsum eius ad id facit deteriorem, cuius causa natura nobis eius corporis sanitatem dedit. *l.1. §.sed sciendum.7.ff. de ædilic.edicto.* Iste autem affectus siue habitus contra vel præter naturam non insit senectuti; cùm hæc ex natura, vel secundùm naturam sit, *vt traditum est à Menoch.de arbitrar.iudic.lib.*
173. *2. cas.60.num.10.* attamen extremam senectutem morbo, & graui senio confectum valetudinario siue infirmo æquiparari, non dubitatur. *l.ciuitatibus. 122.in fine princ. vbi Gothofred. ff. de legat.1.* Nam quemadmodum hic, ita & ille negocijs, præsertim iudicialibus, præesse non potest. Unde vter-
174. que etiam à munere personali & onere tutelæ excusatur. *l.2. §. quem ita senio.ff.de vacat. & excusat.muner. §. item*

*item propter aduersam.7.& § item maior. 13.ff. de excusat. tutor. l. vn. C. qui morbo.* & *l. vn. C. qui ætate, &c.* Hinc quoque vt valetudinarius, ita senex 175.
decrepitus in testem productus, domi est examinandus. *cap. si qui testium. 8. de testib. & attestat.* Et donatio 176.
à sene ætate fesso facta, mortis causa facta censetur, non secus, ac si ab ægrotante facta esset. *l. 3. & 5. ff. de mort. caus. donationibus.* Quò pertinet *& c. vnic. §. si autem episcopus. de clerico ægrotante, in 6.* vbi dispositum 177.
in episcopo ægrotante, vt possit coadiutorem impetrare, statutum etiam est in episcopo senio grauato. *Qua de re videatur Panormitanus in c. magnæ. 7. col. 1. de voto. & Parisius cons. 29. num. 68. lib. 2.* Quæ cùm ita sint: omnino concludendum duco; senem viribus omnibus destitutum, adeoque capularem seu morti contiguum procuratoris officium subire non posse: cùm in hoc eadem, quæ in perpetuo

tuo morbo laborante subsit, militetque ratio. Neuter enim rebus negocijsúe suis, ne dum alienis, præesse potest.

178. Reum item cuiusdam criminis constitutum, defensionem causæ alicuius suscipere non posse, antequam purget innocentiam suam, disertè Imperator Alexander rescripsit. *l. reum. 6. C. de procuratoribus.* Idem quoq; cautum extat in iure Wirttemberg. *part. 1. tit.* Wer nicht Anwald sein möge. *pag. 66.* Ratio, cur in reatu constitutus, neq; alienæ actionis procurationem, neq; alienam defensionem in iudicio, quantumuis ciuili, suscipere possit, præcipuè duplex est: Tum quia accusatus criminis patrocinio & defensione aliorum plurimùm indiget: ideoq; absurdum & inconueniens videtur; cum, pendente accusatione, alios procuratorio nomine defendere, quasi in causa propria ipse defensione nullâ egeret. *Obrechtus disp. 10. de procurator. c. 3. propos. 45.*

Tum

Tum quia propter accusationem judicio priuato, quoties opus est, certò adesse non poterit. Aut enim carcerem vel vincula metuens se subducet: aut præsens in carcerem conijcietur: aut certè metus erit, ne conijciatur. Quod omne incommodum aduersario adimi oportet. *Donell. lib. 18. Commentar. de iur. ciu. c. 11. pag. 187. circa finem.*

Et hæc quidem in criminis capitalis reo siue accusato procedere, extra omnem dubitationis aleam positum est. At illud valdè est ambiguum: an de crimine non capitali accusatus, criminali judicio pendente, procurator esse possit? Et sanè plerisq; placuit; accusatum de crimine quouis, etiam nō capitali, procuratoris ad lites prouinciam munusúe suscipere non posse, propter generalitatem textus *in d. l. reum. 6. C. de procuratoribus.* Verùm contraria sententia verior est, legibusque magis consentanea: quòd scilicet cri- 179.

minis non capitalis accusatus, lite adhuc pendente, procurator in judicio esse valeat, *per l. 1. §. remouet. 6. ff. de po-*
180. *stulando.* vbi Ulpianus ait; eum, qui capitali crimine damnatus est, pro alio postulare, vel aduocationis officium
181. exercere non posse. Ergo argumento à contrario sensu sumpto (quod fortissimum est, frequentissimum, & vtilissimum. *l. 1. ibi, huius rei fortissimum. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict. l. qui testamento. 20. §. mulier. 6. ff. de testament. qui test. fac. pos. c. cum apostolica. 7. in fine. ibique gloss. in verb. intelligi. de his, quæ fiunt à prælat. sine cons. capit. latè Nicol. Euerhardus in locis legalibus. loc. à contrario sens. num. 1. & seqq.*) crimine non capitali damnatus, pro alio postulare, vel aduocationis officium exercere poterit. Quod clariùs probatur ex *l. si qui reus. 5. § 1. ff. de publ. iudic.* vbi idem Ulpianus regulam, qua damnati alicuius criminis ab accusando repelluntur, ad illos tantùm, qui vel ciui-

ta-

tatem, vel libertatem amiserunt, pertinere respondit. Cùm igitur criminis non capitalis damnati accusare possint: manifestum inde euadit, eos procuratores esse posse: & consequenter multò magis accusatos de crimine non capitali, ante condemnationem, sicque judicio pendente, ad procurationis officium admittendos esse. *Atque ita disertè sentit Dn. Halbritterus in tract. de procuratorib. tit. qui procuratoris offic. fungi poss. Idem quoque sentire videntur Sichardus ad dict. l. reum. 6 in princip. C. de procurat. Wesenbecius in paratit. ff. de procurat. n. 4. vers. Rei quoque, &c. & Treutler. disp. 9. th. 6. ad lit. e. vol. 1.*

Tandem à procuratoris officio repelluntur redemptores alienarum litium, hoc est, illi, qui ad procurationem litium hac lege, siue hoc pacto accedunt, vt ex litis euentu & victoria, sibi dimidia, vel tertia, vel quarta, vel alia pars præstetur. *l. litem. 15.* 183.

*C. de procuratoribus. l. sumptus. 53. ff. de pact. l. si remunerandi. 6. §. vlt. & l. seq. ff. mandati. l. si contra. 20. C. eod. l. si qui aduocatorum. 5. C. de postuland. can. infames. 2. §. arcentur. 3. q. 7.* Quod vulgò pactum de quota litis appellant. *Gloss. & Dd. ad d. l. sumptus. 53. ff. de pact. & d. l. litem. 15. C. de procuratorib. & d. l. si qui aduocatorum. 5. C. de postulando, & alibi*
184. *passim.* Ratio, cur de quota litis, id est, de parte aliqua eius summæ, quæ in lite versatur, pacisci procuratoribus, vt & aduocatis, non liceat, in promptu est: quia pactio siue conuentio ista bonis moribus contraria censetur. *l. 1. § si cui cautum. 12. ibi, litis causa malo more, & c. ff. de varijs & extraord. cognit. d. l. litem. 15. C. de procurat.* Omne verò pa-
185. ctum, quod bonis moribus aduersatur, à jure improbatum & inutile esse, palàm est. *l. illud conuenire. 5. ff. de pact. dotalib. l. pacta. 6. C. de pact. l. non dubium.*
186. *5. C. de legib. cum similibus.* Ideo autem pactio illa contra bonos mores esse dici-

citur: quoniam inuitat ad delinquendum. Quid ita? Procurator enim seu aduocatus spe lucri propositi illectus, nihil non molietur & machinabitur, atque in omnes nequitiæ formas se induet, quo victoriam obtineat, partemque ex ea auferat: imò audebit etiam quoduis falsum fabricare, quo aduersarium miserandum in modum vexare, eumq; vincere, vel saltē transactionem ab eo extorquere queat. Cuius generis conuentiones & pactiones omnes, tanquam inhonestæ & turpes, meritò improbantur. *d. l. illud. 5. ff. de pact. dotal. l. si vnus. 27. § pacta, quæ turpem. 4. ff. de pact. Donell. lib. 18. Comment. de iur. ciu. c. 3. pag. 141. n. 30. Marquard. Freher. in tract. de existimat. lib. 3. c. 13. n. 2. Eberhard. Speckhan. cent. 2. quæst. iur. q. 45. n. 5.*

Quod porrò iam dictum est; pactum 187. de quota litis cum procuratore vel aduocato initum, inutile & nullius momenti esse, atq; hinc eum, qui sic pepi-

git, per exceptionem ab agendo repelli, id locum habet, ac procedit, etiam si non quotam litis partem, sed certam quantitatem, siue certam rem, puta equum vel poculum argenteum, in casum victoriæ procuratori dari, inter ipsum & constituentem conuentum fuerit. *d. l. si remunerandi. 6. §. vlt. ff. mandati. gl. in d. l. sumptus. 53. super verb. datum. ff. de pact. Azo. Cynus & Baldus in dict. l. si qui. 5. C. de postuland. Sichardus ad dict. l. litem. 15. num. 1. C. de procurat.* Etenim quæ prohibitionis ratio subest, si quota pars litis promissa fuerit: eadem quoque militat, si certa quædam res in euentum victoriæ procuratori seu aduocato fuerit promissa. Nã & ille procurator, cui certa res est promissa sub conditione, si palmam reportauerit, seu in lite triumphauerit, per fas & nefas vnicè elaborabit, vt vi-
188. ctoriâ potiri possit. Ne itaq; hac ratione occasio delinquendi atq; calumniandi prębeatur. *contra d. l. illud conueni-*

re

*re.5.§.1.ff.de pact.dotal.& l.2.C.de indicta viduit.tollend.* & lex non verbis magis, 189.
quàm reb. imposita esse videatur. *contra l. 2. in fine .C.communia.de legat.* omnino dicendum est, eiusmodi conuentionem, de re certâ in casum victoriæ præstandâ, æquè non valere, ac si conuentio de quota litis interposita fuisset.

Neq; prædictis refragatur *præallegata l.1.§.si cui cautum.12. vers.si verò post. ff.de var. & extraord.cognit.* vbi dicitur, si post causam actam cauta sit honoraria summa, peti eam posse vsque ad probabilem modum, seu licitam quantitatem, etiamsi nomine palmarij, id est, palmæ siue victoriæ partæ, promissio facta fuerit. Hæc enim lex expresse loquitur de pacto, quod post victoriam causæ obtentam interpositum fuit inter clientulum & procuratorem vel aduocatum, de palmario, id est, præmio partæ victoriæ, ipsi præstando: & tale pactum 190.

talisue conuentio jure permittitur. *d. l.1.§. si cui cautum ff. eod.* Eiusque ratio est: quia hîc, partâ scilicet jam victoriâ, liteq; finitâ, delinquendi illa, falsiq; committendi illecebra, superiùs considerata, cessat. *Donell.d.lib.18.Commen. cap.3.pag.141.num.40. Bronchorst. cent.1. Miscellan. iuris controuersiar. assertion. 21.*

191. Sed & promissio salarij vel honorarij (quod extra ordinem, non mandati actione, petendum est. *Verùm de varijs actionibus, Procuratoribus & Aduocatis, contra partes siue clientes, pro salario deseruito competentibus, latè differit Speckhan dict. cent. 2. qu. 44. per tot.*) in vtrumq; euentum facta, siue procurator vincat, siue succumbat, jure sustinetur. *l. salarium. 7. ff. mandati l.1 in fine. C. eod. videantur Paulus Castrens. Cynus, Fulgos. Alexand. Sichard. & reliqui ad d. l. litem. 15. C. de procuratorib.* Cùm enim procurator hoc casu sciat, in omnem euentum siue casum se honorarium

pro-

promissum percepturum: metuendũ non est, ne is per fas & nefas, adeoque quibusuis etiam illicitis rationibus & modis ad triumphum seu victoriam captandam impellatur & contendat.
Illud quoq; diligenter hîc notandum: 192.
quòd Procurator seu Aduocatus, qui de quota litis cum cliente pactionem iniuit, non solùm expensas sumptusq; litis nulla actione repetere possit. *d.l.si remunerandi. 6. §. vlt. ff.mand.d.l.si contra.20.vbi Dd. C. eod. Bocer. clas.5.disp.5. th.33. in fine.* sed etiam ab ordine aliorum patronorum remoueatur, & infamiâ notetur, aliaue simili pœna, pro qualitate delicti, plectatur. *Speculat. in tit.de Salarijs § sequitur.3.num.1.vers.illud autem certum est. Guid. Papæ dec. 102. num.1.& 2. Marq. Freher. d.tract.de existimat.lib.3. cap. 13. num.3. in fine.per d.l. si qui 5. C.de postuland. & d.can.infames. 2. §.arcentur.3.q.7. Eclog. Βασιλ. lib.1.cap. 15. Quos nouè refert & sequitur Speckhan d.cent. 2. q. 45. n.2.* Atq; hæc dicta suffi-

ciant de ijs, qui procuratores ad litem dari prohibentur.

193. Quoniam verò *suprà in principio præsentis §.* aliquid de forma siue modo constituendi procuratoris, attigimus: nunc, vt de eadem forma explicatiùs paulò accuratiusque disseramus, vtile comprimis & propè necessarium esse videtur. Non autem dubium est, procuratorem constitui consensu & mandato, tum expresso, tum tacito. *Wesenb. in parat. ff. de procurat. n. 6. Schurff. cons. 67. cent. 2. Ioan. Emeric. à Rosbach. in suo process. iudic. tit. 19. de procuratorib.*

194. *num. 13. Petr. Heigius hîc. n. 9.* Expresso: vt cùm conuentio inter Dominum, & procuratorem futurum, siue inter præsentes, siue absentes, per scripturam aut nuncium, expressa interponitur, vt ille causam Domini agat, eiusúe negotium procuret. *arg. l. 1. ff. de procuratoribus. & l. 1. ff. mandati.* Ta-

195. cito; veluti cùm Dominus præsens & intelligens causam suam ab alio agi, non

non contradicit, sed id fieri patitur, *l. si remunerandi. 6. §. si passus. l. qui patitur. 18 l. qui fide. 53. ff. dict. tit. mandati. l. si fideiussor. 6. C. eod. l. 1. §. magistrum. 5. ff. de exercit. act. l. 1. §. scientiam. ff. de tribut. act. l. si verò. 5. §. positum. 10. ff. de his, qui effuderint. l. semper qui non prohibet. 60. ff. de regul. iuris.* Quin & eo casu, quo Dominus absens sciuit, causam suam agi ab alio, nec contradixit, sed fieri istud passus est, tacito consensu illum procuratorem constituisse intelligitur. *arg. dict. l. si remunerandi. 6. §. si passus. ff. mandati. dict. l. semper qui. 60. ff. de regul. iuris. & similium*; in quibus, vt tacitum mandatum inter Dominum & negocium gerentem vel causam agentem, contractum esse censeatur, hoc consideratur tantùm, num Dominus passus sit, vel non, vt negocia ipsius gererentur. Æquè autem patitur negocia sua geri, qui absens est, & non prohibet, cùm prohibere posset, ac ille, qui præsens

est.

est. Utroque igitur casu tacitum fuisse procuratori datum mandatum videtur. *D. Halbritterus in tract. de procuratorib. tit. quomodo procurator constituatur.*

196. Præterea tacitè constitutus procurator existimatur, quando Dominus ad aliquem dat literas, quibus ei defert procurationis officium, isq; literas recipit, neque contradicit. *l. si procuratorem. 65. ff. de procuratorib. Clement. 1. eod. tit. Heigius hîc n. 13.* Nam qui eiusmodi literas sine protestatione accipit, omnino mandanti assensum præstitisse, adeoq; procurationis prouinciam tacitè suscepisse præsumitur: ac proinde post talium literarum receptionem, inuitus etiam ad causam agendam vel defendendam cogi poterit, *per textum rotundum in d. Clem. 1. de procuratoribus.*

197. Est enim præsumptio generalis, pertinens etiam ad similes casus, quòd videlicet literas ad se datas sine vlla contradictione recipiens, reputetur fateri &

ri &approbare contractum,obligationem atq; debitum in eis scriptum. *l. si filiusfamilias.16. vbi Bartolus & Angel. ff. ad SC. Macedon. Bald. & Fulgos. in l emptor. 47 §. Lucius ff. de pact. Idem Baldus in d. l. si procuratorem. 65. in princ. ff. de procurat. Alexand. cons. 78. col. 1. lib. 1. & cons. 147. col. 3. vers fortificantur prædicta. lib. 2. Decius cons. 430. in fine. & cons. 632. num. 16. Hippolyt. de Marsil. in Rubr. C. de probat. num. 140. & in practica crimin. §. diligenter. num. 138. Matth. de Matthesil. in notab. suo 23. incip. nota mirabilē, &c. Gozadin. cons. 23. n. 6. Connan. lib. 5. commentar. iur. ciu. cap. 4. num. 1. Anton. Gabriel. in suis conclusionib. lib. 1. tit. de præsumpt. conclus. 2. num. 1. Menoch. lib. 3. præsumpt. 65. vbi longum Auctorum Catalogum adducit.* Hinc cautelam satis pul- 198.
chram Interpretes nostri communiter creditori monstrare solent, qua suum debitorem, vt debitum confiteatur, conuincat: vt videlicet ad eum mittat literas, quibus exponat, hoc vel illud

sibi

sibi à debitore deberi, ideoque se eundem rogare, vt soluat. Quas literas si recipiat & legat debitor, nec protestetur, se nihil debere, debitum fateri creditur: atque ex hac tacita confessione postea in judicio conuinci poterit, *Capolla cautel. 9. num. 2. Ripa in l. admonendi. 31. num. 138. & Corasius num. 73. ff. de iureiur. Barbat. cons. 15. col. 3. in fin. lib. 2. Iason cons. 47. n. 2. lib. 1. Paris. cons. 47. n. 15. cons. 91. n. 3 cons. 112. n. 45. & cons. 127. n. 32. lib. 1. & cons. 5. n. 206. lib. 4. Quos refert & sequitur Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cent. 1. cas. 21. n. 1.*

199. Quod autem dictum est: eum, qui literas mandati recipit, nec contradicit, præsumi mandatum tacitè acceptare, sicque ad procuratoris officium se obligare: in eo saltem locum obtinet, qui scienter literas mādati recipit: secus, si ignoranter: veluti, mittit quispiam ad Titium literarum rudem literas, quibus ei causam seu negocium suum gerendum commendat. Iam etsi Ti-

Titius literas istas accipiat, secumque retineat per aliquantulum temporis spacium: non tamen mandatum suscepisse præsumitur, *vt tenet gl. in d. Clement. 1. in verb. scienter. de procurat. Fridericus Schenck à Tautenberg in progymnas. fori. lib. 1. tit. 17. num. 61. & in viridario conclusion. Iuridic. conclus. 61. num. 4.* Et ratio clara est: quia ignorans vel errans non consentit. *l. si per errorem. 15. ff. de iurisdict. cum similibus.* Quare rectè quidam astruunt; acceptanti istiusmodi literas tantum temporis tribuendum esse, vt eas diligenter legere, & pensiculatè considerare, vel (si opus sit) peritiores consulere queat: aliâs præsumptionem illam locum habere non posse. *Augustinus Berous inter consilia Zasij consil. 4. colum. penult. vers. adhæreo, &c. Alciatus in l. detestatio. 40. n. 51. ff. de verbor. significatione. & alij commemorati à Menochio d. lib. 2. de arbitr. iud. cas. 21. n. 5. & d. lib. 3. præsump. 65. n. 13. & 14.* 200.

Pla-

201. Planè, illud quoque traditum est à nonnullis: eum, cui per nuncium relatum est, se procuratorem à quodam absente constitutum esse, si nuncio referenti non contradicat, sed taceat, mandatum renunciatum approbasse censeri: propterea quòd consensus & approbatio isthæc tacita, non tam ex literarum acceptatione ac retentione, quàm ex taciturnitate, quæ post rem cognitam intercessit, præsumatur. *l. qui tacet. 142. ff. de reg. iur. cap. qui tacet. 43. cum cap. seq. de reg. iur. in 6. Imola in l. non solùm. 8. §. morte. colum. 3. vers. nam quando, &c. ff. de operis nou. nuntiat. Castrens. in l. interdum. 10. ff. rem ratam haberi. Anton. Gabriel. in dict. lib. 1. tit. de præsumpt. conclus. 2. num. 3. Menoch. d. præsumpt. 65. n. 8. vbi Bartolum, Alexand. & Felin. dissentientes allegat.*

202. Procuratorem insuper Dominus tacitè constituere censetur, quando instrumenta causæ principalis, hoc est, quibus causa instrui ac probari potest, ali-

alicui tradit. Itaque ex communi Do- 203.
ctorum sententia is, qui nullum quidem mandatum procuratorium producit; probat tamen, instrumenta causæ principalis à domino, ad quem ea pertinent, sibi tradita esse: mandatum sibi datum, atque adeò procuratorem ad agendum se constitutum esse, satis probasse judicatur: ac proinde simpliciter, etiam sine cautione rati admittitur. *arg. l. vlt. C. de pactis conuentis. Ioan. Andreæ, Panormitanus, Felinus, Baldus, Imola, Barbat. & Andreas Sicul. in c. coràm. 34. de offic. & potest. iud. delegati. Roman. in cons. 446. n. 10. & singul. 637. Emeric. à Rosbach. in process. iudic. tit. 20. n. 39. Obrecht. disp. 10. de procurat. c. 5. proposit. 131. Laurent. Kirchov. cent. 5. conclus. 78.*
Verùm non desunt ex Interpretibus, 204.
qui istam opinionem non in extraneo, sed in consanguineo tantùm, siue persona conjunctâ procedere existimant; propterea quòd textus *dictæ l. vlt. C. de pact. conuent.* non de extraneo, sed de

marito duntaxat, cui vxor chirographa debitorum, & instrumenta causæ tradidit, loquatur. *Alciat. in tract. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 33. n. 5. Mascar. in tract. de probationib. conclus. 1009. n. 2. vol. 2. Menoch. de præsumptionibus. lib. 2. præsumpt. 34. vbi ea de re plures casus diligenter explicat.*

205. Porrò constitui potest procurator vel specialiter ad certam causam, vel generaliter ad omnia negocia expedienda, quæ ad Dominũ pertinent: item vel simpliciter, vel cum libera agendi administrandiue potestate. *l. procurator, cui. 58. l. mandato. 60. l. procurator totorum. 63. ff. de procuratorib. l. si procurator. 10. C. eod. l. creditor. 60. §. Lucius. ff mãdati. l. illud. 25. §. fi. ff. de minorib. l. qua ratione. 9. §. nihil autem interest. ff. de acqu. rer. domin. §. qua ratione, si cui libera. 43. f. de rer. diuis. c. qui ad agendum. 4. & c. seq. de procuratorib. in 6. Wesenb. in paratit. ff. de procuratorib. n. 6.*

Cùm verò, quoad potestatem procura-

curatori competentem, multùm referat: vtrùm is cum libera agendi potestate, an simpliciter absq; clausula, liberam potestatem importante sit constitutus: paucis indagare placet, quibus 206.
verbis eidem isthæc libera agendi potestas concessa intelligatur. Dubium autem non est vllum, quin procurator ille, cui potestas data est, omnia ea agendi, faciendi, administrandi, quæcũque Dominus ipse agere facere coràm posset, cum Libera constitutus esse cẽseatur. *arg. d. l. creditor. 60. §. Lucius. vbi Bart. ff. mandati. Baldus in l. si procurator. 10. n. 3. ibiq; Iason. n. 11 C. de procuratorib.* Et ratio perspicua est: quia istis verbis eadem potestas, quam habet domin9, tribuitur. Atqui Dominum in rebus 207.
suis liberam potestatem habere palàm est. *l. in re mandata. 21. C. mandati. l. nemo exterus. 9. C. de Iudæis & cælicol. cum similib.*

Sed vacillantis fluxæq; est quæstionis; num procurator, cui plena admi- 208.

nistratio concessa est, cum Libera constitutus videatur? Et videri, luculenter euincitur *ex d.l.creditor.60.§.Lucius. ff.mandati.* vbi procuratori solennibus quibusdam verbis, ibidem commemoratis, potestas libera tributa est, quę in eodem postea textu plenum mandatū appellatur, *vers.plenè quidem, &c.* sicq; patet, plenum mandatum à mandato cum Libera nihil differre: & proinde, plenâ administratione procuratori concessâ, liberam ei potestatem concessam intelligi. Eòdem facit *l.fideicommissa.11.§.quanquam.7.vers.non enim plenum arbitrium.ff.de legat.3.* vbi
209. Doctores notant, verbum *Plenum*, relatum ad verbum *arbitrium*, importare liberam voluntatem. Idem ergo dicendum est, si verbum *plena*, ad verbū *administratio* relatum fuerit: quòd videlicet liberam administrationem ac potestatē designet. *Et ita sentiunt Bart. Alex. Castr. Iason n.11. & alij in d.l.si procurator.10.C.de procurat. & idem Bart. & re-*

*reliqui in d.l.credit.60.§.Luc.ff. mandati.*

Neq; obstat textus *in l. quam Tuberonis.7.§.1.in fine.ff. de peculio*.vbi dicitur, quòd libera administratio expressim & specialiter sit concedenda. Etsi enim libera potestas mandato generali non comprehenditur,sed expressè vel specialiter concedenda est: satis tamen expressè data judicatur, quando plena potestas administrandi procuratori attributa est. Vocabulum siquidem *plena* idem valet, quod vocabulum *libera*, & (vt vulgò loquuntur) illud huic æquipollet. *sæpè citata l.creditor.60.§. Lucius.ff.mandati.* At verò nihil interest, vtrùm expressim, an verbis æquipollentib.quid fiat:adeoq; expressum censetur, quod verbis æquipollentib. significatur. *arg.l.si quis mihi bona.25.§.sed quid si.7.ff.de acq. vel omit. her.l.mulier.22.in pr.ff.ad SC.Treb.l.si ita esset.15.ff. quando dies legator. cedat. l.si mater.3. C.de institutionib. & substit.c.in ijs.15. de verborum significat. Frider. de*

210.

211.

*Sen. consil. 106. incip. quæstio. col. 4. ante med. & cons. 158. incip. reuerēde pater, &c. Signorol. cons. 119. col. 2. in fine, hosq; referens Crauetta cons. 748. n. 31.*

212. Similis agitatur quęstio: vtrùm procurator generaliter ad omnia negocia datus cum clausula illa, *quod Dominus ratum habebit, quicquid ab eo gestum fuerit*. cum Libera intelligatur constitutus? Et negantium sententia, quam veriorem esse puto, confirmatur hoc argumento: Procurator simpliciter absq; prędicta clausula ad omnia negocia datus, liberam accepisse potestatē non censetur. *d. l. mandato. 60. & d. l. procurator totorum. 63. ff. de procurat.* vbi habetur, procuratorē generaliter ad negocia datum, alienandi potestatem
213. non habere. Ex quo apparet, eum cum libera constitutum non esse; aliâs siquidem alienandi potestatem haberet. *d. §. qua ratione. si cui libera. 43. ſ. de rer. diu. d. l. procurator, cui. 58. ff. de procur.* Cùm ergo procurator ad negocia generaliter

ter deputatus, liberam potestatem à Domino accepisse non intelligatur: idem vtiq; judicandum erit de illo, qui ad negocia generaliter est constitutus cum præfata clausula: *Ratum haberi à domino, quicquid per procuratorem gestum fuerit.* Ratio consequentiæ non 214.
obscura est: quia expressio illius, quod tacitè inest, non auget vim dispositionis, nihilq; omnino operatur. *l. hæc verba. 3. ibiq; Zasius & Alciatus. ff. de legat. 1.* Iam verò quando procurator simpliciter ad negocia Domini gerenda sine prædicta clausula constitutus est: tacitè Dominus hoc promisisse censetur, se ratum firmumq; habiturum, quicquid procurator gesserit. Igitur cũ hoc casu liberam potestatem procurator non habeat: nec illo quidem casu habebit, vbi sub clausula prædicta constitutus fuerit. *Et ita post alios à se memoratos tenet Iason in præalleg. l. si procurator. 10. n. 11. vers. tene in hoc contrarium. C. de procurat. & nouissimè D. Halb-*

*ritterus in tract. de procuratorib. tit. quomodo procurator constituatur. post princ.*

215. Quamuis autem is, cui libera administratio commissa est, vendere siue alienare & tradere rem domini possit. *d. §. qua ratione. 43. s. de rer. diuis. d. l. qua ratione. 9. §. nihil autem interest. ff. de acquir. rer. dom. & d. l. procurator. 58. ff. de proc. Pac. cent. 2.* ἐναντιοφανῶν. *q. 47.* donatio tamen vel dilapidatio & delictum sub mandato cum libera, siue quantumcunq; generali, non continentur. *l. filiusfamilias. 7. in princ. ff. de donationibus. l. si pater. 12. ff. quæ in fraud. credit. Bartol. Iason. & alij in l. si procurator. 6. ff. de condict. indeb. Idem Iason n. 13. Baldus n. 3. Sichard. n 13. in suprà allegata l. si procurator. 10. C. de procuratorib. Felin. in c. 1. n. 8. vt lite non contest. non proced. Curt. Iun. cons. 149 n. 9. Francisc. Turzan. opin. 56. Emanuel Soarez in thes. recept. sent. lit. P. n. 309. Bocer. clas. 1. disp. 7. th 54. & seq. Emericus à Rosbach in process. iudic. t. 20. n. 31. & seq.*

Ad

Adhæc procurator ad litem constituitur, vel in ipso judicio, vel extra judicium. In judicio quidem ex parte 216.
agentis, si dominus literas mandati offerat judici, aut mittat, & ad acta redigi curet: aut si ipse coram judice procuratorem eligat, eiusq; personam confirmet, & se ratum habiturum quicquid ille egerit aut gesserit, promittat ac caueat. § *sin autem. inf. de satisdationib. l. si procuratorem. 65 ff. de procurat. & ibid.* W*esenbecius in paratit. n. 6.* Et hoc 217.
modo procuratorem tutissimè constitui, non dubitandum est: cùm acta judicij inter partes notorium faciant: atque ideo ab onere probandi releuent. *Socinus in l. exceptio. n. 5. ff. de exceptionibus. Iason in l. admonendi. 31. n. 64. ff. de iureiur. Innocent. Cardinal. & Dd. in cap. pastoralis, de except. &* W*esenb. cons. 36. n. 33.*

**Extra judicium verò procurator ad** 218.
**agendum constituitur, aut coram notario & testibus: aut si copia notarij**

haberi nequit, literis, priuato, vel (quod firmius & consultius est) publico sigillo munitis. *d.l.si procuratorem. 65.vbi Bartol.n.3 ff.de procurat. Speculator in tit.de procurat. §.ratione autem formæ, &c.* Fürst. Württemb. Landrecht. *part.1.tit.* Von Anwalden/ꝛc. §. Welcher aber: *pag.64. Obrecht. disput.10.de*
219. *procuratorib. cap.5. proposit.113.* Dicuntur autem publica seu authentica sigilla, Regis, Principis, Episcopi, Ciuitatis, Vniuersitatis, & Iudicis Ordinarij cuiusq; loci. *c.post cessionem.7.vbi gl. & Canonistæ. de probat. Bald. in l.si qua.22. n.5.vers.vltimò quæro, &c. C.de Episcop. & cleric. Iason in l. ciuitas. 27. n.6. & 7.ff. de reb. cred.si cert.pet. &c. Frid. Schenck à Tautenberg in viridario conclus.iuri-*
220. *dic.conclus.16. num.3.* Atque his publicis sigillis (secundùm veriorem sententiam) regulariter fides adhibetur, etiamsi partes siue testes se non subscripserint: *vt tradidêre Decius in d.cap. post cessionem. 7.n.31.de probat. Couarru. tom.*

*tom.2 practicar. quæst. c. 22. n. 9. Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. cent. 2. cas. 113. n. 6. & Mascardus vol. 3. de probationibus. conclus. 1302. num. 5. & seqq. vbi multis ampliationibus & limitationibus illud egregiè declarat, atque dissidentes Doctorum inter se opiniones reconciliat.* Et
hoc casu, quando sic de mandato satis 221.
constat, non astringitur vel tenetur procurator cauere, Dominum ratam rem habiturum, hoc est, comprobaturum ea, quæ ipse procurator fecerit. *l. 1. C. de procuratorib. l. vnic. C. de satisdando.* Hæc namq; cautio tum demum 222.
à procuratore actoris exigenda est, quando probabiliter dubitatur, vtrùm mandatum habeat, an non habeat: vt si proferat in iudicio mãdatum aliqua ex parte mutilum, aut insufficiens, aut si mandatũ doceat per testem vnum. *d. §. sin autem. inf. de satisd. l. si is, à quo. 3. § si procurat. ff. vt in possess. legator. l. non solùm. 39. §. 1. vbi gl. ff. de procu. d. l. 1. ibiq; gl. & Dd. C. de procurat. Spec. in t. de pro-*

*cu-*

*curatore. §. 1. num. 31. Cuiac. lib. 7. obseru. cap. 26. ante medium. Maranta de ordine iudic. part. 6. tit. de satisdatione. num. 15. Oldendorpius in progymnasmat. action. forens. clas. 1. act. 7. ad verb. cautionẽ, &c. Chilian. König in sua practic. c. 12.*

223. Quòd si porrò omnino certum sit; illum, qui se procuratorem alicuius asserit, mandatum non habere: tunc ne offerens quidem cautionem de rato, inuito aduersario, admittitur: nisi pro conjuncta persona, puta pro liberis, fratribus, vxore, affinibus, &c. agere velit. *l. sed & hæ. 35. in princ. ff. de procurat. ibiq́ in paratitl. Wesenbecius num. 6. l. exigendi. 12. & l. maritus. 21. C. eod.* Fürst. Württemb. Landrecht. *part. 1. pag. 66. tit.* Von Personen / die jemand ohne Gewalt / ꝛc. *Ordinatio summi Consistorij Wirttemberg. part. 1. t. 8. §. penult. pag. 18. & s. dictum. num. 140. Donell. lib. 18. Commentar. cap. 12. pag. 191. & c. 13. per totum. Frideric. Schenck à Tautenberg. lib. 1. progymnasmat. fori. tit. 16. per tot. & in viridar.*

*dar. conclus. 109. Bernhard. Diaz. reg. 129. Petr. Duen. reg. 123. Ioseph. Ludouic. decis. Perus. 49. & decis. 110. Mynsing. cent. 3. obs. 53. Gail. lib. 1. obs. 133. Wurmbs. lib. pract. obs. tit. 5. obs. 18. Bocerus clas. 5. disp. 5. th. 48. & seqq. & disp. 18. th. 32. & seq. Latè Bronchorst cent. 1. Miscellan. controuersiar. iur. assert. 26. & 27.* Est autem hîc non ignorandum: parentes pro liberis sine mandato causas & negocia eorum expedire posse, quatenus sunt Liberi; nō quatenus sunt Liberi orbi matre, diuisione subsecutâ. Hoc namq; casu mandatum à magistratu cuiusuis loci, aut presidibus pupillaribus primarijs (von den Oberpflegern) impetrandum esse, rectè docuit nouissimè *ex dicta Ordinat. Consistorÿ Wirttemb. d. pag. 18. in princ.* Iohannes Iacobus Plebst, *in Resolutionib. processus iudiciarÿ, disp. 1. th. 20. ad lit. B. Respondentis partes sustinente Ioanne Henrico ab Offenburgk, &c.*

Cæterùm procurator rei eodem modo, vel in judicio, vel extra judici- 224.

um

225. um constituitur: sed semper & indistinctè cauere de judicato soluendo cogitur, etiamsi mandatum idoneum habeat: nisi ipse principalis satisdationem vel cōditionem hanc pro eo prę-stare malit *d. l. vnic. in fin. C. de satisdan-*
226. *do.* Nemo enim in re aliena iustus defensor sine satisdatione intelligitur. *§. 1. & §. si verò reus. infr. de satisdationib. l. in eo, quod plus. 110. §. 1. ff. de reg. iur. l. qui proprio. 46. §. 2. l. minor. 51. §. vlt. & duab. ll. seqq ff. de procuratorib. Bartolus in dict. l. si procuratorem. 65. ff. eod. tit. & ibidem Duaren. cap. 8 & Wesenbec. allegato n. 6. ad finem.*

227. Atq; illud adeò verum esse arbitror: vt licèt rei conuenti procurator bona immobilia in loco judicij possideat: nihilominus tamen satisdare judicatum solui compellatur, *per text. in d. l. minor. 51. §. vlt. & 2. ll. seqq. ff. de procurat.* vbi expressum est; illum, qui alterius defensionem suscepit, ad satisdationem judicatum solui cogendum esse,

esse, etiamsi locupletissimus, vel consularis sit. Vnde certè euincere procliue est; procuratorem rei, quantumuis locupletem, sicque immobilia in loco iudicij possidentem, judicatum solui satisdare teneri.

Nec reclamat Macer Jurisconsultus *in l. sciendum. 15. in princ. ff. qui satisdare cogant.* dum respondit, possessores immobilium rerum satisdare non compelli. Nam in specie istius legis reus quidem conuentus per se litigans, propter immobilium bonorum possessionem, satisdatione judicio sisti releuatur. At hoc loco non de satisdatione judicio sisti, sed judicatum solui, neq; de ipso reo conuento, sed de procuratore, per quem ille se defendit, agitur. Is sanè ad cautionem iudicatum solui præstandam præcisè compellitur: nec ab ea, propter immobilium bonorum possessionem, excusatur. Siquidem longè melior est in satisdando ipsius rei conditio, quàm 228.

pro-

procuratoris, qui eundem defendere conatur. *d. l. minor. 51. §. vlt. cum ll. seqq. ff de procurat.* Quinimò reus, qui per se
229. litigat, seque ipsum defendit, satisdationem judicatum solui hodiè præstare non tenetur: cùm interim procurator illius ad eandem præstandam adstringatur. §. *sed hodiè.* & §. *seq. inf. titulo proximo. de satisdat. Et ita mecum etiam sentit Clarissimus Collega, Dn. Halbritterus, in d. tract. de procuratorib. tit. quom. procurat. constit. circa medium. Collega item Boc. clas. 5. disp. 18. th. 44. Balduin. & Mynsing. ad §. si verò reus. 5. infr. tit. proximo: tametsi plerique Dd. ad d. l. sciendum. 15. ff. qui satisd. cog. & Wesenbec. in paratit. C. de satisdando. num. 6. & nuperrimè Bronchorst. d. cent. 1. Miscellan. controuers. assert. 26. propè finem, dissentiant.*

230. Ad formam autem mandati siue instrumenti procuratorij quod attinet: constare illud debet comprimis nomine & cognomine tam Domini constituentis, quàm procuratoris constituti,

nec

nec non aduersarij, contra quem, & judicis, coram quo, vel apud quē: item designatione causæ, de qua in judicio agitur: tum etiam expressione actuum, ad quos procutator eligitur. *l. si procuratorem. 65. ff. de procuratorib. cap. accedas. 10. & c. constitutis. 12. eod. Speculat. in tit. de procurat. §. ratione autem formæ. n. 20. Vant. in tract. de nullitatib. tit. de nullit. sent. ex inhab. seu defect. mand. n. 140. Mynsing. cent. 4. obs. 99.* W*esenbec. in paratit. ff. de procurat. n. 7. Vulteius lib. 2. Iurispr. Rom. cap. 30. num. 29. Emeric. à Rosbach in process. iudic. tit. 20. num. 18. Dn. Bocer. clas. 1. disp. 7. th. 46. & clas. 5. disp. 5. th. 55.*

Hinc dubia pullulat quæstio: an is, 231. qui è remotis aut longinquis regionibus aduenerit, adferens secum instrumentum procuratorium, præsumatur talis, qualis in eodem instrumento nominatus est? Et eum præsumi talem, adeoq; ad judicium admitti, vt receptior, ita verior sententia est: quæ hac

nititur ratione: Tum quia præsumptio illa, quæ ex instrumento procuratorio indubitatè resultat, scilicet adferentem istud, cum ipsum esse, cuius in instrumēto sit mentio, onus probandi contrarium transfert in aduersarium negantem *l. ab ea parte. 5. ff. de probationibus. l. siue possidetis. 16. Cod. eod.* Tum quia alioqui, si nimirum adferenti procuratorium imcumberet necessitas probandi, se esse hunc ipsum, qui in illo nominatus est, res in infinitum procederet.

232. Nec mouerit quenquam generale axioma juris: quòd ille, qui admitti vult, vt talis, ante omnia docere debeat, se talem esse. *l. non ignorat 9. C. de his, qui accus. non poss. Wesenb. cons. 13 n. 43.* Nam ex ostensione instrumenti procuratorij is, qui illud offert & exhibet, satis superque probat, se hunc ipsum esse, qui in eo nominatus est. *Et ita docuerunt Cynus & Baldus in l. si qua per calumniam. 22. in fin. C. de Episcop. & cleric.*

*ric. Imola in Clement. 1. num. 14. de procurat. Straccha in tract. de mercat. t. mandat. n. 30. Marsilius in l. si quis, ne quæstio. 12. n. 143. ff. de quæstionib. aliisq́; quos refert & sequitur Menoch. in tract. de præsumptionib. lib. 2. præsumpt. 35.*

Sanè in mandato seu instrumento procuratorio præcipui actus, quorum expediendorum potestas procuratori confertur, exprimi solent: veluti, constituo Titium procuratorem ad agendum, defendendum, excipiendum, litem contestandum, probandum, iurandum, testes, documenta, tabulas & similes probationes producendum, concludendum, audiendum sententiam, & si opus sit, appellandum. *Wesenbec. in paratit. ff. de procurator. d. n. 7. Emeric. à Rosbach. in proceß. iudic. d. tit. 20. n. 18.* 233.

Vnde in Camera Imper. aliquando dubitatū fuit: an mandatum procuratoriū, quo actus jam memorati omnes expressi sunt, excepta litis contestatione, 234.

 ne,

ne, subjunctâ tamen generali clausu-
lâ Germanica; Vnnd alles anders ver-
mög Rechtlicher Ordnung zuhandlen/
subsistat, nec'ne? Et decisum conclu-
sumq́; fuit per Dominos Assessores; ei-
usmodi procuratorium subsistere, *ut*
*testatnr Mynsinger. cent. 4. obseruat. 99.*
235. Ratio decisionis hæc est: quia licèt in
illo litis contestationis mentio expres-
sim facta non sit: ea tamen satis sub
prædictâ clausula generali comprehē-
ditur: quæ clausula includit omnia,
quæ sunt paria expressis. *c. qui ad agen-*
*dum. 4. de procuratorib. in 6.*

Sed quid, si clausula isthæc sit omis-
236. sa, & simpliciter dictum: Constituo Ti-
tium procuratorem ad agendum, offe-
rendum, aut recipiendum libellum,
excipiendum, producendum testes,
audiendum sententiam, &c. Hoc casu
tametsi in procuratorio & litis conte-
statio, & præfata clausula generalis o-
missa est: tamen nihilominus adhuc
procuratoriū valere, rectè quis dixerit.
Ex

Ex eo enim, quòd procuratori potestas data est producendi testes, & audiendi sententiam, colligere promptũ est: eundem ad litem quoq; contestandum esse constitutum. Siquidem absq; præuia litis contestatione ad testium productionem, & sententiam definitiuam perueniri nequit. *toto tit. Vt lite non contestata non procedatur ad testium recept. vel ad sententiam diffinit.* At verò regula juris est: quòd mandatis & 237.
concessis quibusdam, omnia alia mandata dataq; esse intelligantur, sine quibus res mandata commodè ad exitum perduci non potest. *l. 2. ff. de iurisdict. l. fin. §. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. l. ad rem nobilem. 56. & l. ad legatum 62. ff. de procurat. l. 1. § 1. ff. si vsusfruct. pet. l. 3. §. vlt. ff. de seruitut. præd. rust.* Quapropter concesśâ potestate producendi testes & audiendi sententiam; vtiq; etiam litis contestatio, sine qua neutrũ horum potest expediri, concessa intelligitur. Hinc & mandatum ad judici- 238.
um

ne, subjunctâ tamen generali clausu-
lâ Germanica; Vnnd alles anders ver-
mög Rechtlicher Ordnung zuhandlen/
subsistat, nec'ne? Et decisum conclu-
sumq́; fuit per Dominos Assessores; ei-
usmodi procuratorium subsistere, *vt*
*testatur Mynsinger. cent. 4. obseruat. 99.*
235. Ratio decisionis hæc est: quia licèt in
illo litis contestationis mentio expres-
sim facta non sit: ea tamen satis sub
prædictâ clausula generali comprehē-
ditur: quæ clausula includit omnia,
quæ sunt paria expressis. *c. qui ad agen-
dum. 4. de procuratorib. in 6.*

Sed quid, si clausula isthæc sit omis-
236. sa, & simpliciter dictum: Constituo Ti-
tium procuratorem ad agendum, offe-
rendum, aut recipiendum libellum,
excipiendum, producendum testes,
audiendum sententiam, &c. Hoc casu
tametsi in procuratorio & litis conte-
statio, & præfata clausula generalis o-
missa est: tamen nihilominus adhuc
procuratoriū valere, rectè quis dixerit.
Ex

Ex eo enim, quòd procuratori potestas data est producendi testes, & audiendi sententiam, colligere promptũ est: eundem ad litem quoq; contestandum esse constitutum. Siquidem absq; præuia litis contestatione ad testium productionem, & sententiam definitiuam perueniri nequit. *toto tit. Vt lite non contestata non procedatur ad testium recept. vel ad sententiam diffinit.* At verò regula juris est: quòd mandatis & 237.
concessis quibusdam, omnia alia mandata dataq; esse intelligantur, sine quibus res mandata commodè ad exitum perduci non potest. *l. 2. ff. de iurisdict. l. fin. §. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. l. ad rem nobilem. 56. & l. ad legatum 62. ff. de procurat. l. 1. § 1. ff. si vsusfruct. pet. l. 3. §. vlt. ff. de seruitut. præd. rust.* Quapropter concessâ potestate producendi testes & audiendi sententiam; vtiq; etiam litis contestatio, sine qua neutrũ horum potest expediri, concessa intelligitur. Hinc & mandatum ad judici- 238.

um prosequendum datum, trahitur etiam ad præparatorium & possessorium. *d. l. ad rem. 56. & d. l. ad legatum. 62.*
239. *ff. eod.* & ad agendum concessum, videtur etiam ad defendendum datum, presertim in judicijs duplicibus. *l. si defunctus. 15. in fine. l. seruum. 33. §. vlt. & l. penult. ff. de procurat. & ibidem in parat. Wesenb. n. 9. Idq; infrà n. 285. paulò ostendetur fusiùs.*

Quoniam porrò nonnulla sunt, quę mandatum speciale exigunt, nec generali mandato, aut generali clausula
240. continentur: idcirco qui plenum, liberumq; daturus est mandatum, horum aliqua in instrumento exprimat; puta, concedo potestatem jurisjurandi deferendi, transigendi, &c. ac postea subijciat generalem clausulam: *Et omnia reliqua agendi, quæ ipse Dominus præsens agere facere posset.* Und alles ander vermög Rechtlicher Ordnung zuhandlen / zuthun / unnd fürzunemmen / daß der Principal selbst / so er jederzeit ge-

gegenwertig were/thun solt/könnte oder möchte. Hac namq; clausulâ ita mandato adjecta, censentur procuratori ea quoq; concessa, quæ speciale mandatum requirunt, *vt post Panormitanum in c. cùm dilectus. 8 col. 2. de religios. domib. & in c fin. de dilat. & Bart. in l. procurator, cui generaliter libera. 58. ff. de procurat. & ibi in paratit. Wesenbec. n. 7. annotauit Emericus à Rosbach in process. iudic. tit. 20. num. 21. Eadem de re videndus quoque est Thomas Triuisanus lib. 1. decision. 14. num. 10. & Ludolphus Schrader. in tract. feud. part. 10. sect. 18. num. 137. vbi ait, doctrinam illam in feudalibus, reliquisq́ causis mandatum expressum ac indiuiduum exigentib. locum non habere.*

Casus autem siue actus, qui generali mandato non includuntur: sed specialem expressionem desiderant, sunt cõplures: veluti, petitio restitut. in integ. principaliter in judicium deducta. *l. illud. 25. §. vlt. vbi gl. ff. de minoribus. cap.* 241.

*Coram. 7. ibiq́; gl. in verb. speciale mandatum. de in integr. restitut. Petrus Augustinus Morla in Emporio vtriusq; iur. part. 1. t. 5. ff. de in integ. restitut. in præmissis. n. 22. & vberiùs dictum s. in princ. h. tit. nu. 21. & seq.* contractus sponsaliorum, & matrimonij. *cap. fin. de procuratoribus. in 6. & indicatum s. in princ. tit. num. 26.* compromissum. *cap. per tuas. 9. & ibi glos. in verb. generale mandatum. de arbitris.* interdictum de liberis exhibendis. *l. Pomponius. 40. in prin. ibi, nominatim ei mandatum sit. ff. de procuratoribus.* juramenti delatio & præstatio. *cap. vlt. de iuramento calum. in 6. Clement. non potest. 2. de procuratorib. l. iusiurandm. 17. §. vlt. vbi gl. & l. iusiurandum. 34. §. 1. ff. de iureiurando. & ostensum s. in princ. huius tit. num. 27.* transactio, & pactum de liberando aduersario. *l. mandato generali. 60 ff de procurat. dict. cap. per tuas. 9. de arbitr. cap. qui ad agendum. 4. de procur. in 6. Ioan. Vaud. lib. 1. variar. quæst. iur. q. 47.* causa suspecti tutoris. *l. non solùm.*

39. §.

*39. §. vlt. ff. de procurat. Augustinus Morla loco proximè designato.* impetratio rescriptorum ad lites: nisi impetrans sit conjuncta persona. *cap. nonnulli. 28. §. sunt & alij. de rescript.* petitio absolutionis ab excommunicatione. *Speculat. in tit. de procurat. §. 1. num. 4. vers. decimo sexto per cap. quod de his. 26. in fin. de sent. excommunicat.* alienatio rerum tam mobilium, quàm immobilium: nisi fructus, aut aliæ res sint, quæ facilè corrumpi possunt. *l. procurator totorum. 63. ff. de procuratorib.* item collatio beneficiorum. *c. fin. de officio Vicarij.* vt & feudi datio. *Præposit. & Matthæus de Afflict. ad tit. 3. §. 1. vers. sed vtrùm. li. 1. feud. Schrad. dict. tract. feud. part. 4. cap. 1. num. 68. Rittershusius in partit. feudalib. lib. 1. c. 5. q. 23.* tum etiam impetratio quartæ dilationis. *Mynsing. cent. 1. obs. 70. Geil. lib. 1. obs. 91. num. 19.* & multò magis eius prorogatio. *Geil. d. loco. Vult. lib. 2. Iurisp. Rom. cap. 30. num. 45. Treutler. vol. 1. Disp. 9. th. 8. in fine.* & deniq; injuriarum re-

torsio. *vt à nobis vbertim expositum est ad §. hæc actio. 12. num. 135. & seqq. I. de iniuriis, & nouissimè defendit Dn. Halbritter. disp. de Retorsionibus. themat. 5. Respondente M. Iohanne Henrico Bauhof. LL. Canditato.* Verùm de istis, & pluribus aliis casibus, qui speciale requirunt mandatum, videantur *Ang. Aret. in h. nostro t. n. 2. Spec. in d. t. de procur. §. 1. n. 4. & seq. Ferrariens. in forma responsionis libelli in act. hypoth. in verb. nō habentem sufficiens mandatum. n. 2. D. Bocer. clas. 1. disp. 7. th. 17. Frider. Schenck à Tautenberg lib. 1. progymnas. fori. tit 17. nu. 15. cum multis seqq. & Rebuffus ad concordata inter Leonem 10. & Franciscum Regem Galliæ, t. de elect. derogat. ad verb. speciale mandatum, &c. vbi 48. cas. in quib. speciale mandatū necessariū est, recenset.*

242. Sed periculosa, & ad lapsum lubrica est indagatio illa: Num etiam arrestatio speciale mandatum efflagitet, an verò procurator ad agendum simpliciter constitutus, contra debitores ar-

arresti ac prehensionis iure absq; mandato speciali vti possit? Et absq; speciali mandato debitorem per procuratorem ad exigendum constitutum sisti siue arrestari posse, responderunt *Alexand. cons. 133. incip. circa executionem instrumenti. lib. 6. Ripa ad c. 1. nu. 88. de iudic. Ioan. Baptist. Caccialup. in tract. de debitor. suspect. 2. quæst. principal. & alij, quos refert Petrus Peckius de iure sistendi. cap. 3. n. 4.* Contrariam autem opinionem, quòd videlicet procurator, ad agendum seu exigendum constitutus, debitorem sine speciali mandato arrestare nequeat, tanquam veriorem, probasse videntur *Socinus consil. 129. incip. cùm in præsenti. col. 3. in princ. lib. 1. Bart. consil. 84. incip. in causa Statij procuratoris, &c. lib. 1. Rom. consil. 60. incip. mandatum, &c. & Rebuffus dicto loco, versic. trigesimus octauus. vbi disertè ait, quòd procurator aliquem capere, sicque arrestare sine speciali mandato non debeat.*

Hæc

243. Hæcque sententia potissimùm probatur hoc argumento: In causis, quæ sunt grauis præjudicij; & in quibus de fama, honore & existimatione alterius agitur, procurator absque mandato speciali non admittitur. *præalleg. l. non*
244. *solùm. 39. ff. de procuratorib.* Atqui arrestationem grauis esse præjudicij, conjunctamque cum dedecore & ignominia arrestati, in confesso est: siquidem speciem quandam seruitutis continet. *arg. l. 1. & 2. ff. de libero hom. exhib.*

245. Accedit & illud, quòd procurator sine speciali mandato nõ potest admitti ad faciendum ea, per quæ Dominus in pœnam aut delictũ incidere posset. *l. si quis. 3. § si procurat. ff. quod quisq. iur. in alt. stat. l. vn. § si procurator. ff. si quis ius dicenti nõ obtemp. l. si procurator. 6. § Celsus. ibiq. Gothof. ff. de condict. indeb. l. si pa-*
246. *ter. 12. ff. quæ in fraudẽ credit. &c.* At non est dubium, quin Dominus per arrestum, si fortassis injustè per procuratorem sit impositum, pœnam seu delictum

lictum incurrere queat. Etenim injuriarum tenetur, qui temerè & absq; justa causa alium arresto constrinxit. *arg. l. si creditores. 16. in fine. ff. de priuileg. credit. l. item apud Labeonem. 15. §. si quis bona. ff. de iniur. & l. penult. C. qui bon. ced. poss. & latiùs expositum s. in §. 1. n. 8. de iniurijs.*

Nec huic ita firmatæ sententiæ quicquam obstat vulgata regula: quòd concesso vno, omnia videantur esse concessa, per quæ ad illud peruenitur. *l. 2. ff. de iurisd. l. ad rem nobilem. 56. ff. de procurat. cum similibus superiùs allegatis. num. 237.* Nam regula illa non procedit, vbi verisimile est, concedentem seu mandantem noluisse concedere, quod in mandato expressum non est: *vt post Iasonem & Dd. in d. l. 2. ff. de iurisdict. docuit Dn. Halbritterus in tract. de procuratorib. cap. vlt. ante finem. Et de intellectu istius regulæ videatur etiam Donellus lib. 18. Comment. de iur ciu. c. 16. pag. 240. in fine.* 247 248

Præ-

249. Præterea circa formam instrumenti procuratorij & illud tenendum: in eo vt plurimùm exprimi solere clausulam: *Ratum haberi, quicquid procurator gesserit:* nec sufficere, ita poni; *Quicquid legitimè gestum fuerit:* ne Dominus semper cauillari posset, non legitimè gestum esse. *l. si procuratorem. 65. vbi Bart. ff. de procurat. Speculator in tit. de procuratore. §. ratione autem formæ. n. 4.*
250. Sed & annus diesq́; instrumento procuratorio est inserendus: idq́; sigillo aliquo, publico vel priuato, consignandum. *toto tit. in Nouell. 47. vt præponatur nomen Imperatoris documentis, &c. Speculat. in d. §. ratione. n. 15.* & deniq; vsus
251. stylusq́ue cuiusque fori siue curiæ, vbi procurator constituitur, diligenter attendendus atq; seruandus. *l. testium. 3. in fin. ff. de testib. l. si seruus. 50. §. vlt. ff. de legat. 1. l. semper in stipulationib. 34. ff. de reg. iur. l. generaliter. 12. §. in omnibus. 5. ibi, obseruationem iudicialem permanere censemus. C. de reb. cred. & iureiur. l. vlt.*

*vlt. in fin. ibi, mos iudiciorum, qui hactenus obtinuit, inposterum seruetur intactus. C. de iniur. l. 1. C. quæ sit longa consuetudo. Wesenb. in paratit. ff. de procurat. nu. 7. Vult. lib. 2. Iurisprud. Rom. c. 30. num. 46. Frid. Schenck. in viridar. suo. conclus. 20. n. 3. & Rosbach in process. iudic. tit. 20. n. 26.* Varias autem procuratorij formulas, in foro receptas, videre est apud Nicolaum Cisnerum *in Formulari* Allerley Gewälden/ etc. Termineum *in process. iur. c. 14.* Noë Meurer. *in formularib.* Cammergerichts *process. part. 7. num 53. pag. 160.* Emericum à Rosbach *d. t. 20. n. 54. & 55.* nec non Abrahamum Saurium *in penu Notarior. pag. 554. & multis subsequentibus.*

Verumenimuerò cùm prædictos Auctores consulere fortassis non cuilibet liceat, aut placeat: aliquammultas mandati procuratorij formas, tum in supremo Consistorio Wirttemberg. tum augustissimo Jmperialis Cameræ judicio approbatas, hîc inserere libuit

libuit: quibus quiuis pro suo arbitratu & placito, mutatis mutandis, commodè vti poterit.

252. PRIMA FORMA PROCURATORII, PRO Actore.

JCH Acatius Philomusus von Augspurg / geweßner Studiosus bey löblicher Vniuersitet zu Tübingen / Bekenn offentlich vnnd thun khundt allermeniglich mit disem Brieff: Demnach ich / wegen empfangner atrocissimarum realium injuriarum, gegen vnd wider Antonium Mæuium, Burgern zu Tübingen / & Consortes, vor deß Durchleuchtigen / Hochgebornen Fürsten / vnnd Herrn / Herrn Friderichen / Hertzogen zu Württemberg vnd Teckh / Graffen zu Mümpelgart / Herrn zu Haydenheim / beeder Königlicher Orden in Francreich vnd Engelland Ritters / ꝛc. Meines gnädigen Fürsten vnd Herrn / hochlöblichem Hoffgericht / auß ihrer

jhrer Fürstlichen Gnaden/ gnädiger remission, in Rechtfertigung erwachsen/ jnmassen dañ auch weylandt/ der Ehrnvöst vnnd hochgelehrt Herr Pomponius Eubulus, beeder Rechten Doctor zu Tübingen/ hieuor allbereit mein nothgeträngte schrifftliche articulierte Klag vñ Forderung/ vor wolgedachtem Fürst. Hoffgericht / von meinetwegen vorgebracht vnnd vbergeben. Nach dem aber mein gelegenheit nicht gewesen/ solcher sachen in der Person selbs nach zufolgen/ noch außzuwarten/ so habe ich meinen vollmächtigen Gewalt / in bester Form Rechtens vnnd Hoffgerichts Gebrauchs/ ermeltem Herrn Doctori Pomponio Eubulo übergebẽ/ den er auch gerichtlich eingelegt/ vnd für gnugsam angenommen worden. Dieweil aber er Doctor Eubulus, von meinetwegen den process, biß nach meinetwegen vbergebner Probationschrifft/ vollnführen helffen/ vnd entzwischen mit todt abgangen/ deßwegen dann zu Fortsetzung solcher

vnerörterten Rechtfertigung meinethalben vonnöten ist/ einen andern Anwaldt vnd Procuratorem zubestellen/ Also hab ich hierzu / nach wissentlicher ratification vnnd genemhaltung aller vnnd jeder vorgehender / in diser sach von meinetwegen beschehner Handlungen/ den Ehrnvösten hochgelehrtẽ Herrn/ Caium Lucium, der Rechten Doctorn, vnd ermelts Hoffgerichts geschwornẽ Aduocaten/ zu meinem vollmächtigen Procuratorn vnd Anwaldt verordnet/ Gebe jme auch / in bester form Rechtens vnd Gebrauchs/ meinẽ gewalt vñ vollmacht/ vff alle vnd jede künfftige vertagungen/ vor ermeltẽ Hoffgericht jederzeit zu erscheinen / mein fernere Notturfft vorzubringen/ vnd dise Rechtfertigung/ allermöglichst außzuführen/ juramentum Calumniæ, Malitiæ, veritatis dicendæ, suppletorium & litis decisorium, expensarum, vnd sonst einen jeden andern zimlichen/ vnd in Recht aufferlegten Ayd/ in meine Seel zuschweren/ dergleichen von

dem

dem gegentheil zubegeren/ Cõmissarios vnnd Commissiones etiam in optima forma zubitten/ Attestationes, Zeugensag/ vnd alle andere gerichtliche Wehr/ Behelff vnd nottürfftige Beweisungen (wo fernere vonnöthen) fürzubringen/ auch zu Erlangung deren/ compulsorial vnd compaſs Brieff zubitten/ sigilla zu recognoscirn, oder diffitirn, solches vom Gegentheil zu geschehen sehen/ hören vnnd begeren/ wider alles gegenfürbringen vnd begeren/ notwendige Einreden zuthun/ das jenig alles/ so mir zu gutem darinnen gesetzt/ begriffen/ oder sonst bekannt/ für ein gerichtliche Bekanntnus anzunemmen/ das übrig jederzeit in gebürlichen Terminen abzuleinen/ zu hindertreiben/ darwider zu excipirn, replicirn, duplicirn, triplicirn, quadruplicirn, in sachen endtlich zubeschliessen/ Bey: vnnd Endvrtheilen/ auch derselben (da sie mir fürstendig) declaration vnd execution zubitten/ Gerichts vñ andere Kosten sampt

darüber ergangnen schäden einlegen/zu taxiren begeren / was auch also taxiert vnnd zu erkannt / mit dem Ayd in mein Seel zu erhalten / für selbige vnnd die gantze Hauptsumma/ zu quittiren / das zuempfahen / auff die Execution gesprochner Vrtheil / wie sich gebürt/ mit executorialibus , literis denunciatorialibus , generalibus & specialibus, Immissorialibus, Mandato executoriali pœnali , vnnd andern gerichtlichen processen, biß zur endtlichen erörterung/ zu vollnfahren/ zu procediren , einen oder mehr Affteranwaldt an sein statt zu substituiren, vnd zusetzen/ disen gewalt/ gar oder zum theil auff den / oder dieselben zuwenden/ die zu widerruffen/ vnnd so offt es jhme geliebt/vnd die Notturfft erheischen würdet/ wider an sich zunemmen/ jedoch bey deß Fürst. Hoffgerichts zu Tübingen erfolgender Endvrtheil vnnd declaration vnweigerlich zubleiben / jnmassen ich mich fernerer Appellation hiemit nochmalen wissentlich bege-

geben haben will / sonsten aber alles vnd jedes / in gemein / schrifftlich vnd mundtlich zuthun / zuverrichten vnnd zuhandlen / daß ich selbs Persönlich zugegen / fürnemmen / thun / lassen / vnnd handlen könnte / solte oder möchte. Da auch ermelter mein Anwaldt solches / wie obstehet / zuhandlen / weitern oder sonderlichen gewalts / mehr dann hierin begriffen / bedürfftig were / oder sein würde / in welchem von Rechts oder Gewonheit wegen / ein Special Gewalt erfordert würdt / denselben will ich jhme hiemit auch / wie vollkommen vber alle exceptiones der in Recht sein solle / in dieser gantzen sachen / mit allen jhren Clausuln vnd Anhängen / gleicher gestalt / jetz als dann / vnd dann als jetz / wissentlich vnd wolbedächtlich vbergeben / vnnd durch dise general clausul alle Mängel erstattet haben. Was dann er mein Anwald / oder seine nachgesetzte / sampt vnd sonders von meinetwegen / vnd in meinem Namen handlen / thun / vnd fürnemen /

das alles vnd jedes ist/ vnd soll sein mein Befelch/ gäntzlicher Will vnnd Meinung. Gered vnd verspriche auch daßselbig bey meinen Ehrn/ Trawen vnnd Glauben/ steet/ vest/ vnnd vnwidersprechlich angenem/ darzu jhne vnd seine substituierte dieser jhrer Anwaldtschafft vnd Handlung/ dergleichen von allen andern Bürden/ cautionen vnnd satisdationen, der Rechten/ vnnd sonderlichen judicio sisti, & judicatum solui, in allweg zuentháben/ auch zu gewin/ zu verlust/ vnd allem Rechten/ schadlos zuhalten/ bey verpfándung meiner Hab vnd Güter/ so vil hierzu vonnöthen sein werden/ alles getrewlich vnd vngefáhrlich. Deß zu warem Vrkhundt/ habe ich meinen freundtlichen lieben Vatter/ Martinum Philomusum, jetziger zeit Burgermeistern zu N. erbetten/ daß er disen Libells weiß geschribenen Gewalt/ mit seinem gewonlichen zu end für auffgetrucktem Insigell verwahrt/ vnd eigner Hand vnterschriben/ das beschehen

ist

ist den Ersten Monatstag Martij / von Christi vnsers lieben Herrn vnnd Erlösers Geburt gezehlt / Sechzehenhundert vnd Vier Jahr.

Ich Martinus Philomusus, dieser zeit Burgermeister zu N. bekenn wie obstehet.

## SECVNDA FORMA MANDATI PROCVRATORII, pro Reo. 235.

WIr Underuogt / Burgermeister vnd Gericht zu Tübingen / als Oberpflegere der Waysen / bekennen offentlich / vnd thun khundt allermeniglich mit disem brieff: Demnach in einer verloffner schlaghandlung zwischen Acatio Philomuso, von Augspurg / Studioso allhie zu Tübingen / Klägern an einen / so dann Antonio Mæuio, vnnd Titio Dalmatio, weylundt Sempronij Dalmatij seeligen hinderlaßnem Sohn / wie auch Georgio Decio, weylundt Iohannis Decij seeligen nachgelaßnem Sohn (allen Bur-

gern zu gemeltem Tübingen) beklagten am andern theil / von dem Durchleuchtigen / Hochgebornen Fürsten vnd Herren / Herrn Friderichen / Hertzogen zu Württemberg / ꝛc. Vnserm gnädigen Fürsten vnd Herrn / ermelte Partheyen zu erörterung solcher sachen / für hochermelt jhrer Fürst. Gnaden löblich Hoffgericht zu Recht gnädig remittiert vnd gewisen worden / Vnnd aber gedachter Titius Dalmatius, vnd Georg. Decius, noch minderjährig / vnnd der vrsachen in dem Rechten vnd vor Gericht zustehen jhrer Personen halben nicht legitimiert / vnd mächtig seyen / Als haben wir jhnen beeden minderjährigen Söhnen / cum ratificatione omnium priorum actorum, ad hanc litem zu Vnterpflegern vnnd Vertrettern jhrer Personen verordnet / die Achtbare vnnd Fürnemme / Sebastianum N. vnd Theodorum N. also vnnd dergestalt / daß sie in obgemelter minderjährigen Söhn Namen / zu allen vnd jeden deßhalben angesetzten

Rechts-

Rechtstägen / vor hochgedachtem Fürlichem Löblichem Hoffgericht erscheinen / von gedachtem Kläger die Klag anhören / darauff excipiendo, litem contestando, vel respondendo, & reconueniendo zu vollnfahrn / auch alle andere deß Gegentheils vermeint fürbringen / mit jhrer Rechtmässigen defension, widerlegen vnd verantworten / Kundtschafft laiten / deß gegentheils gezeugen / deren Personen vnnd Aussagen halben / verwerffen / gegenbeweissung vff Articul vnnd Fragstuck führen / oder auch positiones vbergeben / den Ayd fürgcuerde / vnd sonsten einen jeden andern gewonlichen vnd zimlichen Ayd / so offt derselbig deferiert oder erkennt würd / in vnser Seel schweren / vnd vom Gegentheil nicht wenigers zugeschehen begeren / in Recht beschliessen / Vrtheil anhören / vnnd empfahen / Expens, Kosten vnd Schaden erfordern / die zu taxiren bitten / vnd alles das thun vnd lassen sollen / vnnd mögen / so wir selbst eig-

ner Person zugegen weren / auch selbst thun vñ lassen solten / könten oder möchten / Vnnd was sie also hierinnen thun vnd lassen werden / daß alles wöllen wir bey vnsern waren Trewen / war / steet / vñ vest halten / darwider nimmermehr sein / thun / noch schaffen gethon zuwerden. Wo ferr auch ernannte Vnderpflegere / mehrer gewalts / dann hierinnen begriffen / bedürfftig sein würden / den wöllen wir jhnen zum aller kräfftigsten vnd beständigsten übergeben vnd befohlen haben / als stünde derselbig mit sondern vñ allen notwendigen clausuln vñ puncten vff die beste Form hierinnen begriffen vnd geschriben. Wir gereden vnd versprechen auch hiemit / sie Vnderpflegere dieser jhrer Anwaldtschafft allerdings klag: vnnd schadlos zuhalten / zu gewin / verlust / vnd allem Rechten / bey Pfandthaffter verbündung der verpflegten Hab vnd Güter / ligender vnd fahrender / gegenwertiger vnnd künfftiger / alles getrewlich vnd ohne geverde / Vnd deß zu

wa=

warem vrkundt/ so haben wir obgedachte Vndervogt/ Burgermeister vnd Gericht/ gemeiner Statt Tůbingen Secret Insigell offentlich hiefůr getruckt/ Geben den Dritten Martij/ Anno/ ꝛc.

## TERTIA PROCVRATORII FORMA, PRO Actore. 254.

WIr Burgermeister / Gericht/ Rhat vnd Gemeind zu N. bekennen offentlich hiemit disem Brieffe: Demnach der Durchleuchtig/ Hochgeborn Fůrst vnnd Herr / Herr Friderich / Hertzog zu Wůrttemberg ꝛc. vnser gnådiger Fůrst vnnd Herr/ fůr dero Lőbliches Hoffgericht gen Tůbingen / vns entgegen vnnd wider die drey Flecken / N. N. vnd N. wegen etlicher habender Strittigkeiten ( selbige alda Rechtlich außzufůhren ) gnådig remittirt vnnd gewisen/ auch zu anfang vnd Prosequierung solcher sachen/ auff

auff den Ersten diß Monats Martij zu früer Tagzeit/ für dero Hoffrichtern vnd Rhäten zu besagtem Tübingen selbst/ oder durch vnsere vollmächtige Anwäldt zuerscheinen/ vnnd alda der sachen/ wie sich Rechtlicher Ordnung nach gebüret/ abzuwarten/ ein Rechtlichen Termin bestimmen vnd vertagen lassen: Als haben wir vnser gantz vollkommen Macht vnnd Gewalt/ wie der zum aller förmblichsten beständigsten/ vnd kräfftigsten/ nach Recht vnnd Gericht/ sonderlichen aber Hochermeltes Löblichen Hoffgerichts/ Ordnung/ Brauch/ Herkommen vnd Gewonheit nach/ auch sonsten jmmer am kräfftigsten vnnd beständigsten sein/ oder beschehen sol/ kan vñ mag/ gegeben vnd befohlen: Geben vnd befehlen auch denselbigen hiemit wissentlich/ in krafft diß Brieffs/ den Ehrnhafften vnd Achtbarn/ Caio Sulpitio, vnserm Mitgerichts Freund/ vnnd Theophilo Rufino, Stattschreibern allhie/ dergestalt vnd also/ daß sie vnsere Anwäldt/ ob-

obangeregtē / wie auch alle andere nachfolgende bestimpte Rechtstäg / vor hochgedachtes unsers gnädigen Fürsten und Herrn hochlöblichen Hoffrichter unnd Rhäten zu Tübingen comparieren und erscheinen / alle Notturfft fürbringē / der Gegentheil Fürbringen anhören / selbige / wie auch die vermeinte und suchende exceptiones widerfechten vñ ableinen / den Ayd für geuärde / juramentum calumniæ genannt / unnd sonst ein jeden zimlichen und in recht aufferlegten Ayd in unser Seel unnd Gewissen schweren / und nicht weniger vom Gegentheil zuthun petiren, auch wo vonnöten / kundtschafft unnd zeugnus führen und laiten / wider gedachtes Gegentheils Gezeugen / deren Personen unnd depositiones excipirn, Expens, Kosten und Schäden requiriren, die einlegen / und taxiert zuwerden bitten / darumb quitiren / in sachen concludiren und beschliessen / umb Bey: und Endurtheil bitten / unnd sonsten alles anders / in unser aller Namen hand-

225. # QVARTA FORMA, IN CAVSA APPELLAtionis.

WJR Nachbenannte / mit Namen Sulpitia, weylundt Caij Sempronij, hinderlaßne Wittib / Burgerin zu N. Antonius Agricola, vnnd Martinus Mæuius, auch Burgere daselbsten / jhr Wittib verordnete Kriegsvögt / Bekennen offent: sament: vnnd vnuerscheidenlich hiemit diesem Brieff: Nach dem weylundt Ottilia mein Principalin Schwester seelig einer strittigen Erbschafft halben / entgegen vnnd wider Tobiam vnnd Paulum / die Hipffeln / sampt jren Mitconsortē zu N. per Appellationē, für vñ an deß Durchleuchtigen Hochgrbornen Fürsten vnnd Herrn / Herrn Friderichen / Hertzogens zu Württemberg / ꝛc. löblich Hoffgericht zu Tübingē / in Rechtfertigung erwachsen / vnd nach benannter mein Principälin Schwester Ottiliæ seeligen Abster-

sterben/angeregte Erbschafft/vnd daher entstandne Rechtfertigung / zum theil auff mich die Wittib gefallen vnd kommen/jnmassen auch deßhalb vff Sambstag den Zehenden diß Monats Martij/ vns vnnd vnsern Mitconsorten/ hierzu ein Rechtlicher Termin ernennt vnnd angesetzt worden / Vnnd aber wir vsser erheblichen Ehehafften Vrsachen vnnd Verhinderungen / solcher sachen vnnd Rechtfertigung in eigner Person / nicht selber vß vnnd abwarten könnten / daß demnach wir samentlich / cum ratificatione priùs actorum, in der aller besten Form / Weiß vnnd Maß / wie das nach Ordnung gemeiner geschribner Recht vnd sonderlichen wolermelts Fürst. löblichen Hoffgerichts zu Tübingen herkommen vnd gewonheit nach / zum kräfftigsten vnd beständigsten/ jmmer beschehen soll/kan vnd mag/vnsern gantz vollkommen Gewalt vnnd Macht gegeben vnd befohlen haben/Geben vnd befehlen auch solchen vnsern vollkommen samenthafft-

P    hafft-

handlen/fürnemmen / thun vnd lassen sollen vnd mögen/souil die Notturfft erfordert / vnd wir / da wir in eigner Person zugegen weren/ selbsten thun/handlen vnd vollnführen solten / könnten oder möchten. Was dann sie vnsere Anwäldt/ oder die jenige/ so von jhnen substituirt werden ( dessen wir jhnen cum clausula substituendi, nicht weniger/ vollkommen Macht vnd Gewalt gegeben haben wöllen ) hierin handlen / thun vnnd lassen/das alles ist/vnnd heißt vnser endtlicher / vnwiderrufflicher Will/ Meinung / vnd Befelch. Gereden vnd versprechen auch darbey / mit kräfftiger renunciation vnnd Verzeihung aller Gnad vnd Freyheiten / in vnnd ausserhalb Rechtens wider solche Anwaldtschafft nichtzit nimmermehr zugebrauchen / sonder dises alles vnd anders / angenem / war / steet vñ vest / auch dise vnsere / vnd jhre substituirte Anwäldt / solches Rechtens / auch aller caution vnd beschwerden zuenthäben / klag vñ schad-
los

los zuhalten / Vnd ob sie hierzu weitern oder mehrern Gewalts/dann hierinnen begriffen ist(wie/oder vff was Meinung das jmmer sein soll/ ob es auch gleich ein speciale mandatum erfordert) nottürfftig weren oder würden/ den allen wöllen wir jhnen hiemit jetzo als dann / vnnd dann als jetzo / so vollkommenlich gegeben haben/ als stünde der mit allen puncten vnd clausuln vff die höchst vnd beste form / hierinnen begriffen/ vnd were von menniglichen für kräfftig vnnd zu Recht gnugsam erkennt/ alles zu gewin/ verlust vnd allem Rechten. Dessen zu warem Vrkhundt/ haben wir vnser vnd gemeiner Statt N. eigen Secret Insigel offentlich hiefürgetruckt. Geben 2c.

(∴)

QVAR-

handlen/fürnemmen / thun vnd lassen sollen vnd mögen/souil die Notturfft erfordert/vnd wir /da wir in eigner Person zugegen weren/selbsten thun/handlen vnd vollnführen solten / könnten oder möchten. Was dann sie vnsere Anwäldt/ oder die jenige/ so von jhnen substituirt werden (dessen wir jhnen cum clausula substituendi, nicht weniger/ vollkommen Macht vnd Gewalt gegeben haben wöllen) hierin handlen / thun vnnd lassen/ das alles ist/vnnd heißt vnser endtlicher / vnwiderrufflicher Will/ Meinung/vnd Befelch. Gereden vnd versprechen auch darbey / mit kräfftiger renunciation vnnd Verzeihung aller Gnad vnd Freyheiten / in vnnd ausserhalb Rechtens wider solche Anwaldtschafft nichzit nimmermehr zugebrauchen / sonder dises alles vnd anders / angenem/ war/ steet vñ vest/ auch dise vnsere / vnd jhre substituirte Anwäldt / solches Rechtens / auch aller caution vnd beschwerden zuenthäben / klag vñ schad-
los

los zuhalten / Vnd ob sie hierzu weitern oder mehrern Gewalts/dann hierinnen begriffen ist(wie/oder vff was Meinung das jmmer sein soll/ ob es auch gleich ein speciale mandatum erfordert) notturfftig weren oder würden/ den allen wöllen wir jhnen hiemit jetzo als dann / vnnd dann als jetzo / so vollkommenlich gegeben haben/ als stünde der mit allen puncten vnd clausuln vff die höchst vnd beste form / hierinnen begriffen/ vnd were von menniglichen für kräfftig vnnd zu Recht gnugsam erkennt/ alles zu gewin/ verlust vnd allem Rechten. Dessen zu warem Vrkhundt/ haben wir vnser vnd gemeiner Statt N. eigen Secret Insigel offentlich hiefürgetruckt. Geben rc.

(:.)

QVAR-

handlen/fürnemmen / thun vnd lassen sollen vnd mögen/souil die Notturfft erfordert / vnd wir / da wir in eigner Person zugegen weren/ selbsten thun/handlen vnd vollnführen solten / könnten oder möchten. Was dann sie vnsere Anwäldt/ oder die jenige/ so von jhnen substituirt werden (dessen wir jhnen cum clausula substituendi, nicht weniger/ vollkommen Macht vnd Gewalt gegeben haben wöllen) hierin handlen / thun vnnd lassen/ das alles ist/vnnd heißt vnser endtlicher / vnwiderrufflicher Will/ Meinung / vnd Befelch. Gereden vnd versprechen auch darbey / mit kräfftiger renunciation vnnd Verzeihung aller Gnad vnd Freyheiten / in vnnd ausserhalb Rechtens wider solche Anwaldtschafft nichtzit nimmermehr zugebrauchen / sonder dises alles vnd anders / angenem / war / steet vñ vest / auch dise vnsere / vnd jhre substituirte Anwäldt / solches Rechtens / auch aller caution vnd beschwerden zuenthaben / klag vñ schad-

los zuhalten / Vnd ob sie hierzu weitern oder mehrern Gewalts/dann hierinnen begriffen ist(wie/oder vff was Meinung das jmmer sein soll/ ob es auch gleich ein speciale mandatum erfordert) nottürfftig weren oder würden/ den allen wöllen wir jhnen hiemit jetzo als dann / vnnd dann als jetzo / so vollkommenlich gegeben haben/ als stünde der mit allen puncten vnd clausuln vff die höchst vnd beste form / hierinnen begriffen/ vnd were von menniglichen für kräfftig vnnd zu Recht gnugsam erkennt/ alles zu gewin/ verlust vnd allem Rechten. Dessen zu warem Vrkhundt/ haben wir vnser vnd gemeiner Statt N. eigen Secret Insigel offentlich hiefürgetruckt. Geben 2c.

(∴)

QVAR-

handlen/fürnemmen / thun vnd lassen sollen vnd mögen/souil die Notturfft erfordert / vnd wir / da wir in eigner Person zugegen weren/selbsten thun/handlen vnd vollnführen solten / könnten oder möchten. Was dann sie vnsere Anwäldt/ oder die jenige/ so von jhnen substituirt werden (dessen wir jhnen cum clausula substituendi, nicht weniger/ vollkommen Macht vnd Gewalt gegeben haben wöllen ) hierin handlen / thun vnnd lassen/ das alles ist/vnnd heißt vnser endtlicher / vnwiderrufflicher Will/ Meinung / vnd Befelch. Gereden vnd versprechen auch darbey / mit kräfftiger renunciation vnnd Verzeihung aller Gnad vnd Freyheiten / in vnnd ausserhalb Rechtens wider solche Anwaldtschafft nichtzit nimmermehr zugebrauchen / sonder dises alles vnd anders / angenem/ war/ steet vñ vest/ auch dise vnsere / vnd jhre substituirte Anwäldt / solches Rechtens / auch aller caution vnd beschwerden zuenthäben / klag vñ schad-

los

los zuhalten / Vnd ob sie hierzu weitern oder mehrern Gewalts/dann hierinnen begriffen ist(wie/oder vff was Meinung das jmmer sein soll/ ob es auch gleich ein speciale mandatum erfordert) notturfftig weren oder würden/ den allen wöllen wir jhnen hiemit jetzo als dann / vnnd dann als jetzo / so vollkommenlich gegeben haben/ als stünde der mit allen puncten vnd clausuln vff die höchst vnd beste form / hierinnen begriffen/ vnd were von menniglichen für kräfftig vnnd zu Recht gnugsam erkennt/ alles zu gewin/ verlust vnd allem Rechten. Dessen zu warem Vrkhundt/ haben wir vnser vnd gemeiner Statt N. eigen Secret Insigel offentlich hiefürgetruckt. Geben ꝛc.

(∴)

QVAR-

sterben/angeregte Erbschafft/vnd daher entstandne Rechtfertigung / zum theil auff mich die Wittib gefallen vnd kommen/jnmassen auch deßhalb vff Sambstag den Zehenden diß Monats Martij/ vns vnnd vnsern Mitconsorten/ hierzu ein Rechtlicher Termin ernennt vnnd angesetzt worden / Vnnd aber wir vsser erheblichen Ehehafften Vrsachen vnnd Verhinderungen / solcher sachen vnnd Rechtfertigung in eigner Person / nicht selber vß vnnd abwarten könnten / daß demnach wir samentlich / cum ratificatione priùs actorum, in der aller besten Form / Weiß vnnd Maß / wie das nach Ordnung gemeiner geschribner Recht vnd sonderlichen wolermelts Fürst. löblichen Hoffgerichts zu Tübingen herkommen vnd gewonheit nach / zum kräfftigsten vnd beständigsten/ jmmer beschehen soll/kan vnd mag/vnsern gantz vollkommen Gewalt vnnd Macht gegeben vnd befohlen haben/Geben vnd befehlen auch solchen vnsern vollkommen samenthafft-

hafften Gewalt vnd Macht/ jetzo hiemit wissentlich vnd wol bedächtlich/ in krafft diß brieffs/ den Ehrnvösten vnd Hochgelehrten/ Scęuolæ N. vnd Proculo N. beeden der Rechten Doctorn/ vnnd hochermelts löblichē Hoffgerichts Aduocaten/ der gestalt vnd also/ daß sie samptlich oder sonderlich von vnsert wegen/ vnd in vnserm Namen/ vor mehr hochermeltem Fürst: löblichen Hoffgericht zu Tübingen/ vff obernannten vnd alle vnnd jede hierunder erfolgende bestimpte Rechtliche Termin, erscheinen/ neben vnnd mit vnsern Mitconsorten/ vnser appellation klag vñ beschwerung gütlich oder Rechtlich für: vnd einbringen/ der Gegentheil antwort anhören/ die ableinen/ vnd darwider/ wo vonnöten/ excipiren, repliciren, dupliciren, den Ayd für geferd/ zu Latein juramentum calumniæ genant/ vñ sonsten einen jeden andern zimlichen in Recht zugelaßnen/ vnnd mit Vrtheil vfferlegten Ayd (welches wir jhnen per speciale Mandatum hiemit gegeben haben

ben wöllen) in unser Seel und Gewissen schweren / vom gegentheil gleichsfals zugeschehen begeren / allerley kundtschafft und beweisungen einbringen / derowegen auch alle notturfft handlē / wider der gegentheil beweissung und sonsten excipiren, in contumaciam procediren, dieselben purgiren, Zu / Bey: vñ Endvrtheilen im Recht beschliessen / die zueröffnen bitten / selbige anhören / annemen / interesse, kosten und schäden einlegen / die zu taxiren bitten / und was also taxiert, bey dem Ayd erhalten / in executionem procediren, ein oder mehr AffterAnwäldt / so offt jhnen geliebt / substituieren, reuocieren, auch alles anders in solcher wehrender Appellations Rechtfertigung / durch alle Rechtliche Terminos, biß zu End gütlich oder Rechtlich / thun / handlen vnnd lassen sollen vnnd mögen / was jederzeit die Nothturfft erfordert / vnnd wir sampt oder sonders / in der Person zugegen handlen / thun vnnd lassen / solten /

P ij      könn-

könnten oder möchten/ So fern auch offtermelte vnsere Anwäldt / oder jhre substituirte mehr vnnd weitern Gewalts/ dann hierinnen begriffen / nottürfftig weren / oder sein würden / Item ob einig oder mehr Stuck/ so ertheilten Ayds oder anders halb/ sonderlich specificiert sein solte / vnterlassen were / dasselbige alles vnd jedes/ wöllen wir jhnen hiemit jetzo als dann / vnnd dann als jetzo / am aller kräfftigsten vnd beständigsten/ solches vermög der Recht / vnnd de stylo wolgedachtes Fürstlichen Hoffgerichts/ jmmer beschehen soll/ kan vñ mag/ auch gegeben vnnd zugestelt haben / als ob es mit sondern außgetruckten Worten hierinnen geschriben stünde. Was dann vnsere obehrnbesagte Anwäldt / oder jhre substituirte, in dieser sach handlen/ thun / vnnd lassen werden / das gereden vnd versprechen wir / bey vnsern waren Trewen vnd Weiblichen Ehren/ in allweg Ratum, steiff vnnd ohnwidertriben zuhaben vnd zuhalten/ sie auch von aller

Bür-

Bürdin der Rechten judicio sisti & judicatum solui, in diser Anwaldtschafft allerdings zu entheben/ zu releuiren, vnd schadlos zuhalten. So bekennen auch wir Vogt/ Burgermeister vnd Gericht zu N. als Oberpflegere hierinnen / daß diser Gewalt wegen obbenannter Wittib / hieob inserierter massen / mit vnserm vorwissen vnd gutheissen / also verfertigt worden / Gereden vnnd versprechen auch hiemit bey vnsern Ampts: vnd Gerichtspflichten / neben dem jenigen/ so hieuor in diser sachen durchauß verübt worden/ auch das / so durch dise jetzt: oder jhre nachgesetzte AffterAnwäldt noch fürauß/vnd biß zu endtlicher vollnführung diser Rechtfertigung gütlich oder Rechtlich verhandlet würdt/ Auch vnsers theils ratum & gratum zuhaben/ vnd also zuhalten / vnd zulaisten / was wir deßhalben nach mehr wolbesagts Fürstlichen löblichen Hoffgerichts Gebrauch vnd Ordnung ex officio zuthun schuldig seyen / Inmassen dann auch

offt besagte Wittib / neben dem sie sich selbsten obermelter gestalten verbunden / vor vns deßhalb gebürlich cauiert, vnd also was hiezu nonnöthen præstiert, alles zu gewin / verlust / vnnd allem Rechten / ohne geferde. Dessen zu wahrem / vestem Vrkhundt / haben wir nicht allein officij halben / sondern auch vff obbenannter Wittib / vnd der Kriegsvögt selbsten fleissiges bitten / gemeiner Statt N. Secret Innsigel (doch vns / vnsern Nachkommen / vnd der Statt in allweg ohne schaden) offentlich hiefür getruckt / vnd geben den 6. Martij / als man von Christi Geburt gezehlt / Ein Tausendt Sechshundert vnd Vier Jahr.

156. QVINTA FORMA, IN APPELLATIONIS causa.

WIr Vogt / Burgermeister vnd Gericht der Statt N. als weylandt Tobiæ vnnd Pauli, der Hipffeln / beeder vnser geweßner Mitbur-

burger seeligen hinderlassener noch vnverheurather Kinder Oberpfleger / darzu wir Remus Timasius, vnd Romulus Honorius, beedegenannter Tobiæ vnd Pauli hinderlassener Kinder / verordnete Vnterpfleger / bekennen offentlich vñ thun khundt allermeniglichen / in krafft diß Brieffs: Nachdem verweilter zeit Ottilia seelig / vnnd an jhr statt seithero jhr Schwester Sulpitia, weylundt Caij Sempronij hinderlassene Wittib / vnd jhr verordnete Kriegsvögt / vor vns dem Gericht allhie / wegen einer strittigen Erbschafft / gegen vnd wider zwen obernannte Brůder / Tobiam vnd Paulum, die Hipffeln seeligen / in ein Rechtfertigung gerhaten / darunter dann allhie vor Gericht ein Bescheid ertheilt worden / dauon damals gedachte Sulpitia / wider sie beede Gebrůder die Hipffeln / für das Hochlöblich / Fürstlich / Würtembergisch Hoffgericht gen Tůbingen appelliert, vnd nuhn beede theil newlicher zeit vom Fürstlichen Hoffgerichts

Secretario deßwegen vertagt worden/ daß sie/ oder an der Abgestorbenen statt jhre Erben/ oder dero Kinder verordnete Pfleger/ oder jemand anderer von jhrentwegen mit gnugsamen Gewalt vff Sambstags den Zehenden Tag gegenwertigen Monats Martij/ Morgens zu früer Tagzeit/ vor den Fürstlichen/ Württembergischen Herrn Hoffrichter Amptsverwesern/ Beysitzern vnd Rhäten/ alda zu Tübingen/ erscheinen/ vnd in diser appellation sachen/ nach Ordnung Rechtens fürschreitten solten. Disem nach vnd weil seithero obergangnen Bescheids vnnd gethoner appellation, die obgedachte beede klagende Gebrüder/ Tobias vnnd Paulus, als in prima instantia gewesene Kläger Todts verfahren/ so wollen wir obgedachte Vogt/ Burgermeister vnd Gericht/ als jhr beeder bey vns hinderlassener Pflegkinder Oberpfleger/ von Oberkeit wegen/ So dann wir obgenannte diser Kinder verordnete Vnterpfleger/ diser vnserer tra-

gen-

genden Vormundschafft wegen mit gu=
tem wissen / in bester Form / daß nach
ordnung der Recht / sonderlich nach ge=
wonheit deß Fürst. Württemb. Hoffge=
richts / beschehen soll / kan vnd mag / vn=
ser gantz vollkommen Macht vnnd Ge=
walt befohlen vnd gegeben haben / Dem
Ehrnuösten vnnd Hochgelehrten / De-
mostheni Probino, beeder Rechten Li-
centiaten, Hochermelts Fürstlichen
Hoffgerichts geschwornem Aduocaten,
Geben vnd befehlen jhme auch den hie=
mit wissentlich / in krafft diß Brieffs /
also vnnd dergestalt / daß er in vnser der
Ober: vnnd Vnterpfleger Namen von
wegen dieser Pflegkinder / so wol obbe=
stimpten angesetzten / als auch andere
künfftige Rechtstäg / besuchen / vnd sich
gehorsamlich einstellen / zuuorderst aber
alles das jenig / was in erster Instantz
durch beede abgestorbene Brüder / die
Hipffeln / als diser Pflegkindere Eltern /
vor vns dem Gericht allhie in jhrem Na=
men fürgebracht vnd gehandelt worden /

in vnser Ober vnd Vnder Pflegschaffe Namen ratificieren vnnd gut heissen/ folgendts vom Gegentheil die Appellation Klag/vnd anders/so sie einbringen würden lassen / anhören / die wo vonnöthen/verwerffen/abtreiben/den Krieg Rechtens beuestigen/klagen/verantworten/widerreden/vnnd alle andere gemeine Notturfft Rechtens fürtragen/vnnd dieser Pflegkinder Recht vnnd habenden Fug zum besten verthedingen / vnnd mit fernerm Rechtlichen Procefs nach Notturfft vßführen / den Ayd für geferd / mit allen Puncten vnd Articuln/darinnen begriffen/darzu ein jeden andern zimblichen / vnnd mit Recht erkannten vnnd vfferlegten Ayd / in vnser Seel vnnd Gewissen schweren / daß auch vom Gegentheil zu geschehen begeren / Ferner im fahl der Notturfft sich vff Beweissung mit Personen/Brieffen oder Schrifften ziehen / dieselbige führen / wider deß Gegentheils Khundtschafft dero Personen

vnd

vnnd aussagen/excipieren, Rechtlich beschliessen/vorergangnen Bescheid beschirmen/wolgeurtheilt vnnd vbel darvon appelliert sein / zuerkennen begeren/Bey: vnnd Endvrtheil anhören/ kosten vnd schäden erfordern/dieselben zu taxieren begehren/anrůffen/vnd bey dem Ayd betheuren/auch alles daß jenig/so wir selbs gegenwertig/vnserer Ober vnnd Vnderpflegschafft wegen/ thun vnnd lassen solten/könnten oder möchten/auch sich im Rechtlichen Proceß zuthun gebůhren wůrde/handlen vnd thun/auch solchen vnsern Gewalt einem andern befehlen/vnd also ein andern an seine statt substituiren soll vnd mag/so offt es jhme gefällig/vnnd die Nothturfft erfordern wůrdt. Wo fer auch er/oder sein substituirter Anwald/ nach deß hochlöblichen Fůrstl. Hoffgerichts Gewonheit/weiters oder mehrern Gewalts(dann hierinnen begriffen/wie vollkommen der auch jmmer sein soll) nothwendig sein wůrde/denselben allen

wöl-

wöllen wir jhnen hiemit sampt vnd sonders ad totam causam, vñ vff alle künfftige Termin, mit allen nothwendigen clausulis vnd puncten, als vßgetruckt/ zum kräfftigsten nach allen Gerichten vnd Rechten / jetzo als dann / vnd dann als jetzo/ wissentlich gegeben haben/ also daß / was er vnser Anwaldt / oder sein substituirter Affter Anwaldt/ hierunder diesem Rechtlichen Appellations process, fürnemmen / handlen / thun vnnd lassen würden / das alles soll vnser der Ober: vnd Vnterpfleger vnwiderrüfflicher Will / Meinung / vnnd Befelch heissen vñ sein/ Wir wöllen auch hiemit bey vnsern waren Träwen vñ Glauben/ versprochen habē/alle solche Handlung/ von genannter Pflegkinder wegen/ war/ vest/ vnd steet zuhalten/ darwider nicht zuthun / zubewilligen/ noch schaffen gethon zuwerden / alles zu gewin / verlust/ vnnd allem Rechten / Auch jhne vnsern Anwaldt / oder seine substituierte Gewalthaber/ von diser Pflegkinder Inter-

esse

esse wegen / aller jhrer Gewaltshandlung / auch alles Kostens / Verlusts vnd Schadens zu entheben / zuuertretten / vñ gäntzlich schadlos zuhalten / bey Verbindung aller dieser Pflegkinder Haab vñ Güter / ligender vnd fahrender / souil derselben hierzu vonnöthen sein werden. Vnd deß zu warem Vrkhundt / haben wir Oberpfleger für vns selbsten / auch auff fleissig Bitt obgemelter Vnterpfleger / gemeiner Statt N. Instgel an disen Brieff offentlich fürgetruckt. So beschehen den Fünfften MonatsTag Martij / Anno 1604.

## SEXTA PROCVRATORII FORMA, IN CAMEmera Imperiali recepta. 257.

VOn Gottes Gn. wir N. Hertzog zu N. Graue zu N. ꝛc. thun kundt in Krafft diß Brieffs. Nach dem wir an dem Key. Cammergericht allerhand sachen vnd Rechtfertigung haben / wel-

wöllen wir jhnen hiemit sampt vnd sonders ad totam causam, vñ vff alle künfftige Termin, mit allen nothwendigen clausulis vnd puncten, als vßgetruckt/ zum kräfftigsten nach allen Gerichten vnd Rechten / jetzo als dann / vnd dann als jetzo/ wissentlich gegeben haben/ also daß / was er vnser Anwaldt / oder sein substituirter Affter Anwaldt/ hierunder diesem Rechtlichen Appellations process, fürnemmen / handlen / thun vnnd lassen würden / das alles soll vnser der Ober: vnd Vnterpfleger vnwiderrüfflicher Will / Meinung / vnnd Befelch heissen vñ sein/ Wir wöllen auch hiemit bey vnsern waren Träwen vñ Glauben/ versprochen habẽ/ alle solche Handlung/ von genannter Pflegkinder wegen/ war/ vest / vnd steet zuhalten/ darwider nicht zuthun / zubewilligen/ noch schaffen gethon zuwerden / alles zu gewin / verlust/ vnnd allem Rechten / Auch jhne vnsern Anwaldt / oder seine substituierte Gewalthaber/ von diser Pflegkinder Interesse

esse wegen / aller jhrer Gewaltshandlung / auch alles Kostens / Verlusts vnd Schadens zu entheben / zuuertretten / vñ gäntzlich schadlos zuhalten / bey Verbindung aller dieser Pflegkinder Haab vñ Güter / ligender vnd fahrender / souil derselben hierzu vonnöthen sein werden. Vnd deß zu warem Vrkhundt / haben wir Oberpfleger für vns selbsten / auch auff fleissig Bitt obgemelter Vnterpfleger / gemeiner Statt N. Instgel an disen Brieff offentlich fürgetruckt. So beschehen den Fünfften MonatsTag Martij / Anno 1604.

## SEXTA PROCVRATORII FORMA, IN CAMEmera Imperiali recepta. 257

VOn Gottes Gn. wir N. Hertzog zu N. Graue zu N. ꝛc. thun kundt in Krafft diß Brieffs. Nach dem wir an dem Key. Cammergericht aller hand sachen vnd Rechtfertigung haben / wel-

wöllen wir jhnen hiemit sampt vnd sonders ad totam causam, vñ vff alle künfftige Termin, mit allen nothwendigen clausulis vnd puncten, als vßgetruckt/ zum kräfftigsten nach allen Gerichten vnd Rechten / jetzo als dann / vnd dann als jetzo/ wissentlich gegeben haben/ also daß / was er vnser Anwaldt / oder sein substituirter Affter Anwaldt/ hierunder diesem Rechtlichen Appellations process, fürnemmen / handlen / thun vnnd lassen würden / das alles soll vnser der Ober: vnd Vnterpfleger vnwiderrüfflicher Will / Meinung / vnnd Befelch heissen vñ sein / Wir wöllen auch hiemit bey vnsern waren Träwen vñ Glauben/ versprochen habẽ/ alle solche Handlung/ von genannter Pflegkinder wegen/ war/ vest / vnd steet zuhalten/ darwider nicht zuthun / zubewilligen/ noch schaffen gethon zuwerden / alles zu gewin / verlust/ vnnd allem Rechten / Auch jhne vnsern Anwaldt / oder seine substituierte Gewalthaber/ von diser Pflegkinder Interesse

esse wegen / aller jhrer Gewaltshandlung / auch alles Kostens / Verlusts vnd Schadens zu entheben / zuuertretten / vñ gäntzlich schadlos zuhalten / bey Verbindung aller dieser Pflegkinder Haab vñ Güter / ligender vnd fahrender / souil derselben hierzu vonnöthen sein werden. Vnd deß zu warem Vrkhundt / haben wir Oberpfleger für vns selbsten / auch auff fleissig Bitt obgemelter Vnterpfleger / gemeiner Statt N. Instgel an disen Brieff offentlich fürgetruckt. So beschehen den Fünfften Monats Tag Martij / Anno 1604.

## SEXTA PROCVRATORII FORMA, IN CAMEmera Imperiali recepta. 257.

VOn Gottes Gn. wir N. Hertzog zu N. Graue zu N. ꝛc. thun kundt in Krafft diß Brieffs. Nach dem wir an dem Key. Cammergericht aller hand sachen vnd Rechtfertigung haben / wel-

wöllen wir jhnen hiemit sampt vnd sonders ad totam causam, vñ vff alle künfftige Termin, mit allen nothwendigen clausulis vnd puncten, als vßgetruckt/ zum kräfftigsten nach allen Gerichten vnd Rechten / jetzo als dann / vnd dann als jetzo / wissentlich gegeben haben / also daß / was er vnser Anwaldt / oder sein substituirter Affter Anwaldt / hierunder diesem Rechtlichen Appellations proceß, fürnemmen / handlen / thun vnnd lassen würden / das alles soll vnser der Ober: vnd Vnterpfleger vnwiderrüfflicher Will / Meinung / vnnd Befelch heissen vñ sein / Wir wöllen auch hiemit bey vnsern waren Träwen vñ Glauben / versprochen habē / alle solche Handlung / von genannter Pflegkinder wegen / war / vest / vnd steet zuhalten / darwider nicht zuthun / zubewilligen / noch schaffen gethon zuwerden / alles zu gewin / verlust / vnnd allem Rechten / Auch jhne vnsern Anwaldt / oder seine substituierte Gewalthaber / von diser Pflegkinder Interesse

esse wegen / aller jhrer Gewaltshand=lung / auch alles Kostens / Verlusts vnd Schadens zu entheben / zuuertretten / vñ gäntzlich schadlos zuhalten / bey Verbindung aller dieser Pflegkinder Haab vñ Güter / ligender vnd fahrender / souil derselben hierzu vonnöthen sein werden. Vnd deß zu warem Vrkhundt / haben wir Oberpfleger für vns selbsten / auch auff fleissig Bitt obgemelter Vnterpfleger / gemeiner Statt N. Insigel an disen Brieff offentlich fürgetruckt. So beschehen den Fünfften Monats Tag Martij / Anno 1604.

## SEXTA PROCVRATORII FORMA, IN CAMERA Imperiali recepta. 257

VOn Gottes Gn. wir N. Hertzog zu N. Graue zu N. ꝛc. thun kundt in Krafft diß Brieffs. Nach dem wir an dem Key. Cammergericht aller hand sachen vnd Rechtfertigung haben / wel=

esse wegen / aller jhrer Gewaltshandlung / auch alles Kostens / Verlusts vnd Schadens zu entheben / zuuertretten / vñ gäntzlich schadlos zuhalten / bey Verbindung aller dieser Pflegkinder Haab vñ Güter / ligender vnd fahrender / souil derselben hierzu vonnöthen sein werden. Vnd deß zu warem Vrkhundt / haben wir Oberpfleger für vns selbsten / auch auff fleissig Bitt obgemelter Vnterpfleger / gemeiner Statt N. Insigel an disen Brieff offentlich fürgetruckt. So beschehen den Fünfften Monats Tag Martij / Anno 1 6 0 4.

## SEXTA PROCVRATORII FORMA, IN CAMEmera Imperiali recepta. 257.

VOn Gottes Gn. wir N. Hertzog zu N. Graue zu N. ꝛc. thun kundt in Krafft diß Brieffs. Nach dem wir an dem Key. Cammergericht allerhand sachen vnd Rechtfertigung haben / wel-

welche wir bißhero durch vnsern lieben getrewen vnd geweßnen Procuratorn, Weilundt L. Theodorum Crispinum prosequieren lassen / vnnd aber von wegen bemeldts L. Crispini Tödtlichen Abgangs/ dieselbige andern zubefehlen vnnd zuübergeben verursacht werden: Daß wir derwegen den Hochgelehrten vnsern lieben getrewen / Hadrianum Fortunatum, der Rechten Doctorn, vorberührts Kayserl. Cammergerichts Aduocaten vnnd Procuratorn, zu vnserm vollmächtigen Anwaldt vnnd Gewalthaber constituiert, gesetzt vnnd geordnet. Constituiren, setzen vnnd ordnen denselben hiemit in Krafft diß Brieffs/ mit gemeiner ratification aller vnnd jeder an diesem Kayserlichen Cammergericht vorgeübten Handlungen. Geben vnnd befehlen jhme hierauff vnser gantz vollkommen Gewalt vnnd Macht/ wie das vermög der Rechten/ vnd sonderlich deß Heyligen Reichs Ordnung/ jmmer am kräfftigsten vnnd be-

beständigsten geschehen soll / kan oder mag / also vnnd der gestalt / daß er Doctor Fortunatus solle vnnd möge / in allen jetzigen vnsern habenden vnnd künfftigen Gerichtlichen sachen / vnnd einer jeden insonderheit / auff allen terminen vnd Rechtstägen / vorbemeltem Kay. Cammergericht erscheinen / dieselben außzieben / proceß außbringen / verkünden lassen / widereinbringen / klagen Gegenklagen / dieselben verantworten / Declinatorias, Perēptorias, vnd alle andere exceptiones gerichtlich fürwendē / repliciren, dupliciren, tripliciren, &c. litem contestiren, juramentum calumniæ, malitiæ, affectionis, æstimationis, veritatis dicēdæ, quartæ dilationis cum solennitate legali, articulorum dandorum & respondendorum, vnnd sonsten einen jeden andern zimlichen / vnd mit Recht vns aufferlegten Ayd / etiam si litis decisorium fuerit, in einer jeden sachen / in vnser Seel schweren / vnd gleicher gestalt von vnsern Gegentheilen fordern

vnd

vnnd begeren/ Positiones & Articulos vbergeben vnd verantworten/ Commissarien ernennen/ wider der Gegentheil excipiren, Commissiones in communi, vel optima forma außbringen/ darauff nothwendige Kundtschafften vnnd Beweisungen / so wol durch briefflíche Vrkhunden/ als lebendiger Zeugen außsagen thun / vollnführen / einbringen/ darauff wie Recht procedieren, sigilla recognosciren, dergleichen von vnsern Gegentheiln begeren / wider derselben angemaßte Beweissungen/ der Zeugen-Personen / jhre Außsagen / briefflíche Vrkhunden/ Sigillen / Handschrifften vnd Signeten excipieren, beständiglich widerfechten/ auch alle vnnd jede vnsere Rechtliche defensiones vnd gegenwehr üben / vnnd in allen vnsern sachen alle nottürfftige Process vnd Termin, biß zu endtlichem Beschluß vnd Rechtssätzen jeder sachen / halten/ Bey: vnd Endvrtheil bitten / dieselben anhören / insonderheit auch / wo vonnöten/ restitutionem.

nem in integrum begehren/ in contumaciam handlen/ auff Peen aller Process, vnnd der Acht anhalten/ expens, Kosten/ Schäden/ vnd Interesse eingeben/ zu taxieren bitten/ die taxierten mit dem Aydt betheuren/ darfür vnd die gantze Hauptsumma quitiren, empfangen/ Executoriales simplices & arctiores, denunciatoriales, generales, speciales, vnd alle andere Hülff Brieff vnnd process actiuè auß vnnd wider einbringen/ darauff vnd deren pœnas, wie Recht procediren vnd vollnfahren/ auch passiuè, da die Vrtheil vns zuwider ergiengen/ vnnd darauff gegen vns in executionem procedirt würde/ von vnsertwegen alle Notturfft/ biß zu endtlicher Erörterung deß puncti executionis, verhandlen/ deßgleichen einen oder mehr Affteranwald an sein statt substituiren, den oder dieselben/ so offt jhme geliebt/ reuociren, vnnd solchen Gewalt wider an sich nemmen/ vnnd in Summa alles das thun vnd lassen/ so wir selber/ wann

wir jederzeit zugegen weren/ thun handlen oder lassen könten/ solten oder möchten. Vnd ob gemelter vnser Anwaldt/ oder auch seine substituirte eines vollkommern Gewalts / dann hieoben begriffen / nottürfftig sein würdẽ/ den wollen wir jhnen so gäntzlich / vollkommenlich vnnd kräfftig / der auch jmmer sein solle/ hiemit gleichsfals gegeben vnd zugestellt haben/ als wann der mit sondern lautern Worten hierinnen außgetruckt vnd einuerleibt were. Was auch mehrgedachter vnser Anwaldt vnd seine substituirte Anwäldt / also in einer jeden gegenwertigen vnd zukünfftigen sachen/ von vnsert wegen Rechtlich handlen / fürnemmen vnnd lassen werden / oder auch zuuor vnd ehe jnen diser vnser Gewalt zukommen / in angeregten sachen fürgenommen/ verhandlet oder gelassen hetten/ das alles vnd jedes/ soll sein/ vnd ist / wie oblaut / vnser Will vnnd Meinung. Wir gereden vnnd versprechen auch bey vnsern waren Worten/ solches

alles

alles anzunemmen / steet/ vest vnnd vnverbrochenlich / Auch sie An: vnd AffterAnwäldt / von berührter Anwaldtschafft vnd gäntzlichen Gnugthuungen derselben gantz schadlos zuhalten / vnnd von allen Bürden vnd Rechtlichen Cautionibus zu entheben/ zu gewin/ verlust/ vnd allem Rechten / getrewlich vnd vngefahrlich. Diß alles zu wahrem Vrkhundt/ so haben wir vnser Secret Innsigell zu End diß Brieffs aufftrucken lassen. Actum den Neundten Monatstag Januarij / von Christi vnsers geliebten Herrn vnd Heylands Geburt / gezehlet Sechtzehenhundert vnd Vier Jahr.

## SEPTIMA PROCVRATORII FORMA, ETIAM IN Camera Imperij approbata. 258.

WIr N. N. von GOttes Gnaden / Pfaltzgraue bey Rhein/ Hertzog in Beyern/ ꝛc. Bekennen

nen vnnd thun Khundt meniglichen mit disem offenen Brieff / daß wir zu Vollführung vnser hieuorigen / jetzigen vnnd künfftigen Kay. Cammergerichts Sachen / gegen weme wir die haben vnnd vberkom̃en mögen / zu vnserm vnzweifflichen Procuratorn vnd Anwaldt constituirt haben / den Hochgelehrten vnsern lieben getrewen / Iohan. Florentium, der Rechten Doctorn, Kay. Cammergerichts Aduocaten vnd Procuratorn, also vnd der gestalt / daß wir zuuorderst alles vnd jedes / was durch jhne Doctor Florentium, vnd andere Anwäldt / oder sonsten in angeregten sachen von vnsertwegen gehandlet worden / ratificiren, vnd daß darauff ermelter Doctor Florentius in angeregten sachen actiuè vnd passiuè erscheinen / allerley process auß: die wider einbringẽ / fori declinatorias vnd andere exceptiones vbergeben / libellirn, litem contestirn, Articulirn, Respondirn, Iuramentum veritatis, malitiæ, calumniæ, dandorum, respõden-

dendorum, in litem, affectionis, æstimationis, purgationis, in supplementum probationis, expẽsarum, damnorum & interesse, quartæ dilationis, eiusdemque prorogationis, auch einen jeden andern zimlichen in Recht zugelassenen / vnd mit Vrtheil aufferlegten Ayd / etiamsi litis decisorium fuerit, in vnser Seel erstatten / allerley Beweiß einbringen / Derowegen alle Nothturfft verhandlen / dieselben tuieren, wider der Gegentheil Beweissung / auch sonsten excipiren, vnd respectiuè repliciren, dupliciren, tripliciren, &c. in contumaciam procediren, dieselbig purgieren, Zu / Bey: vnd Endvrtheil beschliessen / die zu eröffnen bitten / anhören / annemmen / darwider auch sonsten restitutionem in integrum, so es vonnöthen begehren / Expensas, damna, & interesse designiren, zu taxiren bitten / vnd dieselbige auch / was in der Hauptsachen taxiert vnnd erkannt / erheben / annemmen / darfür quitirn, in executionem

actiuè procediren, biß zu entlicher vollstreckung der Vrtheiln/auch passiuè, da die Vrtheil vns zuwider ergiengen / vnd darauff wider vns in executionem procedirt würde/ von vnsertwegen alle notturfft / biß zu endtlicher Erörterung deß Puncten executionis verhandlen/einen oder mehr Affter Anwäldt / so offt jhme geliebt/ substituirn, reuociren, auch alles anders handlen / thun vnnd lassen/ daß wir selbst zugegen jederzeit handlen/ thun vnnd lassen solten / könnten oder möchten. Vnnd da ermelter vnser Anwaldt eines weitern Gewalts/dann hierinnen begriffen / bedürfftig were / oder sein würde / denselben wöllen wir jhme hiemit am aller kräfftigsten vnd beständigsten /das vermög der Rechten / vnnd de stylo hochermelts Kay. Cammergerichts beschehen soll/ kan oder mag/auch gegeben haben. Vnd was also ermelter vnser Anwaldt Doctor Iohannes Florentius, vnd seine substituirte, handlen/ thun vnd lassen werden/das versprechen

wir

wir steet/ vest vnnd vnuerbrichlich/ auch gedachten Doctor Florentium vnd seine substituirte aller Bürden der Rechten/ præsertim satisdationibus, de judicio sisti & judicatum solui, zuentheben/ vnnd allerdings schadlos zuhalten / bey Habhaffter Verpfendung vnser Haab vnd Güter/ souil jederzeit hierzu vonnöten sein würdet. Vnnd dessen zu wahrem Vrkhundt/ haben wir vnser Secret zu End diß Brieffs auffttrucken lassen/ der geben ist zu Neuburg an der Tonaw/ den Sechtzehenden Monatstag Julij/ als man zehlet nach Christi Geburt/ Ein Tausent/ Sechshundert vnd vier Jahr.

Porrò, quod ad probationem pro- 259.
curatorij mandati attinet: communiter receptum est, illud probari vel instrumentis, vel testibus, vel præsumptionibus. Instrumentis quidem siue 260.
publicis, cùm apud acta procurator constitutus est; siue priuatis, cùm instrumentum constitutionis à notario vel domino confectum exhibetur. *l. si*

*procuratorem. 65. ff de procuratorib. c. petitio. 9. eod. §. sin autem. inf. de satisdationib.*
261. Testibus, coram quibus hic contractus celebratus est, aut in quorum præsentia dominus litis voluntatem suam procuratori accommodauit. *l. cum instrumentis. 10. l. non idcirco. 12. l. in exercendis. 15. C. de fide instrumentor. l. pactum. 17. C. de pactis. Sichar. in l. 1. num. vlt. C. de procurat. Ioseph. Lud. decis. Perus. 110. nu. 4. Diaz. reg. 609. Boerius decis.*
262. *281.* Præsumptionibus verò, veluti ex coniunctione sanguinis. *l. sed & hæ. 35. ff. de procurat. l. maritus. 21. C. eod.* item si constet, Dominum esse præsentem, neq; contradicere procuratori agenti. *l. qui patitur. 18. ff. mandati. & multis cōcordantibus s. allegatis. num. 195.* vel si instrumenta, ad causam principalem pertinentia, proferantur. *Ioan. Andreæ, Felinus & cæteri Canonistæ in cap. coram. 34. de offic. & potest. iud. deleg. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 33. nu. 4. & seq. Wesenbec. in Paratit. ff. de procurat. n. 7.*
*in fi-*

*in fine. Vult.lib.2.I.R.c.30.nu.33 & fusiùs dictum s.n.202.& seq.* Enimuerò procu- 263.
ratoris mandatum non presumi ex sola temporis diuturnitate, nisi aliunde accedens præsumptio hoc inducat, rectè plerique existimant. *Alexander in l. sciendum.30.num.20.ff.de verbor.obligat. & cons.1.num.19.lib.4.consil.191.num.4. lib.6.& consil.35.num.4.lib.7.Cagnol.in l. velle.4.num.12.& seqq.ff. de reg.iur.Pec. in c.ratihabitionem.10.num.6 in 6.Balb. in tract.de præscript.2.part.3.partis princip.quæst.10. Gigas de pension.c.48.num. 1. Anton.Gabriel.lib.2.conclus.tit.de procurat.conclus.1.num.2.Lofredus cons.20. num.8.Tileman.part.1.disput.9.th.30.Menoch.lib.2.de præsumptionib.præsumpt. 33.n.14.19.& 27.cum multis subsequentibus.*

De procuratoris constitutione ha- 264.
ctenus: nunc breuiter, quibus modis constitutio isthæc finiatur aut dissoluatur, est explicandum. Finitur autem primùm morte, tum domini constitu-

entis siue mandantis, tum procuratoris. §. *item si adhuc. 10. ſ. de mandat. l. inter causas. 26. in princ. l. si quis. 37. §. morte. l. qui negocia. 34. circa finem. ff. mandat. l. & quia. 6 ff. de iurisdict. l. fin. ff. de solutionib. c. licèt. 30. de offic. delegat.* nisi igno-
265. rante procuratore ante litem contestatam dominus decesserit. *d. § item si. 10. vers. sed vtilitatis. ſ. de mandato. d. l. inter. 26. ff. mand. l. actione. 65. §. item si alicuius. ff. pro socio. Cuiac. in tract. 8. ad African. in explicatione d. l. qui negotia. 34. §. cùm heres. ff. mand.* vel nisi is, consentiente procuratore, de judicato soluendo satisdederit. *l. si defunctus. 15. vbi Bartol. & Bald. ff. de procuratoribus. Mynsing. cent. 2. obs. 84.* Cæterùm post litem contestatam procuratori, cùm litis dominus censeatur factus, nouo heredum mandato opus non est. *l. nulla dubitatio. 23. C. de procuratorib.* proindeq; sententia in eum ferri potest. *cap. 1. §. 1. ibiq. Philip. Franc. n. 1. de procurat. in 6. Treut-*
266. *ler. vol. 1. disp. 9. th. 10. ad lit. f.* Enimuerò ho-

hodie obtinuit; mortuo Domino, eius heredes citandos esse ad reassumendam causam: *qua de re uideatur Gail. lib. 1. obs. 109. num. 6. & seq. Mynsing. Decad. 6. Respons. 51. n. 20. & seqq. Wurmb. in pract. obseruat. tit. 5. obs. 15.*

Deinde reuocatione mandati extinguitur procuratoris constitutio: si videlicet Dominus re adhuc integra, id est, ante satisdationem præstitam, & ante litem contestatam, remoueat aut mutet procuratorem: id quod liberè facere potest. *l. ante litem. 16. ff. de procuratorib. l. si pater. 3. C. mandati. c. 2. de procuratoribus. in 6.* Post litis verò contestationem, qua res integra esse desijt, dominus non, nisi justis ex causis, reuocare mandatum, vel mutare procuratorem potest. *l. post litem. 17. ff. de procurat. Pac. cent. 2. ἐναντιοφανῶν. q. 32.* Justæ autem causæ sunt: ætas procuratoris, negocijs siue causis expediendis minùs apta, valetudo, absentia longior, seu incertior, occupationes, & reliqua im-

267.

268.

impedimenta, quibus dominus ita distringi procuratorem, animaduertat, vt suis negocijs commodè præesse, operamúe præbere nequeat. *d. l. post litem. 17. §. vlt. cum aliquot ll. seqq. ff. eod.* item suspiciones, ob quas probabiliter dominus opinetur, procuratorem res suas minùs vtiliter & fideliter administraturum esse: vt sunt inimicitiæ, affinitates aut amicitiæ, cum aduersario contractæ. *l. vel exilio. 20. & l. seq. ff. eod.* His sanè, similibusque de causis mutatio facilè domino permittitur: cùm procurator vix honestè se illi opponere
269. re possit. Eo namque ipso suspectus redditur, quòd in rem alienam, inuito Domino, se ingerere velit. *l. quæ omnia. 25. ff. d. tit.* nisi forsan iustam habeat eius rei causam: vt quia sumptus fecit: quia in rem suam datus est: quia dominus partem solummodo negocij reuocat, &c. *d. l. quæ omnia. 25. vers. nisi fortè, &c. cum ll. seqq. l. procurator. 55. ff. de procurat. ibiq. Wesenbec. in paratit. n. 11.*

La-

*Latiùs Donell. lib. 18. Commentar. de iure ciu. cap. 17. & Obrechtus Disp. 16. de procurat. cap. 7. proposit. 294. cum multis seqq.*
Atque de illis causis, præuia citatione, 270.
summariè cognoscendum est: nisi procurator & aduersarius (cum quo procurator per litis contestationem quasi contraxit. *l. licèt. 3. §. idem scribit. 11. ff. de* 271.
*peculio*) reuocationi consentiant. *Mynsinger. cent. 5. obs. 44 Gail. lib. 1. obs. 46. n. 8. & 9. Petr. de Benintendis decis. Bonon. 80. num. 3. Bocer. cl. 1. disput. 7. th. 64. Et de mandati reuocatione videndus etiam est Mascar. vol. 2. de probationib. concl. 1015. & Menoch. de præsumptionib. lib. 2. præsumpt. 36.*

Renunciatione item constitutio 272.
procuratoris soluitur: si nimirum procurator tempestiuè, id est, judicio nondum præparato (vt si dominus pro cõstituto procuratore judicatum solui nondum cauerit) Domino nunciet, quòd susceptum officium explere nequeat. Quòd si Dominus pro suo procura-

curatore consentiente judicatum solui exposuerit: non nisi justas legitimasque ob causas (*de quibus in l. filiusfamilias. 8. §. vlt. & ll. seqq. ff. de procuratoribus. l. sanè. 23. & ll. seqq. ff. mandati*) procurator renunciare poterit. §. *mandatum non suscipere. 11. J. de mandato. l. si mandauero. 22. §. vlt. l. si quis. 27. §. 2. ff. mandati. prædicta l. si defunctus. 15. ff. de procurat. Bocerus clas. 5. Disput. 5. th. 68. & seq. Verùm quomodo procurator se exonerare, siue mandato renunciare possit, copiosè & dilucidè explicat Andreas Gail. d. lib. 1. obs. 46. & Vult. lib. 2. I. Rom. c. 30. n. 48. cum seqq.*

273. Finitur denique, & intercidit mandatum, finito negocio seu causa, propter quam susceptum fuit. *l. inuitus. 17. & l. maritus. 21. vers. sin autem. C. de procuratoribus.* Sed ambigua, & in diuersas partes agitata hîc nobis occurrit quæstio: An procurator ad certam litem datus, latâ contra ipsum

vel

vel dominum sententiâ, non solùm 274.
appellare, aut impeditus Domino, vt ipsemet prouocet, denunciare, sed etiam appellationem interpositam 275.
prosequi teneatur? Et quamuis communis (quæ in judicando maximè amplectenda est: nisi eandem prorsus à jure & æquitate esse alienam, euidentissimâ ratione constet. *l. 1. vers. sanè crebrior. ff. de offic. quæstor. l. minimè. 23. & l. si de interpretatione. 37. ff. de legibus. l. athletas. 4. in princip. ff. de his, qui not infam. Ioan. Andreæ & Felinus in cap. 1. de constitut. Fridericus Schenck in viridar. conclusion. 50. num. 1. Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1138. num. 1. & nouiter Georgius Mor, de Nigro monte in tract. de iure venand. part. 2. cap. 2. nu. 4. & seqq. & dictum s. in princ. tit. de rerum diuis. num. 139.*) Dd. sit opinio: procuratorem victum appellare quidem, aut saltem intra decendium Dominum, vt ipse ad beneficium appellationis conuolet, monere de-

re debere. *d. l. inuitus. 17. C. de procurat. c. penult. eod.* sed institutam appellationem exercere & prosequi non teneri. *l. si actor. 10. C. de appellat. glos. Bart. Bald. Iason & Sichard. in d. l. inuitus. 17. C. de procurat. d. c. penult. ibiq. gl. Panormit. & omnes Canonistæ. eod. tit. Guido Papæ de appellat. nu. 75. Gail. d. lib. 1. obs. 139. n. 9. & 11. Boerius decis. 285. nu. 9. Wurmbs. lib. 1. practicar obseruat. tit. 5. obs. 9. Eman. Soarez. in thes. recept. sent. in lit. P. nu. 301. & seq. Kirchou. cent. 3. conclus. 94. Obrecht. d. Disp. 10. de procurat. c. 7. proposit. 311. & seqq.* tamen contraria sententia, quòd procurator victus non modò appellare, verùm etiam appellationem interpositam prosequi debeat, disputando non improbabiliter ex jure ciuili defendi potest.

276. Nam primò Impp. Diocletianus & Maximianus *in d. l. inuitus. 17. C. de procuratorib.* satis clarè rescripserunt, procuratorem ad agendum datum, procuratione etiam vltra rem judicatam ex-

extendere debere, saltem prouocationis causa. Hoc verbum *prouocationis* generale esse in aperto est: quo omnis prouocatio significatur, tam quæ interponenda est, quàm quæ interposita persequenda. *arg. l. si seruitus. 23. ff. de seruit. vrban. prædior.* Siquidem & prouocatio, quam persequimur, verè prouocatio est: cùm persequendo magis magisque prouocationem confirmemus, atq; promoueamus.

Secundò hanc conclusionem non parùm confirmat. *l. si procuratorem. 8. §. quod & ad actionem. 8. vers. igitur, &c. ff. mandati.* vbi Vlpianus respondet, si fidejussor nomine debitoris conuentus damnatus sit, siquidem scierit, incumbere ei necessitatem prouocandi; nisi tamen, inquit, paupertas ei non permisit appellare. Tum enim excusata est eius inopia. Ex quo certè facilè colligitur, Ulpianum de appellatione à fidejussore non interponendâ solùm, sed & persequendâ loqui. Paupertas 277.

etenim fidejussoris nihil impedit, quò minùs appellet, si nullus sumptus in appellatione ei faciendus est: cùm ea, quæ sumptum non exigunt, sed verbo aut operâ solâ expediri possunt, nõminùs rectè ab homine paupere, dum intelligente & industrio, quàm ab homine quouis ditissimo explicari & transi-
278. gi queant. Atqui in appellatione interponenda nullum requiri sumptũ, certum est: cùm etiam voce, adeoq; vno verbo, vt quis dicat, *appello*, possit appellari. *l. litigatorib. 14. C. de appellation.* Si quis verò sumptus hîc est faciendus: is vtiq; in appellatione prosequendâ, nõ interponendâ, faciendus est. Ideoq; cùm, appellatione à fidejussore consultò omissâ, velit Vlpian. solam hoc casu inopiam fidejussoris excusatam esse, & hanc propter sumptum, qui in appellatione sit faciendus, quem sumptum paupertas non permittat: indè necessariò consequitur, eundem Vlpian. de appellatione à fidejussore peragendâ,

non

non autẽ duntaxat interponendâ sentire: atq; hoc dicere & velle, fidejussori condemnato incumbere necessitatatem prouocandi, non vt verbo vno prouocationem solummodo interponat: sed vt hanc interpositã prosequatur: nisi paupertas ei obstet, quò minùs in prosequenda sumptum necessarium facere possit. Id si in fidejussore recipitur, qui tacitum tantùm mandatum de re defendenda à reo, pro quo fidejussit, accepit: multò magis in procuratore, cui actio & lis exercenda apertè mandata est, recipiendum erit.

Tertiò eadem doctrina ratione manifestâ stabiliri potest: quandoquidem procurator ad causam & litem ordinatus, suscepto officio nomine Domini agere tenetur. Agere autem, non est litem de re aliqua instituere, 279. sed rem judicio (*vt ex definitione actionis §. in principio tit. de actionibus, propositâ efflorescit*) ad extremum vsq; persequi, donec aut quis consequatur

agendo, quod petit: aut re judicatâ certum sit factum, ampliùs agi nõ posse. *l.1.ff.de re iud.* Quare cùm re judicata adhuc ampliùs agi possit auxilio appellationis: procurator sanè, qui alieno nomine se acturum promisit, & hoc promisisse intelligitur, appellaturum se, si res ferat, & causam appellationis se persequuturum: & quia promisit, fidem in eo susceptam implere cogitur. *præallegatâ l.inuitus.17.C.de procuratoribus.*

280. Quartò decisio hæc planissimè comprobatur per textum *l.2.ff. an per alium causæ appellat. reddi poss.* vbi Macer IC. in hæc verba respondit: *Si procurator absentis appellauerit, deinde rationes reddiderit: nihilominus ipse respondere debet.* Quorum verborum hic indubitatus est sensus: Si procurator victus appellauerit, vt pro officio appellare debet: quamuis rationes appellationis suæ reddiderit; nondum tamen functus est officio suo, sed nihilominus ipse

ipse debet respondere, id est, causam appellationis peragere, si vult fidei & obligationi susceptæ satisfacere. Nec dici potest, istud Macri responsum (*prout vulgò interpretantur & accipiunt*) de procuratore generaliter ad omnes res vel lites dato, aut de procuratore nominatim & ad primam litem, & ad causam appellationis constituto, exaudiendum esse. Nam ipsa verba Jurisconsulti, qui simpliciter de procuratore loquitur, huic intellectui repugnāt. Procuratoris quippe verbo non tantùm procurator ad omnes res aut lites, vel plures nominatim datus, sed etiam simpliciter ad agendum de re vna aliqua deputatus designatur: cùm & ad vnam rem datus, nihilominus procurator dicatur. *l.1.§.1. D. de procuratorib.* Multò verò magis ipsa mens & sententia Jurisconsulti prædictæ interpretationi refragatur.

Etenim plus quàm ridiculum ac

stultũ est dubitare; an procurator nominatim ad omnes lites, aut nominatim etiam ad causam appellationis datus, debeat appellationis causam agere siue exercere: cùm ea causa sit pars administrationis apertè ei commissæ, ab eoque susceptæ. Ita & ea de re non possit esse Macri Jurisconsulti, nisi stultum & ridiculum responsum: quales
281. dubitationes, & qualia responsa in Jurisconsulto admitti non oportet, auersante & irridente Celso, *in l. Domitius. 27. ff. qui test. am. fac. poss.* Restat igitur, vt potiùs contrà Macri definitio accipienda sit, vti & verba sonant, de procuratore solùm simpliciter ad agendum constituto. De hoc ideo iusta dubitatio est, an appellationis causam peragere debeat: quia is est, qui de appellando, aut prosequenda appellatione nihil expresè recepit. *Atq; his fundamentis Hugo Donellus, Vir acerrimi iudicij, hanc sententiam, post Placentinũ, veterem Interpretem, contra reliquos Do-*
cto-

*ctores omnes tuetur, lib. 18. Comm. de iure ciu. c. 16. pag. 235. & seq. Cui nouissimè adstipulatur Euerh. Bronch. cent. 1. Miscell. iuris controuers. assert. 25.*

Neq; aduersatur huic assertioni *s. allegata l. si actor. 10. C. de appellationib.* vbi actor à curatore ordinatus, si succubuerit vel victus sit, appellare quidem potest: verùm non compellitur appellationem exercere siue prosequi, sed hoc curatori committitur. Nam *per Donell. & Bronch. locis proximè notatis*, respondetur: illic agi de actore, qui à curatore ad litem ordinatus est: inter quem, & procuratorem, de quo proposita agit quęstio, magna est dissimilitudo. Actor enim datur à tutoribus & curatoribus, qui non sunt domini litis. *l. neq;. 11. C. de procuratoribus.* Procuratorem verò dari à domino litis, ex definitione procuratoris liquet, *quæ habetur in l. 1. ff. eod.* Deinde actor datur, si justum aliquod impedimentum, vel legitima necessitatis causa impediat tutores ab 282. 283.

administratione, & cum decreto Prætoris constituitur periculo tutorum, curatorumue, si illa causa Prætori seu Magistratui probetur. *l. decreto. 24. ff. de administrat. & peric. tutor. l. vnic. C. de actore à tutore seu curatore dando.* At procuratorē constituit Dominus pro suo arbitrio, vtpote in re sua, cuius ipse moderator est, & arbiter: eoque & tantum ei confert, quantum vult. *l. in re mandata. 21. C. mandati.* Deniq; ad certam partem administrationis actor à tutoribus siue curatoribus eligitur; cessanteque impedimento, propter quod tutores vel curatores impediti actorem elegerunt, actor reuocatur. *l. non solùm. 10. §. vlt. ff. de excusat. tutor.* At contra dominus, quia plenam rei potestatem habet, procuratori actionē mandando tantum intelligitur mandare, quantum agendi, i. e. mandatæ rei verbo continetur: ac procurator mandatum suscipiens, tantundem recipere intelligitur. Continetur autem

*agen-*

*agendi* verbo, vt agat procurator, quãdiu de re jure agi potest. In quo inest etiam post rem primo judicio judicatam appellatio, & appellationis prosecutio. Cùm verò actori à curatore tantùm certa pars administrationis, puta prima lis committatur, idq; quamdiu curator est impeditus: secunda appellationis causa curatoris judicio & administrationi reseruari censetur. Non quia non actori isti quoq; generali verbo mandetur actio, sicut & procuratori: sed quia non patitur vtilitas pupillorum aut adolescentium, vt plus ei mandatum intelligatur, quàm quòd nominatim & expressè cautũ est: quò scilicet minorum actio & cõmodum, quàm maximè fieri potest, in fide atq; administratione tutoris curatorisúe retineatur.

Planè, si procurator inter agendum deprehenderit, dominum malam habere causam, & rectè aduersus eum judicatum esse, appellare minimè te- 284.

nebitur. Licet enim procuratori in tota ista actione agnoscere bonã fidem, ac propterea re judicatâ, & æquitate sententiæ cognitâ, acquiescere judicaris *arg. l. si fideiussor. 29. §. quædam. ff. mãdati. & l. quotiens. 9. §. nec vtiq; 6. ff. de administrat. & peric. tutor. Donell. d. lib. 18. Comment. c. 16. pag. 238. n. 40.*

28. Est & illud hoc loco non omittendum: quòd procurator ad agendum constitutus, dominum quoque in reconuentione defendere teneatur. *l. seruum. 33. §. ait Prætor. & §. seq. l. sed & hæ. 35. §. vl. cũ l seqq. ff. de proc. Boc. cl. 1. disp. 7. th. 83. & cl. 5. disp. 5. th. 62. Obrecht. disp. 10. de proc. c. 5. propos. 168. & seq. & c. 6. proposit. 263. cum seqq. Damhoud. in praxi rer. ciu. c. 75. in fin. Vant. in tract. de nullit. sent. c. de null. sent. ex inhab. seu defect. mand. n. 84. Wurmbs. pract. obs. lib. 1. c. de procurat. obs. 1. & obs. 21. & 22. Pac. cent. 1. ἐναντιοφανῶν. q. 31. 46. & 48.* Tametsi in contrarias partes abeat Donellus *dict. c. 16. pag. 239.*

Re-

Reliquum est, vt de actione, quæ 286.
inter Dominum, eiusq́; procuratorem nascitur, videamus. Est autem actio mandati, tum Directa, quæ ipsi Domino aduersus procuratorem datur: tum contraria, quæ procuratori aduersus dominum conceditur. *l. filiusfam. 8. §. fi. l. licèt. 42. §. ea obligatio. l. qui proprio. 46, §. item contra. 5. ff. de procuratorib. & toto tit. ff. mandati, vel contrà.* Directam
illam mandati actionem dominus in 287.
procuratorem varijs ex causis intentare potest: vt si procurator susceptum negocium vel officium exequi nolit. *d. l. filiusfamilias. 8. §. vlt. ff. de procurat.* si in officio aliquid detrimenti, suo dolo, vel culpa leui, aut etiam leuissima domino intulerit. *l. procuratorem. 11. l. à procuratore. 13. & l. in re mandata. 21. C. mandati. l. contractus. 23. ibiq́; Cuiac. & Petr. Fab. ff. de R. I. Eman. Soarez. in thesa. recep. sent. lit. M. n. 35.* si per injuriam aut collusionem, aduersarium absolui passus sit. *l. si procuratorem. 8. §. 1. ff. mandati.*

*dati.l.si quis.38.§.si quis instrumentum.8. ff.de pœnis.* item vt rationem omnium, quæ ex mandato consecutus est, reddat. *d.l.qui proprio.46.§ procurator.4.ff. de procuratorib.& ibidem in paratit. Wesenbec.n.8.vers.ad effectum,&c.Obrecht. dict.disput.10.de procurat.c.6.propos.185. & seqq.*

288. Contraria mandati actio procuratori in dominum competit:vt, si quid in vtilitatem domini ex mandato impendit vel erogauit, consequatur. *d.l. qui proprio.46.§.litis.6.ff.eod.l.si quis.27. §.impendia. & l.qui mutuam.56.§.fin.ff. mandati.* Si quid tamen extra mandatum impendat in vtilitatem domini, quod etiam ipse dominus verisimiliter impensurus fuisset; id non quidem mandati (quoniam eius rei mandatum non habuit) sed negociorum

289. gestorum actione repetere potest. Æquum enim est, nusquam illi officium suum esse damnosum. *l.si quis.31.ff.de procuratoribus.l.si verò.12.§.si mihi.9.ff.*

*man-*

*mandati.l.sed si quis.7.ff. quemad. testam. aperiant. Emeric. à Rosbach in process. iudic.tit.19.num.31. & tit.20.nu.43.& seq.*
Quin & retentione quęsitarum rerum, 290.
procurator sibi consulere potest: nisi dominus ei satisfacere sit paratus. *l. quæ omnia.25. in fin. cum l. seq. ff. de procuratoribus. l. si in area.33. in fin. ff. de condict. indeb. l. in hoc iudicium.14.§.1.ff. communi diuid.* Et si dominus soluendo non sit: licitè petit actoris procurator, vt ex re judicata sibi satisfiat. *l. actoris.30.ff. de procuratoribus. & inibi Wesenbec. d. num.8. ad finem. Obrecht. dict. disput. 10. proposit.223. & 224. Et de prædictis vide etiam Mozzium in tract. de contractib. tit. de mandat. §. de naturalib. mandat. n.26. cum aliquot seqq. & Martinum Colerum in tract. de aliment. lib.1.c.13.n.56. & c.14. n.64.*

Sanè & illud tanquam crebrioribus 291.
Dd. calculis approbatum, hîc obseruandum est: quòd, si procurator ad litem datus, sua negligentia quid omit-

tat,

tat, putà terminum probatorium prælabi patiatur; vel à latâ contra Dominum sententiâ, intra decendium nō appellet; ipse autem soluendo non sit; vt actio mandati contra eum inanis comperiatur: dominus contra aduersarium suum, cum quo per procuratorem litigauit, in integrum restitui possit. *arg. l. vlt. §. 1. ff. de eo, per quem fact. erit, quò minùs quis in iud. sist. l. itaq; fullo. 12. in princ. ff. de furt. l. & eleganter. 7. § penult. ff. de dol. mal. l. si procuratorem. 8. §. 1. ff. mandati. & l. 1. in fin. ibi, item si qua alia mihi iusta causa esse videbitur. ff. ex quibus causis maiores. & c. gloss. in c. 2. circa finem. in verb. restituimus. de in integ. restitut. ibiq; Ioan. de Imol. Bald. in l. ab eo. 3. C. quom. & quand. iud. Hostiens. Panormit. & Felin. in ca. 1. vt lit. non contestat. Alex. cons. 95. incip. visis process. num. 7. vol. 2. Barbat. cons. 46. incip. scripsi præclarè. n. 12. vol. 2. Aufrerius in decis. Tolosan. q. 101. Ceph. cons. 105. n. 36. vo. 3. Gail. lib. 1. obs. 45. n. 6. Hartm. Pistoris in Seuseliz.*

*lib.*

*lib. 1. quæst. iur. q. 36. n. 7. & seqq. Boc. cl. 1. disp. 7. th. 89. & cl. 5. disp. 5. th. vlt. Ioan. Iacob. Plebst in suis Resolutionibus processus iudiciarij, &c. disp. 1. th. 19. in fi. Respondente Ioan. Henrico ab Offenburgk, &c.*

Neq; huic conclusioni obstat textus *in l. cùm mandatu. 23. ff. de minoribus.* 292.
vbi speciali ratione minori in ijs, quæ per procuratorem administrauit, per restitutionem non aliter subuenitur, nisi à procuratore res seruari non possit. Etsi enim minor contra gesta à procuratore, non nisi in subsidium restituatur: inde tamen non euincitur, quòd eodem casu etiam maiorib. ex generali clausula, *Si qua mihi iusta causa videbitur*, restitutio non competat: cùm multi sint casꝰ, in quib. perinde, vt minorib. ætatis beneficio subuenitur; ita etiam maiorib. ex dicta clausula generali succurratur. Nec valdè mouet, quòd ex ratione eiusdem textus obijci solet; maiorem ideo non restituendum esse, quòd in cul-

culpa ſit, adeoq́; ſibi imputare debeat, quòd negligenti procuratori negotia ſua commiſerit. Hæc namque ratio caſui quidem, illius legis conuenit, quando videlicet quis eum, quem minorem eſſe, ſicq́; negotijs ſuis præeſſe non poſſe ſcit, procuratorem conſtituit: ſed vtrùm eadem ratio paſſim omnibus caſibus accommodari queat, haud immeritò quis dubitauerit: cùm non æquè, vt in hoc caſu, ita etiam in cæteris, culpa eligentis, ſiue conſtituentis procuratorem manifeſtè deprehendatur.

293. Sic quoque nullius momenti eſt, quod dicitur, factum ſiue culpam procuratoris nocere atq; præjudicare domino. *l. 1. §. final. ff. quand appelland. ſit. l. ſi procurator. 10. Cod. de procuratoribus, & ſimilib.* Licèt enim hæc ipſo quidem jure ſeſe ita habeant: ſecus tamen
294. eſt, quoad reſtit. in integrum. Cur ita? quia ſimul ſtare poſſunt: aliquid præjudicare alicui, & nihilominus eum

re-

restitui posse: quinimò nisi præiudicaret, restitutio necessaria non esset, *vt eleganter post Bellamer. in c. auditis. 3. opposit. 1. n. 5. de restit. in integr. declarat Hartman. Pistoris d. lib. 1. q. 36. n. 9.*

Tandem coronidis vice subjicienda est insignis illa, neque ab hoc loco penitus aliena quæstio: An apocha de 295.
recepto, facta à procuratore habente mandatum ad exigendam, vel recipiendam pecuniam, pro veritate habeatur, ita vt domino præjudicium faciat? Et quòd ista procuratoris de pecunia recepta confessio Domino non præjudicet, tenent *Bartol. Bald. Fulgos. Castrens. Alexand. Socin. Iason, Corn. & Decius in l. 2. §. in mutui ff. de reb. credit. si cert. pet. Martinus Garatta in consil. 50. & ibidem in additionib. Franciscus Maria Plotus, Paris. cons. 41. num. 51. & cons. 45. num. 22. & cons. 47. num. 90. vol. 1. Hieronymus de Cæuallos in speculo aur. opin. commun. contra comm. qu. 135. n. 13. Tiraquellus de retract. conuent. §. 4. gl. 6. nu. 12.*

*vbi latam Doctorum, idem statuentium, syluam cernere licet. Quibus calculum suum addit Fachineus libr. 2. controuers. iur. cap. 55. §. sed prætermissis, &c. vbi ait, hanc Bartoli & sequacium sententiam sibi veriorem & communiorem videri.*

Sed licet hæc opinio communem meruerit applausum: sunt tamen magni etiam nominis Interpretes, qui cõtrariam sententiam veritati & legibus magis esse consonam, autumant. *Salicet. in d. l. 2. §. in mutui. D. de rebus credit. Raphael Cuman. consil. 31. in 2. dubio, in fine. Zasius ad dict. l. 2. & lib. 1. singul. respons. cap. 31. Franciscus Sarmientus lib. 3. selectar. interpretat. cap. 11. & alij à Tiraquello dict. §. 4. num. 13. & Fachineo dict. cap. 55. §. altera sententia, &c. relati. Quibus nouissimè adijciendus est Bronch. cent. 1. Miscellan. controuersiar. iur. assert. 24.*

296. Et pro huius sententiæ confirmatione imprimis adducitur textus *in l. Lucius. 46. §. tutelæ. 5. ff. de administrat. &*

*peric.*

*peric.tut.* vbi apocha à tutore data, qua confitetur, sibi à debitore pupilli solutum esse, domino seu pupillo præjudicat. Pari ergo ratione apocha pro- 297.
curatoris prejudicium domino faciet: cùm non magis tutor donare, quàm procurator possit. *d.l.Lucius.§.vlt.l.pactum curatoris.22.C.de pactis.l.præses.12. C.de transactionib.*

Similiter hanc assertionem pluri- 298.
mùm juuat *l.2.§.fi.C.de quadriennij præscript.* vbi apocha à fisci procuratore facta, præjudicat fisco. Idem igitur de procuratore priuati dicendū erit. Pręterea quamuis concedatur, quòd confessio procuratoris, vel cuiuslibet administratoris voluntaria domino non noceat aut præjudicet. *l.certum.6.§.sed an & ipsos.4.ff. de confessis.* nihilominus 299.
tamen confessionem necessariam domino præjudicium generare constat. *arg.l.2.§.quod obseruari.C.de iureiu.propter cal.dand.c.suborta.21.ibiq́. gloss.in verb.per confessionem.& Panormit.notab.1.de sent.& re iud.& notat ipse Bart.*

*in l. vnic. C. de confess. col. 3. n. 14. Felin. in c. 1. col. penul. vt lit. non contest. Dec. cons. 176. & 474.* At verò vbicunque procurator pecuniam recipit, apocham dare necesse habet. *arg. l. fin. C. de solutionib. & l. 2. C. de condict. ex lege, &c. Bald. in l. sicut datam. 26. C. de liberali causa.* Quare huiusmodi apochæ confessionem, cùm ex necessitate fiat, domino præjudicare concludendum est.

300. Neque istam conclusionem infringit *l. 1. §. si mutuam. 17. ff. si quid in fraud. patroni fact. sit.* vbi traditur, confessionem à liberto de recepto in fraudem patroni factam, ei non creare præjudicium. Nam si appareat de fraude procuratoris, & quòd pecunia non fuerit recepta; apocha procuratoris non nocebit domino; sicut nec patrono nocet. Si tamen de fraude aliâs non constet: apocha vera præsumitur; nec eam procurator ipse, qui fecit, nec dominus negare poterit: nisi id legitimis probationibus ostendat. *arg. Auth. con-*

*trà*

trà qui propriam. C. de non numerata pecunia. latè & præclarè Sarmient. d. lib. 3. selectar. interpret. c. 1. n. 6. & seqq.

## §. Tutores. 2.

TVtores & curatores, quemadmodum constituantur, primo libro expositum est.

## Summaria.

1. Tutores & curatores pupillorum & minorum suorum nomine rectè in iudiciis versantur.
2. Tutores & curatores, vt admittantur in iudiciis, se tales esse constitutos, sibique administrationem à iudice commissam, probare tenentur.
3. Quæ à tutoribus præstanda sint, antequam tutelæ administrationem suscipiant, remissiuè.
4. Si pupilli vel adulti tutores aut curatores non habeant, iis curator ad litem à iudice ex officio constituendus.
5. Quis eo in casu iudex competens intelligatur.

TVtores & curatores nomine pupillorum & minorum suorum in judicijs versari, actiones instituere, & defensiones suscipere posse & debere, omnibus in confesso est: siue illi dati ac constituti sint à parentibus in testamento; *de quibus s. tit. qui testam.* 1.

*tutor. dari poss.* siue à lege; *de quibus s. tit. de legit. agnator. tutel. & seqq.* siue denique à judice, vel magistratu; *de quibus s. t. de Attil. tut. & t. de curatorib.* Prius-
2. quam verò ad lites tractandas admittantur; necesse habent per testamentū vel tutorium aut curatorium probare; se tales, scilicet tutores vel curatores, legitimè esse constitutos, sibiq; administrationem à judice commissam. *Speculat. in t. de procurat. §. ratione quoq; n. 13. Vant. de nullit. sent. ex defectu mand. n. 148. Petr. Heigius hîc n. 18. Mascard. de probationibus. vol. 3. concl. 1393. Emeric. à Rosbach in processs. iudic. t. 15 n. 2. Frider. Schenck à Tautenberg lib. 1. progymnasm.*
3. *fori, tit. 12. n. 2. & tit. 13. n. 1.* Quæ autem tutores præstare teneantur, antequam tutelæ administrationem suscipiant, copiosè explicuimus. *s. in tit. de legit. a-*
4. *gnator. tutel. n. 5. & seqq.* Cæterùm si pupilli vel adulti non habeant tutores aut curatores: consultiùs facit judex, si his, quantumuis inuitis, ex officio

cu-

curatorem ad litem constituat, quàm agnatorum seu cognatorum patrocinium expectet: *qua de re videantur Vantius d.t. de nullit. sent. ex def. mand. n. 144. Francisc. de Caldas in l. si curatorem. n. 9. & seq. C. de in integr. restitut. & Gail. lib. 2. obseru. 108. n. 3.* Porrò judex competens hoc in casu intelligitur etiam illius loci, vbi lis agitatur, si tantùm ad istam litem curator detur. Etenim qui alio loco, veluti vbi domicilium minor habet, generaliter curator constitutus est: quouis loco in lite interuenire potest. *Maranta in tract. de ordine iudicior. part. 4. dist. 11, n. 13. Mynsinger. cent. 1. obs. 87. & Heigius hîc n. 20.* 5.

## *DE SATISDATIONIBVS,* *Tit. XI.*

### PRINCIPIVM TIT. ET §. SI verò in personam. I.

*SAtisdationum modus alius antiquitati placuit, alium nouitas per vsum amplexa est. Olim enim si in rem age-*

*batur, satisdare possessor compellebatur: vt si victus esset, nec rē ipsam restitueret, nec litis æstimationem: potestas esset petitori, aut cum eo agendi, aut cum fideiussoribus eius: quæ satisdatio appellatur iudicatum solui. Vnde autem sic appelletur, facilè est intelligere. Namq; stipulabatur quis, vt solueretur sibi, quod fuisset iudicatum. Multò magis is, qui in rem actione conueniebatur, satisdare cogebatur, si alieno nomine iudicium accipiebat. Ipse autem, qui in rem agebat, si suo nomine petebat, satisdare non cogebatur. Procurator verò, si in rem agebat: satisdare iubebatur, rem ratam Dominum habiturū. Periculum enim erat, ne iterum dominus de eadem re experiretur. Tutores verò & curatores eodem modo, quo & procuratores satisdare debere, verba edicti faciebant: sed aliquando his agentibus satisdatio remittebatur. Hæc ita erant, si in rem agebatur.*

*§. 1. Si verò in personam: ab actoris quidem parte, eadem obtinebant, quæ diximus*

*ximus in actione, qua in rem agitur: ab eius verò parte, cum quo agitur, siquidem alieno nomine aliquis interueniret: omnimodo satisdaret; quia nemo defensor in aliena re sine satisdatione idoneus esse creditur. Quòd si proprio nomine aliquis iudicium accipiebat in personam: iudicatum solui satisdare non cogebatur.*

## *Summaria.*

1. Ratio ordinis: item quiuis agere & defendere potest, tum suo, tum alieno nomine
2. Nemo alienæ litis idoneus defensor sine satisdatione existimatur.
3. Satisdationis & cautionis verbum nunc latiùs sumitur, nunc angustiùs.
4. Cautionis nomine quid contineatur.
5. Cautionum duo summa genera.
6. Cautio nuda quæ dicatur.
7. Cautio idonea quomodo fiat.
8. Satisdatio propriè fit fideiussoribus.
9. Verbum cautionis dupliciter: satisdationis verò, tripliciter accipitur.
10. Satisdationis verbum in hoc tit. de fideiussoria cautione intelligitur.
11. Satisdationis definitio.
12. Satisdationum varia genera, remissiuè.
13. Satisdationum iudicialium tres species.
14. Quid iure veteri de satisdationibus iudicialibus cautum fuerit, si in rem ageretur.
15. Procurator regulariter semper satisdare compellitur.
16. Tutores & curatores pro Dominis habentur.
17. Quid olim circa iudiciales satisdationes obtinuerit, in actionibus personalibus.

18. Cur ille, qui suo nomine in rem iudicium suscipiebat, satisdare cogeretur, qui verò in personam, non item, elegans ratio.

1. Cùm non tantùm suo, sed & alieno nomine quiuis regulariter agere & defendere possit, *vt superiori titulo abundè explicatum.* Nemo
2. autem alienæ litis idoneus defensor sine satisdatione intelligatur. *§.1.& §.si verò reus. hoc tit. l. qui proprio. 46. §. qui alium. & l. non videtur. 53. ff. de procurat. l. in eo, quod plus. 110. § 1. ff. de regul. iuris. l. vnic. C. de satisdando.* Igitur congruo ordine præcedenti titulo, hic *de*
3. *satisdationibus* subjungitur. Ut verò titulus iste percipiatur rectiùs, breuiter admonendi sumus: & satisdationis, & cautionis verbum nunc latiùs siue generaliùs accipi, nunc angustiùs si-
4. ue propriè. Cautionis siquidem nomine interdũ omnis securitas, seu omne id, quo quis cautior & securior reddi-
5. tur, continetur. Sciendum namq; est, cautionum duo summa esse genera;

Cau-

Cautionem videlicet nudam, & cautionem idoneam. *l. 1. §. sciendum. 4. & §. stipulationum 5. ff. de prætor. stipulat.* Illa, propriè cautio dicitur; quę est nuda repromissio sine pignore aut fidejussore. 6.
*l. cum clericis. 25. §. 1. vers. ipse verò. & l. omnes. 33. §. in hac. 3. C. de epis. & cler.* cui si accedat jusiurandum, cautio juratoria vocari consueuit, *de qua in §. sed hodie. inf. h. t.* Hæc, dici solet satisdatio: eaque fit dupliciter; vel pignoribus, vel fidejussoribus. 7.
*l. promissor. 21. in fine. ff. de constit. pecun. l. solutam. 49. in fine. ff. de solutionibus. l. 2. in princ. ff. pro herede. l. si mandatu Titij. 59. §. vlt. ff. mandati. l. 2. iunctâ l. 4. §. addici. 8. ff. de fideicommissar. libertatib. Bronchorst. cent. 1. ἐναντιοφανῶν. assert. 18. ed. 1. Gail. in tract. de arrest. Imp. c. 3. n. 3.* Plerunque tamen & propriè ea, quæ fit datis fidejussoribus, satisdatio appellatur. *l. 1. ff. qui satisdare cogant. d. l. 1. §. stipulationum. & l. prætoriæ. 7. ff. de prætor. stipulat. l. 1. §. iubet. 9. vbi Cuiac. ff. de collat. bonor. l. satisdationis. 61. ibiq;* 8.

*ele-*

*eleganter Gæddæus num. 2. ff. de V. S. l. sancimus. 3. & ibidem Gothofred. C. eod. Dn. Collega Bocer. cl. 5. disp. 18. th. 8. Pac. cent. 1. Legum conciliatar. q. 67.* Vnde perspi-
9. cere expeditum est: Verbum *cautionis* dupliciter accipi, vt eo interdum genus, id est, omnis cautio; interdum & plerunque species, puta cautio nuda: *satisdationis* verò tripliciter, vt eo quãdoq; genus, hoc est, omnis cautio, sed rarissimè; nonnunquam idonea, tam pignoris, quàm fidejussoris; aliquando fidejussoris tantùm intelligatur. Atq;
10. ita *hoc titulo* de fidejussoria cautione verbum istud accipi debet: *vt & sub t. Digestor. (qui huic respondet) qui satisdare cogant. & tribus titulis seqqq. & sub. tit. C. de satisdando.* Quam satisdationem
11. Caius hunc in modum definit: vt sit cautio, qua aduersario nostro, pro eo, quod à nobis petit, ita cauemus; vt eum hoc nomine securum faciamus datis fidejussoribus. *d. l. 1. ff. qui satisdare*
12. *cogantur, &c.* Cæterùm hæc satisdatio rur-

rursus variè diuiditur, *vt dictum s. tit. de diuisione stipulat. & latiùs exponitur in d. l. 1. ff. de prætor. stipulationibus.* Et multas variasque satisdationum species siue genera videre est apud Marantam *in tract. de ordine iudicior. part. 6. tit. de satisdat.* & Heigium *hîc. num. 2.* Sed omissis alijs generib. non ignorandum est; hoc loco de satisdationibus duntaxat judicialibus, siue ad judicia & lites pertinentib. agi: cuiusmodi sunt tres; judicio sisti, *de qua tractatur copiosè sub tit. ff. qui satisd. cogant. & seqq.* rem ratam haberi, hoc est, ratam habitum iri, seu de rato, *de qua in tit. ff. rem rat. haberi, & de ratihabit.* & judicatum solui, id est, solutum iri, *de qua sub t. Pand. iudicat. solui. Ac de his infrà suo loco pleniùs.* 13.

Porrò *in hoc principio iuncto §. 1.* jus antiquum & obsoletum circa satisdationes judiciales Justinianus Imperator enarrat. Nam jure veteri, si in rem agebatur, possessor, id est, reus (siquidem 14.

dem

dem in actionibus in rem reus est is, qui possidet. §. *1. & 2. ſ. de actionib. l. officium. 9. & l. qui petitorio. 36. ff. de rei vindicat.* ) à prætore compellebatur satisdare, judicatum solui, hoc est, cogebatur promittere, quòd victus rem ipsam restituere, aut si rem restituere non posset, litis, id est, ipsius rei, de qua lis fuit, æstimationem soluere vellet: & quidem tenebatur petitori, siue actori, vt is securior esset, judicati soluendi nomine dare fidejussores. *l. si seruus. 11. ff. iudicat. solui. l. si eum hominem. 33. ff. de fideiussoribus.* Victoque possessore, potestas erat petitori, aut cum ipso agendi, aut cum fidejussoribus eius, *per hunc textum nostrum, & l. si quis. 3. ff. iudicat. sol. l. iure nostro. 5. C. de fideiussoribus.* Et certè multò magis procurator possessoris seu rei satisdare cogebatur, *vt hîc in vers. multò magis, &c. l. Pomponius. 40. §.*
15. *2. ff. de procuratoribus.* Quid ita? quia regula juris est, quâ procurator semper

per satisdare compellitur, *de qua in §. 1. & §. si verò reus. hoc tit. & l. in eo, quod plus. 110. §. 1. ff. de regul. iuris. & similibus locis, suprà adductis, num. 2.* Petitor verò, hoc est, qui in rem agebat, non cogebatur satisdare, scilicet judicatum solui. Id enim absurdum erat: quippe cùm reus sit is, à quo petitur, & qui oppugnatur: & qui vel damnatur, vel absoluitur. Procurator tamen actoris satisdare iubebatur, ratam rem dominum habiturum: tum propter proximè delibatam regulam: tum ideo, ne iterum dominus de eadē re experiretur. *hoc princ. vers. periculū enim erat, &c.* Sanè tutores & curatores eodem modo, quo procuratores, satisdare compellebantur, nempe de rato, & judicatum solui: quia & tutores ac curatores nomine alieno, puta pupillorum & minorū, agebant atq; defendebant. Idq; *(vt Imp. hîc loquitur, in ver. tutores verò, &c.)* verba edicti faciebāt: *quæ extant in leg. seruum. 33. §. ait prætor.*

16. *tor. ff. de procuratorib.* Quoniam tamen illi dominorum loco habebantur. *l. qui fundum. 7. §. si tutor. ff. pro emptore. l. tutor, qui tutelam. 27. ff. de administr. & peric. tut. l. interdum. 56. §. qui tutelam. ff. de furt. l. is, qui in puteum. 11. §. an ignoscitur. 7. ff. quod vi, aut clam.* receptum erat, vt satisdarent judicatum solui, tanquam Domini & principales: non verò de rato, nisi dubitaretur, an essent tutores vel curatores. *l. vulgò. 23. ff. de administrat. & peric. tutor.* Et hoc est, quod ait hîc Imperator, *sed aliquando* (siue potiùs *plerunq;*) *his agentibus* (siquidem excipientibus non remittebatur satisdatio judicatum solui) *satisdatio* (sc. de rato) *remittebatur:* quando nimirum eos tutores & curatores esse, certò cõstabat. Atq; hæc in actionibus in rem olim obtinebant.

17. In actionibus in personam, ex actoris quidem parte, eadem quoque obseruabantur: vt, si Dominus ipse ageret in personam, nihil caueret: si pro-

cu-

curator eius, satisdationem de rato præstaret. *d. l. seruum. 33. §. ait prætor. ff. de procurat. l. si is, à quo. 3. §. si procurator. ff. vt in possess. legator. &c.* Reus autem, si proprio nomine actionem in personam suscipiebat, satisdare judicatum solui non cogebatur: sin alieno, omnino satisdare tenebatur, judicatum solui. *l. hac autem. 5. in fin. ff. quib. ex caus. in possess. eatur*, cùm in re aliena nemo sine satisdatione defensor idoneus credatur, *vt ait hoc loco Iustinianus, & latiùs probatum s. num. 2.* Ratio porrò differentiæ, cur is, qui suo nomine in rem judicium suscipiebat, satisdaret: qui verò in personam, non item, hæc erat: quia in actione in rem metuendum erat, ne reus malè sibi conscius, causæq; diffidens, rem corrumperet, veluti agros desereret, tecta dissiparet, aut seruo venenum daret, adeoq; re extinctâ, liberararetur. At in actione in personam, vbi nulla res, sed debitum siue nomen versatur, nihil eiusmodi metuitur: *vt* 18.

 *benè*

*benè annotauit Hotomanus hîc in §. 1. enunciat. 4.*

## §. Sed hodie. 2.

*SEd hodie hæc aliter obseruantur. Siue enim quis in rem actione conuenitur, siue personali suo nomine: nullam satisdationem pro litis æstimatione dare compellitur: sed pro sua tantùm persona, quòd in iudicio permaneat vsque ad terminum litis, vel committitur suæ promissioni cum iureiurando (quam iuratoriam cautionem vocant) vel nudam promissionem, vel satisdationem pro qualitate personæ suæ dare compellitur.*

## *Summaria.*

1. De satisdationum modo ius nouum.
2. Satisdationis iudicio sisti, siue de lite vsque ad finem prosequenda triplex forma.
3. Quando fideiussoribus, quando item pignoribus cauendum.
4. Quales fideiussores in iudicio dandi
5. Fori præscriptionem habens, idoneus fideiussor non censetur.
6. Item nec mulier, nec miles, nec minor 25 annis
7. Item nec religiosus, nec clericus, nec scholaris, nec leues & rixosi homines, &c.
8. Si dubitetur, an fideiussores idonei sint, ad eos probandos arbitri constituuntur.
9. Iniuriarum tenetur, qui approbatum fideiussorem accipere recusat.

10. In-

10. Iuratoriam cautionem, iudicio sistendi causa, qui præstent.
11. Quibus casibus reus ad iuratoriam cautionem non admittendus.
12. Quis de fuga suspectus videatur, arbitrio iudicis permittendum.
13. Nudæ promissioni suæ qui committantur.
14. Interdũ etiã immobilia possidentes iurare tenentur.
15. Clerici nudã tantùm promissionẽ præstare coguntur.
16. Possessor rei immobilis quis censeatur.
17. Annuos reditus habens, pro possessore rei immobilis accipiendus.
18. Quod de rei immobilis possessore dicitur, idem de multarum rerũ mobilium possessore exaudiendũ.
19. Possessor quis, nec ne, fuerit; tempus cautionis spectandum.
20. Ex satisdatione iudicio sisti conuentus reus, qua exceptione iuuetur.
21. Vtrùm isthuic exceptioni renunciasse intelligatur reus, si generaliter exceptioni casuum fortuitorum renunciauerit.
22. In contractibus generalis casuũ fortuitorum renũciatio eiusdẽ momenti est, cuius renunciatio specialis.
23. Expresso genere, censentur singulæ species expressæ.
24. Regula illa cur in iudiciis non procedat, ratio duplex.
25. Stipulationes prætoriæ & iudiciales, ex mente prætoris diiudicantur.
26. Ecquid in causis criminalibus fideiussoria iudicio sisti cautio admittatur.
27. Soluendo dicitur is, qui reum locupletẽ dare potest.
28. Vice solutionis sufficit, aut pignoribus aut fideiussoribus cauere.
29. Regulariter fideiussor recipiendus.
30. Quibus casibus reus criminis, cuius pœna est pecuniaria, non sit sub fideiussoribus dimittendus, iuxta communem opinionem.
31. Eius opinionis refutatio.
32. Fideiussor non admittitur, vbi pro crimine pœna corporalis infligenda venit secundùm communem.
33. Opinio isthæc reiicitur, & ostẽditur arbitrio iudicis relinquendum, vtrùm & eo casu fideiussor admitti debeat.

1. ADfertur hîc de satisdationum modo jus nouum, & ostenditur: reum conuentum quacunque actione, siue reali, siue personali, non compelli satisdare de litis æstimatione, vel judicatum solui, sed tantùm judicio sisti, id est, quòd in judicio cõparere, & vsque ad terminum seu exitum & finem litis, hoc est, vsq; ad sententiam definitiuam, quæ finem litib.
2. imponit, permanere velit. Huius autem satisdationis, de lite vsque ad finem prosequenda, triplex forma siue modus, pro diuersitate & qualitate personarum, exponitur. Nam vel satis-
dant

dant, id est, fidejussores dant: vel iurant: vel nudè promittunt; *vt & elucescit ex ipso indice seu tit. ff. qui satisdare cogantur, vel iuratò promittant, vel suæ promißioni committantur.*

Et quidem satisdationi tum est locus, vbi reus vel nulla omnino bona immobilia possidet, vel non sufficientia. Hîc enim fidejussoribus cauendum erit, aut etiam (*secundùm communiorem sententiam & mores nostros*) pignoribus: maximè si reus fideiussorem inuenire ac obtinere nequiuerit. *arg. l. 1. §. iubet autem prætor. 9. vers. an pignoribus. ff. de collat. bonor. l. promissor. 21. §. fin. ff. de constitut. pecun. gl. & Dd. in l. 1. super verb. fideiussorib. ff. Qui satisdare cogant. Wesenbec. ibidem in paratitl. num. 4. & 7. in fin, Schilbock in hoc §. ibiq; Heigius num. 2. & Mynsinger. num. 8. Frider. Schenck lib. 2. progymnasmat. fori. tit. 6. num. 5. 24 & 25. Ioan. Emeric. à Rosbach in proceß. iudic. tit. 45. num. 10.* Cæterùm fideiusso- 4.
res in judicio vt idonei habeantur, pro 3.

qualitate rei, quæ petitur, locupletes dari debent, non tantùm facultatibus, verùm etiam conueniendi facilitate: exceptis personis necessarijs, à quibus pietatis & conjunctionis intuitu, qualiscunque fidejussor judicio sistendi causa accipitur. *l. 1. 2. & 3. ff. In ius vocati, vt eant. l. 2. l. si verò 5. §. 1. & l. si ab arbitro. 10. ff. qui satisdat. cogant.*

5. Unde is, qui fori præscriptionem habet, non approbatur fidejussor: nisi aliâs caueri non possit, & is suo priuilegio renunciet, quòd foro suo vti nolit. *l. si fideiussor. 7. in princ. ff. eod. leg. 1. ff.*

6. *si quis in ius vocat. non ierit.* Item nec mulier rectè adhibetur, propter exceptionem Senatusconsulti Vellejani: nec miles, quia ex priuilegio militari fidejussione soluitur: neque minor viginti quinq; annis, propter beneficium restitutionis in integrum: nisi hæ personæ in rem suam fidejubeant, vt pro suo procuratore: atq; ita validè & efficaciter obligentur. *l. de die. 8. §. 1. ff. qui satisd.*

*satisd.cog.toto tit.ff.& C.ad SC.Velleian. l.milites 31.C.de locato & conducto.* Quibus consequenter dicendum est, pro 7.
fidejussorib. idoneis non haberi religiosos, clericos, scholares, vsurarios, prodigos, leues item, molestos, & rixosos homines, adeoq; omnes, qui vel propter priuilegium fori, quod habent, vel mores malos alijs formidabiles existunt, *vt post Peck. de iure sist. c. 45. nu.12. docuit Heig. hîc n.3. circa fin.* Quòd si verò dubitetur, an fidejussores locuple- 8.
tes sint, atq; idonei: ad eos probandos arbitri constitui solent: qui si in alterutram partem iniquum arbitrium fecisse, aut judicium dixisse videbuntur: perindè ab ijs, atq; ab judicib. ad competentem judicem appellari potest. *l. arbitro.9. & l.seq. vbi Bart. Ang. & Iason. ff. qui satisd. cogant. ibiq; in paratit. Wes. num.7. Mynsin. cent. 4. obseruat.68.* Porrò qui euidentissimè locupletem, vel ap- 9.
probatum fidejussorem, judicio sistendi causa accipere recusauerit: injuria-

rum actione, tam ipsi reo, quàm fideiussori, tenebitur. *d. l. si verò. 5. §. 1. ff. qui satisd. cogant. & ea de re fusiùs explicatum s. in §. 1. de iniurijs. n. 25. & seqq.*

10. Iuratoriam cautionem judicio sistendi, vel litem vsque ad finem prosequendi causa, præstant viri illustres, & dignitate præfulgentes. *l. penult. & vlt. C. de dignitatibus. l. in sacris. 12. in princ. vbi Cuiac. C. de proximis sacror. scrinior. &c. lib. 12.* nec non illi, qui fideiussores idoneos reperire, vel pignora dare nequeunt: quod etiam juramento probant. *Nouell. 112. c. 2. & Nouell. 134. cap. 9. vers. Si verò iurauerit, &c.* Fürst. Würtemberg. Landtrecht. *par. 1. tit.* Wie Caution. *&c. §.* So fern aber. *pag. 76. Bald. in auth. generaliter. num. 4. C. de episc. & cleric. Iason in l. 1. num. 22. ff. qui satisd. cog. Clarus lib. 5. sent. § fin. q. 46. num. 15. Gail. lib. 2. obs. 47. n. 8. Soarez. in thesaur. recept. sent. lit. F. nu. 159. Ioseph. Ludou. decis. Perus. 63. n. 6. & dictum in processu nostro iudic. Disp. 2. c. 7. concl. 88. & seq.*

11. Si tamen de

de fuga reus suspectus sit, aut peregrinus: ad juratoriam cautionem non facilè admittitur: sed potiùs, vt veriùs cautum esse possit agenti, arresti nexu obstringitur. *l. si fideiussor. 7. §. fin. vbi Alberic. & Iason. ff. qui satisd. cogantur. & ibid. Wesenbec. in paratit. num. 10. l. Senatusconsulto. 16. in fin. ff. de offic. præsid. l. litibus. 20. vbi Bartol. n. 8. C. de agricol. & censit. Mynsinger. cent. 2. obs. 11. Coler. de process. execut. p. 3. c. 11. num. 94. & seqq.* verùm id postmodum, datis pignorib. aut fidejussoribus dissoluitur. *Gail. lib. 2. obs. 44. nu. 10. & in tract. de arrestis Imper. ca. 3. num. 7. Coras. lib. 3. Miscellaneor. iur. ciu. c. 2. n. 19.* Quis autem, & quando 12. de fuga suspectus censeri debeat, arbitrio judicis relinquendum est; *vt prolixè post multos à se relatos tradit Menochius lib. 2. de arbitr. iud. cent. 1. cas. 87. n. 7. & seqq. eumq; referens Treutler. vol. 1. disput. 5. th. 2. ad lit. b. in fine.*

Denique nudæ promissioni suæ, si- 13. ne fidejussoribus, & sine jurejurando

committuntur Rei, qui res immobiles sufficientes ad litis æstimationem, in territorio judicis, coram quo litigatur, possident. *l. sciendum. 15. vbi glos. ad verb. non compelli. Bartol. nu. 6. & Iason. num. 21. ff. qui satisd. cogant. & ibid. Wesenbec. n. 11.* Fürst. Württemberg. Landtrecht. *d. part. 1. tit.* Wie Caution, *&c. §.* Ob aber der Klager. *pag. 76. Frid. Schenck lib. 2. progymnasmat. fori, tit. 6. num. 4. Emeric. à Rosbach in process. iudic. tit. 45. num. 14. & seq. Chilianus König in process. suo cap. 46. num. 3. Mynsingerus h. num. 6. & Vulteius num. 14. Aluarus Valascus consultat. 66. num. 6. & seqq. tom. 1.* Ta-
14. mersi & isti aliquando, si ita judici justa de causa videatur, ad jurandum compellantur. *l. de his 25. §. neque verò fideiussionis. 6 C. de episcop. audient. l. vlt. in fine princ. C. de principib. agent. in reb. Videantur hic Balduinus & Hotomanus enunciat. 2. & Cuiac. in suis notis, item lib. 12. obseruat. cap. 22. & in Nouel. 53. Bocer. clas. 5. Disput. 18. th. 73. & Robert. lib.*

*lib. 3. sentent. iur. cap. 21.* Sanè clerici nudam tantùm promissionem, cum hypotheca tamen suarum rerum, præstare tenentur, siue immobilia possideant, siue non possideant. *l. cùm clericis. 25. §. 1. & l. omnes. 33. §. in hoc autem. 3. C. de episc. & cler. Nouel. 123. c. 21. §. si quis autem. Hotoman. & Wesen. in hoc §. Speculat. in tit. de satisd. §. 2. n. 2. Tancretus in tract. ordinis iudiciarij, lib. 2. t. de satisdatione rei.* 15.

Possessor autem rei immobilis non solùm is accipiendus est, qui in agro, vel ciuitate rem soli possidet, aut ex asse, aut pro parte: sed & qui vectigalem siue emphyteuticum agrum possidet: item qui solam prædij proprietatẽ habet. Is verò, qui tantùm vsumfructum prædij habet, possessor immobilis rei hîc nõ intelligitur: vt nec creditor, qui pignus accepit. Si fundus in dotem datus sit: tam vxor, quàm maritus, propter possessionem eius fundi, possessores intelliguntur: licèt diuersa sit cau- 16.

causa eius, qui fundi petitionem personalem habeat. *prædicta l. sciendum. 15.*
17. *§. 1. 2. 3. & 4. ff. qui satisd. cogant.* Sed & eum, qui annuos tenet reditus, pro possessore rei immobilis accipi debere à plerisque traditum est, *per textum in l. iubemus. 14. in princ. & ibi glos. in verb. annonas. C. de sacrosanct. Eccles. l. hac edictali. 6. §. his illud. ibiq; gl. Gothofred. Cyn. & Bald. C. de secund. nupt. Nou. 7. in præfat. ibi, nam & hæc inter immobilia sunt numeranda. Clement. exiui. §. cumq; annui reditus inter immobilia censeantur. de verbor. significat. Tiraquell. in retraict. lignagier §. 1. gl. 6. num. 6. & Gail. lib. 2. obs. 10. n. 6. qui citant & alios.* Et de prædictis agit etiam latè Aluarus Valascus *d. con-*
18. *sult. 66. num. 18. & seqq.* Quod porrò de possessore rei immobilis dicitur: idem quoq; de possessore multarum rerum mobilium, quæ haud facilè occultari, aut clam alienari possunt, Doctores exaudiendum esse statuunt. *Faber & Angel. Aretin. hîc num. 3. Chilian. König*

*in d.*

*in d. process. iud. cap. 46. num. 4. Bartol. in d. l. sciendum. 15. ff. qui satisd. cog. Bocer. d. class. 5. disp. 18. th. 82. Peck. in tract. de iure sist. c. 45. n. 12.* Planè possessor quis, nec 19. ne, fuerit: tempus cautionis spectandũ est. Nam sicut ei, qui post cautionem vendidit possessionem, nihil obest: ita nec prodest ei, qui post cautionẽ possidere cœpit, *inquit Macer in sæpe allegata l. sciendum. 15. §. fin. ff. qui satisdare cogantur.*

Quandoquidem verò ex satisdatione judicio sisti conuentus Reus adjuuatur exceptione; si valetudine, vel tempestate, vel vi fluminis prohibit9, se sistere non potuit. *l. 2. § si quis iudicio. 3. & §§. seqq. ff. si quis caut. in iudic. sistendi caus. &c.* idcirco non immeritò dubitatur, vtrùm huic quoque exceptioni ipse renunciasse censeatur, si generaliter exceptioni renunciauerit, *vtputà dicendo: promitto, quòd me iudicio sistam, nullo obstante casu fortuito, vel sine vlla exceptione?* Et generalem casuum 20. 21.

um fortuitorum renunciationem non valere: sed specialiter casus eiusmodi exprimi debere, verior opinio est. *per textum satis perspicuum in l. sed & si quis.*
22. *4. §. quæsitum. ff. dict. tit.* Quamuis in contractibus generalis casuum fortuitorum renunciatio nullo eorum speciatim expresso, eiusdem reputetur ponderis, cuius specialis casuum sigillatim expressorum renunciatio. *arg. l. quæ fortuitis. 6. in fin. Cod. de pignorat. act. l. 1. C. de commodato. l. 1. ibi, specialiter. C. deposit. Alexander in dict. l. sed et si. 4. §. quæsitum. num. 12. ibi Iason num. 14. ff. si quis cautionibus, &c. Imola in cap. 1. num. 23. de commod. Corneus consil. 128. n. 13. lib. 2. Emanuel Soarez in thes. recept. sent. lit. C. n. 27.*

23. Neque nostræ obstat sententiæ *l. si chorus. 79. in princ. ff. de legat. 3.* vbi regula juris traditur: expresso genere,
24. censeri singulas species expressas. Hæc enim regula in judicijs (vt scilicet generalis cautio, qua quis promittit, se nul-

nulla exceptione casuum fortuitorum vsurum, valeat) locum non habet. Et ratio est: tum quia fieri potest, quòd quidam casus fortuiti eueniant, de quibus à litigantibus nunquam est cogitatum: tum quia speciale est in judicialibus & prætorijs stipulationibus, vt mitiùs in ijs agatur: quoni 25.
am dijudicantur ex mente prætoris, qui noluit sub inuolucro & generalitate verborum quenquam decipi. *l. in conuentionalibus. 52. ff. de verborum obligation. leg. in prætorijs. 9. in fine. ff. de prætor. stipulat. Pinel. ad leg. 2. C. de rescind. vend. part. 1. cap. 3. num. 27. & Bronchorst. cent. 1. ἐναντιοφανῶν. assert. 19. edit. 1.*

Illud quoq; difficilis est indaginis: 26.
an in causis etiam criminalibus fidejussoria judicio sisti cautio admittatur? Ac *secundùm communem Dd. scholam* distinguendum est inter leue crimen, quod pecuniariam solùm pœnam meretur, & crimen graue, pro quo pœ-

pœna capitalis seu corporalis imponenda venit. Priori casu fidejussionem siue fidejussoriam cautionē admittendam esse, omnes, nemine contradicente, concludunt. Et meritò quidem.
27. Nam si is soluendo esse dicitur, qui locupletem reum dare potest, *vt sentit Bartol. ad l. 1. ff. de custod. & exhibit. reor. arg. l. si plures. 27. §. præterea si quæratur. ff. de fideiussorib. l. nemo dubitat. 95. vbi De-*
28. *cius n. 1. ff. de R. I.* & vice solutionis sufficit, vt quis aut pignoribus, aut fidejussoribus idoneis caueat. *l. rescripto. 6. §. 1. vers. planè vice. ff. de munerib. & honorib.* nulla ratio est, cur hoc casu fideiussor
29. debeat repudiari: præsertim cùm regulare sit, etiam in delicti causa fidejussorem recipiendum esse, si ea pecuniariam persecutionem contineat. *l. Diuus. 3. l. si quis. 4. ff. de custod. & exhib. reor. Auth. hodie. vers. si verò tale. C. eod. l. si quis 56. §. vlt. ff. de fideiussorib. c. si clericos. 15. §. fin. de sentent. excommunicat. in*
30. *6. cum similib.* Quod tamen locum sibi

ven-

vendicare quidam Dd. negant, quando ipse reus delictum sponte confess9, aut in eo deprehensus est, aut illud est notorium, aut nimis serò, puta circa finem causæ, fidejussionē offert. *Bald. in l. nullus. 2. C. de exhibend. & transmittend. reis. August. Ariminensis in addit. ad Angel. Aretin. super maleficijs, in verb. pro quib. & quolibet eor. Antonius fideiußit, &c. Hippolyt. de Marsil. in pract. criminal. §. attingam. n. 3. & seq. Petrus Follerius in pract. crimin. in verb. examinati liberentur sub fideiussorib. &c. Iodoc. Damhouder. in praxi rer. crimin. c. 20. n. 1.* Sed eos, *post Menoch. lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 4. cas. 303. n. 6. 7. 8. & 12.* iure reprehendit doctissimus Gœddæus, *in Commentar. de contrah. & committ. stipul. c. 6. conclus. 23. n. 408. & seqq.* tum quòd per datum fideiussorem securior fiat accusator vel fiscus de solutione pœnæ istius pecuniariæ: tum quòd maleficij coercitio eò facilius executionem habere possit. *l. si à reo. 70. §. fin.* 31.

*ff. de fideiußorib.* cùm nihil intersit actoris vel fisci, vter pœnam illam pecuniariam soluat, ipsemet reus, an fidejussor, vel quis alius. *arg. l. solutione. 23. & l. soluere. 53. ff. de solutionib.*

32. Posteriori casu (vbi scilicet pœna corporis est infligenda) frequenter & communiter placuit: fideiussoriam judicio sisti cautionem non admittendam, vel reum datis fidejussoribus non relaxandum esse, *Bald. ad d. l. 2. C. de exhibend. & transmit. reis. & ad l. eos. 6. §. super his. C. de appellationib. Ang. Aretin. in tract. malefic. in verb. fama publica. vers. decimò quæro. nu. 66. Anton. Gomez. tom. 3. Resol. c. 9. n. 8. Hippol. de Marsil. ad Rubr. ff. de fideiussorib. n. 210. & in d. pract. crim. §. attingam. n. 1. Salic. in l. ad cōmentariensem. 4. C. de custod. reor. Iul. Clar. li. 5. sent. §. fin. q. 46. num. 7. Paul. Grilland. in tract. de relaxat. carcerator. ca. de fideiussorib. eor. n. 20. Roland. à valle cons. 38. n. 2. lib. 1. Didac. Couarr. lib. 2. var. resol. c. 8. n. 8. Schneidevv. in §. in omnibus. J. de fide-*

*iusso-*

*iussorib.n.7.Damboud.in d.praxi rer.criminal.c.20.n.3.Boc.cl.5.dispu.18.th.41.Valent.Franciss.in tract.de fideiuss.c.3.n.199. & seqq. Coler. in tract.de processs.execut. p.2.c.3.n.70.Petreus in thesaur. concl. criminal. concl. 28.*

Contrà tamen haud desunt, qui ab 33.
his, quantumuis magnæ auctoritatis Interpretibus, diuortium facere non verentur, existimantes, judicis arbitrio permitti, an & hoc casu fidejussor admitti debeat. *Iacob.Menoch.præalleg. cas.303.n.16.& 17. Wesenbec.in paratitl. ff.de fideiussorib.n.4. vers.sed an in criminalib.&c. Gæddæus d. comment. de contrahend.& committ.stipul.c.6.concl.23.n.416.& seqq. Emanuel Soarez in tract. de fideiuss.in causis crim.rec.n.14. Arumæus disput.13.exercit. Iustinianear.exercitat. 12.Guilielm. Forster. lib. 3. tractation. Iustinianear. disp.17.th.vlt.* Quorum ego sententiam, vtpote veritatis sale conditam, multisq; legum momentis roboratam, lubens nunc amplector.

34. Primò enim eam apertè probat *l.1 ff. de custod. & exhibit. reor.* vbi generaliter in arbitrio jus dicentis positum est, vtrùm habitâ ratione causæ & personæ, reum carceri tradere, vel militi custodiendũ dare, aut cautioni committere velit.

35. Secundò huc spectat *l. 2. ff. eod.* vbi Iudicis arbitrio concessum est, si seruus capitali judicio postuletur, vt à domino fidejussores accipiat, & ita seruum à vinculis & carcere dimittat. Quod cùm in seruo receptum sit: multò magis circa homines liberos locum obtinebit.

36. Tertiò valdè confert *l. Diuus. 3. ff. d. tit.* qua prohibetur relaxari fidejussore præstito, is, qui tam graue & atrox scelus admisit, vt hanc ipsam carceris etiam pœnam ante supplicium sustinere debeat: cuiusmodi est majestatis, parricidij, latrocinij, raptus cum incestu, &c. Cùm igitur hoc saltem atrocissimum criminis genus in textu isto exci-

cipiatur: in cæteris omnibus capitalibus causis arbitrio judicantis regulariter potestas tributa censetur.

Accedit quartò *d.l.eos.6.§.super his.C.de appellationib.* vbi in capitalibus causis illi in vinculis retineri jubentur, qui ob inopiam fidejussorem idoneum nõ inueniunt. Ergo si idoneum fidejussorem dare possunt, à custodia liberantur. 37.

Postremò in candem sententiam facit *can.cùm homo.23.quæst.5.ibi, Veluti si quispiam decipiat fideiussorem suum, atque ille pro isto legitimum supplicium luat.* Non quòd fidejussor ille in se recepisset fidejubendo hoc supplicium: sed quòd in dolo fuerit, & effecerit, vt se reus non sisteret. 38.

Atq; his ita positis non obstat, quod vulgò objectatur, fidejussorem idem cum reo principali promittere. *arg. l. stipulationum.5.§.satis acceptio.ff. de V.O.* 39.

neminem autem posse conueniendo & promittendo se ad corporalem pœ- 40.

nam obligare: cùm nemo membrorum suorum, multoque minùs vitæ suæ dominus intelligatur. *l. liber homo. 13. in princ. ff. ad leg. Aquil.* ac propterea frustrà hîc fidejussorem de iure intercedere.
41. Nam quod dicitur, fidejussorem idem cum reo principali promittere: verum quidem est, quatenus illam ipsam principalem obligationem præsupponit, vt sua fide eam esse jubeat: sed non semper idem soluere tenetur: cùm sæpe sufficiat id quod interest, vel certa pœna: maximè quoties factum in principali obligatione versatur. *§. vlt. s. de verborum obligation. leg. inter artifices. 31. ff. de solutionibus.* Quamobrem licèt fidejussor promittendo ad eandem delicti patrati pœnam se obligare nequeat: cùm tamen factum sistendi defendendique fide sua esse jubeat, hoc nomine id quod interest, aut pœnam conuentionalem debere potest, si illud non curet fieri, quod promisit, se curatu-

rum

rum, vt fieret. Quòd si ipsius etiam dolus vel delictum accedat, vt non stet promissis, præsertim quando instar commentariensis custodiam rei in se recepisset: non dubitandum est, condemnari eum oportere ad corporalem pœnam pro admissi qualitate; non tamen ex obligatione fidejussoria, sed delicti, *arg. dict. leg. ad commentariensem. 4. ibique Salicetus. Cod. de custod. reor.* Et de tali casu accipiendum esse, *dict. can. cùm homo. 23. quæst. 5.* censet D. Gœddæus *prædicto comment. de contrahend. & committ. stipulat. cap. 6. num. 422. vbi hâc de re multa cognitu dignissima diligenter & solidè tradidit.* 42.

Atque hactenus de satisdatione ipsius Rei. Ad actorem quod spectat, de eo nihil hîc adfertur: propterea quòd ipse neque olim, neque hodie satisdat: quamuis jure nouissimo debeat satisdare, se intra duos à tempore porrecti libelli menses, li- 43.

tem contestaturum: deinde ad finem vsque litis in judicio permansurum, eamque per se, vel per procuratorem exerciturum: & tandem, si victus fuerit, expensarum sumptuumque nomine decimam partem quantitatis in libello comprehēsæ reo restituturum. *Auth. generaliter. vbi Bart. & Bald. C. de episc. & cler. Auth. libellum. C. de litis contestat. Nouel. 96. ca. 1. ibiq; Cuiacius. & Nouel. 112. c. 2. Tancret. in tract. ord. iudic. lib. 2. t. de satisd. actor. Maranta in tract. de ord. iudic. part. 6. tit. de satisdat. num. 16. Speculator tit. de satisd. in princ. Wesenbec. in paratit. C. de satisdando. num. 5. Mynsinger. hîc num. 2.* Verùm hodie de consuetudine & stylo Curiarum, actor comprimis de expensis & litis damno satisdare consueuit. Fürstl. Württemberg. Landtrecht. *p. 1. t.* Wie *Caution. &c. pag. 76. Henric. Schilbock hîc in fine. Chilian. König in process. iudic. c. 46. num. 2. Chilian. Goldtstein in process. iudic. tit. de satisdat. Pet. Termineus in proceß. iuris. c.*

*30. in*

*30. in prin. Ioan. Emeric. à Rosbach in processu iudic. tit. 45. num. 5. Treutler. vol. 1. disput. 5. th. 3. circa finem.*

§. Sin autem per procuratorem. 3.

*SIn autem per procuratorem lis vel infertur, vel suscipitur: in actoris quidem persona, si non mandatum actis insinuatum est, vel præsens Dominus litis in iudicio procuratoriis sui personam confirmauerit: ratam rem dominum habiturum satisdationem procurator dare compellitur: eodem obseruando, & si tutor, vel curator, vel aliæ tales personæ, quæ alienarum rerum gubernationẽ receperunt, litem quibusdam per alium inferunt.*

## *Summaria.*

1. Procurator actoris de rato satisdare tenetur, duobus casibus exceptis.
2. Quando de mandato Domini constat, satisdatio de rato non est necessaria.
3. Si dubitatur de mandato; in procuratoris arbitrio est, velitne de rato cauere, an mandatum Domini probare.
4. Quod à procuratore, idem quoque à tutore, curatore, & reliquis alienarum rerum administratorib. exigitur;

gitur: vt nimirum is, per quem litigant, regulariter de rato cauere cogatur.

5. Illi ipsi rerum alienarum administratores, si de potestate & constitutione illorum certum sit, satisdare non compelluntur.
6. Cautio ratihabitionis ante litem contestatam à procuratore exigenda.
7. Procuratori, qui de rato cauere recusat, actio deneganda.
8. Vis & potestas istius cautionis de rato.
9. Ratihabitio mandato comparatur.
10. Quomodo dominus habeat ratum.

1. ADhuc explicatum est de eo, qui suo nomine litigat: nunc de eo, qui alieno. Et quidem de procuratore actoris hîc indicat Imp. eum de rato satisdare teneri, duobus casibus exceptis. Prior est, si mandatum procuratorium publicè exhibitum sit: alter est, si procurator publicè siue apud acta ab ipso domino præsente sit con-
2. stitutus. *l. vn. C. de satisdand.* Nam satisdatio de rato non est necessaria, cùm de mandato aut voluntate Domini constat. *l. 1. C. de procuratorib. & latiùs exposuimus s. ad §. 1. tit. præcedentis. n. 221.*
3. Si verò de mandato dubitatur, in electione & arbitrio procuratoris est, ve-

lit-

lit'ne subire cautionē de rato, an probare Domini mandatum. *gl. in l. non solùm. 39. §. 1. in verb. debet. ff. de procur.* Fürst. Württemberg. Landtrecht. *part. 1. tit.* Wie *Caution, &c.* zum Rechten geschehen soll. §. So sich dann. *pag. 77. Kling. in hoc tit. num. 6. Bocer. cl. 5. Disput. 18. th. 27. Frider. Tileman. part. 1. Disput. 9. thes. 31.* Quod autem à procuratore, 4.
idem quoque à tutore, curatore, syndico, actore, & reliquis alienarum rerum administratorib. qui per alium litigant, exigitur: vt nimirum, si per alterum litem instituant, is de rato caueat: nisi vel eorum absentium expressum mandatum, vel præsentium auctoritatem habeat. *hoc §. nostro. vers. eod. obseruando, &c.* Quanquam aliâs il- 5.
li ipsi rerum alienarū administratores, si de potestate & constitutione illorum constet, satisdare non coguntur, cùm pro dominis habeantur. *l. qui fund. 7. §. si tut. 3. ff. pro empt. l. tut. qui tutelam. 27. ff. de admin. & peric. tut. & concord. f. circa prin-*

*principium huius tituli annotatis. num. 16. Eguinar. Baro hîc, Mynsinger. num. 11. & Heigius num. 5.* Illud sanè non ambigui juris est: hanc ratihabitionis satisdationem vel cautionem ante litis cõtestationem à procuratore exigi debere. Lite quippe semel contestata, ad cautionem non compelletur. *l. Pomponius. 40. §. ratihabitionis. ff. de procuratoribus. Pac. cent. 2. ἐναντιοφανῶν. q. 44. & dictum in §. 1. s. tit. proximo, num. 66.* Plane si procurator, qui tenetur, de rato cauere nolit: ei actio denegabitur. *arg. l. mutus. 43. §. pœna. ff. eod. Donell. libr. 18. Commentar. de iure ciuil. cap. 13. pag. 211.*

6.

7.

8. Cæterùm vis & potestas huius cautionis est: tum quòd Domino rem ratam habente, si iterùm de eadem re contra reum absolutum experiatur, ipse

9. reus exceptione rei judicatæ se tueri potest: quamuis verus procurator non fuerit, qui egit: cùm ratihabitio mandato comparetur. *l. vero procuratori. 12. §. vlt. ff. de solutionibus. l. si fundus. 16. §. 1. ff.*

*1.ff.de pignorib. & hypothec. l.fin. C.ad Senatusconsultum Macedon. cap. ratihabitionem.16.de reg. iur. in 6.* Tum, quòd non habente domino ratum judiciũ, procurator falsus ex ista cautione in id quod interest, reo absoluto tenetur. *l.si commissa.13. & l. in stipulatione. 19.ff. ratam rem haberi. Mynsing. cent.5.obs.49. num.3.* Ratum porrò dominus habet 10.
non tantùm verbis; vt si vltrò profiteatur, se comprobare, quod actum est; sed & actu, id est, re aliqua, siue facto quodã: veluti si dominus litem à procuratore cœptam persequatur: aut si procuratore victo, dominus in ea causa appellet. *l. non tantùm.5. iunctâ l.3.§. vlt.ff.ratam rem haberi. Henric. Bocer.d. cl.5. disp.18.th.37. Et de eadem re enucleatè differit Donellus d. lib.18. Commentar. c.14.pag.222.& seq.*

## §. Si verò aliquis conuenitur. 4.

*SI verò aliquis conuenitur: siquidem præsens procuratorem dare paratus est: potest vel ipse in iudicium venire, & sui*

*& sui procuratoris personam per iudicatum solui satisdationem solenni stipulatione firmare, vel extra iudicium satisdationem exponere, per quam ipse sui procuratoris fideiussor existat, pro omnibus iudicatũ solui satisdationis clausulis. Vbi & de hypotheca suarum rerum conuenire compellitur: siue in iudicio promiserit, siue extra iudicium cauerit: vt tam ipse, quàm heres eius obligentur. Aliâ insuper cautelâ, vel satisdatione propter personam ipsius exponendâ, quòd tempore sententiæ recitandæ in iudicium veniet: vel si non venerit, omnia dabit fideiussor, quæ in condemnatione continentur, nisi fuerit prouocatum.*

## *Summaria.*

1. Si reus præsens est, pro procuratore satisdat, iudicatum solui, etiam sub pignore; & de veniendo in iudiciũ tempore sententiæ.
2. Satisdationis vel stipulationis iudicatum solui, quæ sint partes siue clausulæ: & quæ clausula inter eas sit præcipua.
3. Quid primâ clausulâ, quæ est de iudicato soluendo, promittatur.
4. Quando clausula ista committatur.
5. Stipulatio sub conditione contracta, quando committi dicatur.
6. Stipulatio commissa ex clausula, de iudicato soluenda, expeditam certamque quantitatem habet.

7 Ex-

7. Explicatur l. 2. §. incertam. ff de stipulat. prætor. & Paulus cum Vlpiano reconciliatur.
8. Alterâ clausulâ satisdationis seu stipulationis iudicatum solui, quæ est de re defendenda, quid promittatur.
9. Istiusmodi stipulatio in quid committatur: & quid iuris sit, si plures sint fideiussores, aut heredes defensoris.
10. Quoties ex stipulatione iudicatum solui ob rem non defensam agitur cum fideiussoribus: æquum est, priusquam hi soluant, creditorem cauere, se dominum priori iudicio absoluturum.
11. Tertia clausula stipulationis iudicatum solui, quæ est de dolo malo, quando committatur.
12. Facti alieni promissio regulariter inutilis.
13. Clausulâ istâ tertiâ commissâ, si pœna certa promissa non sit, obligatio nascitur in id quod interest stipulantis.
14. Si stipulatio iudicatum solui, ex vno casu committatur: ampliùs ex alio committi nequit.

JAm de procuratore Rei: vbi distinguitur inter præsentem & absentē Reum: cùm jure veteri distinguatur inter actionem in rem, & in personam, *vt s. in prin. huius t. dictum.* De reo presente hîc, de absente infrà, *in § si verò reus præstò, &c.* Si itaq; reus ipse præsens est: tum vel in loco iudicij, vel extra illud, pro procuratore satisdat hæc 1. duo; judicatum solui, etiā sub pignore seu hypotheca rerū suarum; & de veniendo in judicium tempore recitandæ sen-

ſententiæ. Sicque reus prędibus & prędijs (vt veteres loquebantur) hoc eſt, fidejuſſoribus & pignoribus, pro procuratore ſuo cauere cogitur: ne ſcilicet vlla ratione judicia eluſoria reddantur: & qui cauſam obtinet, optionem habeat, vel hypothecam ſuam perſequēdi, vel ex ſtipulatu aduerſus fidejuſſores agendi. *Hotoman. hîc enunciat. 2. vide Pac. cent. 2.* ἐναντιοφανῶν. *q. 33.*

2. Cæterùm ſatiſdationis vel ſtipulationis iſtius judicatum ſolui tres ſunt partes ſiue clauſulæ: vna de judicato ſoluendo: altera de re defendenda: tertia de dolo malo. *l. iudicatum. 6. ff. iudicatum ſolui.* Fürſtlich Württemberg. Landtrecht. *d. part. 1. t.* Wie *Caution, &c.* zum Rechten geſchehen ſoll. §. *vl. pag. 77.* Quæ tres clauſulæ vnâ illâ appellatione, *iudicatum ſolui*, continentur. Clauſula ſiquidem *de iudicato ſoluendo* inter eas eſt potiſſima: adeò, vt eâ ſublatâ, euaneſcant etiam cæteræ, vt propter

quam

quam cæteræ interponantur, nempe vt res iudicari possit. *l. si accepto. 20. ff. de acceptilat. & l. cùm quærebatur. 13. ff. iudicat. solui. Cuiac. lib. 10. obseru. c. 20. Brisson. lib. 5. de formul. pop. Rom. &c. Vult. hîc n. 19.*

Primâ autem clausulâ reus procu- 3.
ratoris seu defensoris nomine, vel ipse defensor, promittit: se quod iudicatũ erit, soluturum & præstaturum, *vt apparet ex principio huius tituli. & l. pen. ff. indic. sol.* Committitur igitur ex hac 4.
parte stipulatio, cùm de re & lite instituta iudicatum fuerit. *l. 1. ff. d. tit. l. stipulatio. 21. §. habet. ff. de operis noui nuntiat.* Committi enim omnis stipulatio sub 5.
conditione cõtracta tunc dicitur, cùm conditio stipulationis existit, vt exinde agi possit. *§. sub conditione. I. de verborum obligationib.* Et commissa ex hac clausula iudicatum solui stipulatio expedi- 6.
tam, id est, certam quantitatem habet. In tantum etenim committitur, in quantum iudex pronuntiauerit, *te-*

*ste Vlpiano in l. iudicatum. 9. ff. iudicat. solui.*

7. Nec huic contrarium est, quod Paulus ait, stipulationem iudicatum solui continere incertam quantitatem. *l. 2. §. incertam. ff. de stipul. prætor.* Nam pro diuersis temporibus, de quibus Jcti illi sentiunt, rectè vtrumq; dicitur. Judicatum solui stipulatio certam quantitatem habet tunc, cùm committitur. Tunc siquidem committitur, cùm antè iudicatum est, & res iudicata certam quantitatem expressit. Ac de hoc tempore omninò Vlpiani responsum accipi debet. Eadem stipulatio incertam quantitatem habet: nempe ab initio, seu conceptione ipsa stipulationis; sicque ante sententiam à iudice prolatam. De quo tempore Paulum loqui existimandum est. *Ita hoc commodè resoluit Donell. lib. 18. Commen. de iur. ciu. c. 14. p. 217. n. 10.*

8. Altera clausula iudicatum solui cautionis seu stipulationis est, *de re defen-*

*den-*

*denda*; quâ promittitur; rem, de qua controuertitur, rectè, id est, ab idonea persona, in solidum, loco & tempore idoneo, defensum iri. *l. iam tamen. 5. §. nunc videamus. 3. ibi, rectè rem defendi. & §. vlt. ibi, vt rectè defendatur. l. cùm quærebatur. 13. in pr. vers. proinde videndum. l. ex clausula. 17. ff. iudicat. solui. ibiq́; in paratitl.* Wesenbecius *num. 3.* Atque huiusmodi stipulatio, cùm factum contineat, si pœna certa promissa non est, committitur in id quod interest. 9.
Id autem quod interest incertum est, vt verè dicatur, stipulationem iudicatum solui, quatenus de re defendenda promittit, incertam quantitatem habere, & ab initio, & tunc quoque, cùm commissa est, atque ex ea agitur. *leg. si pœnam. 68. l. stipulationes non diuiduntur. 72. in princip. vers. idem puto. ff. de verborum obligationib. §. final. s. dict. titul.* Si tamen plures sint fideiussores, aut plures heredes defensoris: singulis duntaxat pro parte hereditaria

præſtationem incumbere, verius & æquius eſt. *l. ſi ex duobus. 14. in princ. l. ex iudicatum. 16. ff. iudic. ſolui. l. cùm ex cau-*
10. *ſa. 139. ff. de verb. obligat.* Sed & hoc placet, quoties ex ſtipulatione iudicatum ſolui, ob rem non defenſam cum fideiuſſoribus agitur; non eſſe iniquum, his deſiderantibus, priuſquam ſoluant, creditorem cauere, ſe dominum priore iudicio abſoluturũ: ne omiſsâ cautione, fideiuſſores mandati actionem aduerſus reum non habeant; quia non ex bona fide rem eius geſſerint, aut certè eum priore iudicio defendere cogantur. *d. l. ſi ex duobus. 14. §. 1. ff. iudicat. ſolui.*

11. Tertia & nouiſſima clauſula ſtipulationis iudicatum ſolui eſt, *de dolo malo:* quæ committitur, vt verba oſtendunt, cùm dolo malo quid factum erit in lite, quo res ſecus tranſigatur, quàm oportet. Idq; dupliciter fieri ſolet. Vno modo, ſi dolo malo vel malitioſa fruſtratione hoc agatur à defenſore, here-

déue

déue eius; ne ad exitum controuersia perducatur. *l. vlt. in princ. ff. de procuratoribus.* Altero, si dolo malo eius fiat, vt res perperam iudicetur: puta, aut subornatis testibus, aut prolatis falsis instrumentis, aut iudice pecuniâ corrupto. Generaliter namque leges de dolo malo loquuntur. *l. iudicatum. 6. & l. nouissima. 19. ff. iudicatum solui.* Verùm non cuiuscunq; dolo alterutrum istorum factum erit, semper committitur stipulatio. Etenim, si simpliciter promissum sit, iudicatum solui; aut, cùm nominatim de dolo comprehensum esset, solùm cautum sit, dolum malum abesse, absuturumque esse: continebitur solummodo dolus defensoris, heredumúe eius: extranei non continebitur: alioqui videretur reus factum alienum promisisse. At facti alieni pro- 12.
missionem esse inutilem, certum est. *§. si quis alium. 3. I. de inutilib. stipulat. l. stipulatio ista. 38. in princ. vers. nemo autem. ff. de verb. oblig.* Quòd si adjectum

sit, *si huic rei dolus malus non aberit, tantam pecuniam, aut quanti ea res erit, dare spondes?* etiam ob extranei dolum promissor tenebitur. Hîc enim ad facti alieni cautionem pœna adjecta est: quæ promissa, quacunque conditione, dum non impossibili aut turpi, promissa erit, existente conditione cōmittitur. *dict. l. nouissima. 19. ff. iudic. sol. dict. leg. stipulatio ista. 38. §. si quis dolum. 13. vbi Duarenus. & §. alteri. 17. ff. de verborum obligationib. Gœddæus ad leg. hæc verba. 69. num. 4. & 5. ff. de verbor. signific.*

13. Hac autem clausulâ commissâ, si pœna certa promissa non est, obligatio nascitur in id quod interest stipulantis; vt euenit in omnibus faciendi obligationibus. *leg. in stipulatione. 19. ff. ratam rem haberi.*

14. Quia porrò in iudicatum solui stipulatione plures causæ sunt vna quantitate conclusæ, iudicatum solui scilicet, rem defendi, dolum abesse: si committatur stipulatio ex vno casu statim (id

(id est, ante sententiam, vt fieri potest in duabus posterioribus clausulis. *d. l. cùm quærebatur.13. & d.l.nouißima.19.ff. iud.solui:* etiamsi prioris dies non nisi post rem iudicatam cedat. *prædicta l.1. ff.eod.*) ampliùs committi ex alio non potest. *d. l.iam tamen.5. §.in hac stipulatione.ff.d. tit.* si videlicet idem, puta id, quod in vniuersum interest, & ex eadem causa ab eodem petatur: aliâs enim secus est. *l. vlt.ff. eodem tit. & ibid. in paratitl. Wesenbec.nu.5. Ac vide de hac tota materia subtiliter & latè disputantem Donellum præfato li. 18. Commentar.de iure ciu.c.14.pag.215.& seqq.quem sequitur Bocerus, Collega mihi amandus, class.5.disputat.18: à thes.42. vsque ad thes. 64.*

§. Si verò reus præstò. 5.

*SI verò reus præstò ex quacunque causa non fuerit, & alius velit defensionem eius subire: nulla differentia inter actiones in rem, vel personales intro-*

*ducenda, potest hoc facere: ita tamen, vt satisdationem iudicatum solui pro litis æstimatione præstet. Nemo enim secundùm veterem regulam (vt iam dictum est) alienæ rei sine satisdatione defensor idoneus intelligitur.*

## Summaria.

1. Procurator rei absentis quocunque in iudicio tenetur satisdare iudicatum solui.
2. Idque procedit, etiamsi filius absentem patrem, aut contrà, defendat.
3. Alienæ rei siue litis defensor idoneus nemo intelligitur absque satisdatione.
4. Rei procurator cautionem iudicatum solui præstare cogitur, tametsi bona immobilia in loco iudicii possideat.

1. DE procuratore Rei absentis ait hoc loco Imperator: eum quocunque in iudicio iudicatum solui satisdare compelli. Idem habetur *in l. vn. C. de satisdand.* in cuius fine Imperatores Diocletianus & Maximianus constituunt, vt rei procurator vel defensor, etiam sub gestorum testificatione factus, in ipso litis limine iudicatum solui satisdationem in omnibus cau-

causis præstare cogatur. Idque adeò 2.
procedere sciendum est: vt licèt filius absentem patrem, aut pater filium absentem defendat; tamen hanc satisdationem petituro præstare teneatur. *l. filiusfam. 14. ff. qui satisdare cogantur*, & c. cùm nemo, secundùm veterem regu- 3.
lam (*vt superiùs aliquoties inculcatum in princ. n. 2. 15. & 17.*) alienæ rei vel litis sine satisdatione defensor idoneus intelligatur. *l. qui proprio. 46. §. qui alium. ff. de procuratorib. l. in eo, quod plus. 110. §. 1. ff. de reg. iur.* Quin etiam ad hanc sa- 4.
tisdationem, rei conuenti procurator siue defensor adstringitur, tametsi dignitate aliqua præditus, vel locupletissimus sit, sicque bona immobilia in loco iudicij possideat. *l. minor. 51. §. vlt. cum duab. ll. seqq. ff. de procuratorib. Balduinus, Schilbock, & Mynsinger. hîc. n. 3. Bart. in l. sciendum. 15. §. tutores. ff. qui satisd. cogant. & fusiùs à nobis explicatum est ad §. 1. s. titulo proximo, num. 227. & seqq.*

## §. Quæ omnia. 6.

*QVæ omnia apertiùs & perfectiùs à quotidiano iudiciorum vsu in ipsis rerum documentis apparent.*

### *Summaria.*

1. Ratio satisdationum iudicialium, & vberior cognitio apertiùs exactiusq; ex vsu forensi intelligitur, quàm ex literis siue præceptis.
2. Vsus omnium rerum optimus Magister, ingenium & artem vincit, omniumque Magistrorum præcepta superat.
3. Sine vsu & exercitatione nemo quidquam magna laude dignum consequi potest.
4. Vsus sine doctrina plus valet, quàm citra vsum doctrina.
5. Leges in Scholis deglutiuntur: in Palatiis verò digeruntur.
6. Egregium Pineli de praxi & theoria iudicium.

1. SVbijcit hîc Justinianus: satisdationum iudicialium rationem ac vberiorem cognitionem apertiùs meliusque ex ipso vsu forensi, quàm ex literis siue præceptis hauriri atq; intel-
2. ligi. Nam vsus omnium rerum optim9 magister perfectiùs docet, quàm præcepta: imò & ingenium & artem sæpè vincit, omniumq; magistrorum præcepta

pta superat, *auctore Marco Tull. Cicer. pro Corn. Balb. & lib. 1. de Orat.* Hinc idem Tullius *lib. 1. offic.* scriptum reliquit: Nec Medicos, nec Imperatores, nec o- 3.
ratores, quamuis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignũ sine vsu & exercitatione consequi posse. Quò pertinet illud M. Fabij Quintiliani *lib. 12. c. 6.* cùm inquit: *Et hercle quantumlibet secreta studia contulerint:* 4.
*est tamen proprius quidam fori profectus, alia lux, alia veri discriminis facies; plusquè si separes, vsus sine doctrina, quàm citra vsum doctrina valeat. Ideoquè nonnulli senes in Schola facti stupent nouitate, cùm in iudicia venerunt, & omnia suis exercitationibus similia desiderant. At illic & iudex tacet, & aduersarius obstrepit, & nihil temerè dictum perit, & si quid tibi ipse sumas, probandum est, & laboratam congestamquè dierum ac noctium studio actionem aqua deficit, & omisso magna semper flandi tumore, in quibusdam causis loquendum,*

*quod*

*quod illi diserti minimè sciunt.* Eidem congruit & illud Baldi *in leg. AEmilius. 38. col. 8. num. 11. in fine. ff. de minoribus.*
5. dum ait: Leges in Scholis deglutiuntur; in Palatijs verò digeruntur: quia Practica est scientia digestiua: Et tunc leges sapiunt, quando practicantur, fructusq; velut ex arbore colliguntur. Sed & eódem spectant elegantia Arij Pineli verba *in Commentar. ad leg. 2. C. de rescind. vendit. part. 2. cap. 4. num. 2.*
6. Ego, *inquit*, post longam legendi professionem, postque diligentissimam foro nauatam operam, in ea sententia sum: quòd Theoria sine praxi digestam solidamque juris cognitionem præstare nequeat, praxisque absque theoria maximè periculosa & manca euadat.

## §. QVAM FORMAM. 7. & vltimus.

*QVam formam non solùm in hac regia vrbe, sed etiam in omnibus nostris prouincijs (etsi propter imperi-*

*peritiam fortè aliter celebratur) obtinere censemus: quùm necesse sit omnes prouincias, caput omnium nostrarum ciuitatum, id est, hanc regiam vrbem, eiusquè obseruantiam sequi.*

## *Summaria.*

1. Leges sacratissimæ ab omnibus intelligendæ, & æquè oseruandæ sunt
2. Satisdationum doctrina hoc titulo tradita, per totum Imperium obtinere debet.
3. Per Regiam vrbem intelligitur hoc loco Constantinopolis, olim Byzantium dicta.
4. Roma primùm orbis terrarum caput olim verè appellata.
5. Quo anno & tempore Mahometes, Turcarum Imperator. expugnârit ceperitque Constantinopolim.
6. An & quatenus ius, quo vrbs Roma vtitur, sit sequendum.
7. Non tam spectandum, quid Romæ fiat, quàm quid fieri debeat.

Cùm leges sacratissimæ ab omnibus intelligi debeant: vt vniuersi præscripto earum manifestiùs cognito, vel inhibita declinent, vel permissa sectentur. *l. leges sacratissimæ. 9. C. de legib.* nec non leges generales ab omnibus æquabiliter obseruandæ sint. *l. leges vt generales. 3. Cod. eod.* Iustinia- 1.

2. nianus hoc loco subiungit, monetque: quæ de satisdationibus hoc titulo sunt tradita, non solùm in Regia vrbe, sed etiam in omnibus prouincijs, adeoq; per vniuersum Imperium obtinere debere. Idem ferè dicitur *in leg. 1. §. sed & si. 10. C. de vet. iure enucleand. & l. de quibus. 32. in princ. ff. de legibus, &c.* Per
3. Regiam autem vrbem Justinianus intelligit Constantinopolim, Thraciæ vrbem vetustissimam, olim Byzantiũ dictam: quam Constantinus Magnus Jmp. pulcherrimis ędificijs ornauit, atque à suo nomine deriuatum huic nomen imposuit, eamque Romani Jmp.
4. sedem esse voluit: vnde etiam noua & altera Roma (quæ primùm olim orbis terrarum caput dicta est, & verè fuit: idque portendebat caput humanum repertum à iacientibus fundamenta Capitolij, *vt ex Liuio notauit Balduinus hîc*) & vrbs æterna appellari consueuit. *l. si qui. 5. in princ. C. de diuers. prædijs vrb. & rust. templorum, &c.*

Hanc

Hanc tamen Mahometes, crudelissimus immanissimusque Christiani nominis hostis, decimus Turcarum Jmp. vltra 50. dies obsessam sæuissimè expugnauit, Anno Domini M. CCCC. LIII. 4. Calend. Julij. *Mynsinger hîc num. 2. Iohan. Nauclerus vol. 3. Chronographiæ, à nato Christo generatione 49. Philippus Melanth. lib. 5. Chronic. Charionis in prin.* Tametsi Martinus Crusius, Amicus meus haud postremus, non improbabiliter existimet, sequutus Gerhardum Mercatorem in sua Chronologia; illã anno 1452. die 29. Maij (qui fuerit dies Martis) tempore meridiano, à Turcis fuisse captam, *part. 2. lib. 12. Annalium Sueuicorum. c. 15. pag. 565. & part. 3. lib. 7. c. 10. pag. 399.* 5.

Porrò quod generaliter traditur; debere nos jus, quo vrbs Roma vtitur, sequi; vbi aliam scriptam legem non habemus, nec aliud, quod ex nostra Consuetudine sequamur. *dict. leg. de quibus 32. in princ. ff. de legib. d. l. 1. §. sed & si* 6.

*& si. 10. C. de vet. iur. enucl.* id sanè probandum & obseruandum est, vbi nihil
7. vitij exemplum vrbis habet. Alioqui meminerimus: non tam spectandum, quid Romæ fiat, quàm quid Romæ fieri debeat; *vt cordatè & eleganter respondit Procul. in l. sed licet. 12. ff. de offic. præsid.*

(∴)

FINIS.

Aucto-

# AVCTORVM, QVI HOC IN COMMENTARIO DISPERSÈ citantur, Catalogus.

A.

*Abbas Panormitanus.*
*Abrahamus Saurius.*
*Ægidius Bellamera, Cardinalis Sabinensis.*
*Aimo Crauetta.*
*Albericus de Rosate, Bergomensis.*
*Alexander Stiaticus.*
*Alexander Tartagnus, Imolensis.*
*Alphonsus Alvarez.*
*Alvarus Valascus.*
*Andreas Alciatus, Mediolanensis.*
*Andreas Barbatia Siculus.*
*Andreas Fachineus, Foroliuiensis.*
*Andreas Gaill, Agrippinas.*
*Andreas Tiraquellus, Parisiensis.*
*Angelus Aretinus, aliâs de Gambellionibus.*
*Angelus de Vbaldis, Perusinus.*
*Antonius Gabrielius Romanus.*
*Antonius Gomezius, Hispanus.*
*Antonius de Alexandro.*
*Arius Pinelus, Hispanus.*
*Asconius Pædianus.*
*Augustinus de Arimino.*
*Augustinus Beroius, Bononiensis.*
*Auicenna.*

Dy-

G.



H.



I.

*Mar-*

Tan-

T.



V.

# Index

## RERVM ET VERBORVM, MAXIME MEMOrabilium, quæ in hoc Commentario continentur, alphabetica serie digestus.

PRIOR NVMERVS PAGINAM, posterior numerum marginalem indicat.

A.

Apo-

Con-

Defen-

Ex-

F.

L.



Libe-

nostra.

uer-

Reus

*Sena-*

Tutor

## ERRATA.

Pag. 70. lin 12. post *indicio* adde *standi*. pag. 103. l. vlt. *auocari*. p. 117. l 15. pro *cum* lege *enim*. p. 142. l. 1. *qui*. p. 310. l. 12. *sufficiat*. p 313. l. 9. *procuratoru*. p. 318. l. vlt. *soluendo*. p. 333. l. 8. *obseruanda*.

*FINIS.*